

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Název projektu	Rozvoj vzdělávání na Slezské univerzitě v Opavě
Registrační číslo projektu	CZ.02.2.69/0.0./0.0/16_015/0002400

Právo Evropské unie

Distanční studijní text

Danuta Duda

Karviná 2024

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Obor:** Právo
- Klíčová slova:** Historie EU, orgány EU, prameny práva EU, vynucování práva EU, prejudiciální řízení, vnitřní trh EU.
- Anotace:** Tato studijní opora Právo Evropské unie má přiblížit studentovi problematiku práva Evropské unie. Studenti se seznámí s historií Evropských společenství/Evropské unie, s nejdůležitějšími orgány Evropské unie, s prameny práva EU, s legislativním procesem v EU, s prejudiciálním řízením, s vynucováním práva EU či s jinými typy žalob řešenými před Soudním dvorem EU.
- Dále je v této studijní opoře představena problematika vnitřního trhu EU, čtyři základní svobody (volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu), ochranná známka EU, právo sociálního zabezpečení v EU či pracovní právo v kontextu práva EU. V poslední části této studijní opory se studenti dozvědí podstatné informace o hospodářské soutěži v EU, o regulaci státních podpor, o právu veřejných zakázek v EU, o právu životního prostředí v EU či o ochraně spotřebitele v EU.

Autor: **Mgr. Danuta Duda, Ph.D.**

Obsah

ÚVODEM.....	13
RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY.....	14
1 EVROPSKÁ INTEGRACE A VZNIK EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ, EVROPSKÉ UNIE	15
1.1 Evropská integrace.....	16
1.2 Stmelující osobnosti u zrodu Evropských společenství.....	16
1.1.1 Jean Monnet	16
1.1.2 Robert Schuman.....	17
1.3 Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO).....	17
1.4 Nadstátnost (supranacionalita).....	18
1.5 Evropské hospodářské společenství (EHS)	20
1.6 Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM).....	22
1.7 Slučovací smlouva	23
1.8 Jednotný evropský akt.....	23
1.9 Maastrichtská smlouva – Smlouva o Evropské unii	24
1.10 Amsterdamská smlouva	27
1.11 Smlouva z Nice	31
1.12 Lisabonská smlouva.....	32
2 INSTITUCIONÁLNÍ PRÁVO EVROPSKÉ UNIE	37
2.1 Evropská komise.....	38
2.1.1 Pravomoci Evropské komise.....	38
Iniciativní pravomoc	38
Výkonná pravomoc	39
Kontrolní pravomoc	39
Pravomoc ve vztazích navenek	39
2.1.2 Složení a sídlo Komise.....	40
Jmenování Komise.....	40
Předseda Komise.....	41
Generální ředitelství.....	41
Sídlo	42
2.1.3 Organizování práce Komise.....	42
2.2 Rada EU	42

2.2.1	Složení Rady	42
2.2.2	Předsednictví Rady	43
	Přehled předsednických států od roku 2022 do roku 2030	43
2.2.3	Sídlo Rady.....	44
2.2.4	Pravomoci Rady.....	44
	Legislativní pravomoc	44
	Koordinace hospodářských politik členských států.....	44
	Uzavírání mezinárodních smluv jménem Unie mezi EU a dalšími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi.....	45
	Vytváří společnou zahraniční a bezpečnostní politiku podle strategických směrů vymezených Evropskou radou	45
	Spolu s Evropským parlamentem přijímá rozpočet Unie	45
2.2.5	Hlasování v Radě EU	45
2.2.6	COREPER.....	46
	Přípravná úloha COREPERu	46
	Výkonná úloha COREPERu	47
	Průběh zasedání COREPERu	47
2.3	Evropská rada.....	47
2.3.1	Historie Evropské rady	48
2.3.2	Složení Evropské rady	48
2.3.3	Pravomoci Evropské rady	48
2.3.4	Sídlo Evropské rady	48
2.4	Evropský parlament	48
2.4.1	Pravomoci Evropského parlamentu	49
	Legislativní pravomoc	49
	Rozpočtové pravomoci	49
	Kontrolní pravomoci.....	50
2.4.2	Složení a sídlo Evropského parlamentu.....	50
	Předseda Evropského parlamentu	51
	Volba předsedy EP.....	51
	Politické skupiny.....	51
	Parlamentní výbory.....	52
	Delegace Evropského parlamentu.....	53
	Konference předsedů	53

Předsednictvo	53
Generální sekretariát Evropského parlamentu	54
Sídlo	54
2.4.3 Sacharovova cena.....	54
2.5 Evropský veřejný ochránce práv	55
2.5.1 Stížnost k veřejnému ochránci práv	56
2.5.2 Postup při řešení stížnosti	56
2.6 Soudní dvůr EU.....	56
2.6.1 Soudní dvůr.....	57
2.6.2 Tribunál.....	58
2.6.3 Řízení před Soudním dvorem EU	58
Řízení o předběžných otázkách	58
Přímé žaloby	59
Rozsudky.....	59
Formy rozhodnutí u Soudního dvora EU.....	59
2.6.4 Zvláštní řízení	60
Zjednodušené řízení	60
Zrychlené řízení	60
Naléhavé řízení o předběžné otázce (PPU).....	60
Řízení o předběžných opatřeních.....	60
2.6.5 Náklady řízení	60
2.6.6 Jazykový režim	61
2.6.7 Opravné prostředky.....	61
3 PRAMENY PRÁVA EU. VAZBY MEZI ORGÁNY. NORMOTVORBA.....	63
3.1 Kategorizace norem práva EU	64
3.2 Právní akty tvořené členskými státy (právo primární).....	64
3.2.1 Zakládající smlouvy a smlouvy je pozměňující.....	64
3.2.2 Subsidiární smlouvy.....	65
3.2.3 Akty zástupců členských států	65
3.3 Akty orgánů EU (sekundární právo).....	66
3.3.1 Nařízení.....	66
3.3.2 Směrnice	66
3.3.3 Rozhodnutí.....	67

3.3.4	Doporučení a stanoviska	67
3.4	Jiné akty EU	67
3.4.1	Zelené knihy.....	67
3.4.2	Bílé knihy.....	67
3.5	Mezinárodní smlouvy uzavírané EU	68
3.6	Obecné zásady práva EU	68
3.6.1	Výčet obecných zásad práva EU.....	68
	Obecné zásady právní axiomatické povahy vlastní každému právnímu řádu, tedy i právu unijnímu.....	68
	Obecné zásady, které se týkají postavení jednotlivce a které mají původ ve vnitrostátních právních řádech členských států	69
	Systémové zásady vlastní právu EU jakožto právu nadstátní organizace	69
3.7	Soudní dvůr – tvůrce práva	69
3.8	Řádný legislativní postup.....	70
	První čtení	70
	Druhé čtení.....	70
	Dohodovací postup	71
	Třetí čtení	71
3.9	Úřední věstník Evropské unie	71
3.10	Jazykový režim Evropské unie	72
4	VYNUCOVÁNÍ UNIJNÍHO PRÁVA. DALŠÍ TYPY ŽALOB ŘEŠENÝCH PŘED SOUDNÍM DVOREM EU	74
4.1	Vynucování unijního práva orgány unie ve vztahu k členským státům	75
4.1.1	Řízení	76
	Fáze diplomatická - neformální jednání mezi komisí a členským stát	76
	Fáze administrativní – formální řízení před komisí.....	76
	Fáze soudní	77
	Fáze sankční.....	78
4.2	Vynucování práva orgány EU ve vztahu k jednotlivcům	78
4.3	Porušení práva EU jen ve vztahu ke konkrétnímu jednotlivci.....	79
4.4	Žaloba na neplatnost aktu orgánů EU	80
4.4.1	Podmínky přípustnosti	81
4.4.2	Aktivní legitimace k podávání žaloby na neplatnost	81
4.4.3	Lhůty.....	82

4.4.4	Důvody neplatnosti	82
4.4.5	Účinky rozhodnutí	82
4.5	Žaloba na nečinnost orgánů EU	83
4.5.1	Aktivní a pasivní legitimace	83
4.5.2	Řízení	84
	Administrativní fáze.....	84
	Soudní fáze.....	84
4.6	Žaloba o náhradu škody způsobenou EU.....	84
4.7	Pravomoc Soudního dvora na základě rozhodčí doložky	85
4.8	Nepřímá žaloba na neaplikovatelnost aktu	86
4.9	Pravomoci Soudního dvora ve sporech týkajících se Evropské investiční banky a Evropské centrální banky	86
4.10	Zaměstnanecké spory.....	87
4.11	Žaloby týkající se práv k duševnímu vlastnictví.....	87
5	INTERPETACE PRÁVA EU	89
5.1	Řízení o předběžné otázce – obecná charakteristika.....	89
5.1.1	Schéma posloupnosti řízení před národním soudem a řízením o předběžné otázce u Soudního dvora.....	91
	Národní soud:.....	91
	Soudní dvůr:.....	91
	Dále opět národní soud:	91
5.2	Předmět řízení	92
5.3	Forma a obsah žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.....	92
5.4	Vymezení pojmu soud	93
5.5	Fakultativní a obligatorní zahájení řízení	94
5.5.1	Výjimky z povinnosti zahájit řízení.....	94
5.6	Zvláštní ustanovení týkající se řízení o předběžné otázce naléhavé povahy	95
5.6.1	Podmínky pro použití zrychleného a naléhavého řízení	95
6	VNITŘNÍ TRH EU	98
6.1	Vnitřní trh EU – základní charakteristika	99
6.2	Historie vnitřního trhu.....	100
6.3	Volný pohyb zboží.....	101
6.4	Cla a poplatky s rovnocenným účinkem clu	102

6.4.1	Zrušení kvantitativního omezení dovozu a vývozu a opatření s rovnocenným účinkem v EU	104
6.4.2	Výjimky ze zákazu uplatnění kvantitativního omezení a opatření s rovnocenným účinkem (čl.36 SFEU)	107
6.5	Ochranná známka EU	111
6.5.1	Řízení o přihlášce ochranné známky EU	111
6.5.2	Absolutní důvody pro zamítnutí zápisu	112
6.5.3	Relativní důvody pro zamítnutí zápisu	113
6.6	Volný pohyb osob	113
6.6.1	Právo na opuštění území	115
6.6.2	Právo na vstup	115
6.6.3	Krátkodobý pobyt (právo pobytu po dobu do tří měsíců)	116
6.6.4	Právo pobytu po dobu delší než 3 měsíce	116
6.6.5	Pobyťová karta	117
6.6.6	Právo trvalého pobytu	117
6.6.7	Karta trvalého pobytu	118
6.6.8	Omezení práva vstupu a práva pobytu z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví	118
6.6.9	Vyhoštění z členského státu EU	119
6.7	Svoboda usazování	120
6.8	Volný pohyb služeb	122
6.8.1	Směrnice o službách	123
	Oblast působnosti	123
	Zjednodušení administrativy	124
	Odstranění právních a administrativních překážek rozvoje činností v oblasti služeb	124
	Usnadnění dočasného poskytování přeshraničních služeb	125
	Posilování práv spotřebitelů coby uživatelů služeb	125
	Zajištění kvality služeb	125
	Navázání účinné administrativní spolupráce mezi členskými státy	125
6.8.2	Rozlišení práva na usazování a práva na poskytování služeb	125
6.8.3	Omezení práva na usazování a volného pohybu služeb	126
6.9	Volný pohyb kapitálu	127
6.9.1	Omezení volného pohybu kapitálu	127

6.10	Uznávání odborných kvalifikací v EU.....	128
6.10.1	Osobní rozsah úpravy uznávání kvalifikace	129
6.10.2	Věcný rozsah úpravy uznávání kvalifikace	129
6.10.3	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005 o uznávání odborných kvalifikací.....	129
6.10.4	Uznávání odborných kvalifikací státních příslušníků členských států EU a dalších členů EHP v ČR.....	130
7	KOORDINACE SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ NA ÚROVNI EU. PRACOVNÍ PRÁVO V PRÁVU EU.....	134
7.1	Právo sociálního zabezpečení v EU a pracovní právo v kontextu práva EU – základní charakteristika	135
7.2	Právo sociálního zabezpečení v EU.....	136
	Věcný rozsah koordinace:.....	137
7.2.1	Nemoc a mateřství	137
	Peněžité dávky	138
	Věcné dávky.....	138
7.2.2	Evropský průkaz zdravotního pojištění (EHIC)	139
7.2.3	Dávky v invaliditě.....	139
7.2.4	Starobní důchody a pozůstalostní důchody.....	140
7.2.5	Pracovní úrazy a nemoci z povolání	140
7.2.6	Pohřebné	141
7.2.7	Nezaměstnanost	141
7.2.8	Rodinné dávky	142
7.2.9	Přeshraniční pracovník (pendler).....	143
7.2.10	Vyslaný pracovník	143
7.3	Pracovní právo v kontextu práva EU	143
7.3.1	Evropský sociální fond	144
7.3.2	Fond pro přizpůsobení se globalizaci	145
7.3.3	EURES.....	145
7.3.4	Charta Unie o základních sociálních právech pracovníků z 9.12.1989	146
7.3.5	Rovné příležitostí a rovné zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání.....	146
7.3.6	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň	148
	Noční práce	149

Mateřská dovolená	149
Pracovní volno pro prenatální vyšetření	149
Zákaz výpovědi	149
7.3.7 Povinnost zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru	150
Povinnost informovat	150
Zaměstnanci vyslaní do ciziny	151
7.3.8 Úprava pracovní doby	151
Minimální doby odpočinku - jiné aspekty úpravy pracovní doby	152
Noční práce – práce na směny rozvržení práce	153
7.3.9 Ochrana mladistvých pracovníků	153
Zákaz práce dětí	154
Zranitelnost mladistvých – zákazy práce	154
Pracovní doba	154
Noční práce	155
Přestávky v práci	155
7.3.10 Informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v EU	155
7.3.11 Hromadné propouštění	156
7.3.12 Převod podniků, závodů nebo části podniků nebo závodů	157
7.3.13 Platební neschopnost zaměstnavatele	158
8 DALŠÍ OBLASTI ÚPRAVY PRÁVA EU	160
8.1 Hospodářská soutěž v EU	161
8.1.1 Zákaz určitých dohod mezi podniky	161
8.1.2 Zákaz zneužívání dominantního postavení	162
8.1.3 Aplikace ustanovení o hospodářské soutěži (antitrustové právo)	163
8.1.4 Právo koncentrací (kontrola fúzí podniku)	165
Právní úprava spojování podniků (nařízení č. 139/2004)	165
8.2 Regulace státních podpor	166
8.2.1 Státní podpory slučitelné s vnitřním trhem	166
8.3 Právo veřejných zakázek v EU	167
8.4 Právo životního prostředí v EU	167
8.4.1 Vznik politiky a její vývoj	168
1.1.3 Cíle a zásady politiky ochrany životního prostředí v Evropské unii	169
8.4.2 Odpady	170

Hierarchie odpadů.....	171
Nakládání s odpady.....	171
Povolení a registrace.....	171
Plány a programy.....	172
8.4.3 Řízení jakosti vod ke koupání v EU.....	172
8.4.4 Jakost vody určené k lidské spotřebě.....	174
8.4.5 Posuzování a řízení kvality vnějšího ovzduší v EU.....	175
Hodnocení kvality ovzduší.....	175
Řízení kvality ovzduší a akční plány.....	176
Informování veřejnosti.....	176
Sankce.....	177
8.4.6 Ekoznačka EU.....	177
Agentura pro ekologicky šetrné výrobky: jako součást CENIA.....	178
Ekologicky šetrný výrobek.....	179
Ekologický šetrná služba.....	180
8.5 Ochrana spotřebitele v EU.....	181
8.5.1 Vývoj politiky ochrany spotřebitele.....	182
8.5.2 Fungování spotřebitelské politiky.....	182
8.5.3 Podpora informovanosti a výchovy spotřebitelů v EU.....	183
8.5.4 Ochrana zdraví a bezpečnosti spotřebitelů v EU.....	183
Obecná bezpečnost výrobků.....	183
Bezpečnost hraček.....	185
Odpovědnost za vadné výrobky.....	185
Kosmetické přípravky.....	186
Potravinové právo.....	187
8.5.5 Ochrana hospodářských a právních zájmů spotřebitelů v EU.....	188
Práva spotřebitelů.....	188
Nepřiměřené podmínky ve spotřebitelských smlouvách.....	189
Nekalé obchodní praktiky.....	191
Klamavá a srovnávací reklama.....	192
LITERATURA.....	195
SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY.....	198
PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON.....	199

ÚVODEM

Studijní opora Právo Evropské unie je určena studentům magisterských studijních programů Slezské univerzity v Opavě, Obchodně podnikatelské fakulty v Karviné. Prostudováním jednotlivých kapitol z oblasti práva Evropské unie studenti získají informace o historii ES/EU, o orgánech Evropské unie, o pramenech práva Evropské unie, o přijímání legislativních aktů Evropské unie, o prejudiciálním řízení, o vynucování unijního práva či o dalších typech žalob řešených před Soudním dvorem EU. Dále se studenti seznámí s vnitřním trhem EU, se čtyřmi základními svobodami (volným pohybem zboží, osob, služeb a kapitálu), s ochrannou známkou EU, s koordinací sociálního zabezpečení na úrovni EU či s pracovním právem v právu EU. V poslední kapitole této studijní opory se studenti dozvědí podstatné informace o hospodářské soutěži v EU, o regulaci státních podpor, o právu veřejných zakázek v EU, o právu životního prostředí v EU či o ochraně spotřebitele v EU.

Tyto kapitoly, se svými prvky, jsou vytvořeny tak, aby vám v co největší míře pomohly pochopit danou problematiku. K tomu je v každé kapitole uveden rychlý náhled, kde se dozvíte, o čem bude kapitola pojednávat a cíl kapitoly, tedy k čemu text směřuje. Pro lepší orientaci jsou zde také uvedena klíčová slova a na konci stručný přehled problematiky a kontrolní otázky, které budou zodpovězeny na přednáškách, tutoriálech či seminářích.

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY

Studijní opora se skládá z osmi kapitol a ty jsou rozděleny do několika podkapitol.

V první kapitole se studenti seznámí s historií ES/EU, s nejdůležitějšími ustanoveními zakládajících a pozměňujících smluv ES/EU od Evropského společenství uhlí a oceli přes Maastrichtskou smlouvu až po Lisabonskou smlouvu. Studenti se dozví, kdo stal u zrodu evropské integrace a jaké byly důvody vzniku Evropského společenství, jak rovněž, které státy jsou členskými státy EU.

Druhá kapitola se věnuje institucionálnímu právu EU, nejdůležitějším orgánům EU, tj. Evropské komisi, Radě, Evropské radě, Evropskému parlamentu, Soudnímu dvoru EU, jejich pravomocem, složení, struktuře či sídlům.

Třetí kapitola se zabývá prameny práva EU, rozdělením práva EU na právo primární a právo sekundární, řádným legislativním postupem při schvalování právních předpisů EU, především nařízení a směrnic, Úředním věstníkem EU či jazykovým režimem EU.

Čtvrtá kapitola pojednává o vynuovení unijního práva a různých typech žalob řešených před Soudním dvorem EU, tj. žalobě na neplatnost aktu orgánů EU, žalobě na nečinnost orgánů EU, žalobě na náhradu škody způsobenou EU či nepřímé žalobě na neaplikovatelnost aktu.

Pátá kapitola se zabývá prejudiciálním řízením, tj. řízením o předběžné otázce, které spočívá v tom, že pokud si národní soud neví rady s interpretací, výkladem práva EU, může podat dotaz k Soudnímu dvoru. Tato kapitola rozvádí předmět řízení o předběžné otázce, obligatorní a fakultativní zahájení řízení či výjimky z povinnosti zahájit řízení.

V šesté kapitole studenti najdou informace týkající se vnitřního trhu, jeho historie, budou postupně rozebrány jednotlivé čtyři základní svobody vnitřního trhu, tj. volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu, jak rovněž ochranná známka EU, svoboda usazování či uznávání odborných kvalifikací v členských státech EU.

Sedmá kapitola je zaměřena na koordinaci sociálního zabezpečení na úrovni EU a na čtyřech základních principech této koordinace, tj. principu aplikace právního řádu jediného státu, principu rovného zacházení, principu sčítání dob pojištění, principu zachování nabytých práv. V druhé části této kapitoly se studenti seznámí s nejdůležitějšími směrnicemi týkajícími se pracovního práva v kontextu práva EU.

Osmá kapitola nazvána Další oblasti úpravy práva EU se věnuje hospodářské soutěži v EU, státním podporám a veřejným zakázkám v EU, právu životního prostředí v EU či ochraně spotřebitele v EU.

1 EVROPSKÁ INTEGRACE A VZNIK EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ, EVROPSKÉ UNIE

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Evropská unie se skládá z 27 členských států, jsou to: Francie, Německo, Itálie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Irsko, Dánsko, Řecko, Španělsko, Portugalsko, Rakousko, Finsko, Švédsko, Česká republika, Polsko, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Malta, Kypr, Bulharsko, Rumunsko, Chorvatsko. V této první kapitole se studenti seznámí s historií ES/EU, s nejdůležitějšími ustanoveními zakládajících a pozměňujících smluv ES/EU od Evropského společenství uhlí a oceli přes Maastrichtskou smlouvu až po Lisabonskou smlouvu. Dozvíte se, kdo stal u zrodu evropské integrace a jaké byly důvody vzniku Evropského společenství, jak rovněž, které státy jsou členskými státy EU.

CÍLE KAPITOLY

- Dozvíte se, kdy byly podepsány, kdy vešly v platnost a co nového přinesly tyto zakládající a pozměňovací smlouvy ES/EU: Pařížská smlouva, Římské smlouvy, Slučovací smlouva, Jednotný evropský akt, Maastrichtská smlouva, Amsterdamská smlouva, Niceská smlouva či Lisabonská smlouva
- Pochopíte princip nadstátnosti (supranacionality) a princip subsidiarity
- Dozvíte se, kdo stal u zrodu evropské integrace a jaké byly důvody vzniku Evropského společenství uhlí a oceli
- Dozvíte se mnoho informací o historii a vzniku ES a EU, jak rovněž kdy přistupovaly jednotlivé členské státy ES/EU

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Evropské společenství uhlí a oceli, Pařížská smlouva, Evropské hospodářské společenství, Evropské společenství pro atomovou energii, Římské smlouvy, nadstátnost (supranacionalita), Slučovací smlouva, Jednotný evropský akt, Maastrichtská smlouva, Evropská unie, princip subsidiarity, Amsterdamská smlouva, Niceská smlouva, Lisabonská smlouva.

1.1 Evropská integrace

Než se stala reálným politickým cílem, byla myšlenka sjednocené Evropy kdysi pouhým snem filozofů a vizionářů. Například Victor Hugo, inspirován humanistickými ideály, snil o mírumilovných „Spojených státech evropských“. Strašlivé války, které zničily Evropu v první polovině dvacátého století, však těmito představami značně otrásl. Přesto se v troskách druhé světové války začala rodit nová naděje. Lidé, kteří za války bojovali proti totalitě, byli odhodláni skoncovat v Evropě s nenávisí a soupeřením a vytvořit podmínky pro trvalý mír. V letech 1945 až 1950 začala hrstka odvážných státníků, mezi něž patřili Robert Schuman, Konrad Adenauer, Alcide de Gasperi a Winston Churchill, přesvědčovat své národy, aby vstoupily do nové éry. Chtěli v západní Evropě vytvořit nový řád, který by byl založený na společných zájmech a na smlouvách zaručujících dodržování práva a rovnost všech států.¹

Po druhé světové válce se musely evropské státy vypořádat s řadou problémů, v první řadě bylo třeba zabezpečit základní životní potřeby pro obyvatelstvo. Po otřesných zkušenostech s 2. světovou válkou bylo hlavním motivem evropské integrace zabezpečení míru a bezpečnosti na evropském kontinentě – po válce byl ve společnosti hluboce zakořeněný názor, že mír a bezpečnost nedokážou zajistit klasické národní státy, ale sjednocující se Evropa. Svou roli hrál také rostoucí vliv Sovětského svazu a jeho potenciální nebezpečnost pro západní demokracie; sjednocená západní Evropa měla větší šanci ustát potenciální konflikt se státy východního bloku.

Celkově lze říci, že důvody pro poválečnou Evropskou integraci byly následující:

- zabezpečení míru na Evropském kontinentě
- překonání nacionalisticky orientovaných státních struktur
- umožnění společného trhu jakožto prostředku ke zvyšování hospodářského blahobytu

1.2 Stmelující osobnosti u zrodu Evropských společenství

U zrodů Evropských společenství staly především dvě významné osoby a to francouzský politik, diplomat a ekonom Jean Monnet a francouzský politik lucembursko-lotrinského původu Robert Schuman.

1.1.1 JEAN MONNET

Jean Monnet pocházel z francouzského regionu Cognac. Když v 16 letech ukončil studium, cestoval po celém světě jako obchodník s koňakem a později také jako bankéř. Během obou světových válek zastával vysoké funkce v oblasti koordinace průmyslové výroby ve Francii a Spojeném království. V roce 1943 se Monnet stal členem Francouzského

¹ Evropa, *Proč Evropská unie?*, [online]. [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_1/index_cs.htm

výboru národního osvobození, což byla de facto francouzská vláda v alžírském exilu. V této době se také poprvé přímo vyjádřil o své představě Evropské unie, která by měla znovu zajistit a udržet mír. Během setkání tohoto výboru 5. srpna roku 1943 Monnet prohlásil: „Mír v Evropě nenastane, dokud se budou její státy zakládat na národní suverenitě... Země Evropy jsou příliš malé, aby svým národům dokázaly zaručit potřebnou prosperitu a sociální rozvoj. Evropské státy proto musí společně založit federaci...“ V roce 1944 si vzal na starost plán národní modernizace a rozvoje zaměřený na oživení francouzského hospodářství a obnovu a rekonstrukci země po válce.

Poté, co došlo ke schválení a realizaci jeho plánu, si však Monnet začal uvědomovat, že rekonstrukce a integrace Evropy nedostává konečnou podobu tak rychle, jak by si představoval, a nedochází k ní způsobem, který považoval za správný. Dospěl k názoru, že za rostoucího mezinárodního napětí nastal čas podniknout skutečné kroky k uskutečnění myšlenky sjednocené Evropy a spolu se svým týmem začal pracovat na koncepci Evropského společenství.²

1.1.2 ROBERT SCHUMAN

Politik a právník Robert Schuman, francouzský ministr zahraničí v letech 1948 až 1952, je považován za jednoho z „otců zakladatelů“ projektu sjednocené Evropy.

Dne 9. května roku 1950 přednesl francouzský ministr zahraničí Robert Schuman jménem francouzské vlády tzv. „Schumanovu deklaraci“. Tuto deklaraci inicioval a připravil právě Monnet a navrhoval v ní, aby veškerá německá a francouzská produkce uhlí a oceli spadala pod jeden Vysoký úřad. Věřil, že pokud budou výrobu těchto zdrojů společně sdílet dvě nejmocnější země pevninské Evropy, v budoucnosti to zabrání válkám. Vzhledem k příznivé odezvě německé, italské, nizozemské, belgické a lucemburské vlády tato deklarace položila základy Evropského společenství uhlí a oceli, jež bylo předchůdcem Evropského hospodářského společenství a později Evropské unie.³

1.3 Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)

ESUO byla původně organizace, jež koordinovala a dohlížela na uhelný a ocelářský průmysl. Hlavními cíli ESUO bylo přispívat k ekonomickému rozvoji, růstu zaměstnanosti a životní úrovni členských států a racionalizaci výroby, a to skrze společný trh, na němž by neplatila žádná diskriminační omezení jednotlivých států. Další významnou rolí, vzhledem k poválečným souvislostem, byla kontrola průmyslových odvětví (zejména německých), která byla v té době nejvýznamnějším sektorem pro válečné hospodářství. Smlouvu o založení ESUO, která vstoupila v platnost 25. července 1952, podepsaly v roce 1951 v Paříži Německo, Francie, Itálie, Nizozemsko, Belgie a Lucembursko. Krok inicioval tehdejší

² Evropská komise, *Jean Monnet: Stmelující osobnost u zrodu Evropské unie*, [online]. [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/jean_monnet_cs.pdf

³ Tamtéž

francouzský ministr zahraničí Robert Schuman s cílem zabránit dalšímu krveprolití v Evropě. Vycházel z přesvědčení, že válčit může jedině ten, kdo volně nakládá se základními strategickými surovinami, kterými tehdy byly uhlí a ocel.⁴

Základním motivem této iniciativy bylo úsilí Francie posílit a sjednotit západní Evropu, zabránit dalšímu válečnému konfliktu s Německem a současně sjednotit ekonomický potenciál v oblasti těžkého průmyslu, a to i s ohledem na jeho nutnou restrukturalizaci. Základním cílem bylo podřídit ekonomickou moc v oblasti těžkého průmyslu nadnárodním zájmům a umožnit šesti zakládajícím členům společenství účast na tomto projektu. Členské státy měly přenést část svých pravomocí, které se soustředily na oblast uhlí a oceli, na nadnárodní orgány. To bylo nutné k tomu, aby v této oblasti vznikl společný trh uhlí a oceli. Takový akt byl zamýšlen, aby pomohl ekonomickému růstu a stmelení míru mezi Francií a Německem, kteří byli historičtí nepřátelé. Nejdůležitějším motivem pro zapojení Francie do ESUO byla kontrola německého ocelářského a těžebního průmyslu, čímž by se dalo zamezit případnému nekontrolovanému znovuvybrojení Německa. Pro samotné Německo bylo začlenění do ESUO výhodné zejména kvůli jisté politické rehabilitaci (podobně jako v případě Itálie). Státy Beneluxu si od ESUO slibovaly hlavně rozvoj obchodu a následný vyšší ekonomický růst. Uhlí a ocel byly životně důležité suroviny pro vedení války, takže seskupení těchto zdrojů dohromady takovýmito nepřáteli bylo považováno za obzvlášť symbolické. Tento plán byl také považován za první krok ke "Spojeným státům evropským". Založené společenství je tedy funkční integrací, zaměřenou na konkrétní, určité cíle. ESOU je v dějinách moderní evropské integrace první nadnárodní mezinárodní organizací. Smlouva byla uzavřena pouze ve francouzském jazyce, byla uzavřena na 50 let, a je tedy jedinou časově omezenou smlouvou v rámci tří smluv o evropských společenstvích.

1.4 Nadstátnost (supranacionalita)

Evropská společenství jsou vybudována na principu nadstátnosti (supranacionality). Je to princip naprosto nový, dosud nerealizovaný, neboť je v protikladu s nejobecnější základní zásadou mezinárodního práva - zásadou svrchované rovnosti států.

Tradiční (a všude jinde dosud uplatňované pojetí) je to, že svrchovaný stát stojí na vrcholu hierarchie všech subjektů. V právu mezinárodním to znamená, že neexistuje žádná moc nadřazená státu - stát není nikomu podřízen, spolu s ostatními státy tvoří mezinárodní právo, které je pak pro něj závazné. Stát sám rozhoduje o svém osudu a meze jeho svrchovanosti jsou dány pouze stejnou svrchovaností států jiných, kterou nesmí narušovat. Ve vnitrostátním měřítku svrchovanost znamená, že státní moc je výlučná a nezávislá na jakékoli jiné moci uvnitř státu, a je všem vnitrostátním subjektům nadřazena. Jedině stát tvoří a sankcionuje právo ve smyslu práva státního, uplatňovaného na jeho území.

⁴ Business center. cz, *Evropské společenství uhlí a oceli*, [online]. 1998-2013, [cit.18.8.2013]. Dostupné z:<http://business.center.cz/business/pojmy/p1748-Evropske-spolecenstvi-uhli-a-oceli.aspx>

Mezinárodní (vládní) organizace, sdružující státy, jsou založeny na uvedeném principu svrchované rovnosti států. Tyto mezinárodní organizace nemají žádné pravomoci vůči členským státům a nemohou je proti jejich vůli zavazovat.

Požadavky na vytvoření silného a kompaktního integračního celku, který bude vnitřně homogenní, a tedy soudržný, a který zároveň zajistí vysoký stupeň integrace nejen ekonomické, ale i politické, zřejmě nemohly být naplněny formou běžné mezinárodní organizace, založené na dobrovolném přístupu jednotlivých členů k jednotlivým opatřením. Zájmy jednotlivých států jsou různé a zajistit jejich jednotný postup v měřítku trvalém a komplexním je třeba jinak. Proto se zrodila myšlenka vytvoření specifické organizace, na kterou členské státy přenesou část svrchovaných práv, a bude tedy disponovat svou vlastní svrchovaností vyššího řádu. To ovšem nemění nic na tom, že původními nositeli svrchovanosti jsou státy. Organizace tedy může svou svrchovanost získat jedině od svých členských států, které se jí částečně ve prospěch této organizace vzdají.

Projevy, resp. formy realizace nadstátnosti Společenství jsou tyto:

- Společenství nejsou pouhým souhrnem členských států - jsou samostatnými entitami. Mají své vlastní zájmy a vůli konstituovanou a projevovanou svými orgány s autonomním postavením. Tato vůle se vytváří buď nezávisle na členských státech (Komise, Soudní dvůr) nebo na principu většiny (Rada), tedy eventuálně i proti vůli některých členských států, které jsou ovšem i za této situace příslušnými rozhodnutími vázány,
- nejvýznamnějším projevem supranacionality je pravomoc orgánů Společenství tvořit právo, které má bezprostřední závaznost vůči orgánům Společenství, členským státům a jejich fyzickým a právnickým osobám a představuje samostatný právní systém. Uplatnění kvalifikované většiny při hlasování o přijetí těchto aktů v Radě znamená, že přijaté právní akty zavazují i ty členské státy (a jejich subjekty), které tvořily menšinu a byly přehlasovány,
- Společenství požívají finanční samostatnosti a čerpají zdroje z vlastních příjmů, aby byla vyloučena závislost na členských příspěvcích (ty představují jen menší část rozpočtových příjmů).

K přechodu svrchovaných práv dochází ovšem pouze v určitých, přesně vymezených oblastech, které jsou určeny pravomocemi celku. Členské státy si ponechávají jejich většinu, čímž není dotčena jejich státní, resp. národní identita. V oblastech, kde neexistuje žádná pravomoc Společenství, si členské státy zachovávají plnou svrchovanost.

Kromě toho přenos určitých práv na integrační celek neznamená, že nadále nebudou respektovány zájmy členských států týkající se těchto práv. Vytvářený mechanismus se tak musel vypořádat také s tím, že rozhodnutí přijímaná na nadstátní úrovni nemohou být v příkrém a obecném rozporu se zájmy členských států. Nelze-li zajistit soulad zájmů všech zúčastněných, je třeba respektovat alespoň většinu. V opačném případě by začalo docházet

k tomu, že členské státy by sice byly rozhodnutími nadstátních orgánů právně vázány, avšak jejich nepříznivá reakce ve formě mimoprávního chování by mohla Společenství zevnitř rozleptat a cíle, jímž je pevný integrační celek, by nemohlo být dosaženo. Tato otázka byla rozřešena vytvořením zcela specifického tandemu dvou orgánů, které mohou rozhodovat jen společně a z nichž jeden zastupuje zájmy Společenství (Komise) a druhý zájmy členských států (Rada). Dnes je součástí tohoto systému i Evropský parlament, který reprezentuje zájmy občanů EU.⁵

1.5 Evropské hospodářské společenství (EHS)

Smlouva o EHS, podepsaná v Římě v roce 1957, sdružovala Francii, Německo, Itálii a země Beneluxu ve Společenství, jehož cílem je integrace prostřednictvím obchodní výměny za účelem hospodářského růstu. Po uzavření Maastrichtské smlouvy se z EHS stalo Evropské společenství a tím byla vyjádřena vůle členských států rozšířit pravomoci Společenství i na oblasti mimo hospodářství. Ratifikace na vnitrostátních úrovních proběhly bez potíží, smlouva vstoupila v platnost 1. ledna 1958.

Založení EHS a vytvoření společného trhu sledovalo dva cíle. Prvním je transformace hospodářských podmínek obchodu a výroby na území Společenství. Druhým, více politickým cílem, je skutečnost, že EHS má napomoci funkční konstrukci evropské politiky a být krokem k širšímu sjednocení Evropy.

Smlouva o EHS stanoví vytvoření společného trhu, celní unie a společných politik. Články 2 a 3 Smlouvy se týkají přímo těchto tří témat. Upřesňují, že primární posláním Společenství je vytvoření společného trhu a podrobně vysvětlují, jaké kroky musí Společenství podniknout, aby mohlo toto poslání splnit.

Vytvoření společného trhu

Článek 2 Smlouvy o EHS uvádí, že. „Posláním Společenství je vytvoření společného trhu a postupným odstraňováním rozdílů mezi hospodářskými politikami členských států podporovat harmonický rozvoj hospodářských činností ve Společenství, nepřetržitý a vyvážený růst, vyšší stabilitu, rychlejší zvyšování životní úrovně a užší kontakty mezi členskými státy“. Společný trh je založen na proslulých „čtyřech svobodách“, kterými jsou volný pohyb osob, služeb, zboží a kapitálu. Vytváří jednotný hospodářský prostor, který zavádí mezi podniky hospodářskou soutěž. To vytváří předpoklady pro sladění požadavků pro uvádění na trh výrobků a služeb, s výjimkou těch, které již jsou předmětem jiné smlouvy (ESUO a Euratom).

Článek 8 Smlouvy o EHS stanoví, že společný trh bude postupně vytvořen v průběhu přechodného období dvanácti let, rozdělených na tři etapy po čtyřech letech. Každá etapa

⁵ Sagit, *Nadstátnost (supranacionalita)*, [online]. 1.5.2004 [cit.18.8.2013]. Dostupné z:http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&levelid=eu_153.htm

zahrnuje souhrn opatření, která musí být zahájena a prováděna současně. S výhradou výjimek a odchylek stanovených touto smlouvou vstoupí v platnost všechna stanovená pravidla a budou provedena všechna opatření, která patří k vytvoření společného trhu nejpozději uplynutím přechodného období. Jelikož je společný trh založen na hospodářské soutěži, zakazuje smlouva veškeré dohody mezi podniky a státní podpory (kromě výjimek stanovených smlouvou), které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže. Společný trh i celní unie se vztahuje také na zámořské země a území za účelem zvýšení obchodu a společné podpory hospodářského a sociálního rozvoje.

Zavedení celní unie

Smlouva o EHS ruší celní poplatky mezi členskými státy a kvóty na zboží, se kterým obchodují. Zavádí společný celní sazebník, určitý druh vnější hranice chránící před výrobky třetích států, který nahrazuje dřívější celní tarify jednotlivých států. Celní unie je doprovázena společnou obchodní politikou. Díky této politice realizované na úrovni Společenství a nikoli už na úrovni států se celní unie zcela liší od pouhého sdružení volného obchodu. Účinky zrušení cel a odstranění množstevních omezení obchodu v průběhu přechodného období jsou velmi pozitivní a umožní značný rozvoj výměny zboží uvnitř Společenství i obchodu EHS se třetími zeměmi. Vytvořením celní unie (roku 1968) se tak v praxi uskutečňuje svoboda pohybu zboží mezi členskými státy a společná obchodní politika členských zemí vůči zemím nečlenským.

Vytváření společných politik

Některé politiky jsou formálně stanoveny smlouvou, jako například společná zemědělská politika (články 38 až 47), společná obchodní politika (články 110 až 116) a společná dopravní politika (články 74 až 84). Další politiky mohou být podle potřeby vytvořeny, jak uvádí článek 235: „Ukáže-li se, že k dosažení některého z cílů Společenství v rámci společného trhu je nezbytná určitá činnost Společenství, a tato smlouva mu k tomu neposkytuje nezbytné pravomoci, přijme Rada na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem jednomyslně vhodná opatření“. Od pařížského summitu v říjnu 1972 umožnil tento článek Společenství rozvinout činnost v oblasti politiky životního prostředí, regionální politiky, sociální a průmyslové. Rozvoj politik je doprovázen vytvořením Evropského sociálního fondu, který má za cíl zlepšit možnosti zaměstnávání pracovníků a zvýšit jejich životní úroveň, a založením Evropské investiční banky, která má usnadnit hospodářský růst Společenství vytvořením nových zdrojů.⁶

⁶ Evropa, *Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, Smlouva o EHS – původní znění (ne-konsolidovaná verze)*, [online]. 26.10.2010, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_cs.htm

1.6 Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM)

Smlouva Euratom byla původně vytvořena, aby napomáhala koordinaci výzkumných programů členských států pro mírové využití jaderné energie. Dnes přispívá ke společnému sdílení znalostí, infrastruktury a financování jaderné energie. Zajišťuje bezpečnost zásobování jadernou energií prostřednictvím centralizované kontroly.

V březnu 1957 byly v Římě podepsány proslulé „Římské smlouvy“. První zakládala Evropské hospodářské společenství (EHS) a druhá Evropské společenství pro atomovou energii, známější pod jménem Euratom. Jelikož ratifikace na národních úrovních proběhly bez potíží, vstoupily obě smlouvy v platnost 1. ledna 1958.

Cíle EURATOMU

V boji proti obecnému nedostatku „tradiční“ energie z padesátých let hledalo šest zakládajících států (Německo, Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko) v jaderné energii způsob, jak dosáhnout energetické nezávislosti. Jelikož investiční náklady na jadernou energii přesahují možnosti jednotlivých států, spojily se zakládající státy a vytvořily Euratom.

Obecně platí, že smlouva má za cíl přispět k vytváření a růstu evropského jaderného průmyslu, aby zajistila, že všechny členské státy mohou využívat rozvoj atomové energie a zajistit bezpečnost dodávek. Smlouva současně zaručuje vysokou úroveň bezpečnosti pro obyvatelstvo a zabraňuje, aby jaderné suroviny, které jsou určeny pro civilní účely, byly zneužity pro vojenské účely. Je důležité připomenout, že Euratom má pravomoci pouze v oblasti civilní a mírové jaderné energie.

Oblast působnosti

Smlouva o Euratomu má za cíl spojit jaderný průmysl členských států. V tomto smyslu se vztahuje pouze na určité subjekty (členské státy, fyzické osoby a podniky nebo veřejnoprávní či soukromoprávní instituce), které vykonávají svou činnost zcela nebo zčásti v některé z oblastí dotčených smlouvou: zvláštní štěpné materiály, suroviny a rudy, ze kterých se získávají suroviny.

Poslání - Podle Smlouvy je zvláštním posláním Euratomu:

- rozvíjet výzkum a zajišťovat šíření technických poznatků
- vypracovávat a zajistit používání jednotných bezpečnostních standardů na ochranu zdraví obyvatelstva a pracovníků
- usnadňovat investice a zajišťovat vybudování základních zařízení nezbytných pro rozvoj jaderné energetiky v EU
- dbát na pravidelné a rovnoměrné zásobování všech uživatelů v EU rudami a jadernými palivy
- zaručovat, aby jaderný materiál nebyl zneužíván k jiným účelům (zejména vojenským)
- vykonávat vlastnické právo, jež mu bylo přiznáno ke zvláštním štěpným materiálům

- přispívat k pokroku v mírovém využití jaderné energie ve spolupráci s třetími zeměmi a s mezinárodními organizacemi
- zřizovat společné podniky.⁷

1.7 Slučovací smlouva

Slučovací smlouva, též Smlouva o Evropských společenstvích nebo Smlouva o jednotných orgánech – oficiální název Smlouva o zřízení společné Rady a společné Komise Evropských společenství – byla podepsána 8. dubna 1965, vstoupila v platnost 1. července 1967 a sloučila orgány do té doby existujících tří evropských společenství (EHS, ESUO a Euratom), které od té doby také začaly používat společný rozpočet. Od tohoto data se pro tato společenství začal používat název Evropská společenství.

Členská základna Společenství se poprvé rozšiřuje v těžké ekonomické situaci počátku 70. let. V roce 1973 jsou přijaty Velká Británie⁸, Irsko a Dánsko. Norsko, již tehdy, podobně jako potom v roce 1994, odmítlo plánované členství v referendu. Desátým členem je v roce 1981 Řecko a dvanáctku v roce 1986 doplňuje ještě Španělsko a Portugalsko.

1.8 Jednotný evropský akt

Jednotný evropský akt (JEA) reviduje Římské smlouvy za účelem dát nový impuls evropské integraci a dokončit realizaci vnitřního trhu. JEA stanovil, že dokončení vnitřního trhu na základě doporučení Bílé knihy (s návrhem téměř 300 směrnic) má být završeno do konce roku 1992. JEA upravuje pravidla fungování evropských orgánů a rozšiřuje pravomoci Společenství, zejména v oblasti výzkumu a vývoje, životního prostředí a společné zahraniční politiky.

JEA byl podepsán 17. února 1986 devíti členskými státy a 28. února 1986 Dánskem, Itálií a Řeckem a představuje první rozsáhlou změnu Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (EHS). Vstoupil v platnost 1. července 1987.

Základním cílem JEA bylo oživit proces evropské integrace za účelem dokončení vnitřního trhu. Bylo však zřejmé, že tento cíl bude obtížné realizovat na základě stávajících smluv, především kvůli rozhodovacímu procesu v Radě, kde se o harmonizaci právních předpisů muselo rozhodovat jednomyslně. Proto měla mezivládní konference, ze které vzešel JEA, dvojitý úkol. Mělo na ní dojít k jedné uzavření smlouvy v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky, a jedné k přijetí aktu, kterým se mění Smlouva o EHS, a to zejména pokud jde o:

- rozhodovací proces v Radě;

⁷ Evropa, *Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euroatom)*, [online]. 19.10.2007, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_euratom_cs.htm

⁸Dne 23. června 2016 Spojené království Velké Británie a Severního Irska v referendum odhlasovalo ukončení členství v Evropské unii, zkráceně brexit. 31. ledna 2020 Velká Británie opustila EU. Od 1. února 2020 se Velká Británie nacházela v 11měsíčním přechodném období, 2. ledna 2021 došlo k definitivnímu odchodu z EU.

- pravomoci Komise;
- pravomoci Evropského parlamentu;
- rozšíření pravomocí jednotlivých Společenství

1.9 Maastrichtská smlouva – Smlouva o Evropské unii

Smlouva o Evropské unii (SEU) otevírá novou etapu evropské integrace, neboť umožňuje zahájit politickou integraci. Vytváří Evropskou unii spočívající na třech pilířích: Evropských společenstvích, společné zahraniční a bezpečnostní politice (SZBP) a policejní a soudní spolupráci v trestních věcech (SVV). Smlouva zavádí evropské občanství, posiluje pravomoci Evropského parlamentu a zakládá hospodářskou a měnovou unii (HMU). Dále nahrazuje EHS Evropským společenstvím (ES).

Vznik Smlouvy

Smlouva o Evropské unii (SEU) byla podepsána 7. února 1992 v Maastrichtu a vstoupila v platnost 1. listopadu 1993. Tato smlouva je výsledkem vnitřních a vnějších okolností. Na vnější rovině vedl pád komunismu ve střední a východní Evropě a perspektiva sjednocení Německa k závazku posílit mezinárodní postavení Společenství. Z vnitřního pohledu chtěly členské státy pokračovat v pokroku dosaženém díky Jednotnému evropskému aktu prostřednictvím dalších reforem.

Tyto okolnosti vedly k uspořádání dvou mezivládních konferencí, z nichž jedna se věnovala HMU, druhá pak politické unii. Na zasedání Evropské rady konaném 27. a 28. června 1988 v Hannoveru byla sestavena skupina odborníků, které předsedal Jacques Delors a která měla za úkol vypracovat zprávu navrhuující konkrétní kroky pro dosažení hospodářské unie. Na zasedání konaném 28. dubna 1990 v Dublinu se Evropská rada na základě belgického memoranda o institucionální obnově a francouzsko-německé iniciativy vyzývající členské státy, aby uvažovaly o zrychlení politické integrace Evropy, rozhodla zabývat se potřebou změnit Smlouvu o ES tak, aby bylo možné pokračovat v evropské integraci.

O konání dvou zmíněných mezivládních konferencí bylo nakonec rozhodnuto na zasedání Evropské rady v Římě konaném 14. a 15. prosince 1990. Práce vyvrcholily o rok později na maastrichtském summitu konaném 9. a 10. prosince 1991.

Cíle Smlouvy

Podpisem Maastrichtské smlouvy dochází k jasnému překonání původního hospodářského cíle Společenství, tj. realizace společného trhu, a k vyjádření politických záměrů.

V tomto ohledu sleduje Maastrichtská smlouva pět základních cílů:

- posílit demokratickou legitimitu institucí;
- zefektivnit fungování institucí;
- založit hospodářskou a měnovou unii;

- rozvíjet sociální rozměr Společenství;
- zavést společnou zahraniční a bezpečnostní politiku.

Struktura Smlouvy

Smlouva má komplexní strukturu. Po úvodu následuje sedm hlav. Hlava I obsahuje společná ustanovení věnovaná Společenstvím, společné vnější politice a soudní spolupráci. Hlava II obsahuje ustanovení, kterými se mění Smlouva o EHS, hlava III mění Smlouvu o ESUO a hlava IV Smlouvu o ESAE. Ustanovení hlavy V se týkají společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP). Hlava VI obsahuje ustanovení o spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (SVV). V hlavě VII jsou uvedena závěrečná ustanovení.

Evropská unie

Maastrichtskou smlouvou se vytváří Evropská unie založená na třech pilířích: Evropských společenstvích, společné zahraniční a bezpečnostní politice a policejní a soudní spolupráci v trestních věcech.

První pilíř tvoří Evropské společenství, Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) a Euratom a týká se oblastí, ve kterých členské státy společně uplatňují svoji svrchovanost prostřednictvím institucí Společenství. Přitom se uplatňuje proces podle tzv. metody Společenství, to znamená, že Evropská komise předkládá návrh, který schvaluje Rada a Evropský parlament, přičemž na dodržování práva Společenství dohlíží Soudní dvůr.

V rámci druhého pilíře se zavádí společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP), jíž je věnována hlava V Smlouvy o Evropské unii. Ta nahrazuje ustanovení Jednotného evropského aktu a umožňuje členským státům podnikat společné akce v oblasti zahraniční politiky. Tento pilíř je založen na mezivládním rozhodovacím procesu, při kterém je většina rozhodnutí přijímána jednomyslně. Role Komise a Parlamentu je omezená a pravomoc Soudního dvora se v této oblasti neuplatňuje.

Třetí pilíř se týká spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (SVV), které se věnuje hlava VI Smlouvy o Evropské unii. Úkolem Unie je společným úsilím dosáhnout vysoké úrovně ochrany občanů v rámci prostoru svobody, bezpečnosti a spravedlnosti. Také zde probíhá rozhodovací proces na mezivládní úrovni.

Orgány

V návaznosti na Jednotný evropský akt Maastrichtská smlouva dále posiluje úlohu Evropského parlamentu. Oblast působnosti postupu spolupráce a postupu souhlasu se rozšiřuje na další oblasti. Smlouva také vytváří nový postup spolurozhodování, který umožňuje Evropskému parlamentu rozhodovat o aktech společně s Radou. Tento postup obnáší posílení kontaktů mezi Parlamentem a Radou za účelem dosažení shody. Smlouva mimo jiné také zapojuje Parlament do procesu schvalování složení Komise. Politickým stranám je přiznána role, jakou hrají v evropské integraci. Podílejí se na vytváření evropského povědomí a zprostředkovávají

politickou vůli Evropanů. Funkční období Komise se prodlužuje ze čtyř na pět let za účelem sjednocení délky funkčního období s Evropským parlamentem.

Podobně jako Jednotný akt také tato smlouva rozšiřuje využití hlasování kvalifikovanou většinou v Radě na většinu rozhodnutí přijímaných postupem spolurozhodování a na všechna rozhodnutí přijímaná postupem spolupráce.

Za účelem uznání významu regionálního rozměru se touto smlouvou ustavuje Výbor regionů. Výbor je složen ze zástupců místních orgánů a plní poradní funkci.

Politiky

Smlouva zavádí politiky Společenství v šesti nových oblastech:

- transevropské sítě;
- průmyslová politika;
- ochrana spotřebitele;
- vzdělávání a odborná příprava;
- mládež;
- kultura.

Hospodářská a měnová unie

Budování jednotného trhu je završeno vytvořením HMU. Hospodářská politika sestává ze tří prvků. Členské státy musejí zajistit koordinaci svých hospodářských politik, zavést mnohostranný dohled nad touto koordinací a řídit se pravidly finanční a rozpočtové kázně. Cílem měnové politiky je zavedení jednotné měny a dosažení její stability udržováním stabilních cen a dodržováním pravidel tržní ekonomiky.

Smlouva počítala se zavedením jednotné měny ve třech po sobě jdoucích etapách:

- první etapa spočívala v liberalizaci pohybu kapitálu a začala 1. července 1990;
- druhá etapa začala 1. ledna 1994 a umožňovala sbližování hospodářských politik členských států;
- třetí etapa musela být zahájena nejpozději 1. ledna 1999 vytvořením jednotné měny a zřízením Evropské centrální banky (ECB).

Měnová politika je založena na Evropském systému centrálních bank (ESCB) složeném z ECB a vnitrostátních centrálních bank. Tyto instituce jsou nezávislé na vnitrostátních politických orgánech i na politických orgánech Společenství.

Na dva členské státy se uplatňují zvláštní ustanovení. Spojené království nepřistoupilo na závazek vstoupit do třetí etapy HMU. Dánsko prosadilo protokol, podle kterého o jeho zapojení do třetí etapy rozhodne referendum.

Občanství

Jednou z velkých inovací, které Smlouva přináší, je zavedení evropského občanství, které občané získávají navíc ke státní příslušnosti jednotlivých států. Každý občan, který má státní příslušnost členského státu, je zároveň občanem Unie. Tímto občanstvím se Evropanům udělují nová práva:

- právo svobodně se pohybovat a pobývat v rámci Společenství;
- právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu a ve volbách do obecních zastupitelstev státu, v němž má bydliště;
- právo na diplomatickou a konzulární ochranu členského státu, z něhož nepochází, na území třetí země, ve které jeho stát nemá své zastoupení;
- petiční právo k Evropskému parlamentu a právo podat stížnost k evropskému veřejnému ochránci práv.

Zásada subsidiarity

Podle zásady subsidiarity jedná Unie v oblastech, které nespadají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní, ale spíše jich, z důvodu jejího rozsahu či účinků, může být lépe dosaženo na úrovni Unie.

Vývoj po Maastrichtské smlouvě

Maastrichtská smlouva představuje rozhodující etapu evropské integrace. Tím, že ustavilo Evropskou unii, vytvořilo hospodářskou a měnovou unii a rozšířilo evropskou integraci na další oblasti, získalo Společenství politický rozměr.

S ohledem na vývoj evropské integrace, na nadcházející rozšiřování a nutné institucionální změny zařadily členské státy do Smlouvy revizní doložku. Za tímto účelem je naplánováno svolání mezivládní konference v roce 1996. Výsledkem této konference byl podpis Amsterodamské smlouvy v roce 1997.⁹

Další trojice nových členů byla přijata již po vzniku Evropské unie v roce 1993. K lednu 1995 přistoupily tyto státy: Rakousko, Švédsko a Finsko.

1.10 Amsterdamská smlouva

Smlouva uzavřená mezi členskými státy 17. července 1997 (vstup v platnost 1. května 1999). Její plný název zní: "Amsterodamská smlouva, jíž se pozměňují Smlouva o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty". Tato

⁹ Europa, *Maastrichtská smlouva o Evropské unii*, [online]. 15.10.2010, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_cs.htm

smlouva mění a doplňuje Smlouvu o ES a Smlouvu o EU, je součástí primárního práva a přináší zcela novou úpravu několika oblastí.

Oblast civilní justice a některých vnitřních věcí. Do Smlouvy ES se vkládá nová hlava, obsahující ustanovení, týkající se spolupráce v oblasti justice a vnitřní bezpečnosti, která byla doposud předmětem úpravy Smlouvy EU. Cílem nové úpravy je přijetí opatření, která by zaručila efektivní volný pohyb osob.

Mají být zcela zrušeny kontroly všech osob (tedy i cizinců ze třetích států) při překračování vnitřních státních hranic v Unii a zajištěny příslušné kontroly a zejména podmínky pro vstup osob zvenčí na území Unie, včetně pravidel pro jednotné vízum pro příslušníky těch států, pro které bude vyžadováno. Rada má přijmout v uvedené lhůtě opatření týkající se azylu, přistěhovalectví a pobytu pro příslušníky třetích států, a to v souladu s Ženevskou úmluvou o postavení uprchlíků z 28. 7. 1951 a Protokolem z 31. 1. 1967.

Další ustanovení předpokládá opatření Rady směřující ke zjednodušení systému doručování soudních a mimosoudních písemností mezi orgány členských států, spolupráce při provádění důkazů a vzájemného uznávání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (vše již bylo realizováno). Rada má rovněž podporovat kompatibilitu právních norem členských států v oblasti kolizního práva a stanovení mezinárodní pravomoci soudů, jakož i občanského práva procesního.

Vše, co je zde uvedeno, se stává součástí práva ES (tedy přechází z třetího pilíře EU do pilíře prvního (tj. do práva ES), a to i s důsledky v oblasti pravomocí Soudního dvora. Řízení o předběžné otázce (prejudiciální řízení) se zde však použije pouze v omezené míře.

Oblast trestního práva a policejní spolupráce zůstává v pilíři třetím, tedy mezivládním, nikoli komunitárním. I ten však doznal určitých změn. Nová ustanovení Smlouvy EU určují přesné cíle Unie, zavádějí konzultativní funkci Evropského parlamentu, rozšiřují iniciativní pravomoci Komise a vtaňují do hry Soudní dvůr, který má fakultativní (tedy nikoli obligatorní) pravomoc rozhodovat o platnosti a výkladu aktů Rady. Úprava je všeobecně podrobnější a zahrnuje nově např. i prevenci a boj proti rasismu a xenofobii. Základním cílem je poskytnout občanům Unie vysokou úroveň bezpečnosti a ochrany.

Amsterdamská smlouva tedy obsahuje zcela nový text hlavy VI Smlouvy EU. Podrobně jsou upraveny společné akce policejní spolupráce včetně vztahu k EUROPOLu (organizace patřící pod Evropskou unii, která se zabývá prevencí a potíráním organizované trestné činnosti. Snaží se zefektivnit spolupráci jednotlivých členských zemí, a to zejména svojí informační i vzdělávací činností a policejním a soudním poradenstvím). Z právního hlediska je zajímavá nová úprava právní pomoci (justiční spolupráce) v trestních věcech. Společné akce zde zahrnují usnadnění a urychlení spolupráce mezi orgány členských států včetně soudů při řízení a výkonu rozhodnutí a při extradici (její podstatou je zajištění obviněného nebo odsouzeného na území jiného státu a jeho následné vydání k trestnímu stíhání či k výkonu trestu odnětí svobody do státu vyžadujícího). Dále se mají týkat vytváření určitých

minimálních standardů pro skutkové podstaty a sankce za trestné činy v oblastech organizovaného zločinu, terorismu a nezákonného obchodu s drogami.

Zajištění respektování základních lidských práv. Svoboda, bezpečnost ani spravedlnost nemohou být zajištěny bez přísného dodržování základních lidských práv. Vzhledem k tomu, že Evropská unie je budována jako právní unie (analogie právního státu), nemohla být ani tato otázka opomenuta. Eventuální porušování těchto práv ze strany členského státu je třeba sankcionovat, což dosud nebylo právem Společenství upraveno. Nová ustanovení umožňují, aby Rada konstatovala porušení a uplatnila postih příslušného státu.

Rozšíření zákazu diskriminace. Zatímco zákaz diskriminace podle státní příslušnosti se nemění, přibývá další ustanovení, které směřuje k odstranění diskriminace podle dalších kritérií, jimiž jsou pohlaví, rasový nebo etnický původ, náboženství nebo víra, postižení, věk a sexuální orientace. Rada může za tímto účelem přijímat opatření jednomyslným rozhodnutím na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem.

Unie a občan. Amsterodamská smlouva se nově zabývá i sociální politikou a zaměstnaností. Vytváří Výbor pro zaměstnanost. Jsou specifikovány oblasti, v nichž Společenství poskytuje podporu a doplňuje činnosti členských států. Jde o oblast pracovních podmínek, zlepšování pracovního prostředí, informování a konzultování pracovníků, integrace osob vyřazených z trhu práce a o oblast rovnosti mezi muži a ženami. Podpora vysokého stupně zaměstnanosti je novým cílem Unie. Strategie zaměstnanosti včetně kvalifikace a adaptability pracovní síly je pojímána jako prostředek k dosažení cílů Unie obecně. Cílem Unie však není plná zaměstnanost, která je všeobecně považována za utopii.

Účinná a soudržná společná zahraniční a bezpečnostní politika. Amsterodamská smlouva se snaží o zefektivnění činnosti v této oblasti a o posílení EU na mezinárodní scéně.

Posílená spolupráce (flexibilita). Nový princip, který znamená, že se může vydělit užší skupina členských států, která bude postupovat v přijímání integračních opatření rychleji než ostatní členské státy. Amsterodamská smlouva to umožňuje zatím v prvním a třetím pilíři.

Podstata posílené (rozšířené, užší) spolupráce, resp. flexibility (jedná se ve všech případech o synonyma) spočívá v tom, že za určitých podmínek se může skupina členských států v rámci Společenství či Unie spojit za účelem užší spolupráce v pravém slova smyslu, tedy provádět v rámci orgánů ES činnosti, na nichž nejsou zainteresovány jiné členské státy. Nezúčastněné státy nejsou uvedenými činnostmi dotčeny. Smyslem tohoto nového systému součinnosti členských států je dosahování snazší realizace cílů Unie, které je v zájmu spolupracujících států, avšak tak, aby tím nebyly dotčeny zájmy států nezúčastněných. Posílená spolupráce musí vždy znamenat pokrok a je prováděna v institucionálním rámci Společenství, resp. Unie.

Pro realizaci posílené spolupráce lze používat orgány, postupy a mechanismy Evropských společenství, resp. Evropské unie. Administrativní výdaje orgánů jsou hrazeny z rozpočtu ES.

Politická unie a institucionální výstavba. Zde nebylo dosaženo žádného výrazného pokroku. Pokud jde o Evropský parlament, rozšiřuje se počet případů, kdy spolurozhoduje s Radou.

Schengenské acquis

Začlenění Acquis Schengenu do rámce Smlouvy o založení ES a Smlouvy o Evropské unii. Za schengenský acquis jsou považovány Schengenské dohody (z let 1985 a 1990) a akty přijaté orgány jimi vytvořenými. Schengenskou smlouvu uzavřely Francie, Německo, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko 14. června 1985 u lucemburského Schengenu. V Schengenu byla 19. června 1990 podepsána zástupci vlád původních pěti signatářských států Úmluva k provedení Schengenské dohody. Tato úmluva podrobněji popisuje zejména principy Schengenského prostoru a Schengenského informačního systému. Tyto dokumenty se tedy stávají součástí práva ES, resp. EU. Vzhledem k tomu, že stranou těchto dohod není Irsko, je považováno za příklad tzv. posílené spolupráce (flexibility). Ta část schengenského acquis, která se týká volného pohybu osob, se stává součástí komunitárního práva a druhá část, týkající se bezpečnosti (policie), přechází do třetího pilíře Evropské unie.

Součástí Schengenského prostoru jsou tyto státy EU: Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Itálie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko.

Irsko (od roku 2002) je součástí Schengenu částečně. Jde o oblast bezpečnosti a justice, zatímco hraniční a celní kontroly si tyto státy ponechaly. Země, které jsou součástí Schengenu a nejsou členy EU: Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko.

SIS (Schengenský informační systém) je informační systém, který slouží zejména pro pátrání po osobách (hledaných, pohřešovaných, nežádoucích) a věcech (vozidla, registrační značky, cestovní a osobní doklady, registrační doklady k vozidlům, bankovky, zbraně a další). Do systému přispívají všechny členské státy, zásadně přímo, ze svých národních pátracích databází. Záznamy v SIS jsou po vložení členským státem dostupné příslušníkům bezpečnostních složek ostatních států. Členské státy mají povinnost kontrolovat osoby nebo věci v SIS kdykoliv tak činí vůči národním databázím. Příslušníci bezpečnostních složek členských států (policie, četníci, celníci, pohraničníci apod.) mají povinnost neprodleně konat na základě záznamu v SIS (záznam v SIS se mimo jiné rovná evropskému zatýkacímu rozkazu). Přístup do SIS mají i orgány provádějící registraci motorových vozidel,

orgány zabývající se pobytem cizinců a justiční orgány pro řízení v trestních věcech (zpravidla nepřímý).¹⁰

Evropský zatýkácí rozkaz přijatý v roce 2002 **nahrazuje systém vydávání** a všem vnitrostátním soudním orgánům (vykonávajícím justičním orgánům) ukládá, aby *ipso facto* a prostřednictvím minimálních kontrol uznávaly žádost o předání osoby, kterou podá soudní orgán jiného členského státu (vydávající soudní orgán). Rámcové rozhodnutí vstoupilo v platnost 1. ledna 2004 a nahradilo stávající texty týkající se tohoto tématu. Členské státy se však mohou rozhodnout, zda uplatní a uzavřou dvoustranné nebo vícestranné smlouvy, pokud tyto smlouvy usnadňují nebo více zjednodušují postupy vydávání. Uplatnění výše uvedených smluv nesmí v žádném případě poškodit vztahy s ostatními členskými státy, které nejsou součástí smlouvy. Vystavující justiční orgán zpravidla doručí zatýkácí rozkaz přímo vykonávajícímu justičnímu orgánu. Počítá se spoluprací s Schengenským informačním systémem (SIS) a Interpolem. Pokud není znám orgán vykonávajícího členského státu, poskytne vystavujícímu členskému státu pomoc Evropská soudní síť. Každý členský stát může vůči vyžádané osobě přijmout nutná a přiměřená donucovací opatření. Je-li vyžádaná osoba zatčena, má právo být informována o obsahu zatýkácího rozkazu a má právo na právního zástupce a tlumočníka. Vykonávající justiční orgán má v každém případě právo rozhodnout, zda ponechá vyžádanou osobu ve vazbě, nebo zda ji za určitých podmínek propustí. Než je přijato rozhodnutí, provede vykonávající justiční orgán (v souladu s vnitrostátními předpisy) výslech vyžádané osoby. Vykonávající justiční orgán musí nejpozději do **60 dnů po zatčení** přijmout pravomocné rozhodnutí o výkonu evropského zatýkácího rozkazu. Své rozhodnutí poté neprodleně oznámí vystavujícímu justičnímu orgánu. Doba, po kterou byla vyžádaná osoba zbavena svobody v souvislosti s výkonem zatýkácího rozkazu, se započítá do případně uložené celkové doby zbavení svobody. Příslušná osoba může vyjádřit **souhlas s předáním**, který nelze odvolat, čehož si musí být daná osoba plně vědoma. V tomto konkrétním případě musí vykonávající justiční orgán pravomocně rozhodnout o výkonu zatýkácího rozkazu do deseti dnů od vyjádření tohoto souhlasu.

1.11 Smlouva z Nice

Smlouva z Nice byla podepsána 26. února 2001 a vstoupila v platnost 1. února 2003. Představuje poslední velkou revizi smluv, na nichž je založena EU, kterou si vyžádal další vývoj EU a zejména nadcházející vstup deseti nových členů. Nejdůležitější novinky, které přinesla, lze zařadit do několika oblastí.

Hlavním důvodem revize byla nutnost institucionální reformy nezbytné pro rozšíření EU o 10 nových členů. Pravomoci Evropského parlamentu byly zvětšeny rozšířením spolurozhodovací pravomoci.

¹⁰ Policie ČR, *Evropský informační systém*, [online]. 2010, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/schengensky-informacni-system.aspx>

Pokud jde o Radu, změnila se definice kvalifikované většiny. Nyní se uplatňují dvě obligatorní a jedno fakultativní kritérium. Musí být dosaženo určeného počtu hlasů (kvalifikovaná většina určená dnes Smlouvou o přístupu nových členů), které musí pocházet od (prosté) většiny členských států. Kromě toho může členský stát požadovat, aby kvalifikovaná většina reprezentovala nejméně 62 % obyvatel EU.

Jmenování Komise doznalo změn. Designovaný předseda je ustanoven Evropskou radou, a to kvalifikovanou většinou. Poté Evropská rada schválí kvalifikovanou většinou a ve shodě s designovaným předsedou seznam dalších členů Komise. Celá Komise je pak jmenována Evropskou radou, která opět rozhoduje kvalifikovanou většinou. Evropský parlament rovněž schvaluje nové složení Komise, a to en bloc.

Přesně je poprvé v primárním právu oddělena věcná příslušnost Soudního dvora a Soudu prvního stupně (dnes Tribunálu). Soudní soustava EU se obohacuje o zvláštní senáty, které budou působit (na základě rozhodnutí Rady) jako nová samostatná instance. Smlouva z Nice rozděluje věcnou příslušnost mezi Soudní dvůr a Soud prvního stupně (dnes Tribunál) s tím, že konečná úprava bude dána statutem Soudního dvora.

Ratifikace Smlouvy z Nice trvala v členských státech více než dva roky. Bylo to odrazem určitého váhání nad výsledky Smlouvy. Pro skeptiky je Smlouva výsledkem dohadování členských států o jejich míře vlivu, a tedy chabým kompromisem, zatímco pro evropské optimisty je minimem pro pokračování evropské integrace ve směru federalistickém.

Institucionální ustanovení Smlouvy z Nice byla mezitím změněna Smlouvou o přístupu nových členů k 1. 5. 2004.¹¹

K 1. květnu 2004 přistupuje velká skupina zemí střední a východní Evropy a Středomoří (ČR, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Kypr a Malta). 1. ledna 2007 vstoupilo do EU Rumunsko a Bulharsko.

1.12 Lisabonská smlouva

Lisabonská smlouva Byla podepsána 13. prosince 2007 v Lisabonu, vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009, čímž se uzavřel několikaletý proces vyjednávání o institucionálních otázkách. Smlouva mění stávající zakládající smlouvy EU (tj. Smlouvou EU a Smlouvu o založení ES), aniž by je nahrazovala. Poskytuje Evropské unii odpovídající právní rámec a nástroje pro řešení budoucích výzev a naplnění očekávání občanů.

Demokratičtější a transparentnější Evropa

¹¹ Sagit, *Smlouva z Nice*, [online]. 1.5.2004, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&levelid=eu_269.htm

Lisabonská smlouva posiluje úlohu Evropského parlamentu i národních parlamentů, dává občanům více možností, jak vyjádřit svůj názor, a lépe vymezuje rozdělení pravomocí mezi EU a členské státy.

- Posílená úloha Evropského parlamentu: Evropský parlament, který je přímo volený občany EU, získává významné nové pravomoci ve vztahu k evropským právním předpisům, rozpočtu a mezinárodním smlouvám. Zejména rozšíření postupu spolurozhodování do nových oblastí zajišťuje rovnocenné postavení Evropského parlamentu vůči Radě, jež zastupuje členské státy, při schvalování většiny právních předpisů EU.
- Větší zapojení národních parlamentů: národní parlamenty se mohou lépe zapojit do činnosti EU, a to zejména díky novému mechanismu sledování toho, zda Unie přijímá opatření pouze tam, kde je činnost na evropské úrovni efektivnější z hlediska požadovaných výsledků (zásada subsidiarity). Spolu s rozšířením pravomocí Evropského parlamentu znamená tato změna posílení demokracie a legitimacy v rozhodovacích postupech EU.
- Silnější hlas pro občany: díky tzv. „občanské iniciativě“ může jeden milion občanů z většího počtu členských států vyzvat Komisi k předložení určitých návrhů.
- Rozdělení pravomocí: díky přehlednému rozdělení pravomocí je jasnější, co dělají členské státy a co EU.
- Vystoupení z EU: smlouva poprvé výslovně uznává možnost vystoupení z Unie.

Efektivnější Evropa

Lisabonská smlouva zjednodušuje rozhodovací postupy a pravidla hlasování, racionalizuje a modernizuje instituce, aby byly přizpůsobené 27 členům, a zvyšuje akceschopnost EU v prioritních oblastech.

- Efektivní rozhodování: hlasování kvalifikovanou většinou v Radě je rozšířeno do nových oblastí, čímž se rozhodování zrychlí a zefektivní. Od roku 2014 se bude kvalifikovaná většina počítat na základě dvojí většiny členských států a obyvatel, která je odrazem dvojí legitimacy EU. Dvojí většiny bude dosaženo, pokud souhlas s návrhem vysloví 55 % členských států, které představují nejméně 65 % obyvatel Unie.
- Stabilnější a efektivnější institucionální rámec: smlouva vytváří funkci předsedy Evropské rady, který je volen na dva a půl roku, zavádí přímou vazbu mezi volbou předsedy Komise a výsledky voleb do Evropského parlamentu, obsahuje nová ustanovení o složení Evropského parlamentu a stanoví jasnější pravidla pro silnou spolupráci a jasnější finanční ustanovení.
- Vyšší akceschopnost EU v zájmu kvality života občanů: smlouva zvyšuje akceschopnost EU v několika oblastech, jimž občané v současnosti přikládají velký význam. Jedná se zejména o boj proti terorismu a trestné činnosti a další otázky z oblasti svobody, bezpečnosti a spravedlnosti. Do určité míry se to týká i dalších

oblastí, a to především energetické politiky, veřejného zdraví, civilní ochrany, změny klimatu, služeb obecného zájmu, výzkumu, vesmíru, územní soudržnosti, obchodní politiky, humanitární pomoci, sportu, cestovního ruchu a spolupráce správních orgánů.

Evropa práv a hodnot, zajišťující svobodu, solidaritu a bezpečnost

Lisabonská smlouva umožňuje účinnější prosazování hodnot EU, zakotvuje Listinu základních práv jako součást primárního evropského práva a poskytuje nové mechanismy pro zajištění solidarity a lepší ochrany občanů.

- **Demokratické hodnoty:** smlouva rozvádí a posiluje hodnoty a cíle, na nichž je EU založena. Tyto hodnoty by měly sloužit jako reference pro občany a ukazovat partnerům ve světě, co Evropa nabízí.
- **Občanská práva a Listina základních práv:** smlouva zachovává stávající práva a zavádí nová. Zejména zaručuje svobody a zásady zakotvené v Listině základních práv a činí Listinu právně závaznou. To se týká občanských, politických, hospodářských a sociálních práv.
- **Svoboda občanů EU:** smlouva zachovává a posiluje tzv. „čtyři svobody“ a politické, hospodářské a sociální svobody občanů.
- **Solidarita mezi členskými státy:** smlouva stanoví, že EU a její členské státy budou jednat společně v duchu solidarity, pokud by některý členský stát byl cílem teroristického útoku nebo obětí přírodní nebo člověkem způsobené pohromy. Zdůrazněna je též solidarita v oblasti energetiky.
- **Větší bezpečnost pro všechny:** EU získává vyšší akceschopnost v oblasti svobody, bezpečnosti a spravedlnosti, a je tedy lépe vybavena pro boj proti trestné činnosti a terorismu. Cílem nových ustanovení týkajících se civilní ochrany, humanitární pomoci a veřejného zdraví je též posílení schopnosti EU reagovat na ohrožení bezpečnosti občanů.
- **Činnost EU usnadňuje zrušení stávajícího rozdělení oblastí do tzv. „pilířů“,** které doposud charakterizovalo institucionální strukturu v otázkách policejní a justiční spolupráce v trestních věcech.

Evropa jako globální aktér

Lisabonská smlouva zajistí soudržnost jednotlivých složek evropské politiky vnějších vztahů při tvorbě a přijímání nových politik. EU tak získává ve vztazích se svými partnery ve světě jasný hlas a bude moci využít svůj hospodářský, humanitární, politický a diplomatický potenciál k prosazování evropských zájmů a hodnot ve světě, při současném respektování zahraničněpolitických zájmů jednotlivých členských států.

- **Nová funkce vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku,** který je zároveň místopředsdou Komise, zajišťuje větší soudržnost, viditelnost a účinek vnější činnosti EU.

- Nová Evropská služba pro vnější činnost bude poskytovat podporu vysokému představiteli.
- Právní subjektivita EU posílí vyjednávací pozici Unie a zvýší efektivitu její činnosti na mezinárodní scéně a její viditelnost pro partnerské země a mezinárodní organizace.
- Změny v evropské bezpečnostní a obranné politice se netýkají zvláštních pravidel rozhodování, avšak umožňují posílenou spolupráci menší skupiny členských států.¹²

1. července 2013 k Evropské unii přistoupilo Chorvatsko.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Smlouvu o založení ESUO, která vstoupila v platnost v roce 1952, podepsaly v roce 1951 v Paříži Německo, Francie, Itálie, Nizozemsko, Belgie a Lucembursko. Krok inicioval tehdejší francouzský ministr zahraničí Robert Schuman s cílem zabránit dalšímu krveprolití v Evropě. Vycházel z přesvědčení, že válčit může jedině ten, kdo volně nakládá se základními strategickými surovinami, kterými tehdy byly uhlí a ocel. ESUO bylo založeno na principu nadstátnosti (supranacionality). Členské státy měly přenést část svých pravomocí, které se soustředily na oblast uhlí a oceli, na nadnárodní orgány.

Následovaly Římské smlouvy, které vešly v platnost v roce 1958. Slučovací smlouva vstoupila v platnost 1. července 1967 a sloučila orgány do té doby existujících tří evropských společenství (EHS, ESUO a Euratom), které od té doby také začaly používat společný rozpočet. Od tohoto data se pro tato společenství začal používat název Evropská společenství.

Smlouva o Evropské unii (SEU) (podepsaná 7. února 1992 a vešla platnost 1. listopadu 1993) otevírá novou etapu evropské integrace, neboť umožňuje zahájit politickou integraci. Maastrichtskou smlouvou se vytváří Evropská unie založená na třech pilířích: Evropských společenstvích, společné zahraniční a bezpečnostní politice a policejní a soudní spolupráci v trestních věcech. Smlouva o Unii přejímá jakožto obecné pravidlo zásadu subsidiarity. Podle této zásady jedná Společenství, pouze tehdy, může-li být cíl lépe dosaženo na úrovni Společenství než na vnitrostátní úrovni. Unie přijímá rozhodnutí „co nejbližše občanům“. Rok 1993 je také označován jako rok dokončení jednotného vnitřního trhu.

Lisabonská smlouva byla podepsána 13. prosince 2007 v Lisabonu, vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009, čímž se uzavřel několikaletý proces vyjednávání o institucionálních otázkách. Smlouva mění stávající zakládající smlouvy EU (tj. Smlouvou EU a Smlouvou o založení ES). Posiluje úlohu Evropského parlamentu, zapojuje více národní parlamenty, zavádí tzv. „občanskou iniciativu“, kdy jeden milion občanů z většího počtu členských států může vyzvat Komisi k předložení určitých návrhů, vytváří funkci předsedy Evropské

¹² Evropa, *Lisabonská smlouva*, [online]. [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_cs.htm

rady, který je volen na dva a půl roku, zavádí právní subjektivitu EU, tímto posiluje vyjednávací pozici Unie a zvyšuje efektivitu její činnosti na mezinárodní scéně a její viditelnost pro partnerské země a mezinárodní organizace či zavádí rovněž tzv. dvojí většinu při hlasování, kdy souhlas s návrhem vysloví 55 % členských států, které představují nejméně 65 % obyvatel Unie.

OTÁZKY

1. Uveďte, ve kterém roce byla podepsána a kdy vešla platnost Pařížská smlouva o Evropském společenství uhlí a oceli a co nového přinesla?
2. Kdo stal u zrodu založení Evropského společenství uhlí a oceli?
3. Charakterizujte princip nadstátnosti (supranacionality).
4. Uveďte, ve kterém roce byla podepsána a kdy vešla platnost Maastrichtská smlouva (jinak Smlouva o Evropské unii) a co nového přinesla?
5. Charakterizujte princip subsidiarity.
6. Uveďte, ve kterém roce byla podepsána a kdy vešla platnost Lisabonská smlouva a co nového přinesla?
7. Vyjmenujte členské státy EU.

2 INSTITUCIONÁLNÍ PRÁVO EVROPSKÉ UNIE

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Orgány EU mají pravomoci vůči členským státům a jejich subjektům, a proto bylo třeba vytvořit mechanismus, který by zajistil respektování jak zájmu EU jako celku, tak i členských států. Tento mechanismus spočívá v tom, že na rozhodování se musí podílet rovným dílem jak orgán, který reprezentuje zájmy EU (Evropská komise), tak orgán prosazující zájmy členských států (Rada). V organizační struktuře nesmí chybět demokratický prvek (Evropský parlament), tedy orgán ustanovený na základě voleb, který má dnes společně s Radou spolumrholodovací pravomoc. Nezbytné jsou rovněž soudní orgány, které zajistí řešení sporů mezi EU a členskými státy (Soudní dvůr EU). Nejvyšším politickým orgánem EU, který přijímá jednomyslně zásadní koncepční politická rozhodnutí, je Evropská rada.

V této kapitole se studenti seznámí s institucionálním právem EU, s nejdůležitějšími orgány EU, tj. Evropskou komisí, Radou, Evropskou radou, Evropským parlamentem, Soudním dvorem EU, jejich pravomocemi, složením, strukturou či sídly.

CÍLE KAPITOLY

- Dozvíte se, jaké jsou pravomoci a složení Evropské komise, Rady EU, Evropské rady, Evropského parlamentu, Soudního dvora EU.
- Zjistíte, jakou funkci plní eurokomisaři, generální ředitelství, výbory Evropského parlamentu a politické skupiny Evropského parlamentu či senáty Soudního dvora a Tribunálu.
- Dozvíte se, co to je COREPER a kdo to jsou generální advokáti.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Evropská komise, eurokomisař, generální ředitelství, Rada EU, COREPER, vysoký představitel Unie pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, Evropská rada, Evropský parlament, výbory Evropského parlamentu, politické skupiny Evropského parlamentu, Soudní dvůr EU (Soudní dvůr, Tribunál), generální advokáti.

2.1 Evropská komise

Komise je nezávislá na vnitrostátních vládách. Jejím úkolem je zastupovat a bránit zájmy EU jako celku. Sestavuje návrhy nových evropských právních předpisů, které předkládá Evropskému parlamentu a Radě. Je také výkonnou složkou EU – tj. odpovídá za provádění rozhodnutí Parlamentu a Rady. To znamená řízení každodenních činností Evropské unie: provádění jejích politik, řízení jejích programů a vydávání jejích finančních prostředků. Stejně jako Parlament a Rada byla Evropská komise založena v padesátých letech na základě zakládajících smluv EU.¹³ Funkce Komise připomíná funkci vlády v soustavě orgánů státu.

2.1.1 PRAVOMOCI EVROPSKÉ KOMISE

INICIATIVNÍ PRAVOMOC

Komise má tzv. právo iniciativy – může navrhovat nové právní předpisy na ochranu zájmů EU a jejích občanů. Při navrhování právních předpisů se Komise snaží uspokojit co nejširší spektrum zájmů. Přitom technickou stránku navrhovaných opatření konzultuje s odborníky z nejrůznějších výborů a pracovních skupin. Organizuje také konzultace s veřejností. Vypracováním návrhů právních předpisů se zabývají jednotlivé útvary Komise, podle příslušné oblasti politiky. Návrh právního předpisu je předložen Radě a Evropskému parlamentu. O jeho schválení nebo případných změnách pak rozhodnou tyto rozhodovací instituce na základě jednání.¹⁴

Před vytvářením jakýchkoli návrhů si musí být Komise vědoma nových situací a problémů, které se v Evropě vyskytnou, a musí zvážit, zda je legislativa EU tím nejlepším způsobem jejich řešení. Proto je Komise ve stálém styku s nejrůznějšími zájmovými skupinami a dvěma poradními orgány – Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů. Rovněž se zajímá o stanoviska vnitrostátních parlamentů a vlád.

Komise navrhuje kroky na úrovni EU pouze tehdy, domnívá-li se, že problém nelze řešit efektivněji na vnitrostátní, regionální či místní úrovni („princip subsidiarity“).

Pokud však Komise dojde k závěru, že je zapotřebí nové legislativy EU, sestaví návrh, který dle jejího názoru bude problém efektivně řešit.¹⁵

¹³*Evropa 2045, Metodický manuál pro učitele*, str. 30, [online].2009, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://www.evropa2045.cz/download/metodicky_manual.pdf

¹⁴ Europa.eu, *Evropská komise*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_cs.htm

¹⁵*Evropa 2045, Metodický manuál pro učitele*, str. 31, [online].2009, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://www.evropa2045.cz/download/metodicky_manual.pdf

VÝKONNÁ PRAVOMOC

Komise jako výkonný orgán Evropské unie odpovídá za správu a plnění rozpočtu EU. Většina skutečných výdajů je vykonávána vnitrostátními a místními orgány, úkolem Komise však je na ně dohlížet – za bedlivého dozoru Účetního dvora. Obě tyto instituce se snaží zajistit dobré finanční řízení. Evropský parlament udělí Komisi absolutorium pro plnění rozpočtu jenom tehdy, je-li spokojen s výroční zprávou Účetního dvora. Komise musí řídit také politiky schválené Parlamentem a Radou, např. společnou zemědělskou politiku. Jiným příkladem je politika hospodářské soutěže, kdy má Komise právo povolit nebo zakázat fúze společností. Komise musí také dbát na to, aby země EU nepodporovaly svá průmyslová odvětví způsobem, který by narušoval hospodářskou soutěž.

Příklady programů EU řízených Komisí sahají od programů „Interreg“ či „Urban“ (které vytvářejí přeshraniční partnerství mezi regiony a pomáhají při obnově upadajících městských oblastí) až po program „Erasmus“ pro podporu celoevropské výměny studentů.¹⁶

KONTROLNÍ PRAVOMOC

Komise působí jako „strážkyně smluv“. To znamená, že Komise společně se Soudním dvorem odpovídá za správné provádění práva EU ve všech členských státech. Pokud zjistí, že některá země EU evropské právo nedodržuje a neplní tak své právní závazky, podniká kroky k nápravě situace. Nejprve zahajuje proces nazývaný „řízení o porušení Smlouvy“. Vládě dané země zašle oficiální dopis, kde vysvětluje, proč se Komise domnívá, že došlo k porušení práva EU, a stanoví lhůtu, dokdy jí má daná země zaslat podrobnou odpověď. Pokud ani na základě tohoto řízení nedojde k nápravě, musí Komise záležitost postoupit Soudnímu dvoru, který má právo uvalit sankce. Rozsudky Soudního dvora jsou závazné jak pro členské státy, tak pro orgány EU.¹⁷

PRAVOMOC VE VZTAZÍCH NAVENEK

Evropská komise je důležitou mluvčí Evropské unie na mezinárodní scéně. Umožňuje členským státům hovořit „jedním hlasem“ na mezinárodních fórech, jakým je třeba Světová obchodní organizace. Komise rovněž odpovídá za vyjednávání mezinárodních dohod jménem EU. Příkladem je dohoda z Cotonou, která stanoví podmínky důležitého obchodního partnerství a pomoci mezi EU a rozvojovými zeměmi v Africe, Karibské oblasti a Tichomoří.¹⁸

¹⁶ *Evropa 2045, Metodický manuál pro učitele*, str. 31, [online]. 2009, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://www.evropa2045.cz/download/metodicky_manual.pdf

¹⁷ Tamtéž, str. 31

¹⁸ Tamtéž, str. 32

2.1.2 SLOŽENÍ A SÍDLO KOMISE

Za politické vedení Komise odpovídá 27 komisařů – každou členskou zemi reprezentuje jeden. Předseda Komise přiděluje každému komisaři na jeho pětileté funkční období určitou oblast politiky.¹⁹ Opakovaný výkon funkce je možný. Členové Komise jsou vybíráni podle celkové způsobilosti a evropanství z osob, které poskytují veškeré záruky nezávislosti. Rovněž Komise jako celek je povinna vykonávat své funkce zcela nezávisle. Členové Komise nesmí vyžadovat či přijímat pokyny od žádné vlády, orgánu, instituce ani jiného subjektu. Jsou povinni postupovat pouze se zřetelem na zájmy Evropské unie a zdržet se jakéhokoli jednání neslučitelného s povahou své funkce nebo plněním svých úkolů.

Funkce Komise jako celku končí uplynutím jejího funkčního období, případně odstoupením poté, co ji Evropský parlament vyslovil stanoveným způsobem nedůvěru.

Funkce Komise může skončit též jejím odstoupením jako celku bez předchozího rozhodování Evropského parlamentu.

Individuálně končí funkce Komisaře jeho smrtí, odstoupením nebo odvoláním Soudním dvorem. Odstoupení (rezignace) je úkon člena Komise, kterým se vzdává své funkce. Člen Komise odstoupí, pokud jej k tomu předseda Komise vyzve. Odvolat jednotlivého komisaře může jen Soudní dvůr z mimořádných důvodů (velmi závažný prohřešek komisaře neslučitelný s jeho funkcí).²⁰

JMENOVÁNÍ KOMISE

S přihlédnutím k volbám do Evropského parlamentu a po náležitých konzultacích navrhne Evropská rada kvalifikovanou většinou Evropskému parlamentu kandidáta na funkci předsedy Komise. Tohoto kandidáta zvolí Evropský parlament většinou hlasů všech svých členů. Nezáská-li potřebnou většinu, navrhne Evropská rada do jednoho měsíce kvalifikovanou většinou nového kandidáta, kterého zvolí Evropský parlament stejným postupem. Rada vzájemnou dohodou se zvoleným předsedou přijme seznam dalších osob, které navrhuje jmenovat členy Komise.

Členové Komise jsou vybíráni na základě návrhů členských států podle celkové způsobilosti a evropanství z osob, které poskytují veškeré záruky nezávislosti. Předseda, vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a ostatní členové Komise podléhají jako sbor schválení Evropským parlamentem. Na základě tohoto schválení jmenuje Evropská rada Komisi kvalifikovanou většinou.

¹⁹Europa.eu, *Evropská komise*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_cs.htm

²⁰ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 61-62

Komise je jako sbor odpovědná Evropskému parlamentu. Evropský parlament může Komisi vyslovit nedůvěru. V případě vyslovení nedůvěry členové Komise kolektivně odstoupí ze svých funkcí a vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku odstoupí ze své funkce v Komisi.

PŘEDSEDA KOMISE

Předseda Komise je obdobou předsedy vlády. Vymezuje směry, v jejichž rámci Komise plní své úkoly, rozhoduje o vnitřní organizaci Komise, aby zajistil soudržnost, výkonnost a kolegiální její činnosti, jmenuje místopředsedy, kromě vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, z řad členů Komise a vymezuje působnost jednotlivých Komisařů.

GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ

Komise je rozdělena na tzv. generální ředitelství (GR) nebo útvary, přičemž každé z nich se věnuje určité politické oblasti a v čele má generálního ředitele, který je odpovědný jednomu z komisařů. V generálních ředitelstvích vznikají návrhy právních předpisů.

Příklady některých generálních ředitelství:

- Daně a cla
- Energie
- Hospodářská soutěž
- Hospodářské a finanční věci
- Humanitární pomoc
- Informatika
- Komunikační sítě, obsah a technologie
- Lidské zdroje a bezpečnost
- Mobilita a doprava
- Námořní záležitosti a rybolov
- Obchod
- Oblast klimatu
- Podniky a průmysl
- Regionální politika
- Rozpočet
- Rozšíření
- Spravedlnost
- Vnitřní trh a služby
- Vnitřní věci
- Výzkum a inovace
- Vzdělávání a kultura
- Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění
- Zdraví a spotřebitelé

- Zemědělství a rozvoj venkova
- Životní prostředí

SÍDLO

Komise zasedá jedenkrát týdně, sídlí v Bruselu.

2.1.3 ORGANIZOVÁNÍ PRÁCE KOMISE

Předseda Komise rozhoduje o tom, který komisař bude odpovídat za kterou oblast politiky, a může (bude-li třeba) tyto sféry odpovědnosti během funkčního období Komise nově přerozdělit. Komise se schází obvykle ve středu. Každý bod programu jednání je předložen komisařem, který za danou oblast politiky odpovídá, a kolegium poté o věci společně rozhodne.

Celou koordinaci zajišťuje generální sekretariát, který také řídí týdenní zasedání Komise. Předsedá mu generální tajemník, který je přímo odpovědný předsedovi.

Legislativní návrhy Komise ve skutečnosti sestavují a připravují jednotlivá generální ředitelství, za oficiální jsou však tyto návrhy považovány teprve tehdy, když jsou „schváleny“ kolegiem v rámci jeho týdenního zasedání. Postup je přibližně následující. V případě, že Komise pokládá za nutné vypracovat právní předpisy EU, které by zabránily znečišťování evropských řek. Generální ředitelství pro životní prostředí sestaví návrh založený na rozsáhlých konzultacích se zástupci evropského průmyslu, zemědělci, ministry životního prostředí členských států a organizacemi pro ochranu životního prostředí. Návrh bude také projednán s dalšími odděleními Komise a zkontrolován právní službou a generálním sekretariátem. Jakmile je návrh zcela hotov, bude zařazen na program příštího zasedání Komise. Bude-li návrh schválen, Komise jej „přijme“ a návrh bude mít bezvýhradnou podporu celého kolegia. Poté bude dokument zaslán Radě a Evropskému parlamentu k posouzení.

2.2 Rada EU

Rada (dříve Rada ministrů nebo Rada EU, dnes zkráceně pouze „Rada“). Je především orgánem rozhodovacím. Rozhodnutí Rady mají nejčastěji formu aktů sekundárního práva EU: směrnic, nařízení, rozhodnutí, stanovisek a doporučení.

2.2.1 SLOŽENÍ RADY

Oproti jiným orgánům Unie Rada nemá pevné složení. Je orgánem, v němž jsou zastoupeny členské státy. Rada se skládá z ministrů vlád jednotlivých států, kteří se scházejí podle potřeby.

Členské státy posílají na každé zasedání Rady toho ministra, který odpovídá za politickou oblast, jež bude projednávána, např. ministra životního prostředí, pokud se bude

jednat o problematice životního prostředí. Toto zasedání pak ponese název „Rada (ve složení) pro životní prostředí“.²¹

Celkem existuje deset rad různého složení:

- Všeobecné záležitosti
- Zahraniční věci
- Hospodářství a finance (ECOFIN)
- Spravedlnost a vnitřní věci
- Zaměstnanost, sociální politika, zdraví a ochrana spotřebitele
- Konkurenceschopnost (vnitřní trh, průmysl, výzkum a vesmír)
- Doprava, telekomunikace a energie
- Zemědělství a rybolov
- Životní prostředí
- Vzdělávání, mládež a kultura

Příslušný ministr rozhodující v Radě je zplnomocněn svou vládou k jednání jejím jménem, a tedy i jménem daného státu. Rozhodnutí tohoto ministra je zároveň rozhodnutím členského státu a je pro něj závazné.

2.2.2 PŘEDSEDNICTVÍ RADY

Radě postupně předsedá všech 27 členských států Unie, které se střídají vždy po šesti měsících. Během těchto šesti měsíců předsednictví řídí zasedání na všech úrovních, navrhuje politické směry a vypracovává kompromisní návrhy nezbytné k přijetí rozhodnutí Rady. Šestiměsíční předsednictví nepředsedá jedinému složení Rady, a to Radě pro zahraniční věci, které po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost předsedá vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.²²Všem dalším zasedáním Rady předsedá příslušný ministr ze země, která byla pověřena předsednictvím v EU. Jestliže se zasedání Rady pro životní prostředí uskuteční v době, kdy je předsednickou zemí Estonsko, bude tomuto zasedání předsedat estonský ministr životního prostředí.²³

PŘEHLED PŘEDSEDNICKÝCH STÁTŮ OD ROKU 2022 DO ROKU 2030

1. pol. roku 2022	Francie
2. pol. roku 2022	Česká republika
1. pol. roku 2023	Švédsko
2. pol. roku 2023	Španělsko
1. pol. roku 2024	Belgie

²¹Europa.eu, *Rada Evropské unie*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_cs.htm

²²Europa.eu, *Rada Evropské unie*[online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/council?lang=cs>

²³ Europa. eu, *Rada Evropské unie*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_cs.htm

2. pol. roku 2024	Maďarsko
1. pol. roku 2025	Polsko
2. pol. roku 2025	Dánsko
1. pol. roku 2026	Kypr
2. pol. roku 2026	Irsko
1. pol. roku 2027	Litva
2. pol. roku 2027	Řecko
1. pol. roku 2028	Itálie
2. pol. roku 2028	Lotyšsko
1. pol. roku 2029	Lucembursko
2. pol. roku 2029	Nizozemsko
1. pol. roku 2030	Slovensko
2. pol. roku 2030	Malta

2.2.3 SÍDLO RADY

Hlavním sídlem Rady EU je Brusel, především budova Justus Lipsius. Zástupci členských států se scházejí rovněž v Lucemburku. Naopak takzvaná neformální jednání Rady probíhají tradičně v předsednickém státě.

2.2.4 PRAVOMOCI RADY

LEGISLATIVNÍ PRAVOMOC

Legislativní akty EU Rada společně s Parlamentem přijímá nejčastěji řádným legislativním postupem.

KOORDINACE HOSPODÁŘSKÝCH POLITIK ČLENSKÝCH STÁTŮ

Členské státy EU se dohodly na nutnosti celkové hospodářské politiky EU, která bude koordinována ministry hospodářství a financí jednotlivých států. Mezi další cíle patří vytváření nových pracovních míst, zvýšení kvality vzdělávání, zdravotní péče a sociálního zabezpečení. I když každá země vytváří pro tyto oblasti svou vlastní politiku, mohou se státy dohodnout na společných cílech a využít zkušeností ostatních.²⁴

²⁴ Europa. eu, *Rada Evropské unie*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_cs.htm

UZAVÍRÁNÍ MEZINÁRODNÍCH SMLUV JMÉNEM UNIE MEZI EU A DALŠÍMI ZEMĚMI NEBO MEZINÁRODNÍMI ORGANIZACEMI

Rada podepisuje jménem EU dohody, které se týkají různých oblastí: životní prostředí, obchod, rozvoj, textilní průmysl, rybolov, věda, technika a doprava.²⁵

VYTVÁŘÍ SPOLEČNOU ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKU PODLE STRATEGICKÝCH SMĚRŮ VYMEZENÝCH EVROPSKOU RADOU

Vlády členských států mají tyto oblasti plně ve své pravomoci, ale dohromady rozvíjejí společnou zahraniční a obrannou politiku. Rada je hlavní platformou pro tuto spolupráci. Evropská unie nemá svoji vlastní armádu. Avšak v případě, že je nutné rychle zareagovat na mezinárodní konflikty nebo přírodní katastrofy, nasazují některé státy EU jednotky rychlé reakce, jejichž úkolem je humanitární činnost, záchranné akce a udržení míru.²⁶

SPOLU S EVROPSKÝM PARLAMENTEM PŘIJÍMÁ ROZPOČET UNIE

O objemu peněžních prostředků, jež může EU za rok vyčerpat, rozhoduje Rada společně s Evropským parlamentem.²⁷

2.2.5 HLASOVÁNÍ V RADĚ EU

V závislosti na projednávané otázce přijímá Rada EU rozhodnutí:

- **prostou většinou** (pro návrh hlasuje 15 členských států),

Rada rozhoduje prostou většinou: o **procedurálních otázkách**, jako je přijetí jejího jednacího řádu a organizace generálního sekretariátu Rady či přijetí pravidel, jimž se řídí výbory stanovené ve Smlouvách, žádá-li Komisi, aby provedla **průzkumy nebo předložila návrhy**.

- **kvalifikovanou většinou**

Hlasuje-li Rada o návrhu Komise nebo vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, **kvalifikované většiny** je dosaženo, jsou-li splněny dvě podmínky:

- **55 % členských států** hlasuje pro návrh – v praxi to znamená 15 z 27 států,
- návrh podporují členské státy zastupující nejméně **65 % celkového počtu obyvatel EU**.

Tomuto postupu se říká také pravidlo „dvojitá většina“.

- **jednomyslně** (pro návrh jsou všechny odevzdané hlasy).

²⁵ Europa. eu, *Rada Evropské unie*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_cs.htm

²⁶ Tamtéž

²⁷ Tamtéž

Rada musí hlasovat jednomyslně o řadě **záležitostí, které členské státy považují za citlivé**. Jedná se například o tyto otázky:

- společná zahraniční a bezpečnostní politika (s výjimkou některých jasně vymezených případů, jež vyžadují kvalifikovanou většinu, například jmenování zvláštních zástupců),
- občanství (udělení nových práv občanům EU),
- členství v EU,
- harmonizace vnitrostátních právních předpisů týkajících se nepřímých daní,
- finance EU (vlastní zdroje, víceletý finanční rámec),
- některá ustanovení v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (evropský žalobce, rodinné právo, operativní policejní spolupráce atd.),
- harmonizace vnitrostátních právních předpisů v oblasti sociálního zabezpečení a sociální ochrany.

Rada musí dále hlasovat jednomyslně, aby se mohla odchýlit od návrhu Komise, pokud Komise nesouhlasí se změnami provedenými v návrhu, který předložila. Toto pravidlo se nepoužije u aktů, které musí Rada přijmout na doporučení Komise, například u aktů v oblasti koordinace hospodářských politik.

Jednomyslnosti je dosaženo i v případě, že se některý z členů **zdrží hlasování**.

Rada může hlasovat pouze tehdy, je-li přítomna většina jejích členů. Při hlasování může každý člen Rady zastupovat pouze jednoho z ostatních členů.

2.2.6 COREPER

COREPER je výbor stálých zástupců členských zemí při Radě EU. Množství projednávaných věcí a nutnost vyjasnění a případného sladění rozdílných stanovisek členských států vyžaduje, aby každé zasedání Rady bylo připraveno co nejlépe i po věcné stránce. To je úkolem Výboru stálých zástupců na úrovni velvyslanců.

COREPER se skládá ze stálých zástupců členských zemí při EU na úrovni velvyslanců, kteří zároveň řídí stálá zastoupení jejich zemí. Od roku 1962 se dělí na dvě formace: COREPER I (zástupci velvyslanců) a COREPER II (velvyslanci).

COREPER I připravuje podklady pro jednání těchto Rad: Rady pro zaměstnanost, sociální politiku a zdraví, Rady pro konkurenceschopnost (včetně vnitřního trhu), Rady pro dopravu a telekomunikace, částečně Rady pro zemědělství a rybolov, Rady pro životní prostředí a Rady pro vzdělání a kulturu.

COREPER II: řeší spíše otázky politického charakteru, institucionální otázky, příprava Rady pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (a potažmo Evropské rady), ECOFIN, Rady pro spravedlnost a vnitro.

PŘÍPRAVNÁ ÚLOHA COREPERU

Hlavní rolí COREPERU je tedy koordinovat a připravovat činnost různých zasedání Rady a usilovat o dosažení shody v otázkách pro jednání tak, aby je mohla Rada přijmout.

Všechny body na pořadu jednání Rady musí být COREPERem předem prozkoumány (má tak úlohu jakéhosi "filtru") - pokud Rada nerozhodne jinak.

VÝKONNÁ ÚLOHA COREPERU

COREPER má rovněž roli výkonnou. Rada jej pověřuje například přezkoumáváním a řešením konkrétních otázek. COREPER funguje jako předsunutý komunikátor pro vztahy mezi členskými zeměmi a EU. Členové COREPERU mají zpravidla i významnou roli přípravné platformy jednání mezivládní konference členských států ke změně Smluv.

PRŮBĚH ZASEDÁNÍ COREPERU

COREPER II se schází zpravidla každou středu, COREPER I dvakrát týdně. Zasedání se kromě velvyslanců (respektive jejich zástupců) účastní i příslušní diplomaté stálých zastoupení a úředníci Rady a Evropské komise - v závislosti na projednávané otázce.

Výsledky zasedání COREPERu je možné rozdělit do několika kategorií:

- shoda v projednávané otázce, která je poté zařazena na pořad jednání Rady jako bod A (bez diskuze) - pouze k formálnímu odsouhlasení;
- podstatné rozdíly v pohledu na některé aspekty projednávané otázky, která je poté zařazena jako bod B k substantivní debatě či rozhodnutí Rady;
- konstatování, že některá otázka vyžaduje další přezkoumání COREPERem, než bude postoupena Radě;
- žádost COREPERu, aby příslušná pracovní skupina Rady podrobněji přezkoumala určité složité aspekty otázky, které se objevily později nebo nebyly v COREPERu dostatečně probrány

Už při projednávání otázek v COREPERu se rozvažuje i možné rozložení konsenzu v Radě. Předpokládá se, že ze sedmdesáti až osmdesáti procent jsou rozhodnutí Rady již předpřipravena na úrovni COREPERu, dalších výborů či pracovních skupin. Naproti tomu některé citlivé otázky, u kterých ani Rada po své diskusi nenalezne shodu, jsou COREPERu vráceny k dalšímu jednání a dopracování. Jednání COREPERu jsou poměrně zdlouhavá a mohou trvat i několik dní.²⁸

2.3 Evropská rada

Evropská rada je vrcholným politickým orgánem Evropské unie. Unii dává nezbytné podněty pro její rozvoj a vymezuje její obecné politické směry a priority.

²⁸ Pražský studentský summit, *COREPER*, [online].2009, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.student-summit.cz/cs/COREPER-280.htm>

2.3.1 HISTORIE EVROPSKÉ RADY

Evropská rada byla vytvořena v roce 1974 a měla představovat neformální fórum pro diskusi hlav států a předsedů vlád. Velmi záhy se stala instancí, která stanovuje cíle Evropské unie ve všech oblastech její činnosti a určuje, jakým způsobem jich dosáhnout. Oficiální status přiznala Evropské radě Maastrichtská smlouva, podepsaná v roce 1992, která stanoví, že Evropská rada dává Unii nezbytné podněty pro její rozvoj a vymezuje obecné politické směry tohoto rozvoje. Od 1. prosince 2009 se na základě Lisabonské smlouvy stala jedním ze sedmi orgánů Unie.

2.3.2 SLOŽENÍ EVROPSKÉ RADY

Evropskou radu tvoří hlavy států nebo předsedové vlád členských států společně s jejím předsedou a předsedou Komise. Jejího jednání se účastní vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Evropská rada zasedá dvakrát za půl roku; svolává ji její předseda. Vyžaduje-li to situace, svolá předseda mimořádné zasedání Evropské rady. Evropská rada volí svého předsedu kvalifikovanou většinou. Jeho funkční období je dva a půl roku s tím, že může být zvolen dvakrát po sobě.

2.3.3 PRAVOMOCI EVROPSKÉ RADY

Úkolem Evropské rady je určovat směr rozvoje Evropské unie. V minulosti přijímala tak zásadní politická rozhodnutí, jakým bylo např. přijetí jednotné měny Euro, či rozšíření Evropské unie o nové členy jako je Česká republika. Evropská rada obvykle rozhoduje konsensem. V některých případech přijímá rozhodnutí jednomyslně nebo kvalifikovanou většinou, podle toho, co stanoví Smlouva.

2.3.4 SÍDLO EVROPSKÉ RADY

Evropská rada obvykle zasedá v Bruselu, v budově Justus Lipsius. Je jí nápomocen generální sekretariát Rady.²⁹

2.4 Evropský parlament

Evropský parlament je jedním z orgánů EU. Jeho smyslem je reprezentovat zájmy občanů EU. Poslanci Parlamentu jsou voleni přímou volbou každých pět let. První přímé volby do Evropského parlamentu byly v červnu 1979.

²⁹ Europa.eu, *Evropská rada – oficiální orgán*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.european-council.europa.eu/the-institution?lang=cs>

2.4.1 PRAVOMOCI EVROPSKÉHO PARLAMENTU

LEGISLATIVNÍ PRAVOMOC

Řádný legislativní postup příkládá postojům Evropského parlamentu a Rady Evropské unie stejnou váhu v mnoha oblastech (například v správě ekonomických záležitostí, přistěhovalectví, energetice, dopravě, životním prostředí, ochraně spotřebitelů). Drtivou většinu evropských právních předpisů přijímá společně Evropský parlament a Rada. Postup spolurozhodování zavedla Maastrichtská smlouva o Evropské unii (1992) a Amsterdamská smlouva (1999) rozšířila jeho působnost a upravila jej tak, aby zvýšila jeho účinnost. Lisabonská smlouva, která vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009, pro spolurozhodování zavádí pojem řádný legislativní postup, který se stal obecným postupem pro přijímání evropské legislativy.³⁰

ROZPOČTOVÉ PRAVOMOCI

Roční rozpočet EU schvaluje Parlament společně s Radou. Rozpočet musí podepsat předseda Evropského parlamentu.

Rozpočtová kontrola: Jakmile je rozpočet EU přijat, nese Evropská komise odpovědnost za jeho plnění (ostatní orgány a instituce nesou odpovědnost za své vlastní správní rozpočty). Evropský parlament jakožto přímo volený orgán, který zastupuje daňové poplatníky EU, vykonává demokratický dohled s cílem zaručit, aby Komise a další instituce a orgány řádně nakládaly s evropskými prostředky. Na základě doporučení Rady Evropské unie Parlament rozhoduje o tom, zda udělí absolutorium, tzn. konečné schválení toho, jakým způsobem byl rozpočet v daném roce plněn. Parlament přijímá své rozhodnutí poté, co Výbor pro rozpočtovou kontrolu pečlivě posoudí účetní závěrky Komise a zprávu o jejích činnostech za daný rok. Bere také v úvahu výroční zprávu Účetního dvora a odpovědi Komise na konkrétní otázky, které mohou klást poslanci EP. Parlament může také vydat Komisi doporučení ohledně provádění rozpočtu. Komise musí na žádost Parlamentu podat zprávu o opatřeních, která byla přijata v souvislosti s těmito připomínkami a poznámkami. Výsledkem tohoto postupu je udělení, odložení či odmítnutí udělení absolutoria. Parlament postupuje stejným způsobem v případě schvalování závěrek ostatních institucí a orgánů, včetně svého vlastního správního rozpočtu.³¹

³⁰ Evropský parlament/O Parlamentu, *Legislativní pravomoc*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/0081f4b3c7/Postup-tvorby-pr%C3%A1va:-podrobn%C4%9B.html>

³¹ Evropský parlament/O Parlamentu, *Postup schvalování rozpočtu*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/003dcd4001/Rozpo%C4%8Dtov%C3%BD-postup:-podrobn%C4%9B.html>

KONTROLNÍ PRAVOMOCI

Evropský parlament má řadu kontrolních pravomocí. Ty mu umožňují vykonávat dozor nad dalšími institucemi, sledovat správnost využívání rozpočtu EU a zajišťovat řádné provádění práva EU.

Evropský parlament má právo schválit či zamítnout Evropskou komisi. Od roku 1994 se kandidáti na místa komisařů musí dostavit ke slyšení v Parlamentu. Podle Lisabonské smlouvy navrhuje Evropská rada s přihlédnutím k volbám do Evropského parlamentu kandidáta na předsedu Komise. Evropský parlament pak rozhodne o zvolení nebo nezvolení kandidáta.

Evropský parlament může Komisi vyslovit nedůvěru a v konečném důsledku ji i rozpustit. Evropský parlament vykonává nad Komisí demokratickou kontrolu. Komise Parlamentu pravidelně předkládá zprávy, včetně výroční zprávy o činnosti Evropské unie a o plnění rozpočtu. Předseda Komise jednou za rok učiní na plenárním zasedání prohlášení o stavu Unie. Parlament pravidelně vyzývá Komisi, aby zahájila politické iniciativy a zodpovídala otázky k ústnímu a písemnému zodpovězení pokládané poslanci EP.

Parlament volí evropského veřejného ochránce práv. Veřejný ochránce práv o svých zjištěních informuje Evropský parlament a předkládá výroční zprávu poslancům EP. Za mimořádných okolností může veřejného ochránce práv odvolat Soudní dvůr na žádost Parlamentu. Veřejný ochránce práv může zahájit šetření z vlastního podnětu.

Každý občan, obyvatel, podnik či organizace v EU může Evropskému parlamentu podat petici týkající se práva EU. Parlament může zřídit vyšetřovací výbor, aby přezkoumal porušování práva EU členskými státy.³²

2.4.2 SLOŽENÍ A SÍDLO EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Současný parlament má 705 poslanců (volební období 2019 - 2024) ze všech 27 členských zemí EU. Česko má 21 poslanců.

- Německo: 96 poslanců
- Francie: 79 poslanců
- Itálie: 76 poslanců
- Španělsko: 59 poslanců
- Polsko: 52 poslanců
- Rumunsko: 33 poslanců
- Nizozemsko: 29 poslanců
- Belgie, Řecko, Portugalsko, ČR, Maďarsko, Švédsko: 21 poslanců
- Rakousko: 19 poslanců
- Bulharsko: 17 poslanců
- Dánsko, Finsko, Slovensko: 14 poslanců
- Irsko: 13 poslanců

³² Evropský parlament/O Parlamentu, *Kontrolní pravomoci*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/00b9de8689/Dohled-a-kontrola.html>

- Chorvatsko: 12 poslanců
- Litva: 11 poslanců
- Lotyšsko, Slovinsko: 8 poslanců
- Estonsko: 7 poslanců
- Kypr, Lucembursko, Malta: 6 poslanců

PŘESEDÁ EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Je volen na dva a půl roku, tj. na polovinu volebního období, a může být znovu zvolen. Předseda zastupuje Parlament navenek a ve vztazích s ostatními institucemi EU. Za pomoci 14 místopředsedů řídí předseda práci Evropského parlamentu a jeho orgánů (předsednictva a Konference předsedů) a rozpravy v plénu. Dvanáct dílčích zasedání se každoročně koná v Štrasburku a šest dodatečných se koná v Bruselu. Dbá na dodržování jednacího řádu EP a svými rozhodnutími zajišťuje řádný průběh veškerých činností Parlamentu a jeho orgánů. Předseda zastupuje Parlament v právních záležitostech a ve všech vnějších vztazích. Vyjadřuje se zejména k hlavním mezinárodním otázkám a předkládá doporučení směřující k posílení Evropské unie. Na začátku každého zasedání Evropské rady vystupuje předseda Parlamentu se stanoviskem a s náhledy Parlamentu ke konkrétním tématům a bodům na pořadu jednání. Předseda svým podpisem uvádí v platnost rozpočet Evropské unie poté, co jej EP schválil hlasováním. Předseda EP podepisuje společně s předsedou Rady veškeré legislativní akty přijímané řádným legislativním postupem.

VOLBA PŘESEDY EP

Kandidát, jenž na konci tajného hlasování obdrží absolutní většinu hlasů, je zvolen předsedou. Pokud ani po třetím kole není dosaženo absolutní většiny, je předseda zvolen ve čtvrtém kole prostou většinou. Doba trvání předsednického mandátu je stanovena na dva a půl roku, což je polovina parlamentního období. Tento mandát je možno obnovit.³³

POLITICKÉ SKUPINY

Poslanci zasedají v jednacím sále podle politických skupin; tvoří skupiny podle státní příslušnosti, nýbrž podle své politické příslušnosti. V Evropském parlamentu je v současnosti (volební období 2019 - 2024) 7 politických skupin. Pro svou vnitřní organizaci si volí předsedu, předsednictvo a mají k dispozici sekretariát. V jednacím sále jsou poslancům přidělena místa podle jejich politické příslušnosti, zleva doprava, po dohodě předsedů skupin. K vytvoření politické skupiny nezbytný minimální počet 23 poslanců a poslankyň a musí v ní být zastoupena nejméně čtvrtina členských států. Není dovoleno být členem více než jedné politické skupiny. Někteří poslanci nejsou členy žádné politické skupiny – jsou tzv. nezařazenými poslanci. Před každým hlasováním na plenárním zasedání projednávají po-

³³ Evropský parlament/O Parlamentu, *Předseda Evropského parlamentu*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z:<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/002fe4ba57/PYedseda.html%20..html>

litické skupiny zprávy z parlamentních výborů a předkládají pozměňovací návrhy. O postoji, který politická skupina zaujme, se rozhoduje dohodou v rámci skupiny – žádný poslanec nesmí být vázán povinností hlasovat určitým způsobem.³⁴

PARLAMENTNÍ VÝBORY

V rámci přípravy práce Evropského parlamentu při jeho dílčích zasedáních jsou poslanci rozděleni do stálých výborů, z nichž každý se zaměřuje na specifické oblasti. Stálých parlamentních výborů je 20. Skládají se z 25 až 73 poslanců a mají předsedu a až čtyři místopředsedy, kteří dohromady tvoří „předsednictvo výboru“ a jejich mandát trvá dva a půl roku. Složení parlamentních výborů z politického hlediska odráží složení pléna. Parlamentní výbory se scházejí v Bruselu a jejich jednání je veřejné. Ke své činnosti mají k dispozici sekretariát. V parlamentních výborech vypracovávají poslanci Evropského parlamentu legislativní návrhy a zprávy z vlastního podnětu, předkládají k nim pozměňovací návrhy a hlasují o nich. Projednávají návrhy Komise a Rady a v příslušných případech vypracovávají zprávu, která je předkládána na plenárním zasedání. Evropský parlament může v rámci svých kontrolních pravomocí rovněž vytvářet podvýbory a dočasné výbory, které se zabývají specifickými problémy. Může také zakládat vyšetřovací výbory, které zkoumají případy nesprávného uplatňování evropské legislativy. Předsedové výborů koordinují činnost výborů v rámci Konference předsedů výborů.³⁵

Stále výbory:

- Zahraniční věci
- Rozvoj
- Mezinárodní obchod
- Rozpočet
- Rozpočtová kontrola
- Hospodářství a měna
- Zaměstnanost a sociální věci
- Životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin
- Průmysl, výzkum a energetika
- Vnitřní trh a ochrana spotřebitelů
- Doprava a cestovní ruch
- Regionální rozvoj
- Zemědělství a rozvoj venkova
- Rybolov
- Kultura a vzdělávání
- Právní záležitosti
- Občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci
- Ústavní záležitosti
- Práva žen a rovnost pohlaví
- Petice

³⁴ Evropský parlament/O Parlamentu, *Politické skupiny*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/007f2537e0/Politick%C3%A9-skupiny.html>

³⁵ Evropský parlament/O Parlamentu, *Parlamentní výbory*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/00aab6aedf/V%C3%BDbory.html>

DELEGACE EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Delegace Evropského parlamentu udržují vztahy a zajišťují výměny informací s různými parlamenty třetích zemí. Evropský parlament prostřednictvím svých delegací přispívá k reprezentaci Evropské unie v zahraničí a k prosazování hodnot, na nichž je Evropská unie založena, ve třetích zemích. Jedná se o zásady svobody a demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a právního státu. V Parlamentu nyní působí 45 stálých delegací (rok 2024).

Předsedové delegací koordinují svou činnost v rámci Konference předsedů delegací. Konference zajišťuje, aby delegace pracovaly efektivně a v koordinaci s jinými strukturami Parlamentu. Na jejích pravidelných schůzích se diskutuje o otázkách a výzvách společných pro všechny delegace.

KONFERENCE PŘEDSEDŮ

Konference předsedů je politickým orgánem Evropského parlamentu, který se zabývá:

- organizací práce EP a sestavováním legislativních programů,
- rozhoduje o programu plenárního zasedání a o řečnické době pro poslance během plenárních zasedání,
- určuje velikost zastoupení jednotlivých politických skupin v parlamentních výborech a pravomoci výborů.

Konferenci předsedů tvoří předseda Parlamentu a předsedové politických skupin. Patří sem také zástupce nezařazených poslanců, který ovšem nemá hlasovací právo. Konference předsedů jsou přijímána prostřednictvím konsensu nebo hlasováním. V případě hlasování váha hlasu každého z předsedů odpovídá počtu poslanců ve skupině, kterou zastupuje, takže skupina, která má více poslanců, má i větší váhu při hlasování. Konference předsedů se většinou schází dvakrát za měsíc. Její schůze nejsou veřejné. Zápisy ze schůzí Konference předsedů se překládají do úředních jazyků, tisknou se a rozesílají všem poslancům. Každý poslanec může klást otázky týkající se práce Konference předsedů. Dává všem poslancům příležitost vyměňovat si i mimo plenární zasedání názory s některou pozvanou osobou nebo jako první znát návrhy předložené Evropskou komisí.³⁶

PŘEDSEDNICTVO

Předsednictvo je regulační řídicí orgán Evropského parlamentu. Má pravomoc stanovit předběžný návrh rozpočtu Evropského parlamentu a vyřizovat veškeré administrativní, personální či organizační otázky. Předsednictvo na volební období 2019 – 2024 se skládá z předsedy Evropského parlamentu, 14 místopředsedů a 5 kvestorů, kteří jsou voleni shromážděním na období dvou a půl let s možností obnovení mandátu. Při jednání předsednic-

³⁶ Evropský parlament/O Parlamentu, *Politické orgány, Konference předsedů*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/00766d87cc/Politick%C3%A9-org%C3%A1ny.html>

tvá má v případě rovného počtu hlasů rozhodující hlas předseda. Kvestoři mají v předsednictvu poradní hlas. Předsednictvo se zabývá řadou administrativních a finančních úkolů uvnitř Parlamentu. Má pravomoci ve všech záležitostech týkajících se vnitřního fungování Parlamentu. Zabývá se žádostmi souvisejícími s průběhem zasedání, povoluje schůze výborů či delegací mimo obvyklá pracoviště a připravuje předběžný návrh předpokládaných výdajů Parlamentu. Jmenuje generálního tajemníka Parlamentu, jenž zajišťuje řízení administrativních oddělení Parlamentu a schvaluje složení a uspořádání generálního sekretariátu. Předsednictvo se obvykle schází dvakrát do měsíce. Zápisy ze schůzí předsednictva se překládají do úředních jazyků, tisknou se a rozesílají všem poslancům. Každý poslanec může klást otázky týkající se práce předsednictva. Předsednictvo rozhoduje o částkách přidělovaných politickým stranám zastoupeným v Evropském parlamentu.³⁷

GENERÁLNÍ SEKRETARIÁT EVROPSKÉHO PARLAMENTU

O organizační struktuře generálního sekretariátu rozhoduje předsednictvo, které rovněž stanovuje pravidla týkající se vnitřního administrativního postavení úředníků a ostatních zaměstnanců. Většina zaměstnanců generálního sekretariátu jsou úředníci, kteří byli přijati na základě výběrových řízení ze všech zemí Evropské unie. Podléhají Evropskému parlamentu. Úkolem generálního sekretariátu je koordinace legislativních prací a organizace plenárních zasedání a jiných schůzí. Poskytuje technickou a odbornou pomoc různým organizačním složkám Parlamentu a samotným poslancům. Usnadňuje tím výkon jejich mandátu. Evropský parlament musí rovněž zajistit vícejazyčnost pro veškerá plenární zasedání a jiné schůze.³⁸

SÍDLO

Evropský parlament pracuje ve třech různých městech: Brusel (Belgie), Lucemburk (Lucembursko) a Štrasburk (Francie). V Lucemburku sídlí administrativní složky (tzv. generální sekretariát). Zasedání všech členů Parlamentu (tzv. plenární zasedání) se konají ve Štrasburku a v Bruselu. Schůze parlamentních výborů se konají v Bruselu.³⁹

2.4.3 SACHAROVVA CENA

Sacharovova cena je udílena mimořádným osobnostem, které bojují proti netoleranci, fanatismu a útlaku. Stejně jako Andrej Sacharov potvrzují nositelé této ceny, kolik odvahy vyžaduje obrana lidských práv a svobody vyjadřování.

³⁷ Evropský parlament/O Parlamentu, *Politické orgány, Předsednictvo*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z:<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/00766d87cc/Politick%C3%A9-org%C3%A1ny.html>

³⁸ Evropský parlament/O Parlamentu, *Generální sekretariát*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z:<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/00d7a6c2b2/Sekretari%C3%A1t.html>

³⁹ Europa.eu, *Evropský parlament*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z:http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-parliament/index_cs.htm

„Sacharovova cena za svobodu myšlení“ udílí každoročně Evropský parlament. Tato cena, která byla poprvé udělena v roce 1988, odměňuje osobnosti nebo celé kolektivy, které brání lidská práva a základní svobody.

Evropský parlament uděluje „Cenu za obranu lidských práv“ (50 000 eur) v rámci slavnostního zasedání ve Štrasburku, které se koná kolem 10. prosince. V tento den byla v roce 1948 podepsána Všeobecná deklarace lidských práv Organizace spojených národů.

Kandidáty na Sacharovovu cenu mohou navrhnout buď politické skupiny, nebo nejméně 40 poslanců Evropského parlamentu. Výbor pro zahraniční věci a Výbor pro rozvoj hlasováním zúží výběr navrhovaných kandidátů na tři. Konference předsedů pak z této trojice vybere vítěze.

Ruský fyzik Andrej Dmitrievič Sacharov (1921–1989), nositel Nobelovy ceny za mír z roku 1975, je především vynálezcem vodíkové bomby. Z obav před následky, které by jeho práce mohla na budoucnost lidstva mít, se snažil upozornit na nebezpečí závodů v jaderném zbrojení. Částečného úspěchu se mu podařilo dosáhnout v roce 1963, kdy byla podepsána Smlouva o částečném zákazu jaderných zkoušek. Tento muž, který byl v SSSR považován za disidenta s podvratnými názory, vytvořil v 70. letech Výbor na ochranu lidských práv a na obranu politických obětí. Jeho úsilí bylo v roce 1975 korunováno Nobelovou cenou za mír.⁴⁰

2.5 Evropský veřejný ochránce práv

Evropský veřejný ochránce práv se zabývá stížnostmi na orgány, instituce, úřady a agentury EU. Veřejný ochránce práv reaguje na stížnosti občanů, podnikatelů a organizací z EU a pomáhá odhalit případy špatného úředního postupu, kdy výše zmíněné instituce přestoupily právní předpis, nedržely se zásad správného řízení nebo porušily lidská práva. Může se jednat například o:

- nespravedlnost
- diskriminaci
- překročení pravomoci
- poskytnutí neúplných informací nebo odmítnutí informace poskytnout
- zbytečné průtahy
- nesprávné postupy

Kancelář veřejného ochránce práv zahajuje šetření z vlastní iniciativy nebo na základě přijaté stížnosti. Je zcela nezávislá a nepřijímá pokyny od žádné vlády nebo organizace. Každý rok předkládá Evropskému parlamentu zprávu o své činnosti.

Veřejného ochránce práv volí Parlament na období pěti let, s možností opětovného zvolení.

⁴⁰Evropský parlament/O Parlamentu, *Lidská práva a demokracie, Sacharovova cena za svobodu myšlení*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/00f3dd2249/Sakharov-Prize-for-Freedom-of-Thought.html>

2.5.1 STÍŽNOST K VEŘEJNÉMU OCHRÁNCI PRÁV

Jste-li nespokojeni s postupem orgánu, instituce, úřadu nebo agentury EU, nejprve jim umožněte, aby situaci napravily samy. Pokud to nepovede k požadovanému výsledku, můžete podat stížnost Evropskému veřejnému ochránci práv. Stížnost veřejnému ochránci práv musíte podat do dvou let ode dne, kdy jste se o nastalém problému dozvěděli. Musíte jasně uvést, kdo jste, na jakou instituci či orgán podáváte stížnost a na jaký problém si stěžujete. Můžete požádat, aby nebylo při vyšetřování stížnosti uvedeno vaše jméno.

Veřejný ochránce práv nemůže vyšetřovat:

- stížnosti na vnitrostátní, regionální nebo místní orgány členských států EU (orgány státní správy, státní agentury a úřady měst a obcí), i když se stížnost týká záležitostí EU;
- činnost vnitrostátních soudů nebo veřejných ochránců práv. Evropský veřejný ochránce práv není apelačním orgánem, který by mohl zvrátit rozhodnutí přijaté těmito orgány;
- stížnosti na podnikatele nebo jednotlivce.

2.5.2 POSTUP PŘI ŘEŠENÍ STÍŽNOSTI

Veřejný ochránce práv může vyřešit problém tím, že pouze informuje dotčený orgán, instituci, úřad nebo agenturu. Pokud to nestačí, snaží se najít smírné řešení, které napraví vzniklou situaci k vaší spokojenosti. Pokud tento postup selže, veřejný ochránce práv navrhne dotčenému orgánu opatření k nápravě. Jestliže dotčený orgán navrhované opatření nepřijme, předá veřejný ochránce práv zvláštní zprávu Evropskému parlamentu, který se v případě, že to považuje za nutné, může rozhodnout k přijetí politických opatření. Pokud se veřejný ochránce práv nemůže stížností zabývat (například proto, že již byla předmětem soudního řízení), zpravidla vám doporučí jiný orgán, který by vám měl být schopen pomoci.⁴¹

2.6 Soudní dvůr EU

Od jeho vzniku v roce 1952 je posláním Soudního dvora Evropské unie zajišťovat „dodržování práva při výkladu a provádění“ Smluv. Soudní dvůr Evropské unie:

- přezkoumává legalitu aktů orgánů Evropské unie,
- dbá na dodržování povinností členských států vyplývajících ze Smluv a
- vykládá právo Unie na žádost vnitrostátních soudů.

Představuje tak soudní orgán Evropské unie a dbá ve spolupráci se soudy členských států na jednotné provádění a výklad práva Unie.

⁴¹Europa.eu, *Evropský veřejný ochránce práv*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z:http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/ombudsman/index_cs.htm

Soudní dvůr Evropské unie, jehož sídlo se nachází v Lucemburku, zahrnuje tyto soudní orgány:

- Soudní dvůr
- Tribunál (zřízený v roce 1988).⁴²

2.6.1 SOUDNÍ DVŮR

Soudní dvůr se skládá z 27 soudců a 11 generálních advokátů. Soudci a generální advokáti jsou určeni společnou dohodou vlád členských států po konzultaci výboru pověřeného vydáním stanoviska k vhodnosti navržených kandidátů k výkonu dotčených funkcí. Jejich funkční období je šestileté s možností opakovaného jmenování. Jsou vybíráni z osob, které poskytují veškeré záruky nezávislosti a které splňují požadavky nezbytné k výkonu nejvyšších soudních funkcí ve svých zemích nebo jsou obecně uznávanými znalci práva.

Soudci Soudního dvora volí ze svého středu předsedu a místopředsedu Soudního dvora na dobu tří let, s možností opakovaného zvolení. Předseda řídí činnost Soudního dvora a předsedá zasedáním a poradám největších soudních kolegií. Místopředseda je nápomocen předsedovi ve výkonu jeho funkce a zastupuje jej v případě překážky na jeho straně.

Generální advokáti jsou Soudnímu dvoru nápomocni. Jsou pověřeni zcela nestranným a nezávislým přednesením právního názoru zvaného „stanovisko“ k věcem, které jsou jim předloženy.

Vedoucí soudní kanceláře je generálním sekretářem orgánu, jehož správu řídí z úřední moci předsedy Soudního dvora.

Soudní dvůr může zasedat v plénu, ve velkém senátu (patnáct soudců) nebo v senátech složených z pěti či tří soudců. Plénu jsou předkládány věci ve zvláštních případech stanovených statutem Soudního dvora (zejména má-li Soudní dvůr odvolat z funkce veřejného ochránce práv nebo rozhodnout o odvolání evropského komisaře, který nesplnil povinnosti, které jsou mu uloženy) a má-li se za to, že věc má mimořádnou důležitost. Soudní dvůr zasedá ve velkém senátu na návrh členského státu nebo orgánu, který je účastníkem řízení, jakož i ve zvláště složitých či důležitých věcech. Ostatní věci jsou projednávány v senátech složených z pěti nebo tří soudců. Předsedové senátů složených z pěti soudců jsou voleni na dobu tří let a předsedové senátů složených ze tří soudců na dobu jednoho roku.⁴³

Soudní dvůr vynáší rozsudky v jemu předložených případech:

- řízení o předběžné otázce
- žaloba pro nesplnění povinnosti
- žaloba na neplatnost
- žaloba na nečinnost

⁴²CVRIA, *Soudní dvůr EU*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/

⁴³CVRIA, *Soudní dvůr*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/

2.6.2 TRIBUNÁL

Tribunál (tehdy pod názvem Soud prvního stupně) byl vytvořen Rozhodnutím Rady z 24.10.1988 č. 88/591. Tribunál začal fungovat 1. září 1989 a měl rozhodovat o žalobách jednotlivců, které byly dosud podávány k Soudnímu dvoru. Byl tím tak vytvořen dvojinstanční systém, neboť proti rozhodnutí Tribunálu lze podat opravný prostředek k Soudnímu dvoru.

Tribunál se skládá ze dvou soudců z každého členského státu. Soudci jsou jmenováni společnou dohodou vlád členských států po konzultaci výboru pověřeného vydáním stanoviska ke vhodnosti kandidátů na funkce soudce. Soudci jsou jmenováni na dobu šesti let s možností opakovaného jmenování. Ze svého středu si volí předsedu, a to na dobu tří let. Jmenují vedoucího soudní kanceláře na šestileté funkční období. Soudci vykonávají své funkce zcela nestranně a nezávisle. Na rozdíl od Soudního dvora neexistují u Tribunálu stálí generální advokáti. Tato funkce však může být výjimečně svěřena některému soudci. Tribunál zasedá v senátech složených z pěti nebo tří soudců nebo v určitých případech rozhoduje samosoudcem. Může rovněž zasedat ve velkém senátu (patnáct soudců), je-li to odůvodněno právní složitostí nebo důležitostí věci. Tribunál má svou vlastní soudní kancelář, avšak pokud jde o správní a jazykové potřeby, opírá se o útvary Soudního dvora.⁴⁴

Judikatura Tribunálu se vyvíjela zejména v oblastech:

- duševního vlastnictví,
- kartelové dohody
- hospodářské soutěže a
- státních podpor.

2.6.3 ŘÍZENÍ PŘED SOUDNÍM DVOREM EU

Řízení zahrnuje bez ohledu na povahu věci část písemnou a případně i část ústní, která je veřejná. Je však nutné rozlišovat mezi jednak řízením o předběžné otázce, a jednak řízením o ostatních žalobách, zvaných žaloby přímé.

ŘÍZENÍ O PŘEDBĚŽNÝCH OTÁZKÁCH

Vnitrostátní soud předkládá Soudnímu dvoru otázky týkající se výkladu nebo platnosti ustanovení práva Unie obvykle formou soudního rozhodnutí v souladu s vnitrostátními procesními předpisy. Jakmile je žádost přeložena překladatelským útvarem Soudního dvora do všech jazyků Unie, oznámí ji soudní kancelář účastníkům v původním řízení, ale také všem členským státům a orgánům Unie. Zveřejní v Úředním věstníku sdělení, ve kterém uvede zejména účastníky řízení a obsah otázek. Účastníci řízení, členské státy a orgány mají dva měsíce na to, aby předložili Soudnímu dvoru svá písemná vyjádření.

⁴⁴ CVRIA, *Tribunál*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z:http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7033/

PŘÍMÉ ŽALOBY

K zahájení řízení před Soudním dvorem dochází na základě žaloby zaslané kanceláří Soudního dvora. Vedoucí soudní kanceláře zveřejní sdělení o žalobě v Úředním věstníku Evropské unie s upřesněním žalobních důvodů a návrhových žádání žalobce. Zároveň je žaloba doručena druhému účastníku řízení, který má jeden měsíc k podání žalobní odpovědi. Žalobce má právo na repliku, žalovaný na dupliku, v obou případech ve lhůtě jednoho měsíce. Lhůty k podání těchto dokumentů musí být dodrženy, neprodlouží-li je předseda.

U obou druhů žalob určí předseda soudce zpravodaje a první generální advokát generálního advokáta, kteří jsou pověřeni sledovat průběh věci.⁴⁵

ROZSUDKY

Porada soudců se koná na základě návrhu rozsudku vypracovaného soudcem zpravodajem. Každý soudce dotyčného kolegia může navrhnout změny. Rozhodnutí Soudního dvora jsou přijímána většinou a menšinová stanoviska nejsou vyjadřována. Rozsudky jsou podepisovány všemi soudci, kteří se účastnili porady a jejich výrok je vyhlášen na veřejném zasedání. Rozsudky jsou ve většině případů zveřejňovány ve Sbírce rozhodnutí Soudního dvora a Tribunálu.⁴⁶

FORMY ROZHODNUTÍ U SOUDNÍHO DVORA EU

- **Rozsudek** vyhláší se veřejně. Již v den vyhlášení jsou rozsudek i stanovisko generálního advokáta k dispozici na internetu na stránkách europa.eu. Rozsudek se publikuje v Úředním věstníku.

- **Usnesení** je procesním rozhodnutím (např. o zastavení řízení). Používá se však i ve zvláštním případě v řízení o předběžné otázce. Je-li v daném případě tato otázka identická s otázkou, o níž Soudní dvůr již rozhodl nebo kde může být odpověď bez problémů vyvozena z existující judikatury, může Soudní dvůr po slyšení generálního advokáta kdykoli rozhodnout odůvodněným usnesením pouhým odkazem na svou předchozí judikaturu.

- **Stanovisko:** Soudní dvůr může být požádán o zaujetí stanoviska k souladu mezinárodní smlouvy uzavírané EU s právem EU, případně k pravomocem EU při uzavírání smlouvy.

- **Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení** je povinnou součástí každého rozsudku. Platí, že neúspěšná strana zaplatí náklady straně úspěšné, pokud tato o to požádá a pokud spor nevyvolala zbytečně.⁴⁷

⁴⁵CVRIA, *Soudní dvůr*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/

⁴⁶Tamtéž

⁴⁷ Týč, *Základy právo EU pro ekonomy*, s. 132

2.6.4 ZVLÁŠTNÍ ŘÍZENÍ

ZJEDNODUŠENÉ ŘÍZENÍ

Je-li předběžná otázka shodná s otázkou, o které již Soudní dvůr rozhodl, nebo nelze-li o odpovědi na tuto otázku rozumně pochybovat nebo může-li být odpověď na tuto otázku jasně vyvozena z judikatury, může Soudní dvůr po vyslechnutí generálního advokáta rozhodnout usnesením s odůvodněním, kterým odkazuje zejména na předchozí rozsudek o této otázce nebo na příslušnou judikaturu.⁴⁸

ZRYCHLENÉ ŘÍZENÍ

Zrychlené řízení umožňuje Soudnímu dvoru rozhodnout rychle ve věcech velké naléhavosti tím, že co možná nejvíce zkracuje lhůty a dává těmto věcem absolutní přednost. Na žádost jednoho z účastníků řízení přísluší předsedovi Soudního dvora rozhodnout, na návrh soudce zpravodaje a po vyslechnutí generálního advokáta a ostatních účastníků, zda zvláštní naléhavost odůvodňuje použití zrychleného řízení. Zrychlené řízení je rovněž upraveno v případě řízení o předběžné otázce. V tomto případě je žádost podána vnitrostátním soudem, který se obrací na Soudní dvůr a který ve své žádosti musí uvést okolnosti zakládající mimořádnou naléhavost rozhodnutí o položené předběžné otázce.⁴⁹

NALÉHAVÉ ŘÍZENÍ O PŘEDBĚŽNÉ OTÁZCE (PPU)

Toto řízení umožňuje Soudnímu dvoru ve značně zkrácené lhůtě projednat nejcitlivější otázky týkající se prostoru svobody, bezpečnosti a práva (policejní a justiční spolupráce v občanských a trestních věcech, oblast víz, azylu, přistěhovalectví a jiné politiky spojené s volným pohybem osob). Věci projednávané v rámci PPU jsou svěřeny senátu sestávajícímu ze zvláště určených pěti soudců a písemná část řízení v praxi probíhá převážně v elektronické podobě a je mimořádně omezená, jak časově, tak pokud jde o počet stran, které mohou podat písemná vyjádření, přičemž většina stran se účastní ústní části řízení, která je povinná.⁵⁰

ŘÍZENÍ O PŘEDBĚŽNÝCH OPATŘENÍCH

Předběžné opatření směřuje k získání odkladu provádění aktu orgánu, který je současně předmětem žaloby nebo k získání jakéhokoli jiného předběžného opatření nezbytného k zabránění závažné a nenapravitelné škodě k újmě účastníka řízení.⁵¹

2.6.5 NÁKLADY ŘÍZENÍ

Řízení před Soudním dvorem nepodléhá poplatkům. Soudní dvůr však nenahrazuje náklady vynaložené na advokáta oprávněného působit jako právní zástupce před soudem členského státu, kterým musejí být účastníci řízení zastoupeni. Není-li některý účastník řízení

⁴⁸CVRIA, *Soudní dvůr*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/

⁴⁹Tamtéž

⁵⁰CVRIA, *Soudní dvůr*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/

⁵¹ Tamtéž

schopen zcela nebo zčásti uhradit náklady řízení, může požádat o poskytnutí bezplatné právní pomoci. K žádosti musí být přiloženy veškeré nezbytné doklady prokazující žadatelovu potřebnost.⁵²

2.6.6 JAZYKOVÝ REŽIM

V řízení o přímé žalobě bude jazyk, v němž je sepsána žaloba (jímž může být jeden z 24 úředních jazyků Evropské unie), jednacím jazykem ve věci, tedy jazykem, ve kterém bude řízení probíhat. V řízení o předběžné otázce je jednacím jazykem jazyk vnitrostátního soudu, který se na Soudní dvůr obrací. Jednání konající se během ústní části řízení jsou simultánně tlumočena podle potřeby do jednotlivých úředních jazyků Evropské unie. Porady soudců probíhají bez tlumočnicka ve společném jazyce, kterým je tradičně francouzština.⁵³

2.6.7 OPRAVNÉ PROSTŘEDKY

Základními opravnými prostředky jsou:

- **Řádný opravný prostředek (odvolání):** Je to tzv. instanční prostředek. Odvolání je možno podat proti rozhodnutí Tribunálu (k Soudnímu dvoru). Odvolání je možné jen v otázkách práva (nikoli skutkového stavu). Nemůže měnit předmět sporu. Tento opravný prostředek je v praxi velmi častý – SD řeší každoročně několik desítek odvolání.
- **Revize rozhodnutí (obnova řízení)** připadá v úvahu tam, kde dodatečně vyšla najevo rozhodná skutečnost, která do doby vynesení rozsudku nebyla známa soudu ani straně, která obnovu řízení požaduje. Musí jít o novou skutečnost, která rozhodným způsobem ovlivňuje rozhodnutí ve věci.⁵⁴

SHRNUTÍ KAPITOLY

Komise je nezávislá na vnitrostátních vládách. Jejím úkolem je zastupovat a bránit zájmy EU jako celku. Sestavuje návrhy nových evropských právních předpisů, které předkládá Evropskému parlamentu a Radě. Je také výkonnou složkou EU – tj. odpovídá za provádění rozhodnutí Parlamentu a Rady.

Rada (dříve Rada ministrů či Rada EU, dnes zkráceně pouze „Rada“). Je především orgánem rozhodovacím. Rozhodnutí Rady mají nejčastěji formu aktů sekundárního práva EU: směrnic, nařízení, rozhodnutí, stanovisek a doporučení. Oproti jiným orgánům Unie Rada nemá pevné složení. Je orgánem, v němž jsou zastoupeny členské státy. Rada se skládá z ministrů vlád jednotlivých států, kteří se scházejí podle potřeby.

⁵² CVRIA, *Soudní dvůr*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ Týč, *Základy práva EU pro ekonomy*, s. 133

Evropská rada je vrcholným politickým orgánem Evropské unie. Unii dává nezbytné podněty pro její rozvoj a vymezuje její obecné politické směry a priority. Evropskou radu tvoří hlavy států nebo předsedové vlád členských států společně s jejím předsedou a předsedou Komise. Jeho jednání se účastní vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

Evropský parlament je rovněž rozhodovacím orgánem EU. Jeho smyslem je reprezentovat zájmy občanů EU. Poslanci Parlamentu jsou voleni přímou volbou každých pět let. Současný parlament má 705 poslanců (volební období 2019 - 2024) ze všech 27 členských zemí EU. Česko má 21 poslanců.

Evropský veřejný ochránce práv se zabývá stížnostmi na orgány, instituce, úřady a agentury EU. Veřejný ochránce práv reaguje na stížnosti občanů, podnikatelů a organizací z EU a pomáhá odhalit případy špatného úředního postupu, kdy výše zmíněné instituce přestoupily právní předpis, nedržely se zásad správného řízení nebo porušily lidská práva.

Posláním Soudního dvora Evropské unie je zajišťovat „dodržování práva při výkladu a provádění“ Smluv. Soudní dvůr Evropské unie přezkoumává legalitu aktů orgánů Evropské unie, dbá na dodržování povinností členských států vyplývajících ze Smluv a vykládá právo Unie na žádost vnitrostátních soudů. Soudní dvůr EU se skládá ze Soudního dvora a Tribunálu.

OTÁZKY

1. Vyjmenujte a rozveďte pravomoci Evropské komise.
2. Co to jsou generální ředitelství a jakou plní funkci u Evropské komise?
3. Vyjmenujte a rozveďte pravomoci Rady.
4. Co to je COREPER a jakou má funkci?
5. Čím se zabývá Evropská rada a jaké je její složení?
6. Vyjmenujte a rozveďte pravomoci Evropského parlamentu.
7. Rozveďte strukturu Evropského parlamentu.
8. Jaké pravomoci má Soudní dvůr? Co to je judikatura Soudního dvora EU?
9. Kdo to jsou generální advokáti a jakou plní funkci u Soudního dvora?

3 PRAMENY PRÁVA EU. VAZBY MEZI ORGÁNY. NORMOTVORBA

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Evropská unie získala od členských států pravomoc vytvářet právní normy závazné nejen pro tyto státy, ale i pro vnitrostátní subjekty těchto států (osoby, tedy jednotlivce). Evropská unie si tak vytvořila svůj vlastní právní systém. Tento právní systém se nazývá právo EU. Právo EU se dělí na právo primární a právo sekundární. Právo sekundární EU (tj. hlavně směrnice a nařízení) schvalují dle řádného legislativního postupu Evropský parlament a Rada na základě návrhu právního předpisu Evropské komise. Právní předpisy EU, jak rovněž rozsudky Soudního dvora EU, zprávy Účetního dvora či výzvy k nabídkovému řízení u veřejných zakázek se publikují v Úředním věstníku EU. Nařízení a směrnice se překládají do všech úředních jazyků EU, kterých je 24.

CÍLE KAPITOLY

- Dozvíte se co to je právo primární EU a co to je právo sekundární EU.
- Budete vědět, co to je směrnice a co to je nařízení a jaký je mezi nimi rozdíl.
- Zjistíte, co to je interpretační činnost Soudního dvora
- Dozvíte se, co to je řádný legislativní postup a jak funguje.
- Zjistíte, co to je Úřední věstník EU a co se v něm publikuje.
- Budete znát všechny úřední jazyky EU.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Právo primární EU, zřizovací smlouvy, subsidiární smlouvy, akty zástupců členských států, právo sekundární EU, nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení, stanovisko, řádný legislativní postup, Úřední věstník EU.

3.1 Kategorizace norem práva EU

Kategorizace norem podle způsobu resp. subjektu jejich tvorby:

- normy vytvářené členskými státy (akty členských států, především Smlouvy), tedy **právo primární**,
- normy vytvářené orgány Evropské unie (akty Unie) na základě zmocnění práva primárního (**právo sekundární**),
- **mezinárodní smlouvy** uzavírané EU (a případně zároveň členskými státy) se státy nečlenskými,
- normy, které nevytváří žádný subjekt, jedná se **obecné zásady** vznikající zobecněním existujících pravidel jak unijního práva, tak i práva členských států. Jejich formulaci nacházíme v judikatuře Soudního dvora,
- může se tady řadit i **judikatura Soudního dvora**, která má zvláštní charakter, zejména při sjednocování výkladu a aplikace práva EU v členských státech.

Rozdělení z hlediska vnitřního uspořádání systému, hierarchie norem:

- „ústava“ EU, kterou tvoří zřizovací smlouvy tří Společenství a další smlouvy je měnící a doplňující
- ostatní právní předpisy, které musí být s „ústavou“ v souladu

Kategorizace z hlediska obsahového:

- **právo institucionální** – upravuje organizační strukturu Unie, složení a pravomoci jednotlivých orgánů či vztahy mezi nimi
- **právo materiální** – z hlediska rozsahu nesrovnatelně objemnější, reguluje jednotlivé oblasti vlastních činností Unie, tedy právní vztahy vznikající při vytváření a fungování vnitřního trhu, měnové unie a provádění jednotlivých společných politik Unie.⁵⁵

3.2 Právní akty tvořené členskými státy (právo primární)

Akty členských států jsou prvotním pramenem základních pravidel, na nichž Unie spočívá. Patří tady: zřizovací smlouvy a akty je pozměňující, subsidiární smlouvy a akty zástupců členských států.

3.2.1 ZAKLÁDAJÍCÍ SMLOUVY A SMLOUVY JE POZMĚŇUJÍCÍ

- Pařížská smlouva o zřízení ESUO
- Římské smlouvy o zřízení EHS a EURATOMu
- Slučovací smlouva
- Jednotný evropský akt

⁵⁵ Tamtéž, str. 76

- Maastrichtská smlouva o Evropské unii
- Amsterdamská smlouva
- Smlouva z Nice
- Smlouvy o přístupu nových členů
- Lisabonská smlouva

Změny a doplňky (revize) zakládajících smluv není možné změnit prostou společnou dohodou všech zúčastněných států, ale je nezbytná účast též orgánů Unie. Vláda kteréhokoli členského státu, Evropský parlament nebo Komise mohou Radě předkládat návrhy na změnu Smluv. Tyto návrhy předá Rada Evropské radě a oznámí se vnitrostátním parlamentům. O případné změně rozhoduje konvent, který svolá předseda Evropské rady. Konvent je složený ze zástupců vnitrostátních parlamentů, hlav států nebo předsedů vlád členských států, Evropského parlamentu a Komise. Konvent přezkoumá návrhy změn a konsensem přijme doporučení pro konferenci zástupců vlád členských států. Konferenci zástupců vlád členských států svolá předseda Rady, aby se společně dohodly změny, které mají být ve Smlouvách provedeny. Změny vstoupí v platnost po ratifikaci všemi členskými státy v souladu s jejich ústavními předpisy.

Protokoly ke Smlouvám a jejich přílohy tvoří jejich nedílnou součást.

3.2.2 SUBSIDIÁRNÍ SMLOUVY

Tyto smlouvy existovaly spíše v minulosti. Subsidiární smlouvy byly mezinárodní smlouvy sjednané na půdě Společenství výhradně mezi členskými státy. Jejich předmětem byly věci nepatřící do pravomoci Společenství, avšak mající značnou důležitost pro zajištění jeho činnosti. Ve skutečnosti vzniklo několik takových smluv v oblasti mezinárodního práva soukromého a procesního, např. Bruselská úmluva o pravomoci soudů a o uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních z roku 1968 nebo Římská úmluva o právu rozhodném pro závazky ze smluv z roku 1980. Význam těchto smluv jakožto specifického pramene práva v současnosti mizí, protože již byly v důsledku rozšíření pravomoc EU nahrazeny nařízeními.⁵⁶

3.2.3 AKTY ZÁSTUPCŮ ČLENSKÝCH STÁTŮ

Jedná se o neobvyklé (atypické) akty práva EU, sjednávané v případech, kdy zástupci členských států v Radě zasedají nikoliv jako kolektivní orgán, ale jako reprezentanti jednotlivých zemí, shromáždění v tomto orgánu. Uvedené akty, jež oscilují mezi mezinárodními smlouvami sjednávanými v jednoduché formě a politickými deklaracemi, jsou běžně označovány jako „rozhodnutí zástupců vlád členských států zasedajících v Radě“ či „dohody mezi těmito zástupci“.⁵⁷

⁵⁶ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 75

⁵⁷ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 88

3.3 Akty orgánů EU (sekundární právo)

Sekundární právo tvoří legislativní akty orgánů Evropské unie, vydané na základě ustanovení zřizovacích smluv. Toto právo tvoří následující akty: nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.

Čl. 288 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

Pro výkon pravomocí Unie přijímají orgány nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.

Nařízení má obecnou působnost. Je závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech.

Směrnice je závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba formy a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům.

Rozhodnutí je závazné v celém rozsahu. Pokud jsou v něm uvedeni ti, jimž je určeno, je závazné pouze pro ně.

Doporučení a stanoviska nejsou závazná.

3.3.1 NAŘÍZENÍ

Nařízení je závazný akt normativní povahy (tedy právní normativní akt). Je to pravidlo obecně závazné jak na úrovni Unie, tak na úrovni jednotlivých členských států. Je závazné ve všech členských státech, není-li zcela výjimečně stanoveno jinak. Může tedy přímo zavazovat jak členské státy, tak i jejich vnitrostátní subjekty práva (osoby tj. jednotlivce). Používá se tam, kde je vhodné určitou otázku regulovat jednotně pro celou EU. Nařízení je pro právo Unie tím, čím je pro vnitrostátní právo zákon.⁵⁸

Nařízení se používá tam, kde je třeba vytvořit přímou unijní úpravu určité otázky, tedy úpravu na „unijní úrovni“, relativně nezávislou na vnitrostátním právu členských států. Nařízení také představuje unifikovanou úpravu jednotnou pro všechny členské státy.⁵⁹

3.3.2 SMĚRNICE

Směrnice nemá obecnou závaznost ve vztahu k jednotlivcům. Je to akt zavazující jen subjekty, jimž je adresován – těmi mohou být výhradně členské státy. Směrnice předepisuje jen výsledek, jehož má být dosaženo, zatímco formy a metody dosažení tohoto cíle zůstávají na vůli státu. Směrnice jsou adresovány členským státům obecně, a v tomto smyslu má směrnice normativní (tedy nikoliv individuální) povahu. Směrnice zpravidla stanoví více či méně podrobně určité zásady nebo určitá pravidla, která mají být vtělena do právních řádů členských států a to způsobem, jaký je v daném státě z hlediska formy potřebný (nejčastěji přijetím nebo změnou zákona). Za tímto účelem směrnice obsahují lhůtu, do jejíhož ukončení musí být transponovány do vnitrostátního práva, tedy vnitrostátně provedeny.

⁵⁸ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 79

⁵⁹ Tamtéž, str. 80

V teorii se rozlišuje transpozice směrnice (přenesení jejího obsahu do vnitrostátního předpisu) a implementace (navíc i faktické zajištění jejího respektování).⁶⁰

Směrnice slouží převážně ke sblížení (harmonizaci) obsahu vnitrostátních právních předpisů členských států. Směrnice nevytváří autonomní unijní úpravu, ale vede k tomu, že vnitrostátní předpisy členských států musí zajišťovat určitý standard, který směrnice stanoví.⁶¹

3.3.3 ROZHODNUTÍ

Na rozdíl od uvedených předchozích právních forem – nařízení a směrnice – se jedná o akt individuální povahy, závazný pouze pro subjekty, označené v samotném rozhodnutí. Adresáty rozhodnutí mohou být nejen členské státy, ale rovněž i další subjekty, včetně fyzických a právnických osob na území těchto států.⁶²

3.3.4 DOPORUČENÍ A STANOVISKA

Doporučení a stanoviska nejsou právními akty a jsou tedy právně nezávazná. Mají jen pomocnou roli, jejich nerespektování nelze právně sankcionovat.⁶³

3.4 Jiné akty EU

3.4.1 ZELENÉ KNIHY

Zelené knihy Evropská komise publikuje pravidelně od roku 1985. Zpravidla v první části popisují stávající stav určité problematiky a dále navrhují řešení, jak situaci řešit. Zelené knihy mají za úkol nastartovat veřejné diskuze o konkrétních tématech a záměrech Evropské komise ještě předtím, než přistoupí k jejich zpracování do podoby zákona či směrnice. Do těchto diskuzí může vstupovat formou připomínek prakticky kdokoliv. Připomínkování probíhá v určitých časových obdobích (např. po dobu jednoho měsíce), zpravidla na stránkách generálního ředitelství, pod které diskutovaná problematika spadá.⁶⁴

3.4.2 BÍLÉ KNIHY

Bílé knihy Komise jsou dokumenty, které obsahují návrhy na činnost Společenství v určité oblasti. V některých případech Bílá kniha následuje po vydání Zelené knihy, jejímž

⁶⁰ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 79

⁶¹ Tamtéž, str. 80

⁶² Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo I, Ústavní základy Evropské unie*, str. 92

⁶³ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 81

⁶⁴ Euroskop, *Zelené knihy*, [online]. 2005-13 [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8913/sekce/zelene-knihy/>

cílem je zahájit proces konzultací o daném tématu na evropské úrovni. Po schválení Radou se z Bílé knihy může stát akční program Unie pro danou oblast. Bílá kniha má pro členské státy EU pouze doporučující povahu, je nezávazným dokumentem.⁶⁵

3.5 Mezinárodní smlouvy uzavírané EU

Právním nástrojem vnějších vztahů EU je mezinárodní smlouva. Je tomu tak proto, že tyto vnější vztahy, tedy k subjektům mimo EU, nemohou být regulovány unijním právem, ale pouze právem mezinárodním. Mezinárodní smlouva je jediným vhodným nástrojem k úpravě konkrétních otázek ve vztahu EU k nečlenským státům a mezinárodním organizacím, popř. orgánům. O praktické potřebě sjednávání mezinárodních smluv vypovídá skutečnost, že v současné době EU je vázána ve vztahu k třetím státům či mezinárodním organizacím řádově stovkami mezinárodních smluv v mnoha oblastech – od obchodních (ekonomických) vztahů po právní spolupráci, např. v trestních věcech.⁶⁶

3.6 Obecné zásady práva EU

Obecné zásady EU jsou obsahově obecná, a tudíž relativně abstraktní pravidla. Nejde zde o obecné zásady právní v jejich nejobecnější podobě, ale spíše o základní zásady, které ovládají unijní právo. Žádný právní řád nemůže ve svých předpisech pamatovat na každý detail úpravy. Konkretizace existujících pravidel a zaplňování mezer náleží judikatuře soudů. Tato kreativní role soudů se však musí uskutečňovat v rámci příslušného právního řádu. Soudní dvůr trvale vychází z toho, že pravidla unijního práva mohou být vyvozena nejen z práva primárního a sekundárního, ale i z obecných zásad. S ohledem na judikaturu Soudního dvora zdroje jsou dva: zřizovací smlouvy (teda primární právo EU) na jedné straně a vnitrostátní právní řady členských států na straně druhé.⁶⁷

3.6.1 VÝČET OBECNÝCH ZÁSAD PRÁVA EU

OBECNÉ ZÁSADY PRÁVNÍ AXIOMATICKÉ POVAHY VLASTNÍ KAŽDÉMU PRÁVNÍMU ŘÁDU, Tedy I PRÁVU UNIJNÍMU

- Zvláštní zákony mají přednost před obecnými zákony (Lex specialis derogat legi generali)
- Pozdějším zákonem se ruší předchozí (Lex posterior derogat priori)
- V pochybnostech ve prospěch obviněného (In dubio pro reo)
- Zákaz retroaktivity (Lex retro non agit)
- Nikdo nemůže druhému převést víc práv než sám má (Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet)

⁶⁵Euroskop, *Bílé knihy*, [online]. 2005-13 [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/200/322/clanek/bile-knihy/>

⁶⁶ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 88-89

⁶⁷ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 94

OBECNÉ ZÁSADY, KTERÉ SE TÝKAJÍ POSTAVENÍ JEDNOTLIVCE A KTERÉ MAJÍ PŮVOD VE VNITROSTÁTNÍCH PRÁVNÍCH ŘÁDECH ČLENSKÝCH STÁTŮ

Tady patří tyto zásady:

- a) zásada ochrany základních lidských práv,
- b) zásada právní jistoty, která zahrnuje:
 - nabytá práva a zákaz retroaktivity
 - legitimní očekávání
- c) právo na řádný proces, které zahrnuje:
 - právo být slyšen,
 - právo na obranu,
 - právo na styk s advokátem
- d) zásada rovnosti (zákaz diskriminace)

SYSTÉMOVÉ ZÁSADY VLASTNÍ PRÁVU EU JAKOŽTO PRÁVU NADSTÁTNÍ ORGANIZACE

Tyto zásady se týkají vztahu této organizace k členským státům a jejich fungování. Jsou to:

- a) zásada týkající se pravomoci EU ve vztahu k členským státům:
 - Zásada svěřených pravomocí, která zahrnuje zásady:
 - subsidiarity a
 - proporcionality
- b) Zásady pro aplikaci práva EU v členských státech a to:
 - zásada přednosti práva EU před právem vnitrostátním,
 - zásada přímého účinku práva EU,
 - zásada odpovědnosti členského státu za porušení práva EU vůči jednotlivci
- c) specifická zásada týkající se obsahu práva EU: zákaz diskriminace osob dle st. příslušnosti.⁶⁸

3.7 Soudní dvůr – tvůrce práva

Judikaturou nazýváme rozhodovací činnost soudu nebo soudů, projevující se ve formě soudních rozhodnutí. Soudní rozhodnutí (ve věci samé označované jako rozsudek či nález, ve věci procesní jako usnesení) jsou akty aplikace práva, tedy individuální (nikoli normativní) akty, jimiž je právo aplikováno na konkrétní případ.

V kontinentálním systému práva, do něhož náleží i právo české, nemají soudní rozhodnutí normativní, tedy obecně závaznou povahu, vztahují se jen na subjekty, jimž jsou určeny (nejčastěji strany sporu) a nemají žádné účinky na třetí osoby. Proto se označují jako individuální akty – jejich závaznost se omezuje na subjekty v nich specifikované. Naproti tomu v systému práva anglo-amerického mají soudní rozhodnutí povahu značně širší. Nikoli však v tom smyslu, že by zavazovaly subjekty stojící mimo příslušné řízení, ale jsou co do svého obsahu závazné pro všechny soudy nižší, které je musí při svém vlastním rozhodování stejných nebo

⁶⁸ Tamtéž, str. 95-96

podobných případů respektovat. Pokud jde o právo Unie, stojí jako celek mimo oba uvedené systémy, případně je považováno, se značnou dávkou zjednodušení, za jejich hybrid.⁶⁹

Interpretační činnost Soudního dvora se týká:

- specifikace obsahu rámcových, resp. obecných pravidel či pojmů obsažených v unijním právu,
- zaplňování mezer v unijním právu,
- stanovení zásad pro aplikaci práva EU v členských státech (přímý účinek, nepřímý účinek, přednost, odpovědnost vůči jednotlivci za porušení unijního práva),
- formulace základních zásad unijního práva (např. ochrana lidských práv aj.).⁷⁰

3.8 Řádný legislativní postup

Řádný legislativní postup je upraven v čl. 294 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

Odkazují-li Smlouvy, pokud jde o přijetí aktu, na řádný legislativní postup, použije se následující postup: Komise předloží Evropskému parlamentu a Radě návrh.

PRVNÍ ČTENÍ

Neschválí-li Rada postoj Evropského parlamentu, přijme svůj postoj v prvním čtení a postoupí jej Evropskému parlamentu. Rada podrobně informuje Evropský parlament o důvodech, na základě kterých přijala postoj v prvním čtení. Komise podrobně informuje Evropský parlament o svém postoji.

DRUHÉ ČTENÍ

Jestliže ve lhůtě tří měsíců od tohoto postoupení Evropský parlament:

- a) schválí postoj Rady v prvním čtení nebo nepřijme žádné usnesení, pokládá se dotyčný akt za přijatý ve znění odpovídajícím postoji Rady;
- b) odmítne postoj Rady v prvním čtení většinou hlasů všech svých členů, pokládá se navrhaný akt za nepřijatý;
- c) navrhne většinou hlasů všech svých členů změny postoje Rady v prvním čtení, postoupí se změněný text Radě a Komisi, která k těmto změnám zaujme stanovisko.

Jestliže ve lhůtě tří měsíců od obdržení změn Evropského parlamentu Rada kvalifikovanou většinou:

- a) schválí všechny tyto změny, pokládá se dotyčný akt za přijatý;
- b) neschválí všechny změny, svolá předseda Rady po dohodě s předsedou Evropského parlamentu ve lhůtě šesti týdnů dohodovací výbor.

O návrzích změn, k nimž Komise zaujala odmítavé stanovisko, Rada rozhoduje jednomyslně.

⁶⁹ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 97

⁷⁰ Tamtéž, str. 99

DOHODOVACÍ POSTUP

Dohodovací výbor, který se skládá z členů Rady nebo z jejich zástupců a ze stejného počtu členů zastupujících Evropský parlament, má za úkol dosáhnout přijetí dohody o společném návrhu kvalifikovanou většinou členů Rady nebo jejich zástupců a většinou členů zastupujících Evropský parlament ve lhůtě šesti týdnů od svého svolání, a to na základě postojů Evropského parlamentu a Rady v druhém čtení. Komise se účastní jednání dohodovacího výboru a vyvíjí veškerou činnost potřebnou ke sblížení postojů Evropského parlamentu a Rady. Neschválí-li dohodovací výbor ve lhůtě šesti týdnů od svého svolání společný návrh, pokládá se navrhovaný akt za nepřijatý.

TŘETÍ ČTENÍ

Schválí-li dohodovací výbor v této lhůtě společný návrh, mají Evropský parlament, který se usnáší nadpoloviční většinou odevzdaných hlasů, a Rada, která rozhoduje kvalifikovanou většinou, ode dne tohoto schválení šest týdnů na to, aby přijaly navrhovaný akt v souladu se společným návrhem. Pokud tak neučiní, pokládá se navrhovaný akt za nepřijatý.

Lhůty tří měsíců a šesti týdnů uvedené v tomto článku se prodlužují z podnětu Evropského parlamentu nebo Rady, první nejvýše o jeden měsíc a druhá nejvýše o dva týdny.

3.9 Úřední věstník Evropské unie

Úřední věstník Evropské unie je závazný zdroj práva EU. Úřední věstník Evropské unie je jediné periodikum, které vychází každý den (od pondělí do pátku pravidelně, v náležitých případech i v sobotu, neděli a o svátcích) ve všech úředních jazycích Evropské unie. Obsahuje dvě navzájem příbuzné řady: L pro právní předpisy a C pro informace a oznámení.

Řada L obsahuje zákonodárství (právní předpisy) včetně: nařízení, směrnic, rozhodnutí, doporučení a stanovisek.

Řada C obsahuje informace a oznámení EU, včetně mj.: přehledu soudních rozhodnutí Soudního dvora a Tribunálu, zpráv Účetního dvora, písemných otázek Parlamentu a odpovědí Rady nebo Komise, prohlášení Hospodářského a sociálního výboru a Výboru regionů, zveřejňování výběrových řízení (konkursů) pro nábor nových zaměstnanců institucí EU aj.⁷¹

⁷¹ Evropa, Úřední věstník Evropské unie, *Úřední věstník řady L a C*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://publications.europa.eu/official/chapter1_cs.htm

3.10 Jazykový režim Evropské unie

V Evropské unii existuje 24 úředních jazyků, a to: angličtina, bulharština, čeština, chorvatština, dánština, estonština, finština, francouzština, irština, italština, litevština, lotyštiny, maďarština, maltština, němčina, nizozemština, polština, portugalská, rumunština, řečtina, slovenština, slovinština, španělština a švédština.

V roce 1958 bylo přijato první nařízení Společenství a týkalo se právě úředních jazyků. Úředními jazyky Společenství stanovilo francouzštinu, italštinu, němčinu a nizozemštinu. Byly to jazyky tehdejších členských států. Protože ke Společenství a později EU přistupovaly další země, zvýšil se od té doby také počet úředních a pracovních jazyků. Nicméně počet úředních jazyků je nižší než počet členských států, protože některé jazyky se používají ve více státech. V Belgii jsou například úředními jazyky nizozemština, francouzština a němčina a na Kypru zase většina obyvatelstva mluví řecky a řečtina tam má úřední status.

Se statusem „úředního a pracovního“ jazyka jsou spojeny dvě důležité skutečnosti:

- orgánům EU lze v kterémkoli z těchto jazyků zaslat dokument a daný orgán v jazyce zasláního dokumentu rovněž odpoví
- v úředních a pracovních jazycích se zveřejňují nařízení EU a další legislativní dokumenty a vychází v nich i Úřední věstník

Pokud jde o pracovní dokumenty, do všech jazyků se jich z časových a finančních důvodů překládá relativně málo. Jako procedurální jazyky využívá Evropská komise zpravidla angličtinu, francouzštinu a němčinu, kdežto v Evropském parlamentu se pořizují překlady do různých jazyků podle potřeby jeho poslanců.⁷²

SHRNUTÍ KAPITOLY

Akty členských států (právo primární EU) jsou prvotním pramenem základních pravidel, na nichž Unie spočívá. Patří tady: zakládající (zřizovací) smlouvy a akty je pozměňující, subsidiární smlouvy a akty zástupců členských států.

Sekundární právo tvoří legislativní akty orgánů Evropské unie, vydané na základě ustanovení zřizovacích smluv. Toto právo tvoří následující akty: nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.

Interpretační činnost Soudního dvora se týká: specifikace obsahu rámcových, resp. obecných pravidel či pojmů obsažených v unijním právu, zaplňování mezer v unijním právu, stanovení zásad pro aplikaci práva EU v členských státech, formulace základních zásad unijního práva.

⁷² Europa.eu, Evropská komise, *Úřední jazyky EU*, [online]. 10.9.2013 [cit. 10.9.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/languages/languages-of-europe/eu-languages_cs.htm

Pokud jde o přijetí právního aktu, tj. o řádný legislativní postup, použije se následující postup: Komise předloží Evropskému parlamentu a Radě návrh, který Evropský parlament a Rada schvalují.

Úřední věstník Evropské unie je závazný zdroj práva EU. Úřední věstník Evropské unie je jediné periodikum, které vychází každý den (od pondělí do pátku pravidelně, v nálehavých případech i v sobotu, neděli a o svátcích) ve všech úředních jazycích Evropské unie. Obsahuje dvě navzájem příbuzné řady: L pro právní předpisy a C pro informace a oznámení včetně mj.: přehledu soudních rozhodnutí Soudního dvora a Tribunálu.

V Evropské unii existuje 24 úředních jazyků, a to: angličtina, bulharština, čeština, chorvatština, dánština, estonština, finština, francouzština, irština, italština, litevština, lotyština, maďarština, maltština, němčina, nizozemština, polština, portugalská, rumunština, řečtina, slovenština, slovinština, španělština a švédština.

OTÁZKY

1. Co to je primární právo EU?
2. Co to je sekundární právo EU?
3. Charakterizujte nařízení a směrnici.
4. Co to je řádný legislativní postup?
5. Co to je Úřední věstník EU a jakou má funkci?
6. Vyjmenujte úřední jazyky EU.

4 VYNUCOVÁNÍ UNIJNIHO PRÁVA. DALŠÍ TYPY ŽALOB ŘEŠENÝCH PŘED SOUDNÍM DVOREM EU

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Evropská komise má kontrolní pravomoc vůči členskému státu v případě porušení členským státem unijního práva, tj. neprovedení směrnice či přijetí právního předpisu v členském státě, který není v souladu s právem EU. Pokud členský stát nenapraví svou chybu, Evropská komise předloží věc Soudnímu dvoru. V poslední sankční fázi vynucování unijního práva Soudní dvůr ukládá členskému státu pokutu na návrh Evropské komise.

Judikát Francovich byl průlomový v tom, že důsledku neprovedení směrnice členským státem stanovil zcela jednoznačně odpovědnost členského státu vůči jednotlivci, který v důsledku porušení práva EU tímto státem utrpěl újmu.

V této kapitole jsou dále představeny další typy žalob, které jsou řešeny před Soudním dvorem EU, a to žaloba na neplatnost aktu orgánu EU, žaloba na nečinnost orgánu EU, žaloba o náhradu škody způsobenou EU či nepřímá žaloba na neaplikovatelnost aktu EU.

CÍLE KAPITOLY

- Dozvíte se, co to je tzv. vynucování práva EU a jaké jsou jeho jednotlivé fáze.
- Budete vědět, co to je porušení práva ve vztahu ke konkrétnímu jednotlivci.
- Budete umět charakterizovat judikát Francovich.
- Zjistíte, co to je žaloba na neplatnost aktu orgánu EU, žaloba na nečinnost orgánu EU, žaloba o náhradu škody způsobenou EU či nepřímá žaloba na neaplikovatelnost aktu EU.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Vynucování práva EU, porušení práva ve vztahu ke konkrétnímu jednotlivci, judikát Francovich, žaloba na neplatnost aktu orgánu EU, žaloba na nečinnost orgánu EU, žaloba o náhradu škody způsobenou EU, nepřímá žaloba na neaplikovatelnost aktu EU.

4.1 Vynucování unijního práva orgány unie ve vztahu k členským státům

Čl. 258 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

Má-li Komise za to, že členský stát nesplnil povinnost, která pro něj ze Smluv vyplývá, vydá o tom odůvodněné stanovisko poté, co umožní tomuto státu podat vyjádření.

Nevyhoví-li tento stát stanovisku ve lhůtě stanovené Komisí, může Komise předložit věc Soudnímu dvoru Evropské unie.

Čl. 259 SFEU

Má-li členský stát za to, že jiný členský stát nesplnil povinnost, která pro něj vyplývá ze Smluv, může věc předložit Soudnímu dvoru Evropské unie.

Dříve než členský stát podá proti jinému členskému státu žalobu pro údajné nesplnění povinnosti, která pro něj vyplývá ze Smluv, předloží věc Komisi.

Komise vydá odůvodněné stanovisko poté, co umožní zúčastněným státům, aby si navzájem předložily písemná i ústní vyjádření.

Nevydá-li Komise takové stanovisko ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy jí věc byla předložena, může být věc předložena Soudnímu dvoru Evropské unie i bez stanoviska Komise.

Čl. 260 SFEU

Shledá-li Soudní dvůr Evropské unie, že členský stát nesplnil povinnost, která pro něj vyplývá ze Smluv, je tento stát povinen přijmout opatření, která vyplývají z rozsudku Soudního dvora Evropské unie.

Má-li Komise za to, že dotýčný členský stát nepřijal opatření, která vyplývají z rozsudku Soudního dvora Evropské unie, může předložit věc Soudnímu dvoru Evropské unie poté, co poskytla tomuto státu příležitost se vyjádřit. Navrhne paušální částku nebo penále, jež je dotýčný členský stát povinen zaplatit, ve výši, kterou považuje za přiměřenou okolnostem.

Shledá-li Soudní dvůr Evropské unie, že dotýčný členský stát nevyhověl jeho rozsudku, může mu uložit zaplacení paušální částky nebo penále.

Předloží-li Komise Soudnímu dvoru Evropské unie věc podle článku 258 z důvodu, že dotýčný stát nesplnil povinnost sdělit opatření provádějící směrnici přijatou legislativním postupem, může, pokládá-li to za vhodné, navrhnout paušální částku nebo penále, již je dotýčný členský stát povinen zaplatit, ve výši, kterou považuje za přiměřenou okolnostem.

Shledá-li Soudní dvůr Evropské unie, že došlo k porušení povinnosti, může členskému státu uložit zaplacení paušální částky nebo penále, které nepřekročí výši navrženou Komisí. Platební povinnost nabude účinku ke dni stanovenému Soudním dvorem Evropské unie v jeho rozsudku.

Porušená povinnost členského státu se může týkat jak porušení práva primárního, tak sekundárního. Porušení práva EU může spočívat ve zdržení se jednání (např. neprovedení

směrnice) nebo v aktivní činnosti (přijetí nebo aplikace národního legislativního aktu, který je v rozporu s právem EU)

Nejčastějším porušováním povinnosti členského státu je neimplementace směrnice nebo opomenutí notifikace o implementaci směrnice. Může jít o implementaci opožděnou, vadnou (např. neúplnou) nebo vůbec neprovedenou.

4.1.1 ŘÍZENÍ

Řízení může být zahájeno Komisí nebo kterýmkoli členským státem. Aktivní legitimaci tak nemají jednotlivci a nemohou podat žalobu na porušení povinnosti členského státu přímo, mohou podat Komisi pouze neformální podněty.

Řízení může být rozděleno do několika základních fází – předsporové stadium, jež umožňuje urovnat záležitosti diplomaticky, fáze administrativní, jež probíhá před Komisí, fáze soudní, která probíhá před Soudním dvorem, a fáze sankční, jež má zajistit respekt k rozhodnutí Soudního dvora.⁷³

FÁZE DIPLOMATICKÁ - NEFORMÁLNÍ JEDNÁNÍ MEZI KOMISÍ A ČLENSKÝM STÁT

Předsporové (neformální) stadium spočívá v jednání mezi Komisí a dotčeným členským státem. Jeho cílem je umožnit státu vysvětlit své jednání a urovnat záležitost diplomaticky. Tím se stát může vyhnout formální fázi řízení.⁷⁴ V rámci zjišťování skutkového stavu odborné útvary Komise korespondují s orgány členského státu za účelem vyjasnění problému. Tato fáze, která je neoficiální a neveřejná, trvá zpravidla několik měsíců a jejím účelem je eliminovat nejasnosti, což může vést ke konstatování, že k porušení práva nedošlo nebo že náprava bude zcela jistě sjednána v dohledné době.⁷⁵

FÁZE ADMINISTRATIVNÍ – FORMÁLNÍ ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

Vlastní správní řízení je zahájeno zasláním oficiálního výstražného dopisu členskému státu. Komise v něm identifikuje domnělé porušení a stanoví členskému státu lhůtu pro odpověď (zpravidla 2 měsíce). Znamená to tedy povinnost Komise dát možnost státu, který se měl dopustit porušení práva, možnost vyjádřit se. Je pochopitelné, že v průběhu řízení se mohou objevit další skutečnosti, které povedou k jinému hodnocení skutkového stavu. Zejména vyjádření dotčeného státu přinášející patřičné vysvětlení může ovlivnit stanovisko Komise. Je proto třeba vycházet z toho, že konečný závěr Komise je vysloven až v jejím odůvodněném stanovisku, nikoli při konstatování porušení práva, jimž se zahajuje řízení. Nespokojí-li se Komise s argumenty členského státu, vydává odůvodněné stanovisko.⁷⁶

Komise v odůvodněném stanovisku oficiálně vymezí, v čem spatřuje protiprávní jednání státu a uvede patřičné důvody. Současně vyzve členský stát k nápravě v určené lhůtě,

⁷³ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 202

⁷⁴ Tamtéž, str. 2002-203

⁷⁵ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 138

⁷⁶ Tamtéž, str. 138

jež musí být přiměřená okolnostem. Může též navrhnout opatření, která stát musí učinit, aby řízení s ním bylo ukončeno. Svou povahou je odůvodněné stanovisko důvěrné (stejně jako výsledky šetření Komise) a Komise nemá povinnost je zveřejnit. Obsah odůvodněného stanoviska je zásadní, jelikož vymezuje předmět řízení před Soudním dvorem a poskytuje tak procesní záruky pro členský stát. Komise po jeho vydání nemůže předmět řízení před Soudním dvorem měnit či rozšiřovat.⁷⁷ Odůvodněné stanovisko není rozhodnutím, a proto není právně závazné. Jeho faktická závaznost je však nade vší pochybnost, neboť při jeho nerespektování může (i když nutně nemusí) následovat žaloba Komise k Soudnímu dvoru.⁷⁸

Kromě toho může nastat situace, že Komise vydá odůvodněné stanovisko ohledně porušení povinnosti, stát však neodstraní porušení ve stanovené (přiměřené) lhůtě určené Komisí. Povinnost splní až dodatečně. Přesto má v tomto případě Komise právo řízení před Soudním dvorem zahájit, popř. řízení před Soudním dvorem může pokračovat a vyústí v odsouzení státu. Prohlášení o porušení práva je ve všeobecném zájmu EU a může být ku prospěchu i jiným členskými státy ohledně rozsahu jejich povinností plynoucích z unijního práva.⁷⁹ Téměř 70% porušení práva ze strany členských států se vyřídí v rámci tohoto správního řízení před Komisí.

FÁZE SOUDNÍ

Nepodrobí-li se členský stát odůvodněnému stanovisku, Komise může podat žalobu k Soudnímu dvoru. Žalobu může podle čl. 259 SFEU podat i jiný členský stát, avšak musí nejprve předat věc Komisi, aby proběhlo správní řízení stejné jako v případě čl. 258 SFEU. Podat žalobu lze až poté, co Komise vydala odůvodněné stanovisko, ledaže by Komise nevydala toto stanovisko do 3 měsíců ode dne, kdy se na ni členský stát obrátil. K žalobě mezi členskými státy podle čl. 259 SFEU došlo zatím jen ve čtyřech případech, přičemž šlo o spory menšího významu. Členské státy dávají z diplomatických důvodů přednost alibismu, tedy tomu, aby žalobu podávala na jejich podnět Komise, proto je žalob podle čl. 259 SFEU tak málo.

Rozhodnutí Soudního dvora podle čl. 258 a 259 SFEU je svou povahou deklaratorní, tedy konstatuje, zda došlo či nedošlo k porušení práva. Má však obligatorní povahu v tom smyslu, že potvrzuje povinnost členského státu své chování uvést do souladu s právem.⁸⁰

Soudní dvůr není však oprávněn stanovit pro členský stát nějakou závaznou lhůtu či prohlásit národní předpisy za neplatné či neaplikovatelné. To je úkolem zákonodárné či aplikační praxe v členském státě.⁸¹

⁷⁷ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 203

⁷⁸ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 139

⁷⁹ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 202-203

⁸⁰ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 139-140

⁸¹ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 205

FÁZE SANKČNÍ

Pokud stát v přiměřené lhůtě neodstraní protiprávní stav, může Komise v této věci vydat odůvodněné stanovisko. V tomto stanovisku Komise vymezí body, ve kterých stát nepřijal potřebná opatření k provedení rozhodnutí Soudního dvora. Jestliže stát ani v dodatečné lhůtě povinnost nesplní, hrozí v další fázi členskému státu uložení pokuty.⁸²

Komise může podat novou žalobu k Soudnímu dvoru s návrhem pokuty. Pokud Soudní dvůr uzná, že členský stát se nepodrobil jeho dřívějšímu rozsudku, může mu na návrh Komise uložit pokutu, a to novým rozsudkem.

Sankci ve formě pokuty navrhuje Komise. Její výši navrhuje na základě výpočtu podle tří kritérií: závažnost porušení, doba jeho trvání a odstrašující účinek (tj. úměrnost pokuty ve vztahu k finančním možnostem státu). Formy pokuty jsou dvě:

- jednorázová pokuta (paušální, tedy jednorázová částka),
- periodická pokuta (penále) ukládaná ve stanovených intervalech do doby než se stát rozsudku podrobí,
- kumulace obou.⁸³

Možnost uložení pokuty členskému státu byla zakotvena až v Smlouvě o EU (Maastrichtské smlouvě). Hlavním důvodem byla ta skutečnost, že řízení na porušení povinnosti nebylo původně koncipováno jako prostředek potrestání členského státu, státy měly pouze povinnost učinit vše potřebné, aby vyhověly rozhodnutí Soudního dvora.⁸⁴

Pokuta byla dosud udělena v cca v deseti případech, a to poprvé v roce 2000 Řecku. Jako příklad je možno uvést nejvýznamnější případ Komise vs. Francie (nerespektování pravidel o ochraně mořských ryb – zakázaný rybolov). Soudní dvůr uložil jednorázovou pokutu ve výši 20 mln. EUR a k tomu periodickou pokutu (penále) 58 mln. EUR za každých šest měsíců nerespektování původního rozsudku.

Soudní dvůr pochopitelně může také návrhu Komise nevyhovět a navrženou pokutu vůbec neuložit. Soudní dvůr nemůže rozhodovat bez návrhu Komise, tj. nemůže uložit jakoukoli pokutu z vlastní iniciativy.⁸⁵

4.2 Vynucování práva orgány EU ve vztahu k jednotlivcům

Jednotlivcem se rozumí podnik, tedy právnickou osobu, nikoli osobu fyzickou. Přímý sankční postih podniku je možný především za porušení pravidel hospodářské soutěže na unijním vnitřním trhu (např. uzavření nedovolené kartelové dohody, nedovolené sloučení podniku, zneužívání dominantního postavení).

⁸² Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 205

⁸³ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 141

⁸⁴ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 205

⁸⁵ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 141

Zde opět kontrolní funkci vykonává Komise. Má-li podezření na porušení, zahájí ex offio správní řízení proti příslušnému podniku. Nejprve zjistí skutkový stav. Dojde-li k závěru, že k porušení práva skutečně došlo, ukládá porušiteli pokutu, která je vždy jednorázová. Ta může dosáhnout až 10% jeho ročního obrátu podle závažnosti a délky porušení.

Postižený podnik má možnost napadnout takové rozhodnutí žalobou k Tribunálu, který věc znovu posoudí a pokutu potvrdí, zruší nebo sníží. Proti rozsudku Tribunálu se lze odvolat k Soudnímu dvoru. Pokud by podnik uloženou pokutu odmítl zaplatit, může být vymáhána exekučně prostřednictvím soudu členského státu příslušnému podle místa sídla obdobně jako v občanskoprávním řízení.

Jednotlivec může porušit ustanovení práva Unie i v jiné oblasti, než je hospodářská soutěž. Z hlediska typu pramenu práva může ze strany jednotlivce dojít k porušení zřizovací smlouvy nebo nařízení. Zde je ovšem dána pravomoc pouze orgánů členských států, nikoli orgánů Unie.

Jednotlivec může porušit právo Unie i vůči jinému jednotlivci (např. zaměstnavatel uskutečňuje diskriminaci podle pohlaví vůči svým zaměstnancům). Zde pravomoc orgánů Unie taktéž dána není, věc řeší orgány členských států podle práva EU.⁸⁶

4.3 Porušení práva EU jen ve vztahu ke konkrétnímu jednotlivci

Omezují-li se účinky porušení na konkrétní případy, tedy na újmu působenou určitěmu vnitrostátnímu subjektu, nepřesáhne zásadně řešení meze tohoto právního vztahu. Postižený jednotlivec bude uplatňovat svůj nárok vůči státu u vnitrostátního soudu. V praxi jde nejčastěji o opatření, uplatňované státním orgánem vůči jednotlivci (podniku) v rozporu s tím, co pro konkrétní případ stanoví předpis práva Unie. Typickým příkladem je zde porušení zákazu uplatňování opatření s obdobným účinkem, jako jsou kvantitativní omezení dovozu. Orgán státu, kam je dováženo zboží z jiného členského státu, kupříkladu zakáže dovozci (tedy jednotlivci) dovoz určitého zboží z důvodu podezření na jeho vadnost, aniž by byl dán důvod, který právo Unie pro takový zákaz vyžaduje. Postižený dovozce se může domáhat zrušení tohoto zákazu vůči tomuto státnímu orgánu výhradně u orgánu (soudu) svého státu, neboť pravomoc soudních ani jiných orgánů Unie pro tyto případy dána není. Jde o uplatnění konkrétního nároku jednotlivce vůči orgánu členského státu. Porušení práva ze strany členského státu se tak týká jen jednoho vnitrostátního subjektu konkrétně určeného, a je to tedy porušení „v malém“.⁸⁷

V důsledku neimplementace směrnice a nemožnosti její přímé aplikace může vzniknout jednotlivci škoda, tak tomu bylo i v případě *Francovich a Bonifaci v. Italský stát* (C-6 a C-9/90).

Italský stát nevydal nezbytné prováděcí předpisy ke směrnici Rady č. 80/987/EHS, zaručující pracovníkům při insolventnosti zaměstnavatele za určitých okolností náhradu

⁸⁶ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 143-144

⁸⁷ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 144

splatné mzdy z fondu k tomu zřízené instituce. V daném případě lhůta k implementaci směrnice bezvýsledně vypršela a poté došlo k tomu, že skupina pracovníků (Francovich a Bonifaci) se ocitla v situaci, kdy se domnívali, že podle směrnice získali nárok na náhradu mzdy nevyplacené zkrachovalým zaměstnavatelem, avšak nikdo jim nic nevyplatil s odůvodněním, že neexistují prováděcí předpisy, které jsou k provedení platby nezbytné, a tudíž nebyla vytvořena instituce, která by měla k dispozici potřebné prostředky a má výplatu provést. Dotyční pracovníci se před italským soudem dovolávali směrnice, jakožto přímo účinného předpisu, avšak neuspěli. Soudní dvůr v prejudiciálním řízení konstatoval, že v tomto případě směrnice není dostatečně konkrétní, pokud jde o určení institucí členských států, které by měly náhrady mzdy vyplatit. Taková instituce musí být členským státem ustanovena a musí být vybavena potřebnými finančními prostředky. Dlužnou částku pak žalobci požadovali nikoli z titulu nároku stanoveného směrnicí, nýbrž z titulu kompenzace újmy vzniklé v důsledku neprovedení směrnice členským státem. Toto rozhodnutí je průlomové tím, že stanoví zcela jednoznačně odpovědnost členského státu vůči jednotlivci, který v důsledku porušení práva EU tímto státem utrpěl újmu. Jeho praktický význam je však omezen tím, že samotná náhrada škody se řídí národním právem odpovědného státu.⁸⁸

Podmínky odpovědnosti stanovené rozhodnutím Francovich jsou tyto:

- a) Účelem netransponované směrnice je založit subjektivní práva jednotlivce.
- b) Obsah těchto subjektivních práv lze na základě této směrnice specifikovat.
- c) Musí existovat příčinná souvislost mezi porušením povinnosti členského státu a vznikem škody, kterou jednotlivec utrpěl.⁸⁹

4.4 Žaloba na neplatnost aktu orgánů EU

Čl. 263 SFEU

Soudní dvůr Evropské unie přezkoumává legalitu legislativních aktů, aktů Rady, Komise a Evropské centrální banky, s výjimkou doporučení a stanovisek, a rovněž aktů Evropského parlamentu a Evropské rady, které mají právní účinky vůči třetím osobám. Rovněž přezkoumává legalitu aktů institucí a jiných subjektů Unie, které mají právní účinky vůči třetím osobám.

Za tím účelem má pravomoc rozhodovat o žalobách podaných členskými státy, Evropským parlamentem, Radou nebo Komisí pro nedostatek příslušnosti, pro porušení podstatných formálních náležitostí, pro porušení Smluv nebo jakéhokoli právního předpisu týkajícího se jejich provádění anebo pro zneužití pravomoci.

Soudní dvůr Evropské unie má za stejných podmínek pravomoc rozhodovat o žalobách podaných Účetním dvorem, Evropskou centrální bankou a Výborem regionů k ochraně jejich práv.

⁸⁸ Sagit, *Francovich*, [online].1.5.2004,[cit. 18.8.2013]. Dostupné z:http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&levelid=eu_088.htm

⁸⁹ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 147

Každá fyzická nebo právnická osoba může za podmínek uvedených v prvním a druhém pododstavci podat žalobu proti aktům, které jsou jí určeny nebo které se jí bezprostředně a osobně dotýkají, jakož i proti právním aktům s obecnou působností, které se jí bezprostředně dotýkají a nevyžadují přijetí prováděcích opatření.

Akty zřizující instituce a jiné subjekty Unie mohou stanovit zvláštní podmínky a úpravy týkající se žalob podávaných fyzickými nebo právnickými osobami proti aktům těchto institucí a jiných subjektů, které vůči nim mají právní účinky.

Žaloby uvedené v tomto článku musí být podány ve lhůtě dvou měsíců, a to podle okolností ode dne vyhlášení příslušného aktu, ode dne jeho oznámení navrhovateli nebo ode dne, kdy se o něm navrhovatel dozvěděl.

Čl. 264 SFEU

Je-li žaloba opodstatněná, Soudní dvůr Evropské unie prohlásí napadený akt za neplatný od počátku.

Soudní dvůr Evropské unie však uvede, považuje-li to za nezbytné, ty účinky aktu prohlášeného za neplatný, které jsou nadále považovány za zachované.

4.4.1 PODMÍNKY PŘÍPUSTNOSTI

Soud přezkoumává co do platnosti pouze závazné akty orgánů Evropské unie:

- akty Rady a Komise, kromě doporučení a stanovisek,
- akty přijaté společně EP a Radou,
- akty ECB, kromě doporučení a stanovisek,
- akty EP a Evropské rady, které jsou závazné vůči třetím osobám.⁹⁰

4.4.2 AKTIVNÍ LEGITIMACE K PODÁVÁNÍ ŽALOBY NA NEPLATNOST

Privilegovaní žalobci – členské státy, Rada, Komise a Evropský parlament. Specifikum postavení privilegovaných žalobců spočívá v tom, že mohou žalovat jakýkoli akt práva EU, ať již obecného či individuálního charakteru, aniž musí prokázat specifický zájem na věci.

Semi-privilegovaní žalobci – vedle privilegovaných žalobců lze rozlišit i skupinu žalobců, jejichž postavení je slabší. V odborné literatuře někdy bývají označováni jako tzv. semi-privilegovaní žalobci, jsou jimi Účetní dvůr a Evropská centrální banka. Specifickým rysem této skupiny žalobců je, že mohou podat žalobu proti jakémukoli aktu, pokud je to nutné k ochraně jejich práv.

Neprivilegovaní žalobci – skupina tzv. neprivilegovaných žalobců zahrnuje fyzické a právnické osoby. Jejich postavení je nejslabší, což je zapříčiněno zejména původním ryze mezinárodněprávním charakterem zřizovacích smluv. Jednalo se o mezistátní smlouvy a jejich tvůrci nepředpokládali, že by právo EU výrazněji zasahovalo do postavení jednot-

⁹⁰ Svoboda P., *Úvod do evropského práva*, str. 101

livců. Doktrína přímé použitelnosti a přímého účinku je až dílem výkladové praxe Soudního dvora. Mezi neprivilegované žalobce řadíme nejen fyzické osoby a právnické osoby ve smyslu společnosti, tak jak jsou ustavovány na základě soukromého práva. Řadíme zde i subjekty veřejného práva, např. jiné státy než členské státy či regiony působící v členských státech, pokud mají právní subjektivitu. Neprivilegovaní žalobci mohou výslovně napadnout následující akty: rozhodnutí, které je jim určeno, rozhodnutí vydané ve formě nařízení, rozhodnutí, které je určeno jiné osobě, ale které se jich přímo a osobně dotýká.⁹¹

4.4.3 LHŮTY

Žalobu je třeba podat do 2 měsíců, a to buď od uveřejnění aktu, pokud se akt uveřejňuje, anebo od jeho oznámení žalobci, případně u ostatních aktů ode dne, kdy se žalobce o něm dozvěděl. Žaloba nemá odkladný účinek, odklad výkonu aktu však může být žádán zvláštním návrhem.⁹²

4.4.4 DŮVODY NEPLATNOSTI

Pro prohlášení aktu unijního práva za neplatný je nutné prokázat některý z alternativně stanovených důvodů neplatnosti.

Jedná se o:

- nedostatek příslušnosti (pravomoci) orgánu, který akt vydal, tento důvod se užívá velmi zřídka. Soudní dvůr má tendenci vykládat pravomoci orgánů EU široce,
- porušení podstatných formálních náležitostí (při vydávání aktu), vymezení podstatných procesních náležitostí vychází z judikatury Soudního dvora. Každopádně do této kategorie spadá nesplnění požadavku povinného slyšení dotčené osoby, nedostatečné odůvodnění či opominutí povinné konzultace v legislativním procesu.
- porušení Smlouvy nebo jakéhokoli právního předpisu týkajícího se jejího provádění, tento důvod může pokrýt široké spektrum případů a je nejčastěji využíván. Jedná se o situace, kdy napadený právní akt EU porušuje primární právo (včetně obecných zásad právních) nebo jiný právní akt mu nadřazený.
- zneužití pravomoci, tento důvod není žalobci příliš využíván.⁹³

4.4.5 ÚČINKY ROZHODNUTÍ

Pokud Tribunál, popř. Soudní dvůr shledá žalobu za odůvodněnou, prohlásí daný akt za neplatný. Žalobu zamítne, pokud není odůvodněná. Rozhodnutí o neplatnosti v zásadě působí ex tunc, tj. akt je prohlášen za neplatný od okamžiku svého vydání.⁹⁴

⁹¹ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 211-212

⁹² Svoboda P., *Úvod do evropského práva*, str. 102

⁹³ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 216

⁹⁴ Tamtéž

4.5 Žaloba na nečinnost orgánů EU

Čl. 265 SFEU

Poruší-li Evropský parlament, Evropská rada, Rada, Komise nebo Evropská centrální banka Smlouvy tím, že nepřijme rozhodnutí, mohou členské státy a ostatní orgány Unie předložit věc Soudnímu dvoru Evropské unie, aby určil, že došlo k takovému porušení Smluv. Tento článek se za stejných podmínek použije na nečinnost institucí a jiných subjektů Unie.

Tato žaloba je přípustná pouze tehdy, byl-li příslušný orgán, instituce nebo jiný subjekt předem vyzván, aby jednal. Jestliže se orgán, instituce nebo jiný subjekt ve lhůtě dvou měsíců od této výzvy nevyjádří, může být žaloba podána v další lhůtě dvou měsíců.

Každá fyzická nebo právnická osoba může za podmínek uvedených v předchozích pododstavcích podat stížnost k Soudnímu dvoru Evropské unie na některý orgán, instituci nebo jiný subjekt Unie proto, že nevydal akt jí určený jiný než doporučení nebo stanovisko. Cílem žaloby na nečinnost je postihnout případ, kdy má instituce EU povinnost jednat a vydat určité rozhodnutí, ale je nečinná a rozhodnutí nevydává. Žaloba na nečinnost doplňuje unijní systém ochrany práv, a to zejména ve vztahu k žalobě na neplatnost, která postihuje závadné jednání orgánů EU, žaloba na nečinnost pak nedostatek konání na straně orgánů EU.

4.5.1 AKTIVNÍ A PASIVNÍ LEGITIMACE

Aktivně legitimováni k podání žaloby na neplatnost jsou tzv. privilegovaní žalobci, mezi které řadíme orgány EU a členské státy. Ti mohou podat tuto žalobu bez dalšího, aniž by museli prokazovat specifický právní zájem. Evropská centrální banka může podat tuto žalobu v oblastech spadajících do její působnosti.

Tzv. neprivilegovaní žalobci, tedy fyzické a právnické osoby, mohou podat tuto žalobu pouze v případě nečinnosti, která se přímo dotýká jejich právního postavení. Jedná se o situace, kdy orgán EU nevydal akt, který jim měl být určený. Neprivilegovaní žalobci mohou napadnout nevydání doporučení nebo stanoviska.

Pasivně legitimované jsou pouze některé orgány EU. Konkrétně se musí jednat o nečinnost Evropského parlamentu, Evropské rady, Rady, Komise nebo Evropské centrální banky.⁹⁵

⁹⁵ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 221-222

4.5.2 ŘÍZENÍ

ADMINISTRATIVNÍ FÁZE

Podání žaloby musí ze strany aktivně legitimovaného předcházet upozornění, dotčený orgán musí být vyzván k přijetí aktu. Toto upozornění musí být přesné, označit přesný obsah domnělé nečinnosti a opatření, která je třeba přijmout. Není daná žádná lhůta ve vztahu k datu, kdy vznikla povinnost orgánu jednat, judikatura však požaduje rozumnou lhůtu.

V důsledku upozornění dotčený orgán buď může jednat (cíl upozornění je tím dosažen), nebo výslovně odmítnout jednat (stěžovatel poté může napadnout výslovné odmítnutí jednat prostřednictvím žaloby na neplatnost, pokud mimo jiné jsou podmínky přípustnosti této žaloby splněny), anebo konečně ve dvouměsíční lhůtě nereagovat, což dává stěžovateli aktivní legitimaci k podání žaloby.⁹⁶

SOUDNÍ FÁZE

Žalobu je třeba podat v nové lhůtě 2 měsíců od uplynutí dvouměsíční lhůty, v níž měl vyzvaný orgán konat.

Ne každé zdržení konat představuje kvalifikovanou nečinnost. K té je třeba, aby dotčený orgán byl na základě práva primárního či sekundárního právně zavázán jednat. Soud tedy nejprve musí zjistit, zda orgán byl povinen konat, anebo zda měl v této věci prostor pro uvážení.

Důsledky rozhodnutí o nečinnosti kopíruje důsledky rozhodnutí o neplatnosti. Orgán, jehož nečinnost byla rozhodnutím konstatována, musí tuto nečinnost ukončit. Pokud orgán v rozumné lhůtě přesto nekoná, může tím dát důvod pro uplatnění mimosmluvní odpovědnosti EU.⁹⁷

4.6 Žaloba o náhradu škody způsobenou EU

Čl. 268 SFEU

Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat spory o náhradu škody podle čl. 340 druhého a třetího pododstavce.

Čl. 340 SFEU

Smluvní odpovědnost Unie se řídí právem rozhodným pro příslušnou smlouvu.

V případě mimosmluvní odpovědnosti nahradí Unie v souladu s obecnými zásadami společnými právním řádům členských států škody způsobené jejími orgány nebo jejími zaměstnanci při výkonu jejich funkce.

Odchylně od druhého pododstavce nahradí Evropská centrální banka v souladu s obecnými zásadami společnými právním řádům členských států škody způsobené jí nebo jejími zaměstnanci při výkonu jejich funkce.

⁹⁶ Svoboda P., *Úvod do evropského práva*, str. 104

⁹⁷ Tamtéž

Osobní odpovědnost zaměstnanců vůči Unii se řídí služebním nebo pracovním řádem, který se na ně vztahuje.

V případě státních entit bývá zpravidla upravena i otázka odpovědnosti za škodu, která vzniká při jejich činnosti. Obdobně tomu bývá i v případě EU, které je odpovědno za škodu způsobenou orgány EU nebo jejich zaměstnanci při výkonu jejich činnosti. V zásadě je možno rozlišit smluvní a mimosmluvní odpovědnost za škodu. Pokud jde o smluvní odpovědnost EU, ta se řídí právem rozhodným pro příslušnou smlouvu. Mimosmluvní odpovědnost EU se řídí obecnými zásadami společnými právním řádům členských států. Tyto společné zásady nejsou nikde ve zřizovacích smlouvách definovány, a proto musely být formulovány v judikatuře.⁹⁸

Je třeba splnit 3 podmínky, aby mohla být uplatněna odpovědnost za škodu:

- škodná událost nebo zavinění,
- škoda,
- příčinná souvislost mezi škodou a škodnou událostí nebo zaviněním.

Žalobu je třeba podat ve lhůtě pěti let. Žalobci nejsou povinni zasílat jakoukoliv předchozí žádost na náhradu škody orgánům EU a mohou se přímo obrátit na Soudní dvůr EU.

Výsledkem rozhodnutí může být odsouzení EU k náhradě škody, o jejíž výši rozhoduje Soudní dvůr EU. Hradí se jak skutečná škoda, tak ušlý zisk, lze přihlížet i k morální újmě. Škodu je třeba ocenit v penězích, protože Soudní dvůr EU může přiznat pouze náhradu škody. Soudní dvůr EU ovšem může rozhodnout o odškodnění obecně i v případě, kdy škodu nelze přesně vyčíslit. V takovém případě nejprve vyzve strany k dohodě o konkrétní výšce částky, pokud se strany nedohodnou, rozhodne o této částce sám.⁹⁹

4.7 Pravomoc Soudního dvora na základě rozhodčí doložky

Čl. 272 SFEU

Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat na základě rozhodčí doložky obsažené ve veřejnoprávní nebo v soukromoprávní smlouvě uzavřené Unií nebo na její účet.

Čl. 273 SFEU

Soudní dvůr má pravomoc rozhodovat všechny spory mezi členskými státy, které souvisejí s předmětem Smluv, jsou-li mu tyto spory předloženy na základě rozhodčí smlouvy.

⁹⁸ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 223

⁹⁹ Svoboda P., *Úvod do evropského práva*, str. 106-107

4.8 Nepřímá žaloba na neaplikovatelnost aktu

Čl. 277 SFEU

Dotýká-li se spor aktu s obecnou působností přijatého orgánem, institucí nebo jiným subjektem Unie, může se každá strana, i když lhůta dvou měsíců, a to podle okolností ode dne vyhlášení příslušného aktu, ode dne jeho oznámení navrhovateli nebo ode dne, kdy se o něm navrhovatel dozvěděl, uplynula, domáhat z důvodů: nedostatek příslušnosti, pro porušení podstatných formálních náležitostí, pro porušení Smluv nebo jakéhokoli právního předpisu týkajícího se jejich provádění anebo pro zneužití pravomoci před Soudním dvorem Evropské unie nepoužitelnosti tohoto aktu.

Touto žalobou lze napadnout nařízení, u něhož jsou dány důvody pro neplatnost, a to kdykoli (tj. i po uplynutí dvouměsíční lhůty pro prohlášení neplatnosti). Toto nařízení má být aplikováno v řízení před Soudním dvorem EU. Výsledkem může být rozhodnutí Soudního dvora o tom, že toto nařízení nebude aplikováno (nikoli že je neplatné).¹⁰⁰

4.9 Pravomoci Soudního dvora ve sporech týkajících se Evropské investiční banky a Evropské centrální banky

Čl. 271 SFEU

Soudní dvůr Evropské unie má v mezích dále uvedených pravomoc rozhodovat spory, které se týkají:

- a) plnění závazků členských států, jež vyplývají ze statutu Evropské investiční banky. Správní rada banky má v této souvislosti oprávnění, která článek 258 přiznává Komisi;
- b) usnesení Rady guvernérů Evropské investiční banky. Každý členský stát, Komise a správní rada banky může v této souvislosti podat žalobu za podmínek stanovených v článku 263;
- c) usnesení správní rady Evropské investiční banky. Žaloby proti těmto usnesením mohou za podmínek stanovených v článku 263 podat pouze členské státy nebo Komise, a to pouze pro porušení formálního postupu stanoveného v statutu Evropské investiční banky;
- d) plnění povinností národními centrálními bankami podle Smluv a statutu ESCB a ECB. Rada guvernérů Evropské centrální banky má ve vztahu k národním centrálním bankám v této věci pravomoci, jaké článek 258 přiznává Komisi ve vztahu k členskými státy. Shledá-li Soudní dvůr Evropské unie, že národní centrální banka nesplnila povinnost podle Smluv, je tato banka povinna učinit opatření, která vyplývají z rozsudku Soudního dvora Evropské unie.

¹⁰⁰ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 127

4.10 Zaměstnanecké spory

Čl. 270 SFEU

Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat všechny spory mezi Uníí a jejími zaměstnanci v mezích a za podmínek stanovených ve služebním řádu úředníků Unie a pracovním řádu ostatních zaměstnanců Unie.

Spory mezi orgány Evropské unie a jejich personálem ohledně pracovněprávních vztahů a systému sociálního zabezpečení řeší Tribunál.

4.11 Žaloby týkající se práv k duševnímu vlastnictví

Touto žalobou lze napadnout rozhodnutí Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví.

Tato kategorie sporu není podrobně upravena SFEU. Je upravena pouze v Jednácím řádu Tribunálu. Orgány EU, jejichž rozhodnutí mohou být napadena žalobou k Tribunálu, jsou Úřad Evropské unie pro duševní vlastnictví pro zápis ochranné známky EU a průmyslového vzoru a Odrůdový úřad Společenství pro zápis práv k novým odrůdám rostlin.

Řízení před Tribunálem se tak může týkat jen zápisu známky či vzoru, tj. vzniku práva, nikoli nakládání s ním. Tribunál se na tyto otázky specializuje - má vyčleněny dva senáty, které zahrnují specializované soudce a jejich pomocníky. Obdobná úprava platí pro zápis nových odrůd rostlin.¹⁰¹

SHRNUTÍ KAPITOLY

Vynucování unijního práva (tj. kontrolní pravomoc Evropské komise vůči členskému státu v případě nedodržování členským státem práva EU) se skládá ze 4 fází.

Předsporové (neformální) stadium spočívá v jednání mezi Komisí a dotčeným členským státem. Jeho cílem je umožnit státu vysvětlit své jednání a urovnat záležitost diplomaticky.

Vlastní správní řízení je zahájeno zasláním oficiálního výstražného dopisu členskému státu. Komise v něm identifikuje domnělé porušení a stanoví členskému státu lhůtu pro odpověď (zpravidla 2 měsíce). Znamená to tedy povinnost Komise dát možnost státu, který se měl dopustit porušení práva, možnost vyjádřit se.

Dále následuje fáze soudní, v případě pokud se nepodrobí členský stát odůvodněnému stanovisku, Komise může podat žalobu k Soudnímu dvoru.

¹⁰¹ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 126

Poslední fáze je sankční a ta nastává v případě, když Komise podává novou žalobu k Soudnímu dvoru s návrhem pokuty. Pokud Soudní dvůr uzná, že členský stát se nepodrobil jeho dřívějšímu rozsudku, může mu na návrh Komise uložit pokutu, a to novým rozsudkem.

Judikát Francovich byl průlomový v tom, že v důsledku neprovedení směrnice členským státem stanovil zcela jednoznačně odpovědnost členského státu vůči jednotlivci, který v důsledku porušení práva EU tímto státem utrpěl újmu.

V rámci žaloby na neplatnost aktu orgánu EU Soudní dvůr Evropské unie přezkoumává legalitu legislativních aktů. Tuto žalobu může podat jiný orgán EU, členský stát nebo případně fyzické či právnické subjekty.

O žalobu na nečinnost orgánu EU se jedná, poruší-li Evropský parlament, Evropská rada, Rada, Komise nebo Evropská centrální banka Smlouvy tím, že nepřijme rozhodnutí, tehdy mohou členské státy a ostatní orgány Unie předložit věc Soudnímu dvoru Evropské unie, aby určil, že došlo k takovému porušení Smluv.

OTÁZKY

1. Charakterizujte jednotlivé fáze vynucování unijního práva.
2. O čem pojednává judikát Francovich a v čem byl průlomový?
3. Charakterizujte žalobu na neplatnost aktu orgánu EU.
4. Charakterizujte žalobu na nečinnost orgánu EU.
5. Jaký orgán EU řeší žaloby týkající se práv k duševnímu vlastnictví na úrovni EU?

5 INTERPETACE PRÁVA EU

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Jednotný právní režim v rámci EU vyžaduje existenci jednotné právní úpravy. Ta spočívá především v přijetí jednotných právních předpisů. To k vytvoření jednotného právního režimu nestačí. Stejný text nemusí být aplikován v jednotlivých členských státech stejně, hlavně proto, že bude rozdílně interpretován. Jednotný výklad musí být určen jedinou autoritou, která je schopna ho „vnutit“ soudům příslušných členských států. Tímto orgánem je Soudní dvůr Evropské unie. A právě tady v této kapitole se studenti seznámí s řízením o předběžné otázce, tj. prejudiciálním řízením, kdy Soudní dvůr interpretuje právní předpisy EU na návrh národního soudu členského státu.

CÍLE KAPITOLY

- Dozvíte se, co to je prejudiciální řízení nebo jinak řízení o předběžné otázce.
- Zjistíte, co je předmětem prejudiciálního řízení.
- Budete vědět, jaké jsou obligatorní a fakultativní podmínky zahájení řízení o předběžné otázce.
- Dozvíte se, jaké jsou výjimky z povinnosti zahájit prejudiciální řízení.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Prejudiciální řízení (řízení o předběžné otázce), národní soud, Soudní dvůr EU, výklad Smluv a aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty, platnost aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty

5.1 Řízení o předběžné otázce – obecná charakteristika

Čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se:

- a) výkladu Smluv,

b) platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie.

Vyvstane-li taková otázka před soudem členského státu, může tento soud, považuje-li rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozsudku, požádat Soudní dvůr Evropské unie o rozhodnutí o této otázce.

Vyvstane-li taková otázka při jednání před soudem členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je tento soud povinen obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie.

Vyvstane-li taková otázka při jednání před soudem členského státu, které se týká osoby ve vazbě, rozhodne Soudní dvůr Evropské unie v co nejkratší lhůtě.

Řízení o předběžné otázce je velmi specifickým institutem práva EU souvisejícím s aplikací tohoto práva vnitrostátními soudy členských států. Bylo třeba vytvořit mechanismus, který by zajistil jednotnou a správnou aplikaci norem Unie vnitrostátními soudy členských států, a to bez ingerence do jejich rozhodovací pravomoci. Zajištění jednotnosti výkladu a aplikace práva Unie ve všech členských státech patří mezi hlavní úkoly a pravomoci Soudního dvora. Jedním z nástrojů, a to velmi účinným, je právě prejudiciální rozhodování Soudního dvora, které dává soudům členských států závazné vodítko pro výklad a aplikaci norem práva Unie v konkrétní věci a pro budoucí stejné nebo obdobné případy.¹⁰²

Řízení před Soudním dvorem je zahájeno návrhem národního soudu k Soudnímu dvoru ve formě dotazu či dotazů. Rozhodnutí Soudního dvora, které má formu rozsudku, spočívá v odpovědích na tyto dotazy.

Rozhodnutí Soudního dvora je pro národní soud závazné jako každé jiné soudní rozhodnutí, a to v konkrétní věci, jíž se týká. Soudní dvůr ovšem nemá pravomoc stanovit národnímu soudu, že je povinen aplikovat určitý předpis práva Unie. Pokud však takový předpis aplikovat bude, je Soudní dvůr oprávněn stanovit závazně jeho výklad v daném případě. Tento výklad musí být respektován.

Vztah mezi Soudním dvorem na jedné straně a vnitrostátními soudy na straně druhé není založen na principu nadřazenosti a podřízenosti, ale je to vztah procesní kooperace, jejímž účelem je kvalitní rozhodování vnitrostátního soudu ve věcech s evropským prvkem opírající se jak o normy příslušného vnitrostátního práva, tak o normy práva Unie, jsou-li v daném případě přímo aplikovatelné.

Rozhodování Soudního dvora o prejudiciální otázce nemá nic společného s dvojinstančností rozhodování. Od řízení ve druhém stupni se odlišuje těmito podstatnými znaky:

- Jde o dvě různá řízení před dvěma různými orgány nenáležícími do stejné soustavy soudů
- Předmět řízení před Soudním dvorem je zcela odlišný od předmětu řízení před vnitrostátním soudem. Soudní dvůr rozhoduje pouze právní otázku, zda a jak může být norma práva Unie aplikována, tedy skutečně předběžnou otázku. Svým výkladem specifikuje přesný obsah a povahu unijní normy. Nezasahuje do řízení ve věci samé, které zůstává výhradní doménou národního soudu.
- Soudní dvůr nemůže změnit ani zrušit rozhodnutí vnitrostátního soudu. Ten je však výkladem Soudního dvora vázán, aplikuje-li předpis práva EU.

¹⁰² Tamtéž, str.151

- Řízení o předběžné otázce probíhá a je ukončeno před vydáním rozhodnutí vnitrostátního soudu ve věci samé.

5.1.1 SCHÉMA POSLOUPNOSTI ŘÍZENÍ PŘED NÁRODNÍM SOUDEM A ŘÍZENÍM O PŘEDBĚŽNÉ OTÁZCE U SOUDNÍHO DVORA

NÁRODNÍ SOUD:

- zahájení řízení
- posouzení skutkového stavu
- identifikace právního předpisů, které bude třeba aplikovat
- vznesení otázky výkladu nebo platnosti předpisu EU (předběžná otázka)
- podání návrhu Soudnímu dvoru k řešení předběžné otázky, přerušení řízení

SOUDNÍ DVŮR:

- posouzení otázky
- vydání rozsudku, jeho doručení národnímu soudu

DÁLE OPĚT NÁRODNÍ SOUD:

- aplikace (nebo neaplikace) předpisu EU podle rozhodnutí Soudního dvoru (konec prejudiciální fáze řízení)
- vydání rozhodnutí ve věci samé (fáze přijetí rozhodnutí).

Je třeba počítat s tím, že řízení u Soudního dvora trvá v průměru necelé dva roky. Na tuto dobu je řízení u národního soudu přerušeno.¹⁰³

¹⁰³ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 152-153

5.2 Předmět řízení

Předmětem řízení mohou být podle čl. 267 SFEU tyto otázky:

- a) výklad ustanovení Smluv a aktů orgánů Unie (primárního i sekundárního práva)
- b) platnost aktů orgánů Unie (sekundárního práva)

ad a) Dle článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie může být předmětem řízení výklad jakékoli právní normy, která je součástí práva Unie, tedy jak primárního, tak sekundárního práva. Do kategorie „aktů orgánů Unie“ spadají podle článku 267 SFEU všechny formy aktů kteréhokoli z orgánů Unie, tedy nejen akty legislativní, ale i jiné. V praxi je většina aktů přijímána Radou nebo Radou a Evropským parlamentem, případně Komisí. Nezáleží na formě aktu – patří tady nařízení, směrnice, rozhodnutí.¹⁰⁴

ad b) Dále předmětem řízení je platnost aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie. Platnost nelze zkoumat u SFEU a dalších smluv, které plní funkci ústavy Unie, neboť Soudní dvůr nemá pravomoc přezkoumávat platnost těchto smluv. „Touto smlouvou“ má článek 267 SFEU na mysli nejen SFEU, ale i ustanovení všech dalších smluv, jimiž se tato smlouva mění nebo doplňuje.

Za akty orgánů Unie se nepovažují akty zástupců členských států, neboť tito zástupci jednají jménem svých států, nikoli jménem orgánů Unie.

Předmětem prejudiciálního řízení nemohou být zejména:

- Otázky skutkového stavu
- Vnitrostátní právo členských zemí
- Povinnost aplikovat určitý předpis¹⁰⁵

5.3 Forma a obsah žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Rozhodnutí, kterým soud členského státu pokládá Soudnímu dvoru jednu nebo více předběžných otázek, může být přijato v jakékoli formě, kterou vnitrostátní právo připouští pro případ překážek postupu řízení. Je však třeba mít na zřeteli, že právě tento dokument bude základem pro řízení, které proběhne před Soudním dvorem, a že Soudní dvůr musí mít k dispozici poznatky, které mu umožní poskytnout předkládajícímu soudu užitečnou odpověď. Účastníkům původního řízení a ostatním zúčastněným uvedeným, zejména členským státům, je mimoto oznamována právě jen žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, aby se mohli případně písemně vyjádřit.

Nutnost překládat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce do všech úředních jazyků Evropské unie vyžaduje, aby byla sepsána jednoduše, jasně a přesně, bez nadbytečných skutečností.

¹⁰⁴ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 153

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 154

K tomu, aby byl rámec žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce popsán vhodným způsobem, často stačí přibližně deset stran. Přestože musí tato žádost zůstat stručná, musí být zároveň dostatečně úplná a obsahovat všechny relevantní informace tak, aby bylo Soudnímu dvoru, jakož i zúčastněným, kteří jsou oprávněni předložit vyjádření, umožněno správně pochopit skutkový a právní rámec věci v původním řízení.

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce musí kromě samotného znění předběžných otázek položených Soudnímu dvoru obsahovat:

- stručné vylíčení předmětu sporu, jakož i rozhodných skutečností tak, jak byly zjištěny předkládajícím soudem, nebo alespoň vylíčení skutkových okolností, na kterých jsou předběžné otázky založeny;
- znění vnitrostátních předpisů, jejichž použití přichází v projednávané věci v úvahu, a případně příslušnou vnitrostátní judikaturu
- uvedení důvodů, na základě kterých má předkládající soud pochybnosti o výkladu nebo platnosti určitých ustanovení práva Unie, jakož i vztah, který spatřuje mezi těmito ustanoveními a vnitrostátními právními předpisy použitelnými ve sporu v původním řízení.

Ustanovení unijního práva, která jsou v projednávané věci relevantní, by měla být v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce určena s co možná největší přesností a uvedená žádost by měla případně obsahovat stručné shrnutí relevantních argumentů účastníků původního řízení.

Předkládající soud konečně může, pokud má za to, že je s to tak učinit, uvést stručně své stanovisko ohledně odpovědi, která má být poskytnuta na položené předběžné otázky. Takové stanovisko může být pro Soudní dvůr užitečné, zejména má-li o žádosti rozhodnout v rámci zrychleného nebo naléhavého řízení.

V rámci řízení o předběžné otázce Soudní dvůr v zásadě přebírá údaje obsažené v předkládacím rozhodnutí, a to včetně jmenných nebo osobních údajů. Předkládajícímu soudu tedy přísluší, aby v případě, že to považuje za nezbytné, ve své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce sám odstranil určité údaje nebo poskytl anonymitu jedné či více osobám nebo entitám, které jsou sporem v původním řízení dotčeny.¹⁰⁶

5.4 Vymezení pojmu soud

Řízení o předběžné otázce musí být zahájeno „soudem členského státu“. Teoretické pojetí soudních a různých kvazi-soudních orgánů se v jednotlivých členských státech liší. Je proto nezbytné definovat národní orgány, jež jsou oprávněny řízení zahájit a podílet se tak na dialogu ohledně výkladu a platnosti práva EU.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Úřední věstník EU, Doporučení, Soudní dvůr Evropské unie, *Doporučení pro vnitrostátní soudy o zahájení řízení o předběžné otázce*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:338:0001:0006:CS:PDF>

¹⁰⁷ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, str. 181

Soudní dvůr ve svém rozhodnutí formuloval pět základních kritérií. Soudem je:

- a) orgán, který vznikl podle práva a má trvalou povahu
- b) orgán, jehož pravomoc je obligatorní, tedy pro určité případy přímo daná zákonem
- c) orgán, jenž rozhoduje spory, a to podle práva
- d) orgán, jehož členové jsou ustanovováni státním orgánem, jeho jednací řád je rovněž schválen státním orgánem (vazba na stát), což vylučuje rozhodce
- e) orgán, u něhož je zaručena nezávislost

Znamená to, že za soud nelze považovat správní orgán ani rozhodčí soud. Pokud jde o profesní komory, staví se k nim Soudní dvůr poněkud nelogicky spíše příznivě. Naproti tomu správní soud soudem v tom smyslu nepochybně je, stejně tak jako ústavní soud.¹⁰⁸

5.5 Fakultativní a obligatorní zahájení řízení

Čl. 267 SFEU rozlišuje případy, kdy národní soud může zahájit řízení o předběžné otázce (fakultativní zahájení řízení) a kdy řízení zahájit musí (obligatorní zahájení řízení). V obou případech je podmínkou pro zahájení řízení to, aby národní soud považoval rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozhodnutí. To je na jeho uvážení.

Fakultativně může řízení zahájit kterýkoli národní soud, proti jehož rozhodnutí je přípustný opravný prostředek. Když bude mít soud nižšího stupně před sebou otázku práva EU, může si ji posoudit sám a nemusí řízení o předběžné otázce zahájit. I když řízení soudy nezahájí, není ještě vyloučena řádná aplikace práva EU, jelikož k (obligatornímu) zahájení řízení může dojít v rámci odvolacího řízení u odvolacího soudu.

Obligatorně zahajuje řízení o předběžné otázce soud, proti jehož rozhodnutí není přípustný opravný prostředek. Vzniká otázka, zda se jedná pouze o soudy, proti jejichž rozhodnutí není nikdy přípustný opravný prostředek (abstraktní teorie, principiálně by se jednalo pouze o nejvyšší soudy členských států) či o soudy, proti jejichž rozhodnutím není přípustný opravný prostředek v konkrétním případě (konkrétní teorie). Soudní dvůr ve své judikatuře potvrdil konkrétní teorii. Jestliže by národní soud přes existující povinnost takové řízení nezahájil, může tím dojít k porušení práva EU a k případné odpovědnosti státu za škodu.¹⁰⁹

5.5.1 VÝJIMKY Z POVINNOSTI ZAHÁJIT ŘÍZENÍ

Vzniká otázka, zda existují výjimky, na základě kterých může být národní soud posledního stupně této povinnosti zbaven. Podle Soudního dvora je národní soud této povinnosti zbaven pouze tehdy, jestliže bude výklad práva EU natolik jasný, že nebude ponechávat pochybnost ohledně správné interpretace práva EU. V této souvislosti se hovoří o teorii *acte clair*.

¹⁰⁸ Týč V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 155

¹⁰⁹ Šišková N., Stehlík V., *Evropské právo I, Ústavní základy Evropské unie*, str. 184-185

Obdobně je této povinnosti zbaven, pokud již bylo ustanovení práva EU v judikatuře Soudního dvora dostatečně objasněno. V tomto případě hovoříme o uplatnění teorie *acte éclairé*.¹¹⁰

5.6 Zvláštní ustanovení týkající se řízení o předběžné otázce naléhavé povahy

Za podmínek stanovených v článku 23a statutu a v člancích 105 až 114 jednacího řádu může být žádost o rozhodnutí o předběžné otázce za jistých okolností projednána ve zrychleném nebo naléhavém řízení.

5.6.1 PODMÍNKY PRO POUŽITÍ ZRYCHLENÉHO A NALÉHAVÉHO ŘÍZENÍ

O zahájení těchto řízení rozhoduje Soudní dvůr. Takové rozhodnutí se v zásadě přijímá pouze na základě odůvodněné žádosti předkládajícího soudu. Výjimečně však může Soudní dvůr rozhodnout o projednání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce ve zrychleném nebo naléhavém řízení i bez návrhu, je-li patrné, že to vyžaduje povaha nebo zvláštní okolnosti věci.

Podle článku 105 jednacího řádu Soudního dvora může být předběžná otázka projednána ve zrychleném řízení odchylně od ustanovení tohoto jednacího řádu, pokud povaha věci vyžaduje, aby byla projednána bez zbytečného odkladu. Vzhledem k tomu, že toto řízení klade velké nároky na všechny, kdo se na něm podílejí, zejména na všechny členské státy, které se mají písemně nebo ústně vyjádřit ve lhůtách, které jsou mnohem kratší než lhůty řádné, by mělo být použití tohoto řízení požadováno jen za zvláštních okolností, jež odůvodňují rychlé rozhodnutí Soudního dvora o položených otázkách. Velké množství osob nebo právních situací, jež mohou být potenciálně dotčeny rozhodnutím, které předkládající soud vydá poté, co Soudnímu dvoru položil předběžnou otázku, nepředstavuje jako takové výjimečnou okolnost, jež by odůvodňovala projednání věci ve zrychleném řízení.

To platí tím spíše pro naléhavé řízení o předběžné otázce podle článku 107 jednacího řádu Soudního dvora. Toto řízení, které se použije pouze v oblastech, jichž se týká hlava V třetí části SFEU o prostoru svobody, bezpečnosti a práva, totiž klade ještě větší nároky na ty, kdo se na něm podílejí, neboť mimo jiné omezuje počet účastníků, kteří jsou oprávněni předložit písemné vyjádření, a v případě mimořádné naléhavosti umožňuje zcela upustit od písemné části řízení před Soudním dvorem. Použití tohoto řízení by proto mělo být požadováno pouze tehdy, pokud je naprosto nezbytné, aby Soudní dvůr o předběžných otázkách položených předkládajícím soudem rozhodl velmi rychle.

Není zde sice možné takové okolnosti taxativně uvést zejména z důvodu rozmanitosti a neustálého vývoje unijních pravidel upravujících prostor svobody, bezpečnosti a práva, avšak vnitrostátní soud by mohl uvažovat o podání žádosti o zahájení naléhavého řízení

¹¹⁰ Tamtéž, str. 185

o předběžné otázce například v případě uvedeném v čl. 267 čtvrtém pododstavci SFEU, který se týká osoby zadržené nebo zbavené svobody, pokud je odpověď na vznesenou otázku rozhodující pro posouzení právního postavení uvedené osoby, nebo v případě sporu o rodičovskou zodpovědnost nebo o svěřeni dítěte do výchovy, pokud příslušnost soudu, který věc projednává na základě unijního práva, závisí na odpovědi na předběžnou otázku.¹¹¹

SHRNUTÍ KAPITOLY

Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se: výkladu Smluv, platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie.

Řízení před Soudním dvorem je zahájeno návrhem národního soudu k Soudnímu dvoru ve formě dotazu či dotazů. Rozhodnutí Soudního dvora, které má formu rozsudku, spočívá v odpovědích na tyto dotazy. Rozhodnutí Soudního dvora je pro národní soud závazné jako každé jiné soudní rozhodnutí, a to v konkrétní věci, jíž se týká. Soudní dvůr ovšem nemá pravomoc stanovit národnímu soudu, že je povinen aplikovat určitý předpis práva Unie. Pokud však takový předpis aplikovat bude, je Soudní dvůr oprávněn stanovit závazně jeho výklad v daném případě. Tento výklad musí být respektován.

Fakultativně může řízení zahájit kterýkoli národní soud, proti jehož rozhodnutí je přípustný opravný prostředek. Obligatorně zahajuje řízení o předběžné otázce soud, proti jehož rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

Podle Soudního dvora je národní soud povinnosti podat předběžnou otázku zbaven tehdy, jestliže bude výklad práva EU natolik jasný, že nebude ponechávat pochybnost ohledně správné interpretace práva EU. V této souvislosti se hovoří o teorii *acte clair*. Obdobně je této povinnosti zbaven, pokud již bylo ustanovení práva EU v judikatuře Soudního dvora dostatečně objasněno. V tomto případě hovoříme o uplatnění teorie *acte éclairé*.

OTÁZKY

1. Charakterizujte řízení o předběžné otázce (prejudiciální řízení).
2. Jaký je předmět řízení o předběžné otázce?
3. K jakému orgánu EU národní soud podává prejudiciální řízení?

¹¹¹ Úřední věstník EU, Doporučení, Soudní dvůr Evropské unie, *Doporučení pro vnitrostátní soudy o zahajování řízení o předběžné otázce*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:338:0001:0006:CS:PDF>

4. Kdy dochází k fakultativnímu a kdy k obligatornímu zahájení řízení o předběžné otázce?
5. Kdy existují výjimky z povinnosti zahájit prejudiciální řízení?

6 VNITŘNÍ TRH EU

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Vnitřní trh zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. V této kapitole se studenti seznámí s pojmy vnitřní trh, clo, dávka s účinkem rovnocenným clu či s kvantitativním omezením dovozu/vývozu zboží, jak rovněž s výjimkami ze zákazu kvantitativního omezení dovozu/vývozu zboží (tzv. exempční klauzuli). Další podkapitoly pojednávají o ochranné známce EU a jejich náležitostech či o volném pohybu osob a s ním souvisejícími záležitostmi jako trvalý pobyt či vyhoštění osob z členského státu EU. Následující podkapitoly se týkají svobody usazování či volného pohybu služeb a kapitálu. Téma vnitřní trhu uzavírá podkapitola týkající se uznávání odborných kvalifikací v členských státech EU.

CÍLE KAPITOLY

- Dozvíte se, co to je vnitřní trh, clo, dávka s účinkem rovnocenným clu, kvantitativní omezení dovozu a vývozu zboží.
- Budete umět vyjmenovat výjimky ze zákazu kvantitativního omezení dovozu/vývozu (tzv. exempční klauzuli).
- Budete umět charakterizovat judikáty Dassonville, Cassis de Dijon a Donatella Calfa.
- Zjistíte, jaké jsou důvody vyhoštění osob z členského státu a co to je trvalý pobyt osob v jiném členském státě.
- Budete vědět, co to je ochranná známka EU a jaké jsou důvody zamítnutí zápisu této známky.
- Zjistíte, co to je primární a sekundární svoboda usazování.
- Dozvíte se, co to je aktivní a pasivní pohyb služeb a jaké jsou podstatné rozdíly mezi volným pohybem služeb a svobodou usazování.
- Zjistíte, jaké jsou rozdíly mezi volným pohybem kapitálu v užším smyslu a volným pohybem plateb.
- Budete vědět, jak vypadá průběh uznávání odborných kvalifikací v ČR a jaké jsou uznávací orgány v ČR.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Vnitřní trh, volný pohyb zboží, clo, dávka s účinkem rovnocenným clu, kvantitativní omezení dovozu a vývozu zboží, judikát Dassonville, judikát Cassis de Dijon, exempční klauzule, ochranná známka EU, volný pohyb osob, vyhoštění osob z členského státu, judikát Donatella Calfa, volný pohyb služeb, svoboda usazování, volný pohyb kapitálu, volný pohyb plateb, uznávání odborných kvalifikací.

6.1 Vnitřní trh EU – základní charakteristika

Čl. 26 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

Unie přijímá opatření určená k vytvoření nebo zajištění fungování vnitřního trhu v souladu s příslušnými ustanoveními Smluv.

Vnitřní trh zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu v souladu s ustanoveními Smluv.

Rada na návrh Komise stanoví obecné zásady a podmínky nezbytné k zajištění vyváženého pokroku ve všech dotyčných odvětvích.

O postavení a významu vnitřního trhu v programu evropské integrace se celkem nevedou velké spory. Téměř všeobecně se přijímá názor, že v ekonomické oblasti vnitřní trh je a zůstane jeho hlavní součástí a jeho hlavním přínosem. Pomohl odstranit tradiční, většinou staleté bariéry mezi trhy zúčastněných zemí: celní, obchodní, daňové, technické, administrativní a jiné. Vznikla tak „oblast bez vnitřních hranic, v níž byly propojeny trhy zboží, pracovníků, služeb a kapitálu“. Společným úsilím členských zemí byl vytvořen hospodářský prostor umožňující uplatňovat čtyři svobody: svobodu volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu.

Jako konečné cíle programu vnitřního trhu se uvádějí dva, ekonomický a politický:

- **Zvýšit a udržet ekonomickou prosperitu**, a to odstraněním překážek, které brání využití ekonomického potenciálu jeho účastníků, na tomto základě zvyšovat životní úroveň, kvalitu života,
- Přispět ke „**stále užšímu spojení evropských národů**“, jak se říká v Preambuli Římské smlouvy (1957), což pomůže odstranit staleté politické soupeření na evropském kontinentu, jež opakovaně vyúsťovalo v krvavých konfliktech.

Očekávání spojená s vytvořením vnitřního trhu byla velká. Také dnes země usilující o členství v Evropské unii si nejvíce slibují od zapojení do vnitřního trhu.

Celkově lze charakterizovat projekt vnitřního trhu jako program dalekosáhlé liberalizace doprovázený dohodnutými pravidly. Program vzájemného otevření trhů předpokládal od-

stranění všech dosavadních omezujících národních bariér, desítek a stovek národních předpisů a na jejich místě zavedení společně dohodnuté evropské úpravy umožňující volný pohyb po celém vnitřním trhu.¹¹²

6.2 Historie vnitřního trhu

Vytvoření vnitřního trhu, jež Římská smlouva zakotvila jako dominantní úkol zakladatelských států, se ukázal jako nadmíru náročný. Původní termín jeho završení za dvanáct let (do konce roku 1969) se ukázal jako neschůdný. V polovině roku 1968 byla sice odstraněna cla a kvóty ve vzájemném obchodě a zaveden společný celní sazebník pro obchod s třetími zeměmi (celní unie), ale obchodu mezi členskými zeměmi nadále bránily především odlišné národní technické předpisy (**tzv. mimotarifní bariéry**). Byl také uvolněn pohyb pracovníků mezi členskými zeměmi zákazem jejich diskriminace, ale zůstal regulovaný přístup k mnoha profesím. Také pohyb služeb přes hranice se uvolnil, ale bylo nutno se přizpůsobit odlišným národním předpisům. Nejmenší pokrok vůbec byl zaznamenán u volného pohybu kapitálu, hlavně z obavy odlivu kapitálu do jiných zemí. Byla sice přijata pravidla na ochranu hospodářské soutěže na vnitřním trhu, ale řada sektorů v členských státech zůstala ve výlučné správě státu, který navíc uděloval podpory vybraným podnikům. Jako pokrok se hodnotilo zavedení daně z přidané hodnoty (1967), ale bez harmonizace daňových sazeb. Přínos byl oprávněně spatřován v rozhodnutí o financování evropského rozpočtu na základě tzv. vlastních zdrojů (1970).

Pokroku při vytváření funkčního vnitřního trhu bránily **tři hlavní bariéry**, které poprvé identifikovala Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu (1985):

1. Fyzické: na vnitřních hranicích mezi členskými státy se nadále udržovaly kontroly zboží i osob,

2. Technické: značně rozsáhlý rejstřík odlišných národních předpisů, jež brzdily volný pohyb zboží, služeb i pracovníků,

3. Daňové: rozdíly v sazbách nepřímých daní, jež nejen deformovaly obchod, ale vynucovaly si kontrolu na hranicích mezi členskými státy

Státy Unie si uvědomovaly, že roztržštěná Evropa omezuje její ekonomickou výkonnost, její konkurenceschopnost zejména vůči USA a Japonsku a také její prestiž. Bylo zapotřebí nového podnětu. Stalo se tak v roce 1985 s nástupem nové Komise v čele s J. Delorsem a s přijetím zmíněné Bílé knihy, aby mohl být nedokončený program znovu nastartován. Ukázalo se také, že je nutno doplnit Římskou smlouvu. To se stalo přijetím **Jednotného evropského aktu** (1987), který stanovil, že dokončení vnitřního trhu na základě doporučení Bílé knihy (s návrhem téměř 300 směrnic) má být završeno do konce roku 1992 a že k tomu bude upravena rozhodovací procedura v Radě. Legislativa týkající se vnitřního trhu měla být nadále přijímána **kvalifikovanou většinou hlasů**. Jen u malé skupiny právních aktů vztahujících se k vnitřnímu trhu byla k jejich přijetí vyžadována jednomyslnost (daně, volný pohyb osob, vybrané problémy vztahující se k sociální politice). Nové bylo také to,

¹¹² Euroskop, *Stručná historie vnitřního trhu*, [online]. 2005-13[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8732/sekce/strucna-historie-vnitriho-trhu/>

že program vnitřního trhu se rozšířil za rámec čtyř svobod. Legislativa vnitřního trhu byla doplněna také o předpisy týkající se sociálních otázek, ochrany životního prostředí, ekonomické a sociální soudržnosti, výzkumu a technického rozvoje a v budoucnosti také hospodářské a měnové unie.

Rok 1993 je tak označován za "**dokončení**" vnitřního trhu, 90 % návrhů Bílé knihy bylo k tomuto datu přijato. Výsledkem bylo odstranění kontroly pohybu zboží na vnitřních hranicích (odpadlo vyplňování celních formulářů), vzájemné uznávání diplomů a vysvědčení umožňující volný pohyb pracovníků, svoboda pro usazování podnikatelů a osob svobodného povolání v jiných členských zemích, volný prostor pro poskytování služeb přes hranice (pro banky, pojišťovny aj.), otevření trhu veřejných zakázek, odstranění překážek pro volné přesuny kapitálu mezi členskými zeměmi.

Ve stejném roce byla přijata **Maastrichtská smlouva**, která doplnila program vnitřního trhu o hospodářskou a měnovou unii.

Lisabonská strategie vyhlášená v roce 2000 jako program komplexních a radikálních reforem měla z Evropy vytvořit vysoce ekonomicky výkonnou a konkurenceschopnou oblast. Všem bylo jasné, že vytyčené ekonomické reformy nemohou jít mimo program vnitřního trhu. Evropská rada proto doporučila urychleně pracovat na „dobudování vnitřního trhu v některých odvětvích a na zlepšení jeho dosud nízké výkonnosti v jiných" a tím dospět „k plně funkčnímu trhu". Evropská rada vyzvala Komisi, aby v druhé polovině 2007 předložila „ambiciózní a komplexní přezkoumání jednotného trhu", s konkrétními návrhy na opatření. Na tomto základě byl přijat **program vnitřního trhu odpovídající 21. století**.

Termín „dokončení vnitřního trhu", který se často objevuje v dokumentech EU, nelze chápat jako dosažení jeho konečné podoby. Ve skutečnosti je vytváření vnitřního trhu EU kontinuálním procesem, který nikdy nelze považovat za dokončený. Je tomu tak proto, že program vnitřního trhu musí neustále reagovat na podněty zvenčí (např. globalizace, klimatické změny, závislost na zásobování energií, dopady finanční a hospodářské krize aj.) a také na podněty vnitřní (např. stárnutí populace a úprava a zjednodušování legislativy).¹¹³

6.3 Volný pohyb zboží

Čl. 28 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

Unie zahrnuje celní unii, která pokrývá veškerý obchod zbožím a která zahrnuje jak zákaz vývozních a dovozních cel a všech poplatků s rovnocenným účinkem mezi členskými státy, tak i přijetí společného celního sazebníku ve vztahu ke třetím zemím.

Článek 30 se týká výrobků, které pocházejí z členských států, jakož i těch výrobků pocházejících ze třetích zemí, které jsou v členských státech ve volném oběhu.

¹¹³ Euroskop, *Stručná historie vnitřního trhu*, [online]. 2005-13[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8732/sekce/strucna-historie-vnitriho-trhu/>

Čl. 29 SFEU

Za výrobky ve volném oběhu v členském státě se pokládají ty výrobky, které pocházejí ze třetích zemí, u kterých byly v tomto členském státě splněny dovozní náležitosti a zaplacená cla a poplatky s rovnocenným účinkem a u kterých nedošlo k plnému ani částečnému navrácení těchto cel a poplatků.

Volný pohyb zboží je jedním s hlavních pilířů vnitřního trhu. Předpoklady vytvoření vnitřního trhu států Unie, které se týkají zboží (výrobků) jsou:

- a) celní unie, zahrnující mezi členskými státy
 - zákaz cel na dovozy a vývozy, jakož i jakýchkoliv dávek s obdobným účinkem (vnitřní aspekt celní unie) a
 - přijetí jednotného celního tarifu (sazebníku) v jejich vztahu k třetím zemím (vnější aspekt)
- b) zrušení kvantitativních omezení dovozů a vývozů, jakož i jakýchkoliv opatření s obdobným účinkem
- c) zákaz daňové diskriminace dováženého (vyváženého) zboží,
- d) uzpůsobení státních monopolů obchodní povahy tak, aby byla vyloučena jakákoliv diskriminace mezi příslušníky členských států, pokud jde o podmínky nákupu nebo odbytu zboží.
- e) regulace státních podpor, aby nedocházelo k zvýhodňování tuzemských výrobců.

Smlouva používá pojmy „výrobky“ a „zboží“ jako synonyma. Jejich definici nepodává, avšak lze ji vyčíst z rozhodnutí Soudního dvora: je to „**cokoli, co může být způsobilé k peněžitému hodnocení a co může být předmětem obchodní transakce**“. Za zboží se tak považují například i neplatné mince se sběratelskou hodnotou (dovoz a vývoz peněžních prostředků, které jsou zákonnými platidly, se posuzuje podle pravidel volného pohybu kapitálů a plateb), jakož i výrobky dodávané v rámci poskytované služby, například dodávaná voda, dokonce i odpady.

Smlouva podrobně určuje, na které výrobky se volný pohyb vztahuje. Z hlediska druhů jsou to všechny výrobky, včetně zemědělských produktů. Za zemědělské výrobky se považují produkty rostlinné výroby, chovu zvířectva a rybolovu, jakož i výrobky prvotně zpracované, které mají s těmito produkty přímou souvislost.¹¹⁴

Z hlediska původu výrobků se režim volného pohybu vztahuje na tyto výrobky:

- a) výrobky, které mají svůj původ v členských státech,
- b) výrobky, které pocházejí ze třetích států, avšak které již jsou v některém členském státě ve volném oběhu, tj. ty výrobky, u nich byly splněny dovozní náležitosti a zaplacen clo.

6.4 Cla a poplatky s rovnocenným účinkem clu

Čl. 30 SFEU

¹¹⁴ Týč, V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 162

Dovozní nebo vývozní cla a poplatky s rovnocenným účinkem jsou mezi členskými státy zakázány. Tento zákaz se vztahuje také na cla fiskální povahy.

Čl. 31 SFEU

Společný celní sazebník stanoví Rada na návrh Komise.

Cly se rozumí veškeré dávky, které se vybírají podle celního sazebníku v souvislosti s přechodem zboží přes hranice. Protože společný celní sazebník nahradil do té doby existující národní celní sazebníky, není členským státům ponechána možnost vybírat na dovoz ze třetích zemí taková cla, jež v něm nejsou uvedena.

Clu nemohla být mezi členskými státy zrušena okamžitě ke dni vstupu Smlouvy EHS v platnost. Postup při postupném rušení cel byl proto stanoven tak, že členské státy se zavázaly především nezvyšovat stávající cla a nezavádět nová (tzv. standstill – bývalý článek 25 Smlouvy ES – dnes článek 30 SFEU). Stávající cla byla postupně odbourávána v průběhu přechodného období, které skončilo úplným zrušením cel uvnitř Společenství v polovině roku 1968. V této souvislosti se 2 problémy – co je třeba považovat za clo a co je „dávka s obdobným účinkem“.

Za cla ve smyslu uvedených ustanovení se považují i cla fiskální povahy, tedy cla, mající stejný účel jako daně. Rozhodující tedy není účel, pro který je poplatek vybírán, ale skutečnost, že je vybírán v návaznosti na přechod zboží přes státní hranice.¹¹⁵

Značné potíže může v praxi působit stanovení, zda jde o dávku s rovnocenným (obdobným účinkem) jako clo. Soudní dvůr takovou dávku vymezil jako jakoukoli peněžní dávku, byť méně významnou, uloženou na základě toho, že zboží přechází státní hranice. Dávka přitom nemusí být inkasovaná na hranici, rozhodující je její vazba na dovoz zboží. Mnohdy je taková dávka označena jako „daň“.

Je-li dávka ukládána podle druhu zboží bez ohledu na jeho původ, nejde o porušení článku 30 SFEU za splnění těchto tří kumulativních podmínek:

1. dávka je vždy identická a je součástí všeobecného daňového systému,
2. je ukládána vždy stejným způsobem a
3. její výtěžek neslouží výhradně k prospěchu domácí (tuzemské) výroby.¹¹⁶

Ke zrušení cel a obdobných dávek došlo absolutně, tedy neexistuje žádná výjimka, kdy by bylo možné clo uložit. Není to možné ani z důvodů uvedených v článku 36 SFEU (obecná exempční klauzule týkající se dovozu a vývozu jako takového).

Nutno poznamenat, že články 28 a 30 a následovně SFEU mají přímý účinek, což znamená, že osoba, která byla nucena zaplatit dávku v rozporu s těmito ustanoveními, může přímo na jejich základě uplatnit nárok na její vrácení.¹¹⁷

¹¹⁵ Týč, V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 163

¹¹⁶ Tamtéž, str. 164

¹¹⁷ Tamtéž, str. 165

6.4.1 ZRUŠENÍ KVANTITATIVNÍHO OMEZENÍ DOVOZU A VÝVOZU A OPATŘENÍ S ROVNOCENNÝM ÚČINKEM V EU

Čl. 34 SFEU

Množstevní omezení dovozu, jakož i veškerá opatření s rovnocenným účinkem, jsou mezi členskými státy zakázána.

Čl. 35 SFEU

Množstevní omezení vývozu, jakož i veškerá opatření s rovnocenným účinkem, jsou mezi členskými státy zakázána.

Čl. 36 SFEU

Články 34 a 35 nevylučují zákazy nebo omezení dovozu, vývozu nebo tranzitu odůvodněné veřejnou mravností, veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností, ochranou zdraví a života lidí a zvířat, ochranou rostlin, ochranou národního kulturního pokladu, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu, nebo ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví. Tyto zákazy nebo omezení však nesmějí sloužit jako prostředky svévolné diskriminace nebo zastřené omezování obchodu mezi členskými státy.

Zrušení cel a obdobných dávek samo o sobě k zajištění volného pohybu zboží nestačí. K jeho omezování se kromě peněžního (tarifního) nástroje (cla) uplatňují v mezinárodním obchodním styku ještě nástroje administrativní. Způsobem provedení je pak zpravidla administrativní (tedy veřejnoprávní) akt zasahující do příslušného soukromoprávního (obchodního) vztahu. Nejčastěji se uplatňují tzv. kvantitativní omezení (restrikce), tedy omezení množství zboží dováženého nebo vyváženého. Jejich vyjádřením jsou tzv. dovozní a vývozní kvóty, stanovené pro určitá období, které jsou závazné pro obchodní subjekty. Tato forma je v určitém smyslu účinnější než cla, neboť rozsah omezení je možné stanovit přímo a přesně podle potřeby.

SFEU upravuje zákaz kvantitativních omezení, jakož i jiných opatření podobného účelu, v článcích 34 až 36. Článek 34 zakazuje kvantitativní omezení v dovozu, článek 35 ve vývozu. Článek 36 stanoví, kdy se zákaz kvantitativních omezení nebo podobných opatření neuplatní; je to tedy exempční klauzule.

Všechna ustanovení jsou adresována členskými státním a zavazují tedy fakticky jejich státní orgány. Jsou ovšem závazná i pro jakékoli nestátní instituce, které vystupují jménem svých států na základě zmocnění.

Pokud jde o pojem opatření s rovnocenným účinkem jako kvantitativní omezení, rovněž nenajdeme ve SFEU definici. Určité vymezení však poskytuje směrnice Komise č. 70/50, která se však týkala výhradně aplikace bývalého (a dnes již zrušeného) článku 33 Smlouvy EHS, tedy přechodného období. Dnes tak může sloužit jen jako nezávazné vodítko k výkladu článku 34. Směrnice uvádí demonstrativní výčet opatření, která mají obdobný, resp. rovnocenný účinek jako kvantitativní omezení:

1. opatření rozlišující domácí a dovážené zboží, tj. znemožňující dovozy, které by jinak mohly být realizovány, včetně opatření dovozy znesnadňující nebo ve vztahu k domácí produkci prodražující,

2. opatření obecné povahy, tedy aplikující se stejně na výrobky dovezené i domácí. Tato opatření se přičítají článku 34, jen když jejich omezující účinky na volný pohyb zboží přesahují účinky vlastní obchodním pravidlům, tj. když jsou v nepoměru k svému účelu nebo když stejného cíle je možno dosáhnout jinými způsoby s menším omezením obchodu.

Na základě citované směrnice je možno specifikovat tato nedovolená opatření:

a) **Zvláštní podmínky stanovené pro dovážené, avšak nikoli pro stejné či obdobné tuzemské zboží, které narušují dovoz.** Příkladem může být rozhodnutí ve věci Rewe v. Zentralfinanz (4/75), kdy zdravotní kontrola jablek byla prováděna z důvodu podezření na chorobu vyskytující se v Německu jen u jablek dovážených, nikoli domácích. Toto opatření má sice diskriminační povahu podle článku 34 SFEU, avšak je přípustné s odvoláním na ochranu zdraví obyvatelstva podle článku 36 SFEU. Soudní dvůr tedy stanovil, že takové opatření je opatřením zakázaným článkem 34, avšak vztahuje se na něj výjimka podle článku 36, takže není protiprávní. Byla tedy změněna jeho kvalifikace.

b) **Znesnadňování dovozu diskriminací mezi jednotlivými obchodními kanály.** Zde je příkladem rozhodnutí ve věci Dassonville (8/74), kde firma Dassonville byla belgickým dovozcem skotské whisky, nakupované od francouzského dodavatele. Belgický právní předpis vyžadoval pro takový dovoz britské osvědčení o původu zboží, které francouzský dodavatel nemohl opatřit. Firma Dassonville si proto takové osvědčení vyrobila sama a byla belgickým prokurátorem obžalována pro padělání veřejné listiny. Bránila se tím, že požadavek takového osvědčení je v rozporu s článkem 34 SFEU.

c) **Favorizace, resp. preferenční režim pro domácí výrobky** (např. judikát Buy Irish – viz níže)¹¹⁸

Judikatura Soudního dvora k pojmu opatření s rovnocenným účinkem jako kvantitativní omezení dovozu.

Dassonville: V roce 1970 Gustave a Benoit Dassonville dovezli do Belgie Scotch Whisky pod označením Johny Walker a Vat 69, kterou Gustave Dassonville koupil od francouzských dovozců a distributorů těchto značek whisky. Francie nepožaduje osvědčení o původu u Scotch Whisky. I když zboží bylo řádně dovezeno do Belgie na základě francouzských dokladů, belgické úřady shledaly, že tyto doklady plně nesplňují požadavky belgického práva, které zakazuje pod trestní sankcí dovážet, prodávat, vlastnit nebo dopravovat za účelem prodeje destiláty, pokud tyto destiláty nemají oficiální doklad ověřující jejich označení původu.

¹¹⁸ Týč, V. *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 165-167

Jak bylo zjištěno, obchodník, který chtěl dovést do Belgie Scotch Whisky, která již předtím byla ve volném oběhu ve Francii, může požadované osvědčení získat jen s daleko většími obtížemi, než dovozce dovážející přímo ze země původu. Všechny obchodněprávní předpisy přijaté členskými státy, které přímo nebo nepřímo, skutečně nebo potenciálně brání obchodu mezi členskými státy, je třeba považovat za opatření mající rovnocenný účinek jako kvantitativní omezení.¹¹⁹

Cassis de Dijon: Společnost REWE-Zentral AG byla dovozcem zboží do Spolkové republiky Německo a požádala o povolení dovést z Francie, za účelem obchodování ve Spolkové republice Německo, určité druhy lihových nápojů včetně likéru Cassis de Dijon obsahujícího 15-20 % alkoholu. Žádost byla zamítnuta, protože německý Zákon o státním monopolu lihovin stanovil, že v SRN prodávané lihoviny obsahují minimálně 32 % alkoholu.

Požadavky, týkající se minimálního obsahu alkoholu, nesplňují kritérium veřejného zájmu, tedy zájmu, který by mohl převážit požadavek volného pohybu zboží jako jeden ze základních principů EU. V praxi by obdobné požadavky vedly k podpoře alkoholických nápojů s vyšším obsahem alkoholu s tím, že se z národního trhu vyloučí národní výrobky jiného členského státu proto, že stanoveným požadavkům neodpovídají. Neexistuje tedy oprávněný důvod pro to, aby uvedení na trh a prodej alkoholických nápojů – pokud tyto byly v souladu s právem vyrobeny a jsou obchodovány v jiném členském státě – byly předmětem zákonného zákazu prodeje nápojů s nižším obsahem alkoholu, než je stanoven národním předpisem. Zatímco členské státy mohou – pokud se týče domácích výrobků a pokud neexistuje relevantní unijní úprava – regulovat podmínky, za kterých jsou domácí výrobky obchodovány, je situace u dovážených výrobků zcela odlišná. Jakýkoli výrobek dovezený z jiného členského státu musí být v zásadě připuštěn na území dovážejícího členského státu, pokud byl vyroben v souladu s právem, tj. v souladu s normami a postupy výroby, které jsou na základě zvyklosti či tradic akceptovány v zemi vývozce, kde jsou také obchodovány.¹²⁰

Buy Irish: Opatření, která podněcují k nákupu pouze domácích produktů nebo jejich nákup upřednostňují, představují opatření s rovnocenným účinkem podle článku 34 SFEU. Nejznámějším případem takového vybízení k nákupu domácích produktů byla akce Buy Irish (kupujte irské zboží), což byla rozsáhlá kampaň podněcující k nákupu domácího zboží na úkor dovážených produktů. Soudní dvůr rozhodl, že jelikož tato kampaň byla jednoznačným pokusem snížit objem dovozu, porušuje článek 34 SFEU. Členské státy mohou organizacím povolit vyzý-

¹¹⁹ Pomahač, R. *Evropské právo*, str. 145-146

¹²⁰ Tamtéž, str. 146-147

vání k nákupu určitých druhů ovoce a zeleniny, například tím, že zmiňují jejich konkrétní vlastnosti, i když jsou dané odrůdy typickými produkty daného státu, pokud není spotřebitelům doporučováno, aby nakupovali domácí zboží výhradně proto, že pochází z dané země.¹²¹

6.4.2 VÝJIMKY ZE ZÁKAZU UPLATNĚNÍ KVANTITATIVNÍHO OMEZENÍ A OPATŘENÍ S ROVNOCENNÝM ÚČINKEM (ČL.36 SFEU)

SFEU umožňuje podle článku 36 v určitých případech výjimky, kdy lze přímo uplatnit kvantitativní omezení nebo opatření obdobného účinku. Jedná se tedy o derogaci (zrušení právního předpisu nebo jeho části v důsledku nové právní úpravy) zákazu uvedeného v článku 34.

Dovoz, vývoz nebo průvoz zboží lze podle článku 36 zakázat nebo omezit, je-li to odůvodněno

- veřejnou mravností,
- veřejným pořádkem,
- veřejnou bezpečností,
- ochranou zdraví a života lidí a zvířat a ochranou rostlin,
- ochranou národního kulturního pokladu, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu,
- ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví.

Uvedený výčet je taxativní.

Uplatnění výjimky je vázáno na dvě kumulativní podmínky. Nesmí jít o prostředek svévolné diskriminace ani o skryté omezování obchodu mezi členskými státy. Aplikace článku 36 není závislá na žádném stanovisku Komise ani jiného orgánu EU, neboť jde o výjimky ex lege (tedy ze zákona, podle zákona).

K jednotlivým důvodům uvedeným v článku 36:

a) Veřejná mravnost může být v některých zemích ohrožena například dovozem pornografického zboží, jak o tom pojednává mimo jiné rozhodnutí Soudního dvora ve věci R v. Henn and Darby (34/79). Žalované straně byly při dovozu do Británie zabaveny pornografické tiskoviny a státní zástupce zahájil trestní stíhání dovozce, které se dostalo až před nejvyšší soud (Sněmovna lordů). Zákaz dovozu pornografického zboží se v tomto konkrétním případě vztahoval na artikly, které podle britského práva jsou s to mravně kazit veřejnost, jsou tudíž právně závadné a v Británii proto nejsou předmětem legálního prodeje. Soudní dvůr konstatoval, že článek 36 lze na tento případ aplikovat, neboť zákaz byl sice diskriminační povahy, avšak nikoli svévolný, nešlo o skryté omezení obchodu mezi členskými státy a účelem opatření byla ochrana veřejné morálky a nikoli vlastních výrobků těchto druhů.

¹²¹ Evropská komise, Podnik a průmysl, *Volný pohyb zboží, Příručka k uplatňování ustanovení Smlouvy upravující volný pohyb zboží*, Připravilo a vypracovalo generální ředitelství pro podniky a průmysl, ředitelství C – regulační politika, str. 22, [online]. 2010. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/files/goods/docs/art34-36/new_guide_cs.pdf

Opačné rozhodnutí bylo přijato Soudním dvorem ve věci *Conegate Ltd (121/85)*. Šlo opět o dovoz pornografického zboží, který byl zakázán podle zákona z r. 1876 dodnes platného. Ten zakazuje dovoz veškerého zboží „neslušného a obscénního“, a to i takového, které může být v Británii podle novějších předpisů vyráběno a prodáváno, což byl tento případ. Šlo tedy o diskriminaci dováženého zboží a zákaz dovozu z důvodu ochrany veřejné morálky se nebylo možno dovolat, když podobné zboží tuzemské je legálně v prodeji.

b) Veřejný pořádek bývá velmi zřídka důvodem použití článku 36. Stalo se tak v kontroverzním rozhodnutí ve věci *R v. Thompson (7/78)*, kdy omezení dovozu a vývozu sběratelských zlatých mincí bylo shledáno oprávněným, neboť právo ražby mincí je jedním z nezadatelných práv státu. K tomu je ovšem třeba připomenout, že sběratelské mince (tedy nikoli platné mince použitelné jako platidlo) se nesporně považují za zboží se všemi důsledky.

c) Dovolování se ochrany veřejného bezpečí je rovněž velmi vzácné. Stalo se tak ve věci *Campus Oil Ltd. v. Ministr průmyslu a energie Irska (72/83)*. Irský ministr nařídil dovozčům nafty, aby nakoupili 35 % požadovaného množství naftových výrobků od *Irish National Petroleum Co.*, a to za ceny ministrem stanovené. Šlo jasně o ochranářské a diskriminační opatření, jehož důvodem byla snaha irské vlády držet nezbytnou zásobu nafty pro případ eventuální krize. Soudní dvůr nicméně vyslovil závěr, že ve hře nebyly jen vlastní ekonomické zájmy státu (které by samy o sobě aplikaci článku 36 nedovolovaly), ale především eventuální zajištění těchto zájmů jinými prostředky, přičemž závaznost prodeje i ceny byla Soudním dvorem uznána za opodstatněnou z hlediska případného rizika, které představuje přerušení dodávek ropy zvenčí.

d) Ochrana zdraví a života lidí a zvířat a ochrana rostlin. Tento důvod patří k nejčastěji uplatňovaným a zneužívaným a je k němu také bohatá judikatura. Jeho uplatnění vyžaduje prokázat skutečné zdravotní riziko. Obecně se má za to, že platí-li ve státě vývozu dostatečné normy na ochranu zdraví, které tomuto riziku odpovídají, nelze se dovolávat článku 36 jako důvodu pro uplatňování opatření proti dováženému zboží. Je ovšem obtížné stanovit, co jsou „dostatečné normy“, neboť jde o relativní pojem. Určitá hlediska jsou obsažena v rozhodnutí Soudního dvora, který vychází především ze zásady proporcionality - výjimka je přípustná jen v případě, kdy je takový zásah do volného pohybu zboží úměrný chráněným zájmům.

Příkladem může být rozhodnutí ve věci *Komise v. Spojené království (Dovoz drůbežího masa - 40/82)*. Před Vánoci 1981 zakázaly britské orgány dovoz krůt z Francie s odvoláním na nedostatečnou kontrolu drůbežího masa ve Francii z hlediska případného nakažení tzv. *Newcastleskou* chorobou. Vzhledem k tomu, že tato choroba se ve Francii v posledních pěti letech nevyskytla, Soudní dvůr označil toto opatření za excesivní a za skryté omezování obchodu mezi členskými státy.

Častým důvodem dovolání se článku 36 ze strany členského státu je existence jeho zdravotních či sanitárních předpisů, které vyžadují kontrolu dováženého zboží a Soudní dvůr

pak zkoumá, zda tyto předpisy, prováděná kontrola a na jejím základě udělení či neudělení povolení k dovozu nejdou nad rámec výjimky podle článku 36.

Do této kategorie patří především rozhodnutí ve věci Sandoz BV (174/82). Týkalo se dovozu do Nizozemí tyčinek müsli, obsahujících vitaminovou přísadu. Nizozemská zdravotní správa vycházela z toho, že vitaminy mohou být za určitých okolností (zejména při předávkování) zdraví škodlivé, a proto dovoz potravin s přídavkem vitamínů je nizozemským předpisem vázán na povolení orgánů zdravotní správy. Firma Sandoz dovážející tyto tyčinky müsli povolení neobdržela. Soudní dvůr kvalifikoval tento předpis jako rozporný s článkem 34 a zkoumal dále jeho případný soulad s článkem 36. Konstatoval, že vitaminy nejsou samy o sobě škodlivé a jsou dokonce pro lidský organismus nezbytné. Škodlivá ovšem může být jejich přehnaná konzumace. Nejsou-li harmonizovány vnitrostátní předpisy upravující normy pro ochranu zdraví a je-li účelem požadovaného povolení právě tato ochrana, je třeba členským státům ponechat dostatečný prostor pro vlastní úpravu. Při splnění těchto podmínek tedy vnitrostátní předpisy zakazující uvádění potravin s přísadou vitamínů na vlastní trh bez povolení spadají pod výjimku stanovenou článkem 36 za předpokladu, že prodej je povolován, odpovídá-li přísada vitamínů reálným potřebám výživy.

e) Ochrana národního bohatství - uměleckých, historických nebo archeologických hodnot. K aplikaci článku 36 z tohoto důvodu dosud nedošlo, nicméně ve věci Komise v. Itálie (Vývozní dávka z uměleckých pokladů, 7/68) bylo konstatováno, že jako způsob zabránění nežádoucímu vývozu uměleckých pokladů by kvantitativní omezení mohlo být oprávněné, na rozdíl od uložení vývozní daně.

f) Ochrana průmyslového a obchodního vlastnictví. V našem pojetí jde o ochranu duševního vlastnictví, tedy průmyslových a autorských práv. Uplatnění práv z duševního vlastnictví představuje vždy určitá omezení práv jiných subjektů, což dále znamená zásah do volného pohybu zboží nebo do hospodářské soutěže v EU.¹²²

Práva z duševního vlastnictví jsou rovněž teritoriálně omezena, tedy chráněna jen na území státu, který ochranu udělil. Je-li například výrobek výrobce z členského státu A chráněn patentem také v členském státě B, může být ve státě B vyráběn a distribuován jen se souhlasem původního výrobce (majitele patentu). Tento souhlas se uděluje formou licenční smlouvy. Tato licence zahrnuje výlučné právo jejího příjemce uvádět výrobek na trh ve státě B. Toto výlučné právo znamená, že příjemce licence může bránit dovozu tohoto zboží z kteréhokoli státu, včetně státu A, do státu B. Uzavře-li výrobce podobné licenční smlouvy o výrobě a výlučném uvádění na trh svého výrobku i v dalších státech EU, znamená to opětové rozdělení vnitřního trhu EU podle státních hranic, tedy krok opačným směrem, který zcela odporuje duchu SFEU.

Uvedeným postupem by byl zcela negován účinek článků 34 až 36 SFEU o odstranění překážek obchodu mezi členskými státy. Na druhé straně je však nutno práva k duševnímu

¹²² Týč, V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 172-176

vlastnictví respektovat. SFEU tedy chrání na jedné straně volný pohyb zboží v rámci vnitřního trhu a na druhé straně práva k duševnímu vlastnictví, tedy dvě zcela protikladné věci. Tento rozpor musel vyřešit Soudní dvůr, který oddělil otázku existence práv od jejich výkonu. Soudní dvůr konstatoval, že zatímco existence práva je chráněna Smlouvou (článek 36), jeho výkon nikoli. Výkon práv k duševnímu vlastnictví tak musí respektovat články 34 až 36 SFEU (volný pohyb zboží), jakož i 101 a 102 SFEU (pravidla hospodářské soutěže).

Teorie oddělení existence a výkonu práva je doplněna ještě dále, a to teorií o vyčerpání práv. Je-li posuzován řetězec transakcí v rámci výroby, distribuce a spotřeby chráněného výrobku, je nutné vědět, ve kterém stadiu lze ještě právo uplatnit a ve kterém již nikoli. Tento řetězec zahrnuje tyto hlavní stadia: výroba - první uvedení na trh výrobcem nebo jím pověřenou osobou - další prodej v rámci tohoto trhu – eventuálně vývoz-dovoz - konečné užití (spotřeba). Podle práva některých zemí dochází k vyčerpání práv z duševního vlastnictví ve stadiu prvního uvedení na trh. Pro transakce následující se tedy již těchto práv dovolávat nelze. Z této teorie vychází i Soudní dvůr.

Nejvýznamnějším rozhodnutím týkajícím se patentů je *Centrafarm BV v. Sterling Drug Inc.* Sterling Drug je americký výrobce léčiv, který má své produkty chráněné patenty v několika zemích západní Evropy, mezi jinými i v Německu, Holandsku a Velké Británii. Centrafarm je firma, která tato léčiva dovážela z Velké Británie a Německa do Holandska, a to bez souhlasu výrobce (majitele patentů), který je v prvních dvou zemích sám uvedl na trh. Otázka zněla, zda za uvedených okolností může Sterling Drug bránit dovozu svých patentových výrobků do státu, v němž jsou chráněny, děje-li se tak bez jeho souhlasu. Holandské právo uznává výlučnost patentové ochrany v tom smyslu, že se vztahuje i na dovoz do Holandska. Umožňuje tedy zakázat nedovolený dovoz, což je ovšem překážka volného pohybu osob mezi členskými státy. Taková překážka je opodstatněná pouze v případě, že výrobek byl uveden na trh bez souhlasu výrobce v členském státě, kde pro něj neexistuje patentová ochrana. Pak je k dovozu do členského státu, kde patentová ochrana existuje, skutečně třeba souhlasu výrobce jakožto majitele patentu. V opačném případě však nikoli – výrobek již byl se souhlasem majitele patentu uveden na trh, a tím tedy došlo k vyčerpání jeho práv. Neexistuje tedy právní titul, na základě něhož by mohl bránit dovozu z tohoto jiného státu. Zákaz nedovoleného dovozu je tedy možný jen v případě, že v druhém členském státě není výrobek patentově chráněn a majitel patentu účinného ve státě dovozu nedal k uvedení na trh v tomto druhém státě souhlas. Splněny musí být ovšem zároveň obě podmínky.¹²³

¹²³ Týč, V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 262-264

6.5 Ochranná známka EU

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 ze dne 14. června 2017 o ochranné známce Evropské unie. Na základě jediné přihlášky podané u Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví v Alicante získá přihlašovatel ochranu pro území celé EU.

Ochrannou známku EU mohou tvořit všechna označení, schopná grafického ztvárnění, pokud jsou způsobilá rozlišit výrobky nebo služby jednoho podniku od výrobků nebo služeb jiných podniků. Označení, která mohou tvořit ochrannou známku, mohou být například: slova, fantazijní či patřící do běžného jazyka (v tom případě musí jít o slova, která nejsou užívána v daném jazyce jako druhové označení zboží nebo služeb, jichž se známka týká); jména a příjmení; podpisy; písmena, číslice; zkratky, kombinace písmen, číslic a značek, loga; slogany; kresby, obrázky a obrazové znaky; podobizny; soubory slov nebo grafických prvků; etikety; trojrozměrné ochranné známky, např. tvary výrobků či jejich obalů; barvy a kombinace barev; zvukové známky, zejména hudební fráze.¹²⁴

6.5.1 ŘÍZENÍ O PŘIHLÁŠCE OCHRANNÉ ZNÁMKY EU

Přihlášku ochranné známky EU lze podat podle volby přihlašovatele u Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví nebo u úřadu průmyslového vlastnictví členského státu. Přihláška ochranné známky EU se podává v kterémkoli z úředních jazyků Evropské unie (tedy i v českém jazyce).

Úředních jazyků Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví je však pouze pět: angličtina, francouzština, němčina, italština a španělština. Přihlašovatel musí proto v přihlášce uvést i druhý jazyk, který je jazykem Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví a s jehož možným užitím pro řízení námitkové, zrušovací nebo řízení o neplatnosti souhlasí. Tento jazyk může Úřad Evropského unie pro duševní vlastnictví používat také v písemných sděleních přihlašovatele, pokud nebyla přihláška podána v některém z pěti úředních jazyků Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví.

Po podání přihlášky Úřad Evropského unie pro duševní vlastnictví zkoumá, zda jsou splněny náležitosti podání, zda je přihlašovatel oprávněn být majitelem ochranné známky EU, zda neexistují absolutní důvody zamítnutí přihlášky.

Je-li přihlášce přiznáno datum podání, Úřad Evropského unie pro duševní vlastnictví vyhotoví rešeršní zprávu, v níž jsou uvedeny starší ochranné známky EU, nebo starší přihlášky ochranných známek EU, jejichž existence byla zjištěna a které by mohly být namítány vůči zápisu ochranné známky EU, která je předmětem přihlášky.

¹²⁴ Úřad průmyslového vlastnictví, *Ochranné známky Společenství*, [online]. 1.12.2011. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.upv.cz/cs/prumyslova-prava/ochranne-znamky/prihlasovani-do-zahranici/ochranne-znamky-spolecenstvi.html>

Jestliže v okamžiku podání přihlášky ochranné známky EU přihlašovatel požádá, aby byla rešeršní zpráva vypracována i ústředními úřady průmyslového vlastnictví členských států a zaplatí v příslušné lhůtě poplatek za rešerši, pak jakmile bylo přihlášce ochranné známky EU přiznáno datum podání, předá Úřad Evropské unie pro duševní vlastnictví kopii této žádosti ústředním úřadům průmyslového vlastnictví všech členských států, které oznámily Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví své rozhodnutí provádět rešerše přihlášek ochranných známek EU ve svém rejstříku ochranných známek.

Každý takový úřad předá Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy obdržel přihlášku ochranné známky EU, rešeršní zprávu, která buď uvádí starší národní ochranné známky nebo starší přihlášky národních ochranných známek, jejichž existence byla zjištěna a které by mohly být namítány vůči zápisu ochranné známky EU, která je předmětem přihlášky, nebo konstatuje, že rešerše taková práva neodhalila.

Úřad Evropské unie pro duševní vlastnictví předá neprodleně přihlašovatelovi ochranné známky EU rešeršní zprávu EU a na požádání též vnitrostátní rešeršní zprávy.

Úřad Evropské unie pro duševní vlastnictví nezamítne z moci úřední přihlášku ochranné známky EU na základě zjištěných starších práv; nejdříve po uplynutí lhůty jednoho měsíce ode dne odeslání rešeršních zpráv přihlašovatelovi se přihláška zveřejní ve věstníku Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví.

Po zveřejnění přihlášky ochranné známky EU vyrozumí Úřad Evropské unie pro duševní vlastnictví o zveřejnění přihlášky majitele starších ochranných známek EU nebo starších přihlášek ochranných známek EU uvedených v rešeršní zprávě EU.¹²⁵

6.5.2 ABSOLUTNÍ DŮVODY PRO ZAMÍTNUTÍ ZÁPISU

Do rejstříku se nezapišou:

- označení, která nejsou schopná grafického ztvárnění, zejména slova, včetně vlastních jmen, kresby, písmena, číslice, tvar výrobku nebo jeho balení, pokud nejsou způsobilá rozlišit výrobky nebo služby jednoho podniku od výrobků nebo služeb jiných podniků.
- ochranné známky, které postrádají rozlišovací způsobilost;
- ochranné známky, která jsou tvořena výlučně označeními nebo údaji, které mohou v některém z členských států sloužit v obchodě k označení druhu, jakosti, množství, účelu, hodnoty, zeměpisného původu nebo doby výroby výrobku či poskytnutí služby nebo jiných jejich vlastností;
- ochranné známky, které jsou tvořeny výlučně označeními nebo údaji, jež se staly obvyklými v běžném jazyce nebo v poctivých a zavedených obchodních zvyklostech.
- označení, která jsou tvořena výlučně tvarem, který je dán samotnou povahou výrobku, nebo tvarem výrobku nezbytným pro dosažení technického výsledku, případně tvarem, který dodává výrobku podstatnou hodnotu;

¹²⁵ Úřad průmyslového vlastnictví, *Ochranné známky Společenství*, [online]. 30.11.2011. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://www.upv.cz/cs/prumyslova-prava/ochranne-znamky/prihlasovani-do-zahranici/ochranne-znamky-spolecenstvi/rizeni-o-prihl_OZS.html

- ochranné známky, které jsou v rozporu s veřejným pořádkem nebo s dobrými mravy;
- ochranné známky, které jsou takové povahy, že mohou v některém členském státě klamat veřejnost, např. ohledně povahy, jakosti nebo zeměpisného původu výrobku nebo služby;
- ochranné známky pro vína obsahující zeměpisný údaj nebo se z něj skládající, určený k identifikaci vín, anebo ochranné známky pro lihoviny obsahující zeměpisný údaj nebo se z něj skládající, určený k identifikaci lihovin, přičemž tato vína nebo lihoviny tento původ nemají.

6.5.3 RELATIVNÍ DŮVODY PRO ZAMÍTNUTÍ ZÁPISU

Na základě námitek majitele starší ochranné známky se přihlášená ochranná známka nezapíše:

- a) pokud je totožná se starší ochrannou známkou a výrobky nebo služby, pro které byla podána přihláška ochranné známky, jsou totožné s výrobky nebo službami, pro které je starší ochranná známka chráněna;
- b) pokud z důvodu totožnosti nebo podobnosti se starší ochrannou známkou a totožnosti nebo podobnosti výrobků nebo služeb, na které se ochranná známka vztahuje, existuje nebezpečí záměny u veřejnosti na území, na kterém je starší ochranná známka chráněna; nebezpečí záměny zahrnuje i nebezpečí asociace se starší ochrannou známkou.

6.6 Volný pohyb osob

Již v 80. letech 20. století nastala situace, kdy volný pohyb osob, zahrnující přesídlování fyzických osob v rámci členských zemí EU, přestal být pojímán jako pouhá svoboda ekonomická a stal se svobodou ve smyslu politickém a společenském.

Bylo třeba vyřešit dva druhy problémů:

- a) usnadnit fyzický pohyb osob přes hranice mezi členskými státy zjednodušením a posléze zrušením hraničních kontrol (technický aspekt pohybu),
- b) rozšířit režim volného pohybu, tedy možnost usídlvat se kdekoli v EU, na všechny kategorie osob, tedy i na osoby, které nejsou ekonomicky činné (politicko-společenský aspekt).

Ad a) Potřeba zjednodušeného hraničního režimu vyvstala již v první polovině 80. let, a to ještě před přijetím Jednotného evropského aktu, který v této věci znamenal hlavní pozitivní zlom. Právní úprava byla obsažena v tzv. Schengenských dohodách, uzavřených mezi většinou členských států.

Ad b) Rozšíření režimu volného pohybu na další kategorie osob bylo prováděno postupně. Na počátku 90. let byly na základě Jednotného evropského aktu přijaty tři směrnice,

rozšiřující okruh oprávněných osob takto: (č. 90/364 na osoby žijící z nezávislých příjmů – rent, dividend apod., č. 90/365 na důchodce a č. 90/366 na studenty). Maastrichtská Smlouva o EU dovršila tento proces tím, že zavedla k 1.11.1993 občanství Evropské unie. Stanovila, že „každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států s omezeními a podmínkami stanovenými touto Smlouvou a opatřeními k jejímu provedení“ (čl. 21 SFEU).¹²⁶

Čl. 45 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

Je zajištěn volný pohyb pracovníků v Unii.

Volný pohyb pracovníků zahrnuje odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky.

S výhradou omezení odůvodněných veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností a ochranou zdraví zahrnuje právo:

- a) ucházet se o skutečně nabízená pracovní místa;
- b) pohybovat se za tím účelem volně na území členských států;
- c) pobývat v některém z členských států za účelem výkonu zaměstnání v souladu s právními a správními předpisy, jež upravují zaměstnávání vlastních státních příslušníků;
- d) zůstat na území členského státu po skončení zaměstnání za podmínek, které budou předmětem prováděcích nařízení vydaných Komisí.

Toto se nepoužije pro zaměstnání ve veřejné správě.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/38 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS:

Tato směrnice představuje jednotnou úpravu pro všechny kategorie osob. Vztahuje se na občany Unie a jejich rodinné příslušníky obecně a reguluje jejich pohyb a pobyt na území členských států. Upraveny jsou také podmínky trvalého pobytu a omezení těchto práv.

Pro účely této směrnice se rozumí:

1. „občanem Unie“ osoba, která je státním příslušníkem některého členského státu;
2. „rodinným příslušníkem“:
 - a) manžel nebo manželka;
 - b) partner, se kterým občan Unie uzavřel registrované partnerství na základě právních předpisů členského státu, zachází-li právní řád hostitelského členského státu s registrovaným partnerstvím jako s manželstvím, v souladu s podmínkami stanovenými souvisejícími právními předpisy hostitelského členského státu;

¹²⁶ Týč, V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 180

- c) potomci v přímé linii, kteří jsou mladší 21 let nebo jsou vyživovanými osobami, a takoví potomci manžela či manželky nebo partnera či partnerky stanovení v písmenu b);
 - d) předci v přímé linii, kteří jsou vyživovanými osobami, a takoví předci manžela či manželky nebo partnera či partnerky stanovení v písmenu b);
3. „hostitelským členským státem“ členský stát, do nějž se občan Unie stěhuje za účelem výkonu svého práva volného pohybu a pobytu.

6.6.1 PRÁVO NA OPUŠTĚNÍ ÚZEMÍ

Aniž jsou dotčeny předpisy o cestovních dokladech použitelné pro kontroly na státních hranicích, mají všichni občané Unie s platným průkazem totožnosti nebo cestovním pasem a jejich rodinní příslušníci, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a mají platný cestovní pas, právo opustit území členského státu a odebrat se do jiného členského státu.

Po osobách uvedených výše nesmějí být požadována výjezdní víza ani jiné rovnocenné formalities.

Členské státy v souladu se svými právními předpisy vydávají a obnovují svým státním příslušníkům průkaz totožnosti nebo cestovní pas s uvedením jejich státní příslušnosti.

Cestovní pas je platný alespoň pro všechny členské státy a pro země, kterými musí jeho držitel po cestě mezi členskými státy projet. Neupravuje-li právo členského státu vydávání průkazů totožnosti, musí doba platnosti veškerých vydávaných nebo prodlužovaných cestovních pasů činit alespoň pět let.

6.6.2 PRÁVO NA VSTUP

Aniž jsou dotčeny předpisy o cestovních dokladech použitelné pro kontroly na státních hranicích, zaručují členské státy občanům Unie vstup na své území s platným průkazem totožnosti nebo cestovním pasem a rodinným příslušníkům, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, vstup na své území s platným cestovním pasem. Po občanech Unie nesmějí být požadována výjezdní víza ani jiné rovnocenné formalities.

Po rodinných příslušnících, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, je požadováno pouze vstupní vízum v souladu s nařízením (ES) č. 539/2001 nebo případně s vnitrostátním právem. Pro účely této směrnice jsou od vízové povinnosti osvobozeni rodinní příslušníci s platnou pobytovou kartou. Členské státy poskytnou těmto osobám všechny prostředky, aby jim usnadnily získání nezbytných víz. Tato víza se udělují bezplatně, zrychleným postupem v nejkratší možné lhůtě.

Předloží-li rodinní příslušníci, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, pobytovou kartu, nedá hostitelský stát do jejich cestovního pasu vstupní ani výstupní razítko.

Nemá-li občan Unie nebo rodinný příslušník, který není státním příslušníkem žádného členského státu, potřebné cestovní doklady, případně nezbytná víza, poskytne mu dotyčný členský stát před jeho vrácením veškeré vhodné možnosti, aby potřebné doklady v přiměřené lhůtě získal nebo mu byly dodány, nebo aby doložil či jinak prokázal, že se na něj vztahuje právo volného pohybu a pobytu.

Členský stát může od dotyčné osoby vyžadovat, aby v přiměřené a nediskriminační lhůtě ohlásila svou přítomnost na jeho území. Při nesplnění tohoto požadavku může dotyčná osoba podléhat přiměřeným a nediskriminačním sankcím.

6.6.3 KRÁTKODOBÝ POBYT (PRÁVO POBYTU PO DOBU DO TŘÍ MĚSÍCŮ)

Právo krátkodobého pobytu (do tří měsíců) není vázáno na žádnou podmínku či formalitu (kromě předložení platného průkazu totožnosti nebo cestovního pasu).

6.6.4 PRÁVO POBYTU PO DOBU DELŠÍ NEŽ 3 MĚSÍCE

Všichni občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu delší než tři měsíce, pokud:

- a) jsou v hostitelském členském státě zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými; nebo
- b) mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika; nebo
- c) jsou zapsáni u soukromého či veřejného subjektu, akreditovaného nebo financovaného hostitelským členským státem v souladu s jeho právními předpisy nebo správní praxí z prvotního důvodu studia, včetně odborné přípravy, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, a prohlášením nebo jiným podobným prostředkem podle své volby ujistí příslušný vnitrostátní orgán, že mají dostatečné prostředky pro sebe a své rodinné příslušníky, aby se po dobu jejich pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu; nebo
- e) jsou rodinnými příslušníky doprovázejícími nebo následujícími občana Unie, který splňuje podmínky uvedené v písmenech a), b) nebo c).

Právo pobytu se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky doprovázející nebo následující v hostitelském členském státě občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, za předpokladu, že tento občan Unie splňuje podmínky stanovené v písm. a), b) nebo c).

Členský stát může u pobytu delšího než tři měsíce požadovat po občanech Unie, aby se zaregistrovali u příslušných orgánů. Lhůta pro registraci nesmí být kratší než tři měsíce ode

dne příjezdu. Osvědčení o registraci s uvedením jména a adresy registrované osoby a datem registrace je vystaveno okamžitě. Při nesplnění požadavku registrace může osoba podléhat přiměřeným a nediskriminačním sankcím.

6.6.5 POBYTOVÁ KARTA

Rodinným příslušníkům občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a jejichž plánovaná doba pobytu přesahuje tři měsíce, vydají členské státy pobytovou kartu. Lhůta pro podání žádosti o pobytovou kartu nesmí být kratší než tři měsíce ode dne příjezdu. Při nesplnění povinnosti registrace může dotyčná osoba podléhat přiměřeným a nediskriminačním sankcím.

Právo pobytu rodinných příslušníků občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, je nejpozději šest měsíců ode dne podání žádosti potvrzeno vydáním dokladu, který se nazývá „Pobytová karta rodinného příslušníka občana Unie“. Osvědčení o podání žádosti o pobytovou kartu se vydává okamžitě. K vydání pobytové karty vyžadují členské státy předložení těchto dokladů:

- a) platného cestovního pasu;
- b) dokladu potvrzujícího rodinný vztah nebo registrované partnerství;
- c) osvědčení o registraci, nebo neexistuje-li systém registrace, jakýkoliv jiný doklad o pobytu občana Unie, kterého doprovázejí nebo následují, v hostitelském členském státě;
- d) doklad potvrzující rodinnou vazbu, trvalý partnerský vztah, povinnost výživy nebo vážné zdravotní důvody rodinného příslušníka naléhavě vyžadujícího osobní péči.

Pobytová karta má platnost po dobu pěti let ode dne vydání, nebo po dobu předpokládaného pobytu občana Unie, je-li kratší než pět let. Platnost pobytové karty není dotčena dočasnou nepřítomností po dobu nepřesahující šest měsíců v roce, nepřítomností delšího trvání z důvodu plnění povinné vojenské služby ani nepřítomností po dobu nejvýše dvanácti po sobě jdoucích měsíců z důležitých důvodů, například z důvodu těhotenství nebo narození dítěte, vážné nemoci, studia či odborné přípravy nebo vyslání do jiného členského státu nebo třetí země zaměstnavatelem.

6.6.6 PRÁVO TRVALÉHO POBYTU

Právo trvalého pobytu v hostitelském členském státě mají občané Unie, kteří tam nepřetržitě legálně pobývají po dobu pěti let. Toto se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a s občanem Unie v hostitelském členském státě nepřetržitě legálně pobývají po dobu pěti let.

Nepřetržitost pobytu není dotčena dočasnou nepřítomností po dobu nepřesahující celkem šest měsíců v roce, nepřítomností delšího trvání z důvodu plnění povinné vojenské služby ani souvislou nepřítomností po dobu nejvýše dvanácti měsíců z důležitých důvodů, například z důvodu těhotenství nebo narození dítěte, vážné nemoci, studia či odborné přípravy nebo vyslání do jiného členského státu nebo třetí země zaměstnavatelem.

Již nabyté právo trvalého pobytu může být ztraceno pouze z důvodu nepřítomnosti v hostitelském členském státě po dobu delší než dva po sobě jdoucí roky.

6.6.7 KARTA TRVALÉHO POBYTU

Rodinným příslušníkům, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu a mají právo trvalého pobytu, vydávají členské státy do šesti měsíců od podání žádosti kartu trvalého pobytu. Platnost karty trvalého pobytu se vždy po deseti letech automaticky prodlužuje.

Žádost o kartu trvalého pobytu se podává před skončením platnosti pobytové karty. Při nesplnění povinnosti požádat o kartu trvalého pobytu může dotyčná osoba podléhat přiměřeným a nediskriminačním sankcím. Platnost karty trvalého pobytu není dotčena přerušением pobytu kratším než dva po sobě jdoucí roky.

6.6.8 OMEZENÍ PRÁVA VSTUPU A PRÁVA POBYTU Z DŮVODŮ VEŘEJNÉHO POŘÁDKU, VEŘEJNÉ BEZPEČNOSTI NEBO VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ

Členské státy smějí omezit svobodu pohybu a pobytu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků bez ohledu na státní příslušnost z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví. Tyto důvody nesmějí být uplatňovány k hospodářským účelům.

Opatření přijatá z důvodů veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti musí být v souladu se zásadou přiměřenosti a musí být založena výlučně na osobním chování dotyčné osoby. Předchozí odsouzení pro trestný čin samo o sobě přijetí takových opatření neodůvodňuje.

Osobní chování dotyčného jednotlivce musí představovat skutečné, aktuální a dostatečně závažné ohrožení některého ze základních zájmů společnosti. Odůvodnění, která přímo nesouvisí s dotyčnou osobou nebo souvisejí s generální prevencí, nejsou přípustná.

Ke zjištění, zda dotyčná osoba představuje ohrožení veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti, může hostitelský členský stát, považuje-li to za nezbytné, při vydávání osvědčení o registraci nebo nemá-li systém registrace, do tří měsíců od příjezdu dotyčné osoby na jeho území nebo od ohlášení její přítomnosti na jeho území nebo při vystavování pobytové karty požádat členský stát původu nebo v případě potřeby jiné členské státy o poskytnutí informací o případných minulých policejních záznamech o dotyčné osobě. Tato šetření nesmějí být prováděna systematicky. Konzultovaný členský stát odpoví do dvou měsíců.

Členský stát, který vydal cestovní pas nebo průkaz totožnosti, umožní držiteli dokladu, který byl z jiného členského státu vyhoštěn z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví, opětovný vstup na své území bez jakýchkoliv formalit, a to i když doklad pozbyl platnosti nebo státní příslušnost držitele je sporná.

6.6.9 VYHOŠTĚNÍ Z ČLENSKÉHO STÁTU EU

Před přijetím rozhodnutí o vyhoštění z důvodů veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti vezme hostitelský členský stát v úvahu skutečnosti, jako je délka pobytu dotyčné osoby na jeho území, věk, zdravotní stav, rodinné a ekonomické poměry, společenská a kulturní integrace v hostitelském členském státě a intenzita vazeb na zemi původu.

Hostitelský členský stát nesmí, s výjimkou závažných důvodů týkajících se veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti, vydat rozhodnutí o vyhoštění proti občanům Unie nebo jejich rodinným příslušníkům bez ohledu na jejich státní příslušnost, kteří mají právo trvalého pobytu na jeho území.

Jedinými nemocemi, které odůvodňují opatření omezující svobodu pohybu, jsou výhradně nemoci s epidemickým potenciálem definované odpovídajícími akty Světové zdravotnické organizace a jiné nakažlivé nemoci a nakažlivé parazitické nemoci, pokud se na ně vztahují ochranná opatření používaná na státní příslušníky hostitelského členského státu.

Důvodem k vyhoštění z území nesmějí být nemoci, které se vyskytnou po uplynutí lhůty tří měsíců po příjezdu.

Existují-li závažné důvody, mohou členské státy do tří měsíců po příjezdu vyžadovat od osob s právem pobytu, aby se podrobily bezplatné lékařské prohlídce, kde by bylo zjištěno, zda netrpí žádnou nemocí s epidemickým potenciálem definovanou odpovídajícími akty Světové zdravotnické organizace a jinou nakažlivou nemocí a nakažlivou parazitickou nemocí. Vyžadování těchto prohlídek nesmí být běžnou praxí.

Rozhodnutí o omezení svobody pohybu a pobytu se dotyčným osobám oznamují písemně a takovým způsobem, aby mohly porozumět jejich obsahu a jejich důsledkům pro svou osobu.

Není-li to v rozporu se zájmy bezpečnosti státu, jsou dotyčné osoby přesně a úplně informovány o důvodech veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví, na nichž jsou založena rozhodnutí přijatá v jejich případě.

V oznámení rozhodnutí je uveden soud nebo správní orgán, u kterého může dotyčná osoba podat opravný prostředek, lhůta k jeho podání a popřípadě lhůta, kterou má osoba na opuštění území členského státu. S výjimkou odůvodněných naléhavých případů nesmí být lhůta na opuštění území kratší než jeden měsíc ode dne oznámení.

Dotyčné osoby mají v hostitelském členském státě přístup k soudním a případně správním opravným řízením za účelem přezkumu rozhodnutí přijatých vůči nim z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví.

Je-li součástí návrhu na opravný prostředek proti rozhodnutí o vyhoštění nebo návrhu na soudní přezkum tohoto rozhodnutí žádost o předběžné opatření pozastavující výkon tohoto rozhodnutí, nesmí ke skutečnému vyhoštění dojít před vydáním rozhodnutí o tomto předběžném opatření, s výjimkou těchto případů:

- je-li rozhodnutí o vyhoštění založeno na předchozím soudním rozhodnutí, nebo
- měly-li dotyčné osoby již dříve přístup k soudnímu přezkumu, nebo
- zakládá-li se rozhodnutí o vyhoštění na naléhavých důvodech veřejné bezpečnosti.

Členské státy mohou zakázat dotyčné osobě pobyt na svém území v průběhu opravného řízení, ale nesmějí jí bránit osobně vystoupit na svou obhajobu, kromě případů, kdy by její přítomnost mohla způsobit závažné narušení veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti nebo kdy se opravný prostředek nebo soudní přezkum týkají odepření vstupu na území.

Osoby, kterým byl zakázán pobyt z důvodů veřejného pořádku nebo veřejné bezpečnosti, mohou po uplynutí přiměřené lhůty, která závisí na okolnostech, avšak nejdéle po uplynutí tří let od vykonání pravomocného rozhodnutí o zákazu pobytu přijatého v souladu s právem EU, podat žádost o zrušení zákazu pobytu odůvodněnou skutečnostmi nasvědčujícími tomu, že došlo k podstatné změně okolností, kterými bylo rozhodnutí o zákazu pobytu odůvodněno. Dotyčný členský stát rozhodne o této žádosti do šesti měsíců od jejího podání. Po dobu posuzování své žádosti nemají tyto osoby právo vstoupit na území dotyčného členského státu.

Donatella Calfa: Italská státní příslušnice, paní Donatella Calfa, byla během svého turistického pobytu na Krétě obviněna z trestných činů nelegálního držení a užívání drog. Řecký trestní soud prvního stupně ji shledal vinnou a odsoudil ji k trestu 3 měsíců odnětí svobody a nařídil, aby byla vyhoštěna z území Řecka s doživotním zákazem návratu zpět. Paní Calfa se proti tomuto rozhodnutí odvolala. Odvolání směřovalo do té části rozsudku, kterou jí byl stanoven doživotní zákaz vstupu na území Řecka. Paní Calfa se obrátila na Nejvyšší odvolací soud, a ten položil Soudnímu dvoru EU předběžnou otázku, týkající se slučitelnosti příslušného ustanovení řeckého protidrogového zákona s ustanovením Smlouvy Evropského společenství o volném pohybu osob a služeb.

Soudní dvůr ve svém rozsudku uvedl, že získávání a držení nedovolené drogy pro vlastní potřebu nemůže být důvodem pro doživotní vyhoštění. Nejde tady o ohrožení životních zájmů státu, o ohrožení veřejného pořádku či bezpečnosti.

6.7 Svoboda usazování

Čl. 49 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

V rámci níže uvedených ustanovení jsou zakázána omezení svobody usazování pro státní příslušníky jednoho členského státu na území jiného členského státu. Stejně tak jsou zakázána omezení při zřizování zastoupení, poboček nebo dceřiných společností státními příslušníky jednoho členského státu usazenými na území jiného členského státu.

Svoboda usazování zahrnuje přístup k samostatně výdělečným činnostem a jejich výkon, jakož i zřizování a řízení podniků, zejména společností, za podmínek stanovených pro

vlastní státní příslušníky právem země usazení, nestanoví-li kapitola o pohybu kapitálu jinak.

Druhou kategorií ekonomických činných osob (vedle pracovníků), na něž se vztahuje svoboda volného pohybu, jsou živnostníci, podnikatelé a příslušníci tzv. svobodných povolání. Obsah jejich práv se poněkud liší od práv pracovníků, neboť sami nejsou u nikoho zaměstnání (tj. nepracují v pracovním ani v podobném poměru) a zpravidla mají vlastní firmu, jejíž činnost na území dalšího členského státu rovněž musí být právně regulována.

Některé české texty používají místo termínu „svoboda usazování“ spíše „svoboda podnikání“. I když z jazykového hlediska se termín „usazování“ v češtině jeví jako méně vhodný, je obsahově přesnější. Podnikat lze totiž až tam, kde již podnik existuje. Tato svoboda však zahrnuje nejen podnikání v tomto smyslu, ale i zakládání podniků pro budoucí podnikání. Termín „usazování“ je tedy širší a odpovídá tak obsahově původním jazykovým verzím „establishment“ či „établissement“.

Sekundární legislativa pro tuto oblast zahrnuje dnes směrnice č. 2004/38 týkající se obecně volného pohybu osob, která nahradila několik původních směrnic z 60. a 70. let.

Právo příslušníka členského státu (tedy osoby fyzické nebo právnické) podnikat (tedy zřídit podnik, resp. živnost a provozovat tento podnik nebo živnost, případně svobodné povolání) v jiném členském státě musí být zaručeno identicky jako pro příslušníky tohoto jiného členského státu. Jedná se o asimilační (národní) režim, tedy o zákaz diskriminace podle státní příslušnosti státu podnikání.¹²⁷

Primární svoboda usazování: Zahrnuje přeshraniční přenesení sídla samostatně výdělečně činných osob a společnosti, stejně jako zahájení samostatné činnosti osobou, dosud v hostitelském státě nesamostatně činnou.

Sekundární svoboda usazování: Znamená, že dochází k novému, přeshraničnímu umístění částí podniku, aniž by se měnilo místo výkonu hlavní činnosti. K tomu může dojít založením právně samostatných jednotek (dceřiné společnosti), ale také zřízením právně nesamostatných poboček.¹²⁸

Věcná působnost: Svoboda usazování zahrnuje všechny činnosti, které mají přímo nebo nepřímo něco společného se změnou sídla nebo založením pobočky. Zahrnuje volný pohyb osob a vztahuje se na všechny postupy a činnosti, které se dotýkají otevření, organizace a udržování podniku/pobočky.

Osobní působnost: Nositeli svobody usazování jsou fyzické osoby, státní příslušníci některého členského státu, ale i společnosti založené podle práva některého členského státu, jež mají své sídlo, svou ústřední správu nebo hlavní provozovnu uvnitř EU.

¹²⁷ Týč, V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 188-189

¹²⁸ Dausés, M., A., *Příručka hospodářského práva EU*, str. 348

S obchodními společnostmi založenými podle práva některého členského státu, jež mají své sídlo, svou ústřední správu nebo hlavní provozovnu uvnitř EU, se zachází stejně jako s fyzickými osobami, které jsou státními příslušníky členských států.¹²⁹

6.8 Volný pohyb služeb

Čl. 56 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

Podle následujících ustanovení jsou zakázána omezení volného pohybu služeb uvnitř Unie pro státní příslušníky členských států, kteří jsou usazeni v jiném členském státě, než se nachází příjemce služeb.

Čl. 57 SFEU

Za služby se podle Smluv pokládají výkony poskytované zpravidla za úplatu, pokud nejsou upraveny ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob.

Služby zahrnují zejména:

- a) činnosti průmyslové povahy;
- b) činnosti obchodní povahy;
- c) řemeslné činnosti;
- d) činnosti v oblasti svobodných povolání

Aniž jsou dotčena ustanovení kapitoly týkající se práva usazování, může poskytovatel služby za účelem jejího poskytnutí dočasně provozovat svou činnost ve státě, kde je služba poskytována, za stejných podmínek, jaké tento stát ukládá svým vlastním státním příslušníkům.

Základním pojmovým znakem služby unijní dimenze je tedy přeshraniční (mezinárodní) prvek. Sídlo (bydliště) poskytovatele služby je v jiném členském státě než bydliště (sídlu) příjemce služby. Rozlišuje se poskytování služby aktivní a pasivní. V prvním případě se přemísťuje do jiného členského státu poskytovatel služby (např. advokát). Ve druhém případě se přemísťuje příjemce služby za poskytovatelem (např. léčení pacienta v zahraničním zdravotnickém zařízení). Existuje i třetí varianta, při které oba účastníci zůstávají ve svých státech, ale přemísťuje se předmět služby (např. architektonické plány nebo počítačové programy). Pro všechny varianty však platí, že poskytovatel a příjemce služby jsou lokalizováni v různých členských státech.

Zákaz diskriminace: Diskriminován nesmí být v rámci EU vzhledem k vlastním příslušníkům nejen zahraniční poskytovatel služby, ale ani její zahraniční příjemce. Za diskriminaci ovšem nelze považovat uplatňování vnitrostátních pravidel pro výkon určitých povolání, které se týkají především kvalifikačních a jiných předpokladů majících zaručit kvalitu poskytované služby. Musí jít ovšem o speciální profesní pravidla, která jsou v daném státě uplatňována na všechny, a to v obecném zájmu. Přesto může tato okolnost podstatně

¹²⁹ Dausies, M., A., *Příručka hospodářského práva EU*, str. 350-354

ztížit nebo dokonce znemožnit poskytování služby v určitém státě, jehož právní řád stanoví obecné podmínky, které mohou být pro zahraničního podnikatele prakticky nesplnitelné.¹³⁰

6.8.1 SMĚRNICE O SLUŽBÁCH

Aby došlo k vytvoření skutečného vnitřního trhu služeb, klade si Směrnice o službách za cíl zvýšit svobodu usídlování poskytovatelů služeb v jiných členských státech a svobodu poskytování služeb mezi členskými státy. Zároveň tato směrnice usiluje o rozšíření výběru nabízeného adresátům služeb a zlepšení kvality služeb pro spotřebitele i podniky využívající tyto služby.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu

Tato směrnice vytváří obecný právní rámec podporující svobodu usídlování poskytovatelů služeb, jakož i volný pohyb služeb a zároveň zajišťující vysokou úroveň kvality služeb.

Spočívá na následujících čtyřech pilířích:

- zvýšení svobody usídlování a svobody poskytování služeb v rámci EU;
- posílení práv adresátů služeb coby jejich uživatelů;
- podpora kvality služeb;
- navázání účinné administrativní spolupráce mezi členskými státy.

OBLAST PŮSOBNOSTI

Směrnice vytváří obecný právní rámec pro všechny služby poskytnuté za úplatu (kromě vyňatých odvětví); zároveň však přihlíží ke specifické povaze jistých činností či profesí. Spadají pod ni služby, jako jsou:

- stavební a řemeslná činnost;
- maloobchod;
- většina regulovaných povolání (např. advokáti, architekti, inženýři a účetní);
- služby vázané na podniky (např. údržba kanceláří, poradenství v oblasti řízení a reklamy);
- cestovní ruch;
- realitní služby;
- soukromá výuka.

Z oblasti působnosti této směrnice je vyloučeno několik druhů služeb, zejména:

- finanční služby;
- telekomunikační sítě;
- doprava;
- zdravotní služby;
- herní aktivity;
- některé sociální služby.

¹³⁰ Týč, V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 190-191

Směrnice se vztahuje na následující dva případy:

- Při trvalém usídlení podniku, tj. pokud chce konkrétní podnikatel nebo podnik zřídit trvalé sídlo (podniku nebo pobočky) ve vlastní zemi nebo v jiné zemi EU.
- Při přeshraničním poskytování služeb, tj. pokud již zřízený podnik v jedné zemi EU chce poskytovat služby v jiné zemi EU, aniž by si tam zřídil trvalé sídlo, nebo pokud si spotřebitel sídlící v jedné zemi EU přeje obdržet službu od poskytovatele sídlícího v jiné zemi EU.

Adresátům služeb, zejména spotřebitelům a podnikům, navíc směrnice zajišťuje větší výběr a lepší dostupnost služeb v rámci EU, a to tak, že:

- příjemci služeb jsou lépe informováni o poskytovatelích služeb i o poprodejních zárukách či opravách;
- směrnice zakazuje jakoukoli diskriminaci na základě státní příslušnosti či bydliště příjemce služeb.

ZJEDNODUŠENÍ ADMINISTRATIVY

Směrnice ukládá členským státům, aby zjednodušily všechny postupy uplatňované při zřizování a realizaci aktivit v oblasti služeb. Formální požadavky, jako je povinnost předložit původní dokumenty, ověřené překlady či ověřené kopie, musí být až na výjimky zrušeny. Od prosince 2009 musí podniky a jednotlivci mít možnost splnit všechny formality on-line pomocí „jednotných kontaktních míst“. Jednotná kontaktní místa jsou portály elektronické veřejné správy spuštěné národními orgány každé země EU. Poskytovatelé služeb je mohou využívat k následujícím účelům:

- získání podrobných informací o podnikání v zahraničí či v jejich zemi původu;
- on-line vyřízení administrativních formalit týkajících se zřízení podniku;
- on-line vyřízení administrativních formalit týkajících se přeshraničního poskytování služeb.

ODSTRANĚNÍ PRÁVNÍCH A ADMINISTRATIVNÍCH PŘEKÁŽEK ROZVOJE ČINNOSTÍ V OBLASTI SLUŽEB

Aby zvýšila svobodu usídlování, počítá směrnice s:

- povinností vyhodnotit slučitelnost povolovacích režimů s ohledem na zásady nediskriminace a přiměřenosti a dodržovat jisté zásady, pokud jde o povolovací podmínky a postupy platné pro činnosti v oblasti služeb;
- zákazem jistých právních požadavků neodůvodnitelně přetrvávajících v právních předpisech některých členských států, jako např. požadavků na státní příslušnost;
- povinností vyhodnotit slučitelnost určitého množství dalších právních požadavků s ohledem na zásady nediskriminace a přiměřenosti.

USNADNĚNÍ DOČASNÉHO POSKYTOVÁNÍ PŘESHraničNíCH SLUŽEB

Aby posílila svobodu poskytování služeb, stanovuje směrnice, že členské státy musí zaručit **svobodný přístup ke službě i její svobodné poskytování na jejich území**. Členský stát, do nějž se poskytovatel služeb přesune, nebude moci vyžadovat dodržování takových vlastních požadavků, které nejsou nediskriminační a přiměřené a které nejsou vyžadovány z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti, veřejného zdraví či ochrany životního prostředí. Směrnice rovněž stanovuje jisté množství **důležitých odchylek** od této zásady, např. v oblasti profesní kvalifikace, vysílání pracovníků a služeb obecného hospodářského zájmu.

POSILOVÁNÍ PRÁV SPOTŘEBITELŮ COBY UŽIVATELŮ SLUŽEB

V rámci ochrany práv adresátů služeb směrnice:

- upřesňuje právo adresátů využívat služby jiných členských států;
- stanovuje právo adresátů obdržet informace o pravidlech platných pro poskytovatele služeb bez ohledu na jejich sídlo a nabízené služby.

ZAJIŠTĚNÍ KVALITY SLUŽEB

V rámci kvality služeb si směrnice klade za cíl:

- posílit kvalitu služeb např. podporou dobrovolné certifikace činností či formulováním chart kvality;
- podpořit vypracovávání **evropských kodexů chování**, zejména ze strany profesních organizací či sdružení.

NAVÁZÁNÍ ÚČINNÉ ADMINISTRATIVNÍ SPOLUPRÁCE MEZI ČLENSKÝMI STÁTY

K usnadnění usídlování a svobodného pohybu služeb v Evropské unii směrnice:

- stanovuje členským státům právně závazné povinnosti spolupracovat s orgány jiných členských států na zajištění účinné kontroly činností v oblasti služeb v rámci Unie, aniž by však docházelo k nárůstu kontrol. Rovněž dochází k vytvoření výstražného mechanismu mezi členskými státy;
- vytváří platformu pro rozvoj elektronického systému výměny informací mezi členskými státy, která je nezbytná pro realizaci jejich účinné administrativní spolupráce.¹³¹

6.8.2 ROZLIŠENÍ PRÁVA NA USAZOVÁNÍ A PRÁVA NA POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB

Subjekty práva na usazování a práva poskytovat služby jsou tedy příslušníci členských států včetně právnických osob majících sídlo v EU a zřízených podle práva některého z členských států. Rozdíl mezi oběma právy není velký. Obě se týkají činnosti prováděné za účelem dosažení zisku. Právo na usazování je právem fyzicky se usadit, založit firmu

¹³¹ Evropa, *Směrnice o službách*, [online]. 26.4.2011, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/job_creation_measures/133237_cs.htm

(nebo se účastnit na jejím založení) a vykonávat odpovídající činnost. Právo poskytovat služby je naproti tomu vykonáváno z původního státu, tedy beze změny pobytu (sídla) osoby službu poskytující, a to formou spíše jednorázových úkonů.

Hranice mezi oběma právy není ostrá a v některých případech je obtížné určit, zda jde o situaci, na níž se má aplikovat kapitola smlouvy o právu na usazování nebo kapitola o volném pohybu služeb.

Prvním odlišovacím kritériem je logicky právní subjektivita pobočky původního podniku v jiném členském státě poskytující zde služby. V takovém případě jde o pohyb (právnícké) osoby, tedy spadající do režimu svobody usazování. V tomto jiném členském státě je tedy založen nový subjekt (zpravidla ve formě dceřiné společnosti), který je zde „doma“, a nejde tedy o poskytování služby přes hranice. Ukazuje se však, že toto kritérium nemůže být kritériem jediným. Nemá-li totiž pobočka právní subjektivitu, teda má-li formu pouhé filiálky, kanceláře apod., nemusí se podřizovat právnímu režimu hostitelského státu. Toho by bylo možné zneužívat, a proto se uplatňuje kumulativně ještě kritérium další.

Tímto druhým kritériem je charakter činnosti takové pobočky. Je-li tato činnost trvalá, pak jde vlastně o stav usazení — systematická účast na ekonomických aktivitách v hostitelském státě. Tato trvalost (dlouhodobost nebo časová neomezenost) a systematickosti činnosti je Soudním dvorem považována za znak režimu usazení, nikoli režimu poskytování služeb.

O poskytování služeb jde tam, kde je činnost v jiném členském státě jednorázová, prováděna jen v jednotlivých případech, nesystematicky.¹³²

6.8.3 OMEZENÍ PŘÁVA NA USAZOVÁNÍ A VOLNÉHO POHYBU SLUŽEB

Právo na usazení ani právo poskytovat služby nejsou právy absolutními. Jsou omezena z několika důvodů, z nichž některé jsou výslovně uvedeny ve Smlouvě a jiné vyplývají z faktické situace dané cizí státní příslušností subjektu. Tyto případy, kdy cizí subjekt nemá stejné právní postavení jako subjekt tuzemský, se tedy nepovažují za diskriminaci. Dovolená omezení lze shrnout do těchto bodů:

- 1. vyloučení cizince z účasti na výkonu státní moci (článek 51),**
- 2. obecné důvody veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a ochrany zdraví (článek 52),**

Ad 1.Čl. 51 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

Ustanovení této kapitoly se v členských státech nevztahují na činnosti, které jsou v příslušném členském státě spjaty, i když jen příležitostně, s výkonem veřejné moci.

Evropský parlament a Rada mohou řádným legislativním postupem rozhodnout, že na určité druhy činností se ustanovení této kapitoly nepoužijí.

¹³² Týč, V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 193-194

Ad 2. Členské státy mohou z důvodu veřejného pořádku, bezpečnosti nebo zdraví omezit uplatňování svobody usazování/volného pohybu služeb, a to i ve formě zvláštních předpisů pro cizince.

„Veřejná bezpečnost a pořádek“ se týká ohrožení a nebezpečí existence základů a zařízení státu, života a oblasti svobody, majetku jednotlivce, jakož i soužití ve společnosti. Je uplatňována zásada proporcionality, že zásahy do svobody usazování jsou odůvodněné jen tehdy, jestliže chování znamená skutečné a dostatečně závažné ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti. Ohrožení veřejného zdraví mohou představovat jen nemoci, které mají epidemický potenciál definovaný Světovou zdravotnickou organizací a jiné nakažlivé a parazitické nemoci, na které se vztahují ochranná opatření i pro vlastní občany. Důvodem k vyhoštění z území nesmějí být nemoci, které se vyskytnou po uplynutí lhůty tří měsíců po příjezdu.

6.9 Volný pohyb kapitálu

Volný pohyb kapitálu je čtvrtou základní svobodou vnitřního trhu. V nejobecnější rovině lze volný pohyb kapitálu vymezit jako zákaz omezení přechodu hodnot mezi členskými státy, nejde-li o zboží nebo služby. Na rozdíl od zboží nebo služeb, které rovněž představují hodnoty, má v případě kapitálu příslušná hodnota formu peněz, cenných papírů nebo např. práv k určitému majetku (např. k půdě).

Volný pohyb kapitálu je diferencován na dvě složky:

- volný pohyb plateb a
- volný pohyb kapitálu v užším smyslu, tj. především kapitálu investičního.

O platby jde v případě plnění závazku, např. placení kupní ceny za dodané zboží. Pohyb plateb je tedy korelátem pohybu zboží a služeb. Transfery deviz, které jsou protiplněním v rámci příslušné transakce, jsou podle rozhodnutí Soudního dvora považovány za platby. Platbou je rovněž plnění z pojistné smlouvy v případě vzniku škody (např. dopravní nehodou). Uvolněním plateb nastalo již vytvořením společného trhu, neboť si to vyžádal volný pohyb zboží a služeb.

Volný pohyb kapitálu v užším smyslu se týká především investování, vkladů na účtech apod. Tento aspekt pohybu kapitálu má návaznost na volný pohyb osob, zejména na právo usazování. Zřízení pobočky nebo dceřiné společnosti v jiném členském státě vyžaduje investice nebo majetkovou účast. Počátek této složky volného pohybu kapitálu se datuje od zavedení práva na podnikání, avšak k jeho uvolňování následně docházelo jen postupně.¹³³

6.9.1 OMEZENÍ VOLNÉHO POHYBU KAPITÁLU

Jsou zakázána všechna omezení pohybu kapitálu a plateb mezi členskými státy a mezi členskými státy a třetími zeměmi.

¹³³ Týč, V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 197-198

Zákazem omezení není dotčeno právo členských států:

1. Podle článku 64 SFEU nejsou dotčena omezení uplatňována před úplným uvolněním pohybu kapitálu (ke dni 31. prosince 1993) vůči třetím zemím podle vnitrostátního práva členských států nebo podle práva EU ve vztahu k pohybu kapitálu do třetích zemí či z nich, zahrnujícího přímé investice včetně investic do nemovitého majetku, podnikání, poskytování finančních služeb či vstupy cenných papírů na kapitálové trhy. S ohledem na omezení existující ve vnitrostátních právních rádech Bulharska, Estonska a Maďarska je odpovídajícím dnem 31. prosinec 1999.
2. Podle článku 65 SFEU je členským státům dovoleno uplatňovat příslušná ustanovení svých daňových předpisů, která rozlišují mezi daňovými poplatníky podle místa bydliště nebo podle místa, kde je jejich kapitál investován. Taktéž je dovoleno činit všechna nezbytná opatření zabráňující porušování vlastních vnitrostátních právních předpisů, zejména v oblasti daní a dohledu nad finančními institucemi, a stanovit postupy pro ohlašování kapitálových pohybů pro účely administrativní či statistické. Rovněž jsou dovolena omezující opatření odůvodněná veřejným pořádkem či veřejnou bezpečností.¹³⁴
3. Čl. 66 SFEU: Pokud pohyb kapitálu do či ze třetích zemí za výjimečných okolností způsobuje nebo hrozí způsobit vážné poruchy fungování hospodářské a měnové unie, může Rada na návrh Komise a po konzultaci s Evropskou centrální bankou na dobu nepřekračující šest měsíců přijmout ochranná opatření vůči třetím zemím, jsou-li taková opatření naprosto nezbytná.

6.10 Uznávání odborných kvalifikací v EU

Advokát, architekt, lékař nebo učitel jsou některá z celé řady povolání, u kterých je přístup k nim a jejich následný výkon ve většině zemí světa podmíněn splněním určitých předpokladů (dosažením kvalifikace). Kvalifikace nezbytná k výkonu určité profese se získává podle předpisů konkrétního státu a v rámci jeho vzdělávací soustavy.

Rozdílné požadavky týkající se kvalifikace, resp. neuznávání kvalifikace získané v členském státě EU pro výkon povolání v jiném členském státu jsou pochopitelně zásadní překážkou uskutečňování základních práv občanů EU (tj. volného pohybu osob a služeb v rámci EU). V EU došlo k úpravě tzv. profesního uznávání.¹³⁵

Vzájemné uznávání odborné kvalifikace je založeno na zjištění, že mezi členskými zeměmi neexistují žádné výrazné rozdíly v úrovni získaných odborných znalostí. Ovšem v případě, že by bylo zjištěno, že závažné rozdíly v rozsahu nabytých zkušeností přece jenom existují, může hostitelská země vyžadovat potvrzení získaných odborných znalostí

¹³⁴ Týč, V., *Základy práva EU pro ekonomy*, str. 198-199

¹³⁵ Štefko, M., Sagit, *Uznávání kvalifikace v rámci zemí EU*, [online]. 2005, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/prehrub.asp?cd=221&typ=c>

složením zkoušky nebo může trvat na absolvování určité odborné praxe. Tento požadavek může být vznesen jak na pracovníky s vysokoškolským, tak i středoškolským vzděláním.¹³⁶

6.10.1 OSOBNÍ ROZSAH ÚPRAVY UZNÁVÁNÍ KVALIFIKACE

Úprava uznávání kvalifikace je určena státním příslušníkům členských států EU, kteří chtějí vykonávat své povolání v jiném členském státě EU ("hostitelský stát"), než ve kterém získali doklad opravňující k výkonu tohoto povolání, nebo ve kterém toto povolání již vykonávali.¹³⁷

6.10.2 VĚCNÝ ROZSAH ÚPRAVY UZNÁVÁNÍ KVALIFIKACE

Systém uznávání kvalifikace se vztahuje pouze na výkon tzv. regulované činnosti, tj. odborné činnosti, jejíž výkon je podmíněn získáním určité kvalifikace.

„Regulovaným povoláním“ je odborná činnost nebo soubor činností, u níž je přístup k ní nebo její výkon nebo jeden ze způsobů jejího výkonu v členském státě vyhrazen přímo nebo nepřímo na základě právních a správních předpisů držitelům určité odborné kvalifikace; zejména používání odborného titulu omezené právními nebo správními předpisy na držitele určité odborné kvalifikace vymezuje způsob výkonu.

Značné těžkosti při vzájemném uznávání kvalifikace způsobovalo a stále způsobuje vlastní definování jednotlivých regulovaných povolání, a to zejména proto, že v různých členských státech má totéž povolání různé označení a často také rozdílný obsah. Např. při definování pojmu advokát vyšel evropský zákonodárce z označení osob vykonávajících advokacii v členských státech EU. Dalším problémem je, že přístup a výkon některých povolání je regulován pouze v některých členských státech Evropské unie, v jiných členských státech platí při přístupu k nim a při jejich výkonu volná soutěž.¹³⁸

6.10.3 SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2005/36/ES ZE DNE 6. ČERVENCE 2005 O UZNÁVÁNÍ ODBORNÝCH KVALIFIKACÍ

Tato směrnice stanoví pravidla, podle nichž členský stát, který podmiňuje přístup k regulovanému povolání nebo jeho výkon na svém území získáním určité odborné kvalifikace (dále jen „hostitelský členský stát“), uznává pro přístup k tomuto povolání a jeho výkon

¹³⁶ Jánková Z., Institut práva a ekonomie, epravo.cz, *Vzájemné uznávání profesních kvalifikací v Evropské unii*, [online]. 2003, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/vzajemne-uznavani-profesnich-kvalifikaci-v-evropske-unii-21672.html>

¹³⁷ Štefko, M., Sagit, *Uznávání kvalifikace v rámci zemí EU*, [online]. 2005, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/prehrub.asp?cd=221&typ=c>

¹³⁸ Štefko, M., Sagit, *Uznávání kvalifikace v rámci zemí EU*, [online]. 2005, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/prehrub.asp?cd=221&typ=c>

odborné kvalifikace nabyté v jednom nebo více jiných členských státech (dále jen „domovský členský stát“), které jejich držitele opravňují vykonávat v tomto členském státě stejné povolání.

Tato směrnice se vztahuje na každého státního příslušníka členského státu, který chce vykonávat regulované povolání včetně svobodných povolání, v jiném státě, než ve kterém získal svou odbornou kvalifikaci, buď jako osoba samostatně výdělečně činná, nebo jako zaměstnanec.

Uznání odborné kvalifikace hostitelským členským státem umožňuje, aby oprávněná osoba měla v tomto členském státě přístup ke stejnému povolání, pro které získala kvalifikaci v domovském členském státě, a vykonávala je v hostitelském členském státě za stejných podmínek jako jeho státní příslušníci.

Pro účely této směrnice se povolání, které chce žadatel vykonávat v hostitelském členském státě, považuje za stejné, jako je povolání, pro které získal kvalifikaci v domovském členském státě, pokud jsou činnosti, které zahrnuje, srovnatelné.

6.10.4 UZNÁVÁNÍ ODBORNÝCH KVALIFIKACÍ STÁTNÍCH PŘÍSLUŠNÍKŮ ČLENSKÝCH STÁTŮ EU A DALŠÍCH ČLENŮ EHP V ČR

V ČR uznávání odborných kvalifikací státních příslušníků členských států EU a EHP je upraveno zákonem č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace.

Jsou-li povolání nebo činnosti, které zamýšlí státní příslušník členského státu EU a EHP vykonávat na území ČR, regulovány, musí požádat o uznání své odborné kvalifikace u příslušného uznávacího orgánu v ČR.

K žádosti o uznání odborné kvalifikace je nutné uvést následující údaje:

- identifikační a kontaktní údaje,
- údaje o regulované činnosti, kterou chce žadatel v ČR vykonávat,
- údaje o zamyšlené formě výkonu regulované činnosti (podnikatel, zaměstnanec).

K žádosti je nezbytné doložit:

- průkaz totožnosti a doklad osvědčující státní příslušnost,
- doklad o odborné kvalifikaci (doklad o vzdělání a odborné přípravě, doklad o výkonu předmětné činnosti),
- doklad o jiné způsobilosti.

Uznávací orgán ČR je povinen o žádosti rozhodnout ve lhůtě do 60 dnů ode dne předložení úplné žádosti. Ve zvláště složitých případech rozhodne uznávací orgán ve lhůtě do 90 dnů. Na základě posouzení žádosti vydá uznávací orgán ČR rozhodnutí, kterým:

- uzná odbornou kvalifikaci, nebo
- požaduje od žadatele před uznáním odborné kvalifikace splnění kompenzačních opatření (výkon předmětné činnosti ve stanovené délce, absolvování adaptačního období nebo složení rozdílové zkoušky), nebo

- zamítne žádost o uznání odborné kvalifikaci.

V každém z těchto případů platí, že proti rozhodnutí uznávacího orgánu se lze odvolat. Uznávacím orgánem oprávněným rozhodnout v konkrétní věci o uznání odborné kvalifikace je ústřední správní orgán ČR, do jehož působnosti regulované povolání náleží nebo jehož působnost je regulovanému povolání nejbližší. V případě, že žadatel hodlá vykonávat regulovanou činnost jako podnikatel ve formě živnosti nebo jako odpovědný zástupce držitele živnostenského oprávnění, je uznávacím orgánem Ministerstvo průmyslu a obchodu. V případě, že o oprávnění vykonávat regulovanou činnost rozhoduje podle zvláštního právního předpisu profesní komora, je uznávacím orgánem tato komora.¹³⁹

Seznam uznávacích orgánů: Česká advokátní komora, Česká komora architektů, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, Český báňský úřad, Český úřad zeměměřický a katastrální, Drážní úřad, Energetický regulační úřad, Komora auditorů ČR, Komora daňových poradců ČR, Komora patentových zástupců, Ministerstvo dopravy, Ministerstvo financí, Ministerstvo kultury, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo životního prostředí, Státní plavební správa, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Komora veterinárních lékařů ČR či Česká národní banka.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Vnitřní trh zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Unie zahrnuje celní unii, která pokrývá veškerý obchod zbožím a která zahrnuje jak zákaz vývozních a dovozních cel a všech poplatků s rovnocenným účinkem mezi členskými státy, tak i přijetí společného celního sazebníku ve vztahu ke třetím zemím. Smlouva o fungování EU upravuje zákaz kvantitativních omezení dovozu/vývozu, jakož i jiných opatření podobného účelu. Dovoz, vývoz nebo průvoz zboží lze zakázat nebo omezit, je-li to odůvodněno veřejnou mravností, veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností, ochranou zdraví a života lidí a zvířat a ochranou rostlin, ochranou národního kulturního pokladu, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu, ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví.

Ochrannou známku EU mohou tvořit všechna označení, schopná grafického ztvárnění, pokud jsou způsobilá rozlišit výrobky nebo služby jednoho podniku od výrobků nebo služeb jiných podniků. Na základě jediné přihlášky podané u Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví v Alicante získá přihlašovatel ochranu pro území celé EU. Existují relativní (subjektivní) a absolutní (objektivní) důvody pro zamítnutí zápisu ochranné známky EU.

¹³⁹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, *Základní informace pro žadatele*, [online]. 2013, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/zakladni-informace-pro-zadatele>

Je zajištěn volný pohyb pracovníků v Unii. Volný pohyb pracovníků zahrnuje odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky. Právo krátkodobého pobytu (do tří měsíců) není vázáno na žádnou podmínku či formalitu (kromě předložení platného průkazu totožnosti nebo cestovního pasu). Právo trvalého pobytu v hostitelském členském státě mají občané Unie, kteří tam nepřetržitě legálně pobývají po dobu pěti let. Členské státy smějí omezit svobodu pohybu a pobytu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků bez ohledu na státní příslušnost z důvodů ohrožení veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví.

Svoboda usazování zahrnuje přístup k samostatně výdělečným činnostem a jejich výkon, jakož i zřizování a řízení společností, za podmínek stanovených pro vlastní státní příslušníky právem země usazení. Druhou kategorií ekonomických činných osob (vedle pracovníků), na něž se vztahuje svoboda volného pohybu, jsou živnostníci, podnikatelé a příslušníci tzv. svobodných povolání. Obsah jejich práv se poněkud liší od práv pracovníků, neboť sami nejsou u nikoho zaměstnáni (tj. nepracují v pracovním ani v podobném poměru) a zpravidla mají vlastní firmu, jejíž činnost na území dalšího členského státu rovněž musí být právně regulována.

Jsou zakázána omezení volného pohybu služeb uvnitř Unie pro státní příslušníky členských států, kteří jsou usazeni v jiném členském státě, než se nachází příjemce služeb. Rozlišuje se poskytování služby aktivní a pasivní. V prvním případě se přemísťuje do jiného členského státu poskytovatel služby (např. advokát). Ve druhém případě se přemísťuje příjemce služby za poskytovatelem (např. léčení pacienta v zahraničním zdravotnickém zařízení). Existuje i třetí varianta, při které oba účastníci zůstávají ve svých státech, ale přemísťuje se předmět služby (např. architektonické plány nebo počítačové programy). Pro všechny varianty však platí, že poskytovatel a příjemce služby jsou lokalizováni v různých členských státech.

Volný pohyb kapitálu je čtvrtou základní svobodou vnitřního trhu. V nejobecnější rovině lze volný pohyb kapitálu vymezit jako zákaz omezení přechodu hodnot mezi členskými státy, nejde-li o zboží nebo služby. Volný pohyb kapitálu je diferencován na dvě složky: volný pohyb plateb a volný pohyb kapitálu v užším smyslu, tj. především kapitálu investičního.

Rozdílné požadavky týkající se kvalifikace, resp. uznávání kvalifikace získané v členském státě EU pro výkon povolání v jiném členském státě jsou pochopitelně zásadní překážkou uskutečňování základních práv občanů EU (tj. volného pohybu osob a služeb v rámci EU). V EU došlo k úpravě tzv. profesního uznávání. Uznání odborné kvalifikace hostitelským členským státem umožňuje, aby oprávněná osoba měla v tomto členském státě přístup ke stejnému povolání, pro které získala kvalifikaci v domovském členském státě, a vykonávala je v hostitelském členském státě za stejných podmínek jako jeho státní příslušníci.

OTÁZKY

- Co to je clo a dávka s účinkem rovnocenným clu?
- O čem pojednává judikát Dasonville?
- Co to je tzv. exempční klauzule?
- Co to je ochranná známka EU a kde se zapisuje?
- Vyjmenujte absolutní a relativní důvody pro zamítnutí zápisu ochranné známky EU.
- Uveďte důvody a postup vyhoštění osob z členského státu EU.
- Co to je svoboda usazování?
- Jaké existují druhy služeb v rámci volného pohybu služeb v EU?
- Co to je volný pohyb kapitálu a jak je diferenciován?
- Uveďte průběh uznávání odborných kvalifikací v ČR.

7 KOORDINACE SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ NA ÚROVNI EU. PRACOVNÍ PRÁVO V PRÁVU EU.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V této kapitole se studenti seznámí se základními principy koordinace sociálního zabezpečení v EU, s věcným rozsahem koordinace, do něhož spadají dávky v nemoci, dávky v mateřství a rovnocenné otcovské dávky, dávky v případě invalidity, dávky ve stáří, dávky pozůstalým, dávky při pracovních úrazech a nemocí z povolání, pohřebné, dávky v nezaměstnanosti či rodinné dávky. Následující podkapitoly se zabývají přeshraničním pracovníkem či vyslaným pracovníkem. Další podkapitoly se budou zabírat pracovním právem v právu EU a konkrétně směrnicemi týkajícími se rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň, povinnosti zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru, úpravy pracovní doby, ochrany mladistvých pracovníků či informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v EU.

CÍLE KAPITOLY

- Zjistíte, jaké jsou základní principy koordinace sociálního zabezpečení na úrovni EU.
- Budete vědět, kdo to je přeshraniční pracovník či vyslaný pracovník.
- Dozvíte se mnoho zajímavých informací ze směrnic EU týkajících se rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň, povinnosti zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru, úpravy pracovní doby, ochrany mladistvých pracovníků, informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v EU.
- Budete vědět, co to je sociální dialog.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Koordinace systému sociálního zabezpečení v EU, princip aplikace právního řádu jediného státu, princip rovného zacházení, princip sčítání dob pojištění, princip zachování nabytých

práv, Evropský průkaz zdravotního pojištění (EHIC), přeshraniční pracovník, vyslaný pracovník, rovné příležitosti a rovné zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň, povinnost zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru, úprava pracovní doby, ochrana mladistvých pracovníků, informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v EU, sociální dialog, hromadné propuštění, převod podniků, závodů nebo částí podniků nebo závodů

7.1 Právo sociálního zabezpečení v EU a pracovní právo v kontextu práva EU – základní charakteristika

Čl. 151 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

Unie a členské státy, vědomy si základních sociálních práv, jak jsou stanovena v Evropské sociální chartě podepsané v Turínu dne 18. října 1961 a v Chartě Společenství základních sociálních práv pracovníků z roku 1989, mají za cíl podporu zaměstnanosti, zlepšování životních a pracovních podmínek tak, aby bylo možno tyto podmínky vyrovnat a přitom udržet jejich zvýšenou úroveň, přiměřenou sociální ochranu, sociální dialog, rozvoj lidských zdrojů za účelem trvale vysoké zaměstnanosti a boj proti vyloučením. Za tím účelem uskutečňují Unie a členské státy opatření, jež berou v úvahu rozmanitost vnitrostátních zvyklostí, zejména v oblasti smluvních vztahů, a potřebu udržovat konkurenceschopnost hospodářství Unie. Soudí, že takový vývoj bude výsledkem nejen fungování vnitřního trhu, který napomůže harmonizaci sociálních systémů, ale také výsledkem postupů stanovených Smlouvami a sbližování právních a správních předpisů.

Za tím účelem uskutečňují Unie a členské státy opatření, jež berou v úvahu rozmanitost vnitrostátních zvyklostí, zejména v oblasti smluvních vztahů, a potřebu udržovat konkurenceschopnost hospodářství Unie. Soudí, že takový vývoj bude výsledkem nejen fungování vnitřního trhu, který napomůže harmonizaci sociálních systémů, ale také výsledkem postupů stanovených Smlouvami a sbližování právních a správních předpisů.

Čl. 152 SFEU

S přihlédnutím k různorodosti vnitrostátních systémů Unie uznává a podporuje úlohu sociálních partnerů na své úrovni. Usnadňuje mezi nimi dialog, přičemž uznává jejich samostatnost. Trojstranná sociální vrcholná schůzka pro růst a zaměstnanost přispívá k sociálnímu dialogu.

Čl. 153 SFEU

Za účelem dosažení cílů stanovených v článku 151 Unie podporuje a doplňuje činnost členských států v těchto oblastech:

- a) zlepšování především pracovního prostředí tak, aby bylo chráněno zdraví a bezpečnost pracovníků,
- b) pracovní podmínky,
- c) sociální zabezpečení a sociální ochrana pracovníků,
- d) ochrana pracovníků při skončení pracovního poměru,

- e) informování pracovníků a konzultace s nimi,
- f) zastupování a kolektivní obrana zájmů pracovníků a zaměstnavatelů včetně spolu-rozhodování,
- g) podmínky zaměstnávání státních příslušníků třetích zemí oprávněně pobývajících na území Unie,
- h) zapojení osob vyloučených z trhu pracovních příležitostí,
- i) rovnost příležitostí mezi muži a ženami na trhu práce a rovné zacházení na pracovišti,
- j) boj proti sociálnímu vyloučení,
- k) modernizace systémů sociálního zabezpečení, aniž je dotčeno písmeno c).

Čl. 156 SFEU

Za účelem dosažení cílů stanovených v článku 151, a aniž jsou dotčena jiná ustanovení Smluv, podporuje Komise spolupráci mezi členskými státy a usnadňuje koordinaci jejich činnosti ve všech oblastech sociální politiky spadajících do této kapitoly, a zejména v oblastech:

- zaměstnanosti,
- pracovního práva a pracovních podmínek,
- odborného a dalšího vzdělávání,
- sociálního zabezpečení,
- ochrany před pracovními úrazy a nemocemi z povolání,
- ochrany zdraví při práci,
- práva sdružovat se v odborových organizacích a práva kolektivního vyjednávání mezi zaměstnavateli a zaměstnanci.

Za tím účelem Komise v úzké spolupráci s členskými státy vypracovává průzkumy, zaujímá stanoviska a organizuje porady o problémech, které vznikají na vnitrostátní úrovni, a o problémech, které se týkají mezinárodních organizací, a zejména vyvíjí podněty ve snaze stanovit směry a ukazatele, pořádat výměnu osvědčených postupů a připravit nezbytné podklady pro pravidelný dohled a hodnocení. Evropský parlament je plně informován. Před zaujetím stanovisek podle tohoto článku konzultuje Komise Hospodářský a sociální výbor.

7.2 Právo sociálního zabezpečení v EU

Jedním ze základních principů EU je právo občanů na volný pohyb. Volný pohyb by byl omezený, jestliže by se pracovník musel obávat, že by jemu nebo jeho rodině z důvodu výkonu zaměstnání v jiném členském státě a s tím spojenou příslušností k různým národním systémům sociálního zabezpečení byly odepřeny určité sociální dávky, nebo by ztratil již získané nároky. Pro oblast sociálního zabezpečení z toho vyplývá povinnost členských států zacházet s migrujícími občany EU stejně jako s vlastními státními příslušníky tak, aby nebyla omezena jejich možnost pracovat v jednotlivých členských zemích. V oblasti sociálního zabezpečení nedochází k harmonizaci národních sociálních systémů členských států, ale pouze k jejich koordinaci. Důvodem je různorodost sociálních systémů těchto zemí, které jsou založeny na odlišných principech a mají i různá institucionální uspořádání.

Koordinace ponechává národní předpisy beze změn, to znamená, že rozdíly mezi národními systémy zůstávají. Koordinace nahrazuje pouze ta národní pravidla, která jsou pro migrující občany nevýhodná a pro tyto případy vytváří EU pravidla vlastní - koordinační. Pro koordinaci je důležité **nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení**.

Koordinace sociálního zabezpečení je založena na čtyřech základních principech, které pro migrující pracovníky znamenají následující:

- 1) Podle **principu rovného zacházení** podléhají migrující osoby na území členských států stejným povinnostem a užívají stejných výhod jako státní příslušníci dotyčného státu.
- 2) Na základě **principu aplikace právního řádu jediného státu** by nemělo dojít k situaci, že by migrující osoba podléhala právním předpisům více států nebo naopak nebyla pojištěna vůbec. Obecně platí, že se uplatňuje legislativa země, kde zaměstnaná osoba pracuje nebo osoba samostatně výdělečně činná vykonává výdělečnou činnost.
- 3) **Princip sčítání dob pojištění** se využívá v případech, kdy člověk stráví část svého pracovního života v jednom a část v jiném členském státě a přitom nesplní předepsanou dobu pro nárok na dávku v některém z nich. Koordinační nařízení zakotvují ustanovení, která umožňují pro získání nároku na dávky tam, kde to připadá v úvahu, přihlídnout i k dobám pojištění získaným v jiných členských státech.
- 4) **Princip zachování nabytých práv** umožňuje, aby dávky sociálního zabezpečení byly vypláceny oprávněné osobě i mimo území toho členského státu, kde na ně vznikl nárok, do státu jejího místa bydliště nebo pobytu.¹⁴⁰

VĚCNÝ ROZSAH KOORDINACE:

- dávky v nemoci
- dávky v mateřství a rovnocenné otcovské dávky
- dávky v případě invalidity
- dávky ve stáří
- dávky pozůstalým
- dávky při pracovních úrazech a nemocí z povolání
- pohřebné
- dávky v nezaměstnanosti
- předdůchodové dávky
- rodinné dávky
- dělí se na věcné a peněžité dávky.

7.2.1 NEMOC A MATEŘSTVÍ

Jak vlastní systémy, tak i jednotlivé dávky poskytované v jejich rámci pro případ nemoci, mateřství, se v jednotlivých členských státech liší. Přesto lze ve všech zemích Evropské unie rozlišovat dvě hlavní kategorie dávek: peněžité dávky a dávky věcné. V některých zemích jsou peněžité i věcné dávky poskytovány z jednoho systému nemocenského

¹⁴⁰ Česká správa sociálního zabezpečení, *Koordinace sociálního zabezpečení*, [online]. [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/socialni-zabezpeceni/>

pojištění, v jiných – například v České republice – fungují v zásadě dva samostatné systémy: nemocenské pojištění a zdravotní pojištění. V mezinárodní terminologii používaný výraz „nemocenské dávky“ („sickness benefits“) je přitom universální pro obě kategorie dávek a až v jeho rámci můžeme rozlišovat „peněžitě nemocenské dávky“ („sickness benefits in cash“) a „věcné dávky v nemoci“ („sickness benefits in kind“).¹⁴¹

PENĚŽITÉ DÁVKY

Jedná se o dávky, jejichž účelem je nahrazovat příjem (mzdy, platy) ušlý v důsledku nemoci nebo mateřství. Podle judikatury Soudního dvora je za peněžitě nemocenské dávky považována i mzda, pokud je podle právních předpisů některých zemí vyplácena po určitý počet dní nebo týdnů po začátku pracovní neschopnosti.

Podle obecného pravidla jsou peněžitě nemocenské dávky vždy vypláceny podle právních předpisů toho státu, kde je osoba pojištěna, bez ohledu na to, ve které zemi bydlí nebo pobývá. Toto platí pro všechny kategorie osob ve všech situacích: příhraniční pracovníky, vyslané pracovníky, důchodce nebo rodinné příslušníky. Podmínky nároku, výše a trvání výplaty dávky závisejí výlučně na legislativě státu pojištění a dávky se běžně vyplácejí přímo. Potvrzení o pracovní neschopnosti vystavené pojištěnci v jiném členském státě má přitom stejnou právní hodnotu jako potvrzení vystavené v příslušném členském státě, tj. uznává se jako dostatečný doklad o pracovní neschopnosti i bez dalšího ověření.

V ČR je to nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a ošetřovné. Jejich účelem je náhrada příjmu (mzdy, platu) v době nemoci nebo mateřství. V ČR se tyto dávky za splnění stanovených podmínek poskytují z nemocenského pojištění a spadají do působnosti ČSSZ.

VĚCNÉ DÁVKY

Věcné dávky se vztahují na lékařskou péči, včetně léků a ostatních produktů souvisejících s touto péčí (např. protetické pomůcky), stejně tak jako na další služby, které s lékařskou péčí souvisejí. Konkrétní obsah a rozsah dávek je dán právními předpisy státu, podle nichž jsou dávky poskytovány a hrazeny. Může jít o dávky, poskytované přímo prostřednictvím smluvních poskytovatelů zdravotní péče, nebo o dodatečné platby, které mají za účel proplacení nákladů již poskytnutých dávek. Pravidla pro poskytování věcných dávek jsou podstatně složitější než u dávek peněžitých a jejich úprava v Nařízení je detailnější. Pro jejich pochopení je vhodné si uvést některé zásady.

- Nárok na věcné dávky/zdravotní péči odvozuje osoba z titulu zákonného nároku na zdravotní péči (zpravidla v rámci zdravotního pojištění) v členském státě. Princip jediného pojištění přitom v zásadě vylučuje, aby osoba byla současně zdravotně pojištěna v zákonem systému dvou států (např. v jednom státě z titulu zaměstnání a ve druhém státě z titulu bydliště). Nároky ze zdravotního pojištění jsou tak odvozovány ze systému toho státu, který je určen jako příslušný pro celou oblast sociálního zabezpečení.

¹⁴¹*Sociální zabezpečení osob migrujících v rámci Evropské unie*, s. 17, 18, [online]. 2009, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7997/socialni_zabezpeceni_osob.pdf

- Odvozeně vznikají dle koordinačních nařízení nároky i nezaopatřeným rodinným příslušníkům pojištěné osoby, a to bez ohledu na to, v jakém státě tito členové rodiny bydlí. Instituce odpovědná za hrazení nákladů zdravotní péče je tak stejná v případě pojištěné osoby i jejich nezaopatřených rodinných příslušníků.¹⁴²

V ČR se tyto dávky (například ošetření u lékaře, hospitalizace, léky) poskytují ze zdravotního pojištění a spadají do působnosti zdravotních pojišťoven.

7.2.2 EVROPSKÝ PRŮKAZ ZDRAVOTNÍHO POJIŠTĚNÍ (EHIC)

Bez Evropského zdravotního průkazu (označovaného též zkratkou **EHIC** dle anglického názvu **European Health Insurance Card**) či dočasného náhradního potvrzení **byste neměli cestovat** do jiného členského státu Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru ani do Švýcarska. Od 1. června 2004 jsou pojištěnci členských států vybavováni Evropským průkazem zdravotního pojištění, který má v případě potřeby zjednodušit čerpání zdravotní péče. Tento doklad, který vám vydá vaše zdravotní pojišťovna, vám během pobytu usnadní přístup ke zdravotní péči, jež bude poskytnuta v souladu s právními předpisy hostitelského státu (např. v některých zemích vám bude poskytnuta zdravotní péče bezplatně, jinde stanovena spoluúčast pacienta apod.). Pokud jste nuceni některé náklady za ošetření hradit přímo, zaručují vám uvedené doklady úhradu u místní pojišťovny či po vašem návratu domů, vyžádejte si proto vždy doklad o zaplacení. Ale pozor: Evropský průkaz zdravotního pojištění nelze použít u soukromých poskytovatelů zdravotní péče.¹⁴³

7.2.3 DÁVKY V INVALIDITĚ

V systémech invalidního pojištění států aplikujících koordinační nařízení jsou podstatné rozdíly.

Přesto lze rozlišit dva hlavní typy:

a) v některých zemích výše invalidního důchodu nezávisí na délce pojištění; stejný invalidní důchod se přizná bez ohledu na to, zda byla osoba pojištěna 5, 10 či 20 let. Taková forma invalidního pojištění se někdy označuje jako „systém/program spojený s materializací rizika“, nebo zkráceně a velice prostě jako systém typu „A“.

b) V jiných zemích výše invalidních důchodů závisí na délce pojištění a vypočítávají se dle obdobných koordinačních pravidel, jaká platí pro starobní důchody. Tato forma invalidního pojištění spojujícího výši dávky s délkou pojištění se označuje jako systém typu „B“.¹⁴⁴

¹⁴²*Sociální zabezpečení osob migrujících v rámci Evropské unie*, s. 18, [online]. 2009, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7997/socialni_zabezpeceni_osob.pdf

¹⁴³ Euroskop, *Evropský průkaz zdravotního pojištění*, [online]. 2005-13, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/582/sekce/evropsky-prukaz-zdravotniho-pojisteni/>

¹⁴⁴*Sociální zabezpečení osob migrujících v rámci Evropské unie*, s. 23, [online]. 2009, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7997/socialni_zabezpeceni_osob.pdf

7.2.4 STAROBNÍ DŮCHODY A POZŮSTALOSTNÍ DŮCHODY

Podmínky pro vznik nároku na důchod se v jednotlivých členských státech liší. Cílem koordinačních nařízení není tyto podmínky sjednotit a stanovit pro celou EU. Nařízení má zajistit, aby osoby, které se rozhodly odejít pracovat do jiného členského státu, nebyly poškozeny na svých důchodových právech oproti osobám, které pracovaly pouze v jednom členském státě.¹⁴⁵

Základem pro důchodový kapitál jsou nadále předpisy o sčítání pojistných období a o výpočtu důchodu.

7.2.5 PRACOVNÍ ÚRAZY A NEMOCI Z POVOLÁNÍ

U věcných dávek - zdravotní péče platí, že:

- při pobytu mimo stát pojištění poskytne instituce v místě pobytu osobě nezbytnou zdravotní péči související s léčením pracovního úrazu nebo nemoci z povolání v souladu s legislativou této země;
- v případě bydliště mimo stát pojištění bude osobě poskytnuta tamní institucí plná zdravotní péče související s léčením pracovního úrazu nebo nemoci z povolání;
- náklady za výpomocně poskytnutou péči budou instituci v místě pobytu či bydliště proplaceny institucí kompetentní z hlediska hrazení nákladů léčení pracovních úrazů a nemocí z povolání té země, kde je osoba pojištěna;
- u pracovních úrazů existuje výhodnější úprava plánovaného vycestování za zdravotní péči do jiného státu EU (mimo stát pojištění i bydliště) než v běžných případech. Stát pojištění totiž musí odsouhlasit plánované léčení vždy, pokud nemůže přiměřenou péči poskytnout sám v lékařsky ospravedlnitelné době (není tedy podmínkou, že musí jít o péči ve státě pojištění hrazenou);
- v případě úrazu či nemoci z povolání, která se projevila během pobytu mimo stát bydliště, má osoba, za předpokladu předchozího souhlasu kompetentní instituce, nárok na úhradu převozu do státu bydliště. U příhraničních pracovníků (kde přichází tato situace v úvahu nejčastěji), není nárok na úhradu převozu do státu bydliště podmíněn předchozím souhlasem;

U dávek v hotovosti - peněžitých platí, že:

- peněžité dávky jsou vždy vypláceny podle legislativy státu, kde je osoba pojištěna v okamžiku, kdy došlo k pracovnímu úrazu nebo k onemocnění nemocí z povolání, bez ohledu na místo trvalého nebo přechodného pobytu;
- dávky se normálně vyplácejí kompetentní institucí státu, kde je osoba pojištěna. Tato instituce se nicméně může dohodnout s institucí ve státě trvalého nebo dočasného pobytu, že peněžité dávky bude vyplácet ona (toto nemá žádný vliv na výši dávek);

¹⁴⁵ Česká správa sociálního zabezpečení, *Důchodové pojištění*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/duchodove-pojisteni/>

- je-li výpočet peněžitých dávek založen na průměrném výdělku, započítávají se pouze příjmy, které byly vyplaceny za dobu pojištění podle legislativy státu vyplácejícího dávky;
- je-li výpočet peněžitých dávek založen na standardních výdělcích, případně průměrných standardních příjmech, vezmou se v úvahu pouze standardní výdělky, popřípadě průměr standardních výdělků za doby pojištění podle legislativy státu vyplácejícího dávky.

V případě, že se u osoby projeví nemoc z povolání poté, co vykonávala činnost způsobitou vyvolat takovou nemoc ve více členských státech, jejichž předpisům v době výkonu práce podléhala, budou dávky v nemoci z povolání (ať už věcné či peněžité) vypláceny výhradně státem, ve kterém osoba vykonávala předmětnou činnost naposledy.¹⁴⁶

7.2.6 POHŘEBNÉ

Jako pro ostatní kategorie dávek, musí národní instituce v členském státě vzít v úvahu pojistná období nebo dobu trvalého pobytu, která byla realizována podle legislativy kteréhokoliv jiného členského státu, je-li to nutné pro stanovení nároků na pohřebné. To vše samozřejmě pouze za předpokladu, že se obdobná dávka v systému daného státu poskytuje.

Není třeba zdůrazňovat, že pohřebné bude vyplaceno kompetentní institucí státu, kde byla zesnulá osoba pojištěna, bez ohledu na to, ve kterém členském státě mají oprávněné osoby trvalý pobyt. Stejně tak nemá význam, v jakém odvětví sociálního zabezpečení je pohřebné v jednotlivých státech zahrnuto, zda je poskytováno v rámci pojistných fondů či jinak.¹⁴⁷

7.2.7 NEZAMĚSTNANOST

Dávky v nezaměstnanosti z hlediska práva EU, stejně jako všechny ostatní dávky, jsou pro účely koordinace posuzovány podle jejich smyslu a obsahu. Je zcela nerozhodné, v jakém národním systému jsou zahrnuty (zda jsou upraveny v předpisech o sociálním zabezpečení, zaměstnanosti či jiných), jak se nazývají (podpora, pomoc apod.) nebo jaké jsou podmínky pro nárok (splnění určité doby pojištění, bydlení či zaměstnání).¹⁴⁸

Obecně platí, že pokud chcete pobírat dávky v nezaměstnanosti, musíte pobývat ve státě, který tyto dávky vyplácí. Za určitých podmínek však můžete odejít do jiného státu EU za účelem hledání práce a i nadále pobírat dávky v nezaměstnanosti ze země, ve které jste o práci přišli. V hostitelské zemi smíte zůstat maximálně **3 měsíce**, můžete však požádat úřad práce státu, který dávky vyplácí, o prodloužení této doby až na 6 měsíců.

¹⁴⁶*Sociální zabezpečení osob migrujících v rámci Evropské unie*, s. 30, 31, [online]. 2009, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7997/socialni_zabezpeceni_osob.pdf

¹⁴⁷*Sociální zabezpečení osob migrujících v rámci Evropské unie*, s. 32, [online]. 2009, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7997/socialni_zabezpeceni_osob.pdf

¹⁴⁸*Sociální zabezpečení osob migrujících v rámci Evropské unie*, s. 32, [online]. 2009, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7997/socialni_zabezpeceni_osob.pdf

To můžete učinit pouze, pokud:

- **jste zcela nezaměstnaní** (ne částečně nebo přerušovaně)
- a zároveň **máte nárok na dávky v nezaměstnanosti** v zemi, ve které jste se stali nezaměstnanými.

Před svým odjezdem musíte:

- být alespoň 4 týdny zaregistrováni v evidenci uchazečů o zaměstnání u úřadu práce země, ve které jste se stali nezaměstnanými (je možné udělit výjimku)

Po příjezdu do cílové země:

- musíte se zaregistrovat do evidence uchazečů o práci u úřadu práce daného státu, a to **ve lhůtě 7 dní** od data, ke kterému jste přestali být k dispozici úřadu práce v zemi, ze které jste odjeli¹⁴⁹

7.2.8 RODINNÉ DÁVKY

Přestěhujete-li se do některé ze zemí EU, měli byste vzít v úvahu rozdíly v poskytování rodinných dávek, k nimž patří například:

- přídavky na děti
- rodičovské příspěvky
- jiné přídavky na péči o dítě
- speciální rodinné dávky pro sirotky

Rodinné dávky poskytují všechny země, avšak jejich výše a podmínky pro jejich získání se značně liší. V některých zemích budete dostávat pravidelné platby, zatímco v jiných získáte na základě své rodinné situace určité daňové výhody. Když se přestěhujete do zahraničí, druhy rodinných dávek, na které máte nárok, se mohou změnit. To může vést ke zvýšení nebo naopak snížení vašeho celkového příjmu.

Pokud vy nebo druhý rodič vašeho dítěte (případně oba) pracuje nebo pobývá v zahraničí, můžete mít nárok na rodinné dávky z několika zemí. V takovém případě budou příslušné vnitrostátní orgány brát v úvahu situaci obou rodičů a **rozhodnou, která země nese za vyplácení dávek hlavní odpovědnost**. Jejich rozhodnutí bude vycházet z tzv. **pravidel přednosti**. Pokud jsou dávky, které dostáváte z tzv. primární země, nižší než ty, které byste dostávali z tzv. sekundární země, kde na ně máte rovněž nárok (protože tam pracujete nebo protože tam pobíráte důchod), **sekundární země vám bude platit doplatek**, který odpovídá rozdílu mezi těmito dávkami. Tímto způsobem je zajištěno, že budete dostávat plnou výši dávek, na kterou máte nárok.¹⁵⁰

¹⁴⁹Europa.eu, *Hledání práce v zahraničí, Převod dávek v nezaměstnanosti*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/youreurope/citizens/work/job-search/transferring-unemployment-benefits/index_cs.htm

¹⁵⁰ Europa.eu, *Rodinné dávky*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/youreurope/citizens/work/abroad/family-benefits/index_cs.htm

7.2.9 PŘESHraniční PRACOVNÍK (PENDLER)

Přeshraniční pracovník je to jakákoli zaměstnaná nebo samostatně výdělečně činná osoba, která vykonává své povolání na území jednoho členského státu, kde je také zdravotně pojištěna, a bydlí na území jiného členského státu, do kterého se vrací zpravidla každý den nebo alespoň jednou týdně.

7.2.10 VYSLANÝ PRACOVNÍK

Jedná se o situaci, kdy zaměstnanec, který normálně pracuje pro svého zaměstnavatele na území jednoho státu, je dočasně vyslán svým zaměstnavatelem na území jiného státu, aby tam pro něj vykonal určitou práci. Doba vyslání nesmí převýšit dvanáct měsíců. Základní dobu vyslání je možné prodloužit za splnění určitých podmínek, maximálně však o dalších dvanáct měsíců. Nutnou podmínkou vyslání je účast na pojištění ve vysílajícím státě. Zaměstnanec, který má být vyslán, musí být účasten na pojištění na základě výkonu práce pro svého zaměstnavatele ještě před tím, než začne běžet doba vyslání, a to zpravidla po dobu jednoho měsíce. Pracovněprávní vztah mezi vyslaným zaměstnancem a vysílajícím podnikem musí trvat po celou dobu vyslání se všemi právy a povinnostmi z tohoto vztahu vyplývajícími, tzn.:

- zaměstnanec provádí práci pro vysílající podnik,
- zaměstnanec musí být odměňován vysílajícím podnikem,
- pravomoc ukončit s vyslaným zaměstnancem pracovněprávní vztah má pouze podnik, který ho vyslal,
- odpovědnost za práci vyslaného zaměstnance nese vysílající podnik,
- nesmí být současně uzavřen pracovní poměr s podnikem, do kterého je zaměstnanec vyslán, apod.¹⁵¹

7.3 Pracovní právo v kontextu práva EU

Za tím účelem podpory a doplňování činnosti členských států v oblasti sociální politiky přijímá EU právní předpisy, které stanoví minimální požadavky na úrovni unie v oblastech pracovních podmínek a informování pracovníků a konzultace s nimi. Členské státy zapracovávají právo EU do svého vnitrostátního práva a zajišťují jeho provádění, aby byla zaručena stejná úroveň ochrany práv a povinností v celé EU. Přijetí právních předpisů, které stanoví minimální požadavky, přineslo zlepšení pracovních podmínek a posílení práv zaměstnanců. Jedná se o jeden z největších úspěchů EU v oblasti sociální politiky. Účelem evropského pracovního práva původně bylo zabránit tomu, aby vytvoření jednotného trhu vedlo ke zhoršení pracovních podmínek nebo narušení hospodářské soutěže. Dnes je úlohou pracovního práva také zajišťování toho, aby vysoká úroveň zaměstnanosti a udržitelný

¹⁵¹ Česká správa sociálního zabezpečení, *Vyslání pracovníci*, [online]. 26.3.2013, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/urceni-statu-pojisteni/urceni-statu-pojisteni-dle-narizeni-1408-71-a-574-72/vyslani-pracovnici.htm>

hospodářský růst šly ruku v ruce se zlepšováním životních a pracovních podmínek v celé Evropské unii.¹⁵²

7.3.1 EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND

Čl. 162 SFEU

Pro zlepšení možností zaměstnávání pracovníků na vnitřním trhu, a tím pro zvyšování životní úrovně se podle následujících ustanovení zřizuje Evropský sociální fond, jehož zá-
měrem bude rozšiřovat možnosti zaměstnávání pracovníků a zvyšovat jejich profesní a ge-
ografickou mobilitu uvnitř Unie a usnadňovat jejich přizpůsobování se změnám v prů-
myslu a ve výrobních systémech, zejména odborným vzděláváním a rekvalifikací.

Čl. 163 SFEU

Fond spravuje Komise.

Komisi je při tom nápomocen výbor, jehož předsedou je člen Komise a jehož členy jsou
zástupci vlád, odborových organizací a organizací zaměstnavatelů.

ESF je hlavním evropským nástrojem na podporu pracovních míst, pomáhá lidem získat
lepší zaměstnání a zajišťuje spravedlivější pracovní příležitosti pro všechny občany EU.
Působí prostřednictvím investic do lidského kapitálu Evropy – do jejich pracovníků, mla-
dých lidí a všech těch, kdo hledají pracovní místo. Financováním ve výši 10 miliard EUR
ročně ESF zlepšuje vyhlídky na zaměstnání v případě milionů Evropanů, a to především
těch, kteří se potýkají s překážkami při hledání zaměstnání. Evropská unie se zavázala k vy-
tvoření většího počtu lepších pracovních míst a společnosti, která podporuje sociální začle-
nění. Tyto cíle jsou jádrem strategie Evropa 2020 pro inteligentní a udržitelný růst podpo-
rující začlenění v EU. V současné hospodářské krizi jsou tyto výzvy ještě ožehavější. ESF
hraje důležitou úlohu při plnění evropských cílů a zmírňování dopadů hospodářské krize –
jako je zejména nárůst nezaměstnanosti a chudoby.

Evropská komise a země EU v partnerství nastavily priority ESF a způsob, jakým bude
fond vynakládat své prostředky. Jednou prioritou je posílení adaptability pracovníků po-
mocí nových dovedností a podniků novými pracovními postupy. Jiné priority se zaměřují
na zlepšování přístupu k zaměstnanosti: pomáhají mladým lidem při přechodu ze školy do
zaměstnání nebo poskytují odbornou přípravu uchazečům o zaměstnání s nízkou kvalifi-
kací s cílem zvýšit jejich vyhlídky na zaměstnání. Velkou část mnoha projektů ESF sku-
tečně tvoří odborné vzdělávání a celoživotní učení, jejichž cílem je pomoci lidem osvojit si
nové dovednosti. Jiná priorita se zaměřuje na pomoc lidem ze znevýhodněných skupin při
získávání práce. To je součástí podpory „sociálního začleňování“ – což je důkazem toho,
že zaměstnanost hraje důležitou roli v rámci pomoci lidem, kteří se chtějí lépe začlenit do
společnosti a každodenního života. V důsledku finanční krize se zdvojnásobily snahy

¹⁵² Europa.eu, Evropská komise, *Pracovní právo*, [online].[cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=157&langId=cs>

o udržení počtu pracovních míst či pomoc lidem znovu najít zaměstnání, pokud o ně přijdou.¹⁵³

7.3.2 FOND PRO PŘIZPŮSOBENÍ SE GLOBALIZACÍ

Z Evropského fondu pro přizpůsobení se globalizaci se ročně vydá 500 milionů eur na podporu při hledání zaměstnání a na rekvalifikaci osob, které přišly o práci v důsledku měnících se celosvětových trendů na trhu práce (např. v případě, že velká společnost ukončí výrobu nebo ji přesune mimo EU).

V rámci krizových opatření EU byly prostředky z tohoto fondu od 1. května 2009 do 30. prosince 2011 uvolňovány také ve prospěch pracovníků, kteří přišli o práci přímo v důsledku celosvětové finanční a ekonomické krize.

Z EGF lze financovat:

- pomoc při hledání zaměstnání
- poradenství v oblasti profesionálního rozvoje
- odbornou přípravu odrážející individuální potřeby a rekvalifikaci
- odborné vedení
- podporu při podnikání.¹⁵⁴

7.3.3 EURES

Úřad práce České republiky se po připojení země k EU (2004) stal součástí sítě EURES, jejímž základním posláním je usnadňovat mezinárodní mobilitu pracovních sil. Službu EURES (z angl. EUROpean Employment Services – Evropské služby zaměstnanosti) nabízejí veřejné služby zaměstnanosti všech 27 členských států EU, dále Norsko, Island a Lichtenštejnsko, které jsou součástí EHP, a dohodu o účasti v síti EURES má i Švýcarsko. Základním úkolem sítě EURES je poskytovat služby užitečné všem pracujícím, uchazečům a zájemcům o práci i zaměstnavatelům, kteří mají zájem využívat práva volného pohybu osob. Poskytování služeb EURES je umožněno dvěma základními cestami: na jedné straně to jsou databáze zveřejněné na EURES - evropském portálu pracovní mobility, na straně druhé to jsou informační a poradenské služby nabízené EURES poradci a kontaktními pracovníky EURES, kteří působí na krajských pobočkách a kontaktních pracovištích Úřadu práce ČR.¹⁵⁵

¹⁵³ Europa.eu, Evropská komise, *Evropský sociální fond*, [online].28.1.2013, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=cs>

¹⁵⁴ Europa.eu, Evropská komise, *Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=326&langId=cs>

¹⁵⁵ Integrovaný portál MPSV, *Služba EURES v Evropské unii a Evropském hospodářském prostoru*, [online].18.7.2013, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/eures/sit_eures

7.3.4 CHARTA UNIE O ZÁKLADNÍCH SOCIÁLNÍCH PRÁVECH PRACOVNÍKŮ Z 9.12.1989

Je to dokument přijatý Evropskou radou v roce 1989 (bez Velké Británie, která jej přijala později), inspirovaný Sociální chartou Rady Evropy a úmluvami uzavřenými v rámci Mezinárodní organizace práce. Obsahuje zásady evropského modelu pracovního práva a sociálních vztahů. Zaručuje zejména následující práva pracovníků:

- právo vykonávat jakékoli povolání v členské zemi Evropské unie podle vlastního výběru,
- právo na spravedlivou odměnu za práci,
- právo na zlepšování životních a pracovních podmínek,
- právo na sociální ochranu podle práva přijímajícího státu,
- svobodu sdružování a právo na kolektivní vyjednávání,
- právo na získávání kvalifikace,
- právo mužů a žen na stejné zacházení,
- právo na informovanost, konzultaci a účast zaměstnanců,
- právo na ochranu zdraví a bezpečnost pracovního prostředí,
- právo na ochranu dětí a dospívající mládeže,
- záruka minimálních příjmů pro osoby vyššího věku,
- právo postižených osob na profesionální a sociální integraci.¹⁵⁶

7.3.5 ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTÍ A ROVNÉ ZACHÁZENÍ PRO MUŽE A ŽENY V OBLASTI ZAMĚSTNÁNÍ A POVOLÁNÍ

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání

Cílem této směrnice je konsolidovat několik směrnic o rovnosti žen a mužů, a tím zjednodušit, modernizovat a zlepšit právní předpisy EU týkající se rovného zacházení se ženami a muži v oblasti zaměstnání.

Rovnost mezi muži a ženami je základní zásadou práva EU, která se vztahuje na všechny oblasti společenského života, včetně světa zaměstnání a práce.

Rovnost v zaměstnání a pracovní podmínky

Tato směrnice zakazuje **přímou** (situace, kdy se s jednou osobou zachází z důvodů jejího pohlaví méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci) nebo **nepřímou diskriminaci** (situace, kdy v důsledku zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo zvyklosti byly znevýhodněny osoby jednoho pohlaví v porovnání s osobami druhého pohlaví, ledaže takové ustanovení, kritérium nebo

¹⁵⁶ Sagit, *Charta Společenství základních sociálních práv pracovníků*, [online].1.5.2004, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=156&typ=r&levelid=eu_099.htm

praxe jsou objektivně odůvodněny legitimním cílem a prostředky k dosažení uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné) žen a mužů, pokud jde o podmínky:

- nábory, přístupu k zaměstnání či samostatné výdělečné činnosti;
- propouštění;
- odborného vzdělávání a postupu v zaměstnání;
- členství v organizaci zaměstnanců nebo zaměstnavatelů.

Navíc článek 157 Smlouvy o fungování EU zakazuje diskriminaci na základě pohlaví při odměňování za stejnou nebo rovnocennou práci. Tato zásada se vztahuje také na systémy profesní klasifikace používané pro stanovení odměn. Rozdíl v zacházení se ženami a muži však může být zdůvodněn povahou dotčených profesních činností, pokud jsou přijatá opatření legitimní a přiměřená. Státy EU musí povzbuzovat zaměstnavatele a poskytovatele odborného vzdělání, aby potlačovali diskriminaci (přímou i nepřímou) na základě pohlaví, zejména **obtěžování** (situace, kdy dojde k nežádoucímu chování v souvislosti s pohlavím osoby, které má za účel nebo za následek narušení důstojnosti dotyčné osoby a vytvoření zastrašující, nepřátelské, ponižující, pokořující nebo urážlivé atmosféry) a **sexuálního obtěžování** (situace, při které dojde k jakékoli formě nežádoucího chování sexuální povahy, vyjádřeného verbálně, neverbálně nebo fyzickou formou, které má za účel nebo za následek narušení důstojnosti osoby, a zejména vytvoření zastrašující, nepřátelské, ponižující, pokořující nebo urážlivé atmosféry).

Rovnost v oblasti sociální ochrany

Ženy a muži mají právo na rovné zacházení v rámci systémů sociálního zabezpečení pracovníků, zejména pokud jde o:

- oblast působnosti těchto systémů a podmínky přístupu k nim;
- příspěvky;
- výpočet dávek, včetně dodatkových dávek, a podmínky trvání a zachování nároku na dávky.

Tato zásada se vztahuje na pracující, včetně:

- samostatně výdělečně činných osob, ovšem pro tuto kategorii mohou země EU stanovit jiná pravidla, zejména pokud jde o stanovení důchodového věku;
- pracovníků, jejichž činnost je přerušena nemocí, mateřstvím, úrazem nebo nedobrovolnou nezaměstnaností;
- osob ucházejících se o zaměstnání, důchodců a invalidních pracovníků a těch, kteří uplatňují nárok za ně.

Mateřská dovolená, otcovská dovolená a dovolená v případě osvojení dítěte

Při návratu z mateřské dovolené, otcovské dovolené nebo dovolené v případě osvojení mají pracovníci nárok:

- vrátit se na stejné nebo rovnocenné pracovní místo za podmínek, které nejsou méně příznivé;
- na prospěch ze zlepšení pracovních podmínek, na který by měli nárok během své nepřítomnosti.

Ochrana práv

Země EU musí stanovit opravné prostředky pro pracovníky, kteří se stali oběťmi diskriminace, jako jsou dohodovací řízení a soudní řízení. Také přijmou nezbytná opatření na ochranu pracovníků a jejich zástupců před veškerým nepříznivým zacházením v reakci na stížnost podanou na úrovni podniku nebo v reakci na soudní žalobu.

A konečně stanoví sankční režimy a opatření pro zajištění náhrady nebo vyrovnání přiměřeného utrpěné škodě.

V případě soudního řízení je důkazní břemeno na straně žalované z diskriminace, která musí prokázat, že neporušila zásadu rovného zacházení.

Podpora rovného zacházení

Země EU určí subjekty pověřené podporou, rozbořem, sledováním a prosazováním rovného zacházení, aby zajistily dodržování právních předpisů a poskytly nezávislou pomoc obětem diskriminace.

Firmy také musí podporovat zásadu rovnosti pohlaví a posilovat roli sociálních partnerů a nevládních organizací.¹⁵⁷

7.3.6 BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ PŘI PRÁCI TĚHOTNÝCH ZAMĚSTNANKYŇ A ZAMĚSTNANKYŇ KRÁTCE PO PORODU NEBO KOJÍCÍCH ZAMĚSTNANKYŇ

Směrnice Rady 92/85/EHS ze dne 19. října 1992 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň

Pro účely této směrnice:

- a) "těhotnou zaměstnankyní" se rozumí těhotná zaměstnankyně, která uvědomí svého zaměstnavatele o svém stavu v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi;
- b) "zaměstnankyní krátce po porodu" se rozumí každá zaměstnankyně krátce po porodu ve smyslu vnitrostátních právních předpisů nebo zvyklostí, která uvědomí svého zaměstnavatele o svém stavu v souladu s uvedenými právními předpisy a/nebo zvyklostmi;
- c) "kojící zaměstnankyní" se rozumí každá kojící zaměstnankyně ve smyslu vnitrostátních právních předpisů nebo zvyklostí, která uvědomí zaměstnavatele o svém stavu v souladu s uvedenými právními předpisy nebo zvyklostmi.

¹⁵⁷EUR-lex, *Rovnost žen a mužů na trhu práce*, [online].18.7.2013, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac10940>

Komise po projednání s členskými státy a za pomoci Poradního výboru pro bezpečnost, hygienu a ochranu zdraví při práci vypracuje obecné zásady pro hodnocení chemických, fyzikálních a biologických činitelů a průmyslových postupů, které jsou považovány za rizikové pro těhotné zaměstnankyně, zaměstnankyně krátce po porodu nebo kojící zaměstnankyně. Obecné zásady uvedené v prvním pododstavci se vztahují také na pohyb a držení těla, duševní a tělesnou únavu a jiné druhy tělesné a duševní zátěže spojené s prací vykonávanou těhotnými zaměstnankyněmi, zaměstnankyněmi krátce po porodu nebo kojícími zaměstnankyněmi.

NOČNÍ PRÁCE

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby zajistily, že těhotné zaměstnankyně, zaměstnankyně krátce po porodu nebo kojící zaměstnankyně nejsou povinny vykonávat noční práci v době těhotenství a v době následující po porodu, kterou určí vnitrostátní orgán příslušný pro bezpečnost práce a ochranu zdraví, je-li v souladu s postupy stanovenými členskými státy předloženo lékařské potvrzení uvádějící, že to je nezbytné pro bezpečnost a zdraví dotyčné zaměstnankyně.

Tato opatření musí zahrnout možnost, v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi:

- převedení na práci ve dne, nebo
- uvolnění z práce nebo prodloužení mateřské dovolené v případech, kdy toto převedení není technicky nebo objektivně proveditelné nebo nemůže být rozumně požadováno na základě náležitého odůvodnění.

MATEŘSKÁ DOVOLENÁ

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby zajistily, že těhotné zaměstnankyně, zaměstnankyně krátce po porodu nebo kojící zaměstnankyně mají nárok na nepřetržité období nejméně čtrnácti týdnů mateřské dovolené rozložené před nebo po porodu v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi.

PRACOVNÍ VOLNO PRO PRENATÁLNÍ VYŠETŘENÍ

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby zajistily, že těhotné zaměstnankyně mají nárok, v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi, na pracovní volno bez ztráty odměny, aby se mohly podrobit prenatálnímu vyšetření, pokud se tato vyšetření musí konat v pracovní době.

ZÁKAZ VÝPOVĚDI

K zaručení těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním krátce po porodu nebo kojícím zaměstnankyním výkonu jejich práv na bezpečnost a ochranu zdraví se stanoví, že:

1. členské státy přijmou nezbytná opatření k zákazu výpovědi dané těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním krátce po porodu nebo kojícím zaměstnankyním po dobu od

počátku jejich těhotenství až do konce jejich mateřské dovolené, kromě výjimečných případů nesouvisejících s jejich stavem, které jsou dovoleny podle vnitrostátních právních předpisů nebo zvyklostí a popřípadě za předpokladu, že k tomu dá příslušný orgán souhlas;

2. je-li těhotná zaměstnankyni, zaměstnankyni krátce po porodu nebo kojící zaměstnankyni dána výpověď během doby uvedené v bodu 1, musí zaměstnavatel uvést náležité odůvodnění písemně;

3. členské státy přijmou nezbytná opatření k ochraně těhotných zaměstnankyň, zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň před následky výpovědi, která je na základě bodu 1 protiprávní.

7.3.7 POVINNOST ZAMĚSTNAVATELE INFORMOVAT ZAMĚSTNANCE O PODMÍNKÁCH PRACOVNÍ SMLOUVY NEBO PRACOVNÍHO POMĚRU

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1152 ze dne 20. června 2019 o transparentních a předvídatelných pracovních podmínkách v Evropské unii

Tato směrnice se vztahuje na všechny zaměstnance, kteří mají pracovní smlouvu nebo jsou v pracovním poměru upraveném platným právem členského státu nebo řídicím se platným právem členského státu.

POVINNOST INFORMOVAT

Zaměstnavatel je povinen seznámit zaměstnance, na kterého se vztahuje tato směrnice, s podstatnými body pracovní smlouvy nebo pracovního poměru.

Toto seznámení zahrnuje alespoň:

- a) označení stran pracovněprávního vztahu;
- b) místo výkonu práce; pokud není žádné stálé nebo hlavní místo výkonu práce, zásadu, že pracovník je zaměstnán na různých místech nebo si může místo výkonu práce svobodně zvolit, s uvedením sídla nebo případně bydliště zaměstnavatele;
- c) název, zařazení, povahu nebo druh práce, pro kterou byl zaměstnanec přijat do zaměstnání, nebo krátké upřesnění nebo stručný popis práce;
- d) datum začátku pracovněprávního vztahu;
- e) v případě pracovního poměru na dobu určitou datum jeho ukončení nebo jeho očekávané trvání;
- f) v případě zaměstnanců agentury práce označení uživatele, pokud, nebo jakmile je znám;
- g) dobu trvání a podmínky případné zkušební doby
- h) nárok na případnou odbornou přípravu, pokud ji zaměstnavatel poskytuje;
- i) délku placené dovolené, na kterou má pracovník nárok, nebo pokud ji není možné v době poskytnutí informací určit, postup pro přiznání a stanovení takové dovolené;
- j) postup, který je třeba dodržet ze strany zaměstnavatele a pracovníka, včetně formálních požadavků a výpovědních dob, v případě rozvázání pracovněprávního vztahu,

nebo pokud nemohou být výpovědní doby v okamžiku poskytnutí informací uvedeny, způsob stanovení takových výpovědních dob

k) odměnu, včetně počáteční základní částky, jakékoli další případně použitelné složky odměny, uvedené samostatně, a frekvenci a způsob vyplácení odměny, na kterou má pracovník nárok;

l) pokud je pracovní režim zcela nebo převážně předvídatelný, délku standardního pracovního dne nebo týdne pracovníka a veškerá ustanovení o přesčasech a souvisejících odměnách a případně ustanovení o změnách v rozvržení směn;

m) veškeré kolektivní smlouvy, kterými se řídí pracovní podmínky pracovníka, nebo v případě kolektivních smluv uzavřených mimo podnik zvláštními orgány nebo paritními institucemi, název příslušného orgánu nebo paritní instituce, v rámci kterých byly tyto smlouvy uzavřeny;

ZAMĚSTNANCI VYSLANÍ DO CIZINY

Pokud je na zaměstnanci požadováno, aby vykonával práci v jiné zemi nebo v jiných zemích, než je členský stát, jehož právními předpisy nebo zvyklostmi se řídí jeho pracovní smlouva nebo pracovní poměr, musí zaměstnanec před odjezdem obdržet dokument nebo dokumenty výše uvedené, které musí obsahovat alespoň tyto doplňující údaje:

- a) dobu trvání práce vykonávané v cizině;
- b) měnu, ve které je vyplácena odměna za práci;
- c) popřípadě peněžní a věcné dávky vyplývající z jeho výkonu práce v cizině;
- d) popřípadě podmínky návratu zaměstnance.

7.3.8 ÚPRAVA PRACOVNÍ DOBY

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby

Tato směrnice se vztahuje na:

- a) minimální doby denního odpočinku, odpočinku v týdnu a dovolenou za kalendářní rok, na přestávky a maximální týdenní pracovní dobu a
- b) některé aspekty noční práce, práce na směny a rozvržení práce a pracovní doby.

Pro účely této směrnice se rozumí:

- 1) „pracovní dobou“ rozumí jakákoli doba, během níž pracovník pracuje, je k dispozici zaměstnavateli a vykonává svou činnost nebo povinnosti v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi;
- 2) „dobou odpočinku“ každá doba, která není pracovní dobou;
- 3) „noční dobou“ každá doba v délce nejméně sedmi hodin, vymezená vnitrostátními právními předpisy, která ve všech případech musí zahrnovat dobu mezi půlnocí a pátou hodinou ranní;
- 4) „nočním pracovníkem“:

a) jednak každý pracovník, který během noční doby pracuje nejméně tři hodiny své běžné denní pracovní doby, a

b) jednak každý pracovník, který pravděpodobně odpracuje během noční doby určitou část své roční pracovní doby, vymezené podle volby dotyčného členského státu

- buď vnitrostátními právními předpisy po konzultaci se sociálními partnery, nebo

- kolektivními smlouvami nebo dohodami uzavřenými mezi sociálními partnery na vnitrostátní nebo regionální úrovni;

5) „prací na směny“ každý způsob organizace práce ve směnách, při kterém pracovníci jeden druhého střídají na stejných pracovištích podle určitého rozvrhu, včetně střídajících se turnusů, a který může být nepřetržitý nebo přerušovaný, což představuje pro pracovníky nutnost pracovat v různou dobu během určitého období dnů nebo týdnů;

6) „pracovníkem na směny“ každý pracovník, jehož rozvrh práce zahrnuje práci na směny;

7) „mobilním pracovníkem“ každý pracovník zaměstnaný jako člen posádky v podniku, který provozuje služby v osobní dopravě nebo přepravě zboží po pozemních komunikacích, letecky nebo po vnitrozemských vodních cestách;

8) „dostatečným odpočinkem“ skutečnost, že pracovníci mají pravidelné doby odpočinku, jejichž trvání je vyjádřeno v jednotkách času, a které jsou dostatečně dlouhé a souvislé, aby zajistily, že v důsledku únavy nebo jiného nepravidelného rozvržení práce nedojde k jejich zranění nebo zranění dalších pracovníků nebo ostatních osob, ani ke krátkodobému nebo dlouhodobému poškození zdraví.

MINIMÁLNÍ DOBY ODPOČINKU - JINÉ ASPEKTY ÚPRAVY PRACOVNÍ DOBY

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby každý pracovník měl nárok na minimální denní odpočinek po dobu 11 po sobě jdoucích hodin během 24 hodin.

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby měl při pracovní době delší než šest hodin každý pracovník nárok na přestávku na odpočinek, jejíž podrobnosti, včetně délky a podmínek pro její přiznání, stanoví kolektivní smlouvy nebo dohody uzavřené mezi sociálními partnery, nebo nejsou-li takové dohody uzavřeny, vnitrostátní právní předpisy.

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby za každé období sedmi dnů měl každý pracovník nárok na minimální nepřetržitý odpočinek v délce 24 hodin a navíc výše zmíněný jedenáctihodinový denní odpočinek.

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby v souladu s potřebou chránit bezpečnost a zdraví pracovníků:

a) byla délka týdenní pracovní doby omezena právními a správními předpisy nebo kolektivními smlouvami nebo dohodami mezi sociálními partnery,

b) nepřekračovala průměrná délka pracovní doby pro každé období sedmi dnů včetně přesčasů 48 hodin.

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby měl každý pracovník nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok v trvání nejméně čtyř týdnů v souladu s podmínkami pro získání a přiznávání této dovolené stanovenými vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi. Minimální dobu placené dovolené za kalendářní rok nelze nahradit finanční náhradou, s výjimkou případů ukončení pracovního poměru.

NOČNÍ PRÁCE – PRÁCE NA SMĚNY ROZVRŽENÍ PRÁCE

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby

a) běžná pracovní doba pro noční pracovníky nepřesahovala v průměru osm hodin za 24 hodin;

b) noční pracovníci, jejichž práce je spojena se zvláštními riziky nebo těžkou fyzickou nebo duševní námahou, nepracovali více než osm hodin za období 24 hodin, během kterého vykonávají noční práci.

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby

a) byla nočním pracovníkům a pracovníkům na směny poskytnuta ochrana bezpečnosti a zdraví odpovídající povaze jejich práce,

b) kdykoli byly k dispozici ochranné a preventivní služby nebo prostředky na ochranu bezpečnosti a zdraví nočních pracovníků a pracovníků na směny rovnocenné službám a prostředkům, které se vztahují na ostatní pracovníky.

Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby zaměstnavatel, který zamýšlí organizovat práci podle určitého rozvrhu, přihlédl k obecné zásadě, že práce má být přizpůsobena člověku, s cílem zejména omezit monotónní práce a práce s vnuceným pracovním tempem, v závislosti na typu pracovní činnosti a na požadavcích bezpečnosti práce a ochrany zdraví, zejména pokud jde o přestávky během pracovní doby.

7.3.9 OCHRANA MLADISTVÝCH PRACOVNÍKŮ

Směrnice Rady 94/33/ES ze dne 22. června 1994 o ochraně mladistvých pracovníků

Členské státy přijmou opatření nezbytná pro zákaz práce dětí. Zajistí za podmínek stanovených touto směrnicí, aby minimální věk pro přijetí do zaměstnání nebo práce nebyl nižší než minimální věk skončení povinné školní docházky stanovené vnitrostátními právními předpisy a v žádném případě nižší než patnáct let. Členské státy zajistí, aby práce dospívajících byla přísně upravena a chráněna podle podmínek stanovených touto směrnicí. Členské státy obecně zajistí, aby všichni zaměstnavatelé zaručovali mladistvým pracovní podmínky odpovídající jejich věku. Zajistí, aby mladiství byli chráněni proti hospodářskému zneužívání a proti jakékoli práci, která by mohla škodit jejich bezpečnosti, zdraví nebo tělesnému, duševnímu, morálnímu nebo společenskému vývoji nebo ohrozit jejich vzdělávání.

Pro účely této směrnice se:

a) "mladistvími" rozumějí všechny osoby mladší osmnácti let;

b) "dětmi" rozumějí všichni mladiství, kteří nedosáhli věku patnácti let nebo kteří stále plní povinnou školní docházku uloženou vnitrostátními právními předpisy;

c) "dospívajícími" rozumějí všichni mladiství starší než patnáct let, ale mladší než osmáct let, kteří již neplní povinnou školní docházku uloženou vnitrostátními právními předpisy.

ZÁKAZ PRÁCE DĚTI

Členské státy přijmou opatření nezbytná pro zákaz práce dětí. S ohledem na tyto cíle mohou členské státy právními nebo správními předpisy stanovit, že se zákaz práce dětí nevztahuje na:

a) děti, které vykonávají činnosti pro vystupování v kulturních, uměleckých, sportovních nebo reklamních činnostech;

b) děti ve věku nejméně čtrnáct let, které pracují v rámci střídavého vzdělávacího systému nebo v rámci stáže v podniku, pokud je tato práce vykonávána za podmínek stanovených příslušným orgánem;

c) děti ve věku nejméně čtrnáct let, které vykonávají lehké práce jiné, než vystupování v kulturních, uměleckých, sportovních nebo reklamních činnostech; lehké práce jiné, než pro vystupování v kulturních, uměleckých, sportovních nebo reklamních činnostech, mohou vykonávat i děti ve věku třináct let, avšak po omezený počet hodin týdně a pouze druhy práce vymezené vnitrostátními právními předpisy.

ZRANITELNOST MLADISTVÝCH – ZÁKAZY PRÁCE

Členské státy zajistí, aby byli mladiství chráněni před zvláštními riziky pro bezpečnost, zdraví a vývoj, které jsou důsledkem jejich nedostatku zkušeností, neznalosti stávajících nebo možných rizik nebo jejich nezralosti.

Členské státy zakáží práci mladistvých v případě prací, které:

a) objektivně přesahují jejich tělesné nebo duševní schopnosti;

b) zahrnují škodlivou expozici karcinogenů, toxických činitelů, činitelů, které způsobují poškození dědičných vlastností, které mají škodlivé účinky na plod v těle matky nebo které mají jakýkoli jiný chronický škodlivý účinek na lidské zdraví;

c) zahrnují škodlivou expozici záření;

d) představují rizika úrazů, u kterých můžeme předpokládat, že mladiství toto riziko vzhledem k nedostatku smyslu pro bezpečnost nebo nedostatku zkušeností nebo vzdělání nemohou rozeznat nebo předvídat nebo

e) ohrožují zdraví z důvodu mimořádné zimy nebo tepla, hluku nebo vibrací.

PRACOVNÍ DOBA

Členské státy přijmou opatření nezbytná pro omezení pracovní doby dětí:

a) na osm hodin denně a čtyřicet hodin týdně pro děti, které pracují v rámci střídavého vzdělávacího systému nebo v rámci stáže v podniku;

b) na dvě hodiny ve vyučovací den a na dvanáct hodin týdně pro práce vykonávané během školního období mimo hodiny školní výuky, pokud je právní předpisy nebo zvyklosti nezakazují; denní pracovní doba nesmí v žádném případě přesáhnout sedm hodin; toto omezení lze změnit na osm hodin pro děti, které dosáhly věku patnáct let;

c) na sedm hodin denně a třicet pět hodin týdně pro práce vykonávané po dobu nejmeně jednoho týdne, kdy není školní výuka; tato omezení lze změnit na osm hodin denně a čtyřicet hodin týdně pro děti, které dosáhly věku patnáct let;

d) na sedm hodin denně a třicet pět hodin týdně pro lehké práce vykonávané dětmi, které již neplní povinnou školní docházku uloženou vnitrostátními právními předpisy.

Členské státy přijmou opatření nezbytná pro omezení pracovní doby dospívajících na osm hodin denně a čtyřicet hodin týdně.

NOČNÍ PRÁCE

Členské státy přijmou opatření nezbytná pro zákaz práce dětí mezi dvacátou hodinou a šestou hodinou. Členské státy přijmou opatření nezbytná pro zákaz práce dospívajících buď mezi dvacátou druhou hodinou a šestou hodinou, nebo mezi dvacátou třetí hodinou a sedmou hodinou.

PŘESTÁVKY V PRÁCI

Členské státy přijmou nezbytná opatření k zajištění, aby mladiství, pokud jejich denní pracovní doba přesahuje čtyři a půl hodiny, měli nárok na přestávku po dobu alespoň třiceti minut, pokud možno po sobě následujících.

7.3.10 INFORMOVÁNÍ ZAMĚSTNANCŮ A PROJEDNÁVÁNÍ SE ZAMĚSTNANCI V EU

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/14/ES ze dne 11. března 2002, kterou se stanoví obecný rámec pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v Evropském společenství

Cílem této směrnice je zavedení obecného rámce, kterým se stanoví minimální požadavky pro právo na informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v podnicích nebo závodech ve Společenství. Postupy pro informování a projednávání jsou definovány a prováděny v souladu s vnitrostátními právními předpisy a se zvyklostmi v oblasti vztahů mezi sociálními partnery v jednotlivých členských státech tak, aby byla zajištěna jejich účinnost.

Při definování nebo provádění postupů pro informování a projednávání pracují zaměstnavatel a zástupci zaměstnanců v duchu spolupráce při dodržování vzájemných práv a povinností, s přihlédnutím k zájmům jak podniku nebo závodu, tak i zaměstnanců.

Slouží k podpoře sociálního dialogu. K tomu je stanoven postup informování a konzultací s vedením podniku a zástupci zaměstnanců. Konzultace musejí být vedeny myšlenkou spolupráce naplněné důvěrou. Nedojde-li k informování a konzultacím ve věci, u které je nezbytné spolurozhodování, nemá opatření učiněné zaměstnavatelem žádné právní účinky. Členové vyjednávajícího orgánu jsou vázáni povinností důvěrnosti.

Projednávání nebo-li sociální dialog se koná:

- a) v době, způsobem a obsahem, které jsou vhodné
- b) na příslušné úrovni řízení a zastoupení v závislosti na projednávané věci
- c) na základě informací poskytnutých zaměstnavatelem a stanoviska, která jsou zástupci zaměstnanců oprávněni vyjádřit
- d) tak, aby měli zástupci zaměstnanců možnost setkat se se zaměstnavatelem a obdržet odůvodněnou odpověď na stanovisko, které mohou vyjádřit
- e) cílem je dosáhnout dohody o rozhodnutích, která povedou k podstatným změnám v organizaci práce nebo ve smluvních vztazích

7.3.11 HROMADNÉ PROPOUŠTĚNÍ

Směrnice č. 98/59 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se hromadného propouštění

Směrnice dává pracovníkům nebo jejich zástupcům právo být předem informováni o nadbytečnosti a být konzultováni o zamýšlených opatřeních k jejímu řešení. Hromadným propouštěním se rozumí propouštění ze strany zaměstnavatele z jednoho nebo několika důvodů, které nesouvisí s osobou zaměstnance.

Zaměstnavatel je povinen zaměstnancům včas během projednání

- 1) poskytnut veškeré související informace a
- 2) v každém případě písemně sdělit
 - a) důvody plánovaného propouštění,
 - b) počet a kategorie zaměstnanců, kteří mají být propuštěni,
 - c) počet a kategorie zaměstnanců, kteří jsou obvykle zaměstnáni,
 - d) dobu, kdy se má propouštění uskutečnit,
 - e) kritéria navržená pro výběr zaměstnanců, kteří mají být propuštěni, pokud k tomu má zaměstnavatel na základě vnitrostátních právních předpisů nebo praxe pravomoc,
 - f) předpokládanou metodu výpočtu všech případných odškodnění za propouštění, která nevyplývají z vnitrostátních právních předpisů nebo praxe.

Zaměstnavatel je povinen písemně oznámit příslušnému orgánu veřejné moci veškeré návrhy na hromadné propouštění. Členské státy mohou nicméně stanovit, že v případě návrhu na hromadné propouštění v důsledku skončení činnosti podniku na základě soudního rozhodnutí musí zaměstnavatel písemně oznámit tuto skutečnost příslušnému orgánu veřejné moci pouze na jeho žádost. Oznámení musí obsahovat veškeré související údaje týkající se návrhu na hromadné propouštění a konzultací se zástupci zaměstnanců, zejména důvody propouštění, počet zaměstnanců, kteří mají být propuštěni, počet zaměstnanců, kteří jsou obvykle zaměstnáni, a dobu, kdy se má propouštění uskutečnit.

7.3.12 PŘEVOD PODNIKŮ, ZÁVODŮ NEBO ČÁSTI PODNIKŮ NEBO ZÁVODŮ

Směrnice č. 2001/23 týkající se zachování práv zaměstnanců v případě převodů podniků, závodů nebo částí podniků nebo závodů

Tato směrnice se vztahuje na veškeré převody podniku, závodu nebo části podniku nebo závodu na jiného zaměstnavatele, které vyplývají ze smluvního převodu nebo sloučení.

Práva a povinnosti, které pro převodce vyplývají z pracovní smlouvy nebo pracovního poměru platných ke dni převodu, jsou v důsledku převodu převedeny na nabyvatele. Členské státy mohou stanovit, že převodce a nabyvatel ode dne převodu společně a nerozdílně odpovídají za závazky, které vznikly přede dnem převodu z pracovní smlouvy nebo z pracovního poměru existujících ke dni převodu. Členské státy mohou přijmout vhodná opatření, aby zajistily, že převodce oznámí nabyvateli všechna práva a povinnosti, které na něj budou převedeny v souladu s tímto článkem, pokud tato práva a povinnosti jsou nebo by měly být převodci známy v okamžiku převodu. Skutečnost, že nabyvatel opomene oznámit nabyvateli některé z těchto práv nebo povinností, nemá vliv na převod tohoto práva nebo této povinnosti ani na práva zaměstnanců vůči nabyvateli nebo převodci související s tímto právem nebo touto povinností. Po převodu nabyvatel zachová pracovní podmínky sjednané v kolektivní smlouvě za stejných podmínek, jaké tato smlouva stanovila pro převodce, až do dne rozvázání kolektivní smlouvy nebo skončení její platnosti nebo do vstupu v platnost nebo nabytí účinnosti jiné kolektivní smlouvy.

Převod podniku, závodu nebo části podniku nebo závodu nepředstavuje sám o sobě pro převodce nebo nabyvatele důvod k propouštění. Toto ustanovení však nebrání propouštění z hospodářských, technických nebo organizačních důvodů, se kterými jsou spojeny změny stavu zaměstnanců.

Převodce a nabyvatel jsou povinni uvědomit zástupce svých zaměstnanců dotčených převodem o

- stanoveném nebo navrhovaném dni převodu,
- důvodech převodu,
- právních, hospodářských a sociálních důsledcích převodu pro zaměstnance,
- předpokládaných opatřeních vůči zaměstnancům.

Převodce je povinen sdělit tyto informace zástupcům svých zaměstnanců v dostatečném předstihu před provedením převodu. Nabyvatel je povinen sdělit tyto informace zástupcům svých zaměstnanců v dostatečném předstihu a v každém případě dříve, než jsou tito zaměstnanci přímo dotčeni převodem, pokud jde o jejich podmínky zaměstnání a pracovní podmínky. Pokud převodce nebo nabyvatel předpokládá přijetí opatření vůči svým zaměstnancům, je povinen tato opatření projednat se zástupci zaměstnanců v dostatečném předstihu s cílem dosáhnout dohody.

7.3.13 PLATEBNÍ NESCHOPNOST ZAMĚSTNAVATELE

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/94/ES ze dne 22. října 2008 o ochraně zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele

Tato směrnice se vztahuje na pohledávky zaměstnanců vznikající z pracovních smluv nebo pracovních poměrů vůči zaměstnavatelům, kteří se nacházejí v platební neschopnosti. Zaměstnavatel je považován za platebně neschopného, pokud bylo na základě platební neschopnosti zaměstnavatele požádáno o zahájení kolektivního řízení podle příslušných právních a správních předpisů členského státu, jehož součástí je částečné nebo úplné zabavení aktiv zaměstnavatele a jmenování likvidátora nebo osoby s podobnou funkcí, pokud orgán, který je příslušný na základě zmíněných právních a správních předpisů,

- a) buď rozhodl o zahájení řízení;
- b) nebo konstatoval konečné zavření podniku nebo provozovny zaměstnavatele a nedostatek volných aktiv opravňujících k zahájení řízení.

Členské státy přijmou opatření nezbytná k tomu, aby záruční instituce zajišťovaly úhradu nesplacených pohledávek zaměstnanců, které vyplývají z pracovních smluv nebo z pracovních poměrů, včetně, pokud tak stanoví vnitrostátní právo, odstupného při skončení pracovního poměru. Záruční instituce přebírá nesplacené mzdové pohledávky za období přede dnem určeným členským státem nebo případně po něm. Členské státy mohou omezit povinnost záručních institucí uvedených výše uhradit pohledávky. Pokud členské státy využijí možnosti omezit povinnost záručních institucí uhradit pohledávky, stanoví lhůtu, během níž musí záruční instituce uhradit nesplacené pohledávky.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Jedním ze základních principů EU je právo občanů na volný pohyb. Volný pohyb by byl omezen, jestliže by se pracovník musel obávat, že by jemu nebo jeho rodině z důvodu výkonu zaměstnání v jiném členském státě a s tím spojenou příslušností k různým národním systémům sociálního zabezpečení byly odeprény určité sociální dávky, nebo by ztratil již získané nároky. Pro oblast sociálního zabezpečení z toho vyplývá povinnost členských států zacházet s migrujícími občany EU stejně jako s vlastními státními příslušníky tak, aby nebyla omezena jejich možnost pracovat v jednotlivých členských zemích. V oblasti sociálního zabezpečení nedochází k harmonizaci národních sociálních systémů členských států, ale pouze k jejich koordinaci. Koordinace sociálního zabezpečení je založena na čtyřech základních principech, tj.: principu rovného zacházení, principu aplikace právního řádu jediného státu, principu sčítání dob pojištění a principu zachování nabytých práv.

Přeshraniční pracovník je to jakákoli zaměstnaná nebo samostatně výdělečně činná osoba, která vykonává své povolání na území jednoho členského státu, kde je také zdravotně pojištěna, a bydlí na území jiného členského státu, do kterého se vrací zpravidla každý den nebo alespoň jednou týdně.

Vyslaným pracovníkem je zaměstnanec, který normálně pracuje pro svého zaměstnavatele na území jednoho státu a je dočasně vyslán svým zaměstnavatelem na území jiného státu, aby tam pro něj vykonal určitou práci. Doba vyslání nesmí převýšit dvanáct měsíců.

EU přijímá právní předpisy, které stanoví minimální požadavky na úrovni Unie v oblastech pracovních podmínek a informování pracovníků a konzultace s nimi. Členské státy zapracovávají právo EU do svého vnitrostátního práva a zajišťují jeho provádění, aby byla zaručena stejná úroveň ochrany práv a povinností v celé EU.

Cílem směrnice o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání je konsolidovat několik směrnic o rovnosti žen a mužů, a tím zjednodušit, modernizovat a zlepšit právní předpisy EU týkající se rovného zacházení se ženami a muži v oblasti zaměstnání. Cílem směrnice o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň je chránit zdraví a bezpečnost žen na pracovišti, které jsou těhotné nebo krátce po porodu, a kojících žen. Směrnice o ochraně mladistvých pracovníků stanoví minimální požadavky zajišťující zlepšení v oblasti ochrany zdraví a bezpečnosti mladistvých pracovníků. Směrnice o některých aspektech úpravy pracovní doby se vztahuje na: minimální doby denního odpočinku, odpočinku v týdnu a dovolenou za kalendářní rok, na přestávky a maximální týdenní pracovní dobu a některé aspekty noční práce, práce na směny a rozvržení práce a pracovní doby.

Cílem směrnice, kterou se stanoví obecný rámec pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v EU je zavedení obecného rámce, kterým se stanoví minimální požadavky pro právo na informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v podnicích nebo závodech v EU.

OTÁZKY

1. Vyjmenujte a rozveďte čtyři základní principy koordinace sociálního zabezpečení v EU.
2. Kdo to je přeshraniční pracovník?
3. Kdo to je vyslaný pracovník?
4. Kolik činí nejnižší doba mateřské dovolené v týdnech dle směrnice EU?
5. Po kolika hodinách práce mají mladiství nárok na přestávku dle směrnice EU?
6. Jaká je minimální doba dovolené dle směrnice EU?
7. Jaké jsou nutné náležitosti pracovní smlouvy dle směrnice EU?
8. Co to je sociální dialog?

8 DALŠÍ OBLASTI ÚPRAVY PRÁVA EU

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V první podkapitole této kapitoly nazvané Další oblasti úpravy práva EU se studenti seznámí s oblastí hospodářské soutěže v EU a její ochranou, konkrétně s dohodami mezi podniky, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jsou s vnitřním trhem neslučitelné, a proto jsou zakázány a se zneužitím dominantního postavení podniku nebo sdružení podniků na vnitřním trhu. V dalších podkapitolách studenti obdrží informace ohledně státních podpor a veřejných zakázek v EU. Předposlední kapitola je věnována politice životního prostředí v EU, jejím cílům, zásadám, odpadové politice, řízení jakosti vod ke koupání i k lidské spotřebě či kvalitě vnějšího ovzduší a rovněž ekoznačce EU. Poslední podkapitola se zabývá ochranou spotřebitele v EU, konkrétně právem na ochranu zdraví a bezpečnosti, právem na ochranu ekonomických zájmů, právem na náhradu škody či právem na informace a vzdělávání.

CÍLE KAPITOLY

- Zjistíte, kdy jsou dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jsou s vnitřním trhem neslučitelné, zakázané.
- Budete vědět, co to je zneužívání dominantního postavení podniku nebo sdružení podniků na vnitřním trhu.
- Dozvíte se, jaké státní podpory jsou slučitelné s vnitřním trhem.
- Zjistíte, jaké jsou cíle a zásady politiky ochrany životního prostředí v Evropské unii
- Budete vědět, co to je ekoznačka EU.
- Dozvíte se podstatné informace týkající se ochrany bezpečnosti a zdraví spotřebitele v EU, jakou ochranu mají spotřebitelé v případě smluv uzavřených na dálku a mimo obchodní prostory a co to jsou nepřiměřené podmínky ve spotřebitelských smlouvách.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Hospodářská soutěž v EU, dohody mezi podniky, dominantní postavení na trhu, kontrola fúzí, státní podpory v EU, veřejné zakázky v EU, právo životního prostředí v EU, ekoznačka EU, ochrana spotřebitele v EU.

8.1 Hospodářská soutěž v EU

Hospodářská soutěž je souběžná snaha subjektů na trhu určitého druhu zboží nebo služeb, jejichž cílem je dosažení určitých výhod před ostatními v oblasti hospodářských užitků, popř. výsledků, a jež vzájemně ovlivňuje jejich hospodářskou činnost.

Společný a posléze vnitřní trh Unie je založen na tržním systému, který vyžaduje dokonalé fungování konkurence v Unii jako celku. Toho se dosahuje nejen uvolněním pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu mezi členskými zeměmi, ale i kvalitní účinnou politikou hospodářské soutěže. Vychází se přitom z toho, že maximální podpory hospodářské činnosti a její efektivity lze dosáhnout na základě působení tržních sil.

Normy upravující hospodářskou soutěž jsou obsaženy především ve SFEU (Smlouva o fungování EU), a to v článcích 101 až 109.

Hmotněprávní úprava ochrany hospodářské soutěže sestává ze dvou relativně samostatných oblastí:

- Antitrustové právo, zahrnující tzv. kartelové právo (zákaz určitých dohod mezi podniky) a zákaz zneužívání dominantního postavení,
- Právo koncentrací (kontrola fúzí podniků).¹⁵⁸

8.1.1 ZÁKAZ URČITÝCH DOHOD MEZI PODNIKY

Čl. 101 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)

S vnitřním trhem jsou neslučitelné, a proto zakázané, veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž účelem nebo důsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu, zejména ty, které

- a) přímo nebo nepřímo určují nákupní nebo prodejní ceny anebo jiné obchodní podmínky;
- b) omezují nebo kontrolují výrobu, odbyt, technický rozvoj nebo investice;
- c) rozdělují trhy nebo zdroje zásobování;
- d) uplatňují vůči obchodním partnerům rozdílné podmínky při plnění stejné povahy, čímž jsou někteří partneři znevýhodněni v hospodářské soutěži;

¹⁵⁸ Týč, V., Základy práva EU pro ekonomy, str. 229

e) podmiňují uzavření smluv tím, že druhá strana přijme další plnění, která ani věcně, ani podle obchodních zvyklostí s předmětem těchto smluv nesouvisejí.

Dohody nebo rozhodnutí zakázané podle tohoto článku jsou neplatné od počátku.

Odstavec 1 však může být prohlášen za neúčinný pro:

- dohody nebo kategorie dohod mezi podniky,
- rozhodnutí nebo kategorie rozhodnutí sdružení podniků a
- jednání ve vzájemné shodě nebo jejich kategorie, které přispívají ke zlepšení výroby nebo distribuce výrobků anebo k podpoře technického či hospodářského pokroku, přičemž vyhrazení spotřebitelům přiměřený podíl na výhodách z toho vyplývajících, a které
 - a) neukládají příslušným podnikům omezení, jež nejsou k dosažení těchto cílů nezbytná;
 - b) neumožňují těmto podnikům vyloučit hospodářskou soutěž ve vztahu k podstatné části výrobků tímto dotčených.

Komise může stanovit tzv. skupinové (blokové) výjimky.

Nejdůležitější kategorie dohod, kterým byly uděleny výjimky, jsou:

- smlouvy o výhradním prodeji,
- smlouvy o výhradním nákupu,
- smlouvy o servisu a distribuci motorových vozidel,
- smlouvy o franšíze,
- smlouvy o specializaci,
- smlouvy o výzkumu a vývoji,
- smlouvy v oblasti pojišťovnictví,
- smlouvy o přenosu technologií.¹⁵⁹

8.1.2 ZÁKAZ ZNEUŽÍVÁNÍ DOMINANTNÍHO POSTAVENÍ

Je zakázáno zneužívat dominantního postavení jednoho nebo několika podniků, opět s podmínkou, že může být ovlivněn obchod mezi členskými státy.

Čl. 102 SFEU

S vnitřním trhem je neslučitelné, a proto zakázané, pokud to může ovlivnit obchod mezi členskými státy, aby jeden nebo více podniků zneužívaly dominantního postavení na vnitřním trhu nebo jeho podstatné části.

Takové zneužívání může zejména spočívat:

- a) v přímém nebo nepřímém vynucování nepřiměřených nákupních nebo prodejních cen anebo jiných nerovných obchodních podmínek;
- b) v omezování výroby, odbytu nebo technického vývoje na úkor spotřebitelů;

¹⁵⁹ Týč, V., Základy práva EU pro ekonomy, str. 233

- c) v uplatňování rozdílných podmínek vůči obchodním partnerům při plnění stejné povahy, čímž jsou někteří partneři znevýhodňováni v hospodářské soutěži;
- d) v podmiňování uzavření smluv tím, že druhá strana přijme další plnění, která ani věcně, ani podle obchodních zvyklostí s předmětem těchto smluv nesouvisejí.

Existují tři kumulativní podmínky, které dohromady tvoří skutkovou podstatu zakázaného jednání:

a) **dominantní postavení**

Bylo definováno Soudním dvorem jako „pozice hospodářské síly, které požívá podnik a která mu umožňuje, aby na rozhodném trhu zabránil účinné konkurenci tím, že bude s to se chovat v nezanedbatelném rozsahu nezávislé na jiných soutěžitelích, zákaznících a konečně na spotřebitelích.“¹⁶⁰

b) **zneužívání tohoto postavení**

Čl. 102 SFEU uvádí demonstrativně čtyři příklady zneužívání, které jsou z větší části obdobné příkladům uvedených v čl. 101 SFEU.

- Stanovení nepřiměřených cen nebo jiných obchodních podmínek,
- Omezování výroby, odbytu nebo technického rozvoje ke škodě spotřebitelů,
- Znevýhodňování obchodních partnerů uplatňováním nerovných podmínek při rovnocenných dodávkách (diskriminační opatření)
- Vnucování obchodních partnerů tzv. vázaných obchodů (podmiňování uzavření smlouvy další dodávkou, která s původní nemá souvislost).

c) **vliv na obchod mezi členskými státy**

Tato podmínka je Soudním dvorem interpretována velmi široce. Nevyžaduje se skutečné ovlivnění obchodu, ale stačí potenciální možnost takového vlivu.¹⁶¹

8.1.3 APLIKACE USTANOVENÍ O HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽI (ANTITRUSTOVÉ PRÁVO)

Závažnost ustanovení o hospodářské soutěži vyžaduje takovou další právní úpravu, která by zajistila jejich vynutitelnost. Tento úkol plní nařízení 1/2003 (ve znění pozdějších změn a doplňků), které provádí články 101, 102 a 105 SFEU. Podle čl. 105 SFEU jsou Komise a národní soutěžní úřady pověřeny dozíráním na plnění těchto ustanovení a jsou taktéž oprávněny při jejich trvajícím porušení vydat příslušné rozhodnutí. Komisi a národním soutěžním úřadům jsou svěřeny tyto pravomoci:

- 1) zjišťovat skutkový stav při posuzování jednotlivých případů domnělého nebo

¹⁶⁰ Tamtéž, str. 233-234

¹⁶¹ Týč, V., Základy práva EU pro ekonomy, str. 235

- 2) skutečného porušení čl. 101 a 102 SFEU
- 3) rozhodovat o důsledcích porušení

Komise rozhoduje ex offio nebo na základě stížnosti, kterou může podat firma (soutěžitel) s oprávněným zájmem nebo členský stát.

Ad 1) Komise pochopitelně musí mít dostatečné prostředky k tomu, aby mohla ve všech případech spolehlivě a rychle zjistit skutkový stav. K tomu má tyto pravomoci:

- a) požadovat nezbytné informace od vlád a jiných orgánů členských států, jakož i od
- b) podniků a podnikových sdružení,
- c) provádět všeobecný průzkum celých odvětví hospodářství,
- d) provádět šetření na místě,
- e) šetření za pomoci orgánů příslušného státu.

Ve všech případech se podniky musí podrobit požadavkům Komise (jsou-li legitimní), jinak mohou být uloženy pokuty za ztěžování nebo znemožňování práce Komise. Kromě jednorázové pokuty lze uložit i pokutu „periodickou“. Obdobné pravomoci mají i národní soutěžní úřady.

Ad 2) Vlastní rozhodnutí Komise může zahrnovat:

- uložení povinnosti ukončit protiprávní chování,
- event. přijetí předběžného opatření,
- event. přijetí závazků (tj. slibů či záruk podniků) vztahujících se k nařízeným opatřením,
- ukládat sankce

Sankce za porušení pravidel soutěže podle čl. 101 a 102 SFEU, kterými disponuje jak Komise, tak národní soutěžní úřady, jsou pokuty. Jejich horní limit je určen 10% ročního obratu podniku, resp. celé společnosti.

Sazba udělované pokuty je stanovena podle následujících kritérií:

- povaha (druh) protiprávního opatření,
- hospodářský význam podniku a jeho podíl na trhu,
- trvání protiprávního opatření,
- existence úmyslu omezit soutěž,
- otevřenost nebo skrytost jednání,
- případná recidiva.

Při výkonu svých pravomocí má ovšem Komise i určité povinnosti. Zahrnují především pro všechna řízení obvyklou povinnost umožnit stranám vyjádřit se k věci, ať už ústně nebo písemně. Kromě toho má však Komise ještě jednu specifickou povinnost, a sice zachovávat mlčenlivost tam, kde obdržela důvěrné informace.

Je-li dána zároveň pravomoc Komise a vnitrostátního soutěžního orgánu, zahájení řízení před Komisí vede automaticky k zastavení národního řízení.¹⁶²

8.1.4 PRÁVO KONCENTRACÍ (KONTROLA FÚZÍ PODNIKŮ)

Ke spojování (fúzi) podniků, které je projevem koncentrace kapitálu, dochází ve větší či menší míře v každé zemi. Spojování má dvě protikladné stránky, které je třeba uvést do souladu:

- větší (sloučený) podnik má zpravidla silnější postavení na trhu, může lépe překonat ekonomické potíže a jeho činnost je obecně efektivnější,
- spojování podniků znamená zmenšování počtu soutěžitelů na trhu, a tedy kvantitativní omezování soutěže. Nezřídka sloučení větších podniků vede k vytvoření velkého celku, který získává dominantní postavení na trhu.

Důležitá je tedy kontrola spojování ze strany státu, a to tak, že stát povolí jen takové spojení, které neohrozí či nenaruší hospodářskou soutěž na příslušném trhu. Totéž platí i na vnitřním trhu Unie. Spojování podniku na vnitřním trhu podléhá kontrole ze strany Komise.

Výsledkem spojení mohou být dvě různé situace:

- Podnik „a“ se sloučí s podnikem „b“ tak, že ho pohltí (a tedy se zvětší), aniž by sám změnil svůj statut ($a+b = A$).

- Druhý případ je ten, že sloučením dvou či více podniků vznikne nový subjekt ($a+b = C$).

Z jiného hlediska se rozlišuje spojení horizontální (s jiným soutěžitelem nebo ve stejném oboru podnikání) a vertikální (s dodavatelem nebo odběratelem).¹⁶³

PRÁVNÍ ÚPRAVA SPOJOVÁNÍ PODNIKŮ (NAŘÍZENÍ Č. 139/2004)

Úprava obsažená v právu EU se nevztahuje na všechna spojování, nýbrž pouze na ta, která mají význam z hlediska EU, tj. tzv. unijní dimenze. Spojování, která této dimenze nedosahují, nejsou posuzována podle práva EU, nýbrž podle vnitrostátního práva příslušného členského státu. Dimenze EU je dána objemem ročního obrátu všech sloučených podniků, které tvoří nový celek (včetně podniků před sloučením lokalizovaných mimo EU). Obratem se rozumí součet všech příjmů za výrobky a služby po odečtení daně.

Za úplné spojení (tzv. koncentraci) se považuje:

- a) spojení dvou nezávislých podniků,
- b) situace, kdy jedna osoba, ovládající určitý podnik nabude jakýmkoli způsobem (nákupem akcií, smlouvou) vliv v jiném podniku (stačí vliv částečný)
- c) join venture, i když vystupuje jako samostatná jednotka.

Spojení, ať už spočívá v kterékoli z uvedených skutečností, musí být zúčastněnými podniky notifikováno Komisí před svým uskutečněním.¹⁶⁴

¹⁶² Týč, V., Základy práva EU pro ekonomy, str. 236-237

¹⁶³ Tamtéž, str. 237-238

¹⁶⁴ Týč, V., Základy práva EU pro ekonomy, str. 239

8.2 Regulace státních podpor

Jedním z nástrojů, jimiž státy realizují svou hospodářskou politiku, je podpora určitých jednotlivých podniků nebo jejich skupin, tvořících výrobní odvětví. Tato forma státního intervencionismu se používá tam, kde stát má důležitý a dlouhodobý zájem na zachování určitého stupně prosperity daného podniku či odvětví výroby. Tímto zájmem může být řešení problému nezaměstnanosti, podpora vývozu, podpora určitého odvětví, které patří v dané zemi k tradičním (např. malé pivovary), podpora nově vznikajících odvětví apod.

Podíváme-li se na uvedené problémy unijníma očima, vidíme, že podpory poskytované státy:

- a) narušují hospodářskou soutěž nejen v národním měřítku, ale i v měřítku EU a zároveň
- b) narušují obchod mezi členskými státy, tedy volný pohyb zboží, neboť vedou ke ztížení postavení dovozců.

8.2.1 STATNÍ PODPORY SLUČITELNÉ S VNITŘNÍM TRHEM

Podpory slučitelné s vnitřním trhem se řadí do dvou kategorií:

- 1) podpory bez dalšího považované vždy za slučitelné s vnitřním trhem a
- 2) podpory, které mohou být takto kvalifikovány, což záleží na stanovisku Komise.

Ad 1)

- a) podpory sociální povahy poskytované individuálním spotřebitelům za podmínky, že jsou poskytovány bez diskriminace podle původu výrobků, tedy např. podpory postiženým osobám na nákup pomůcek, které potřebují k životu,
- b) podpory určené k náhradě škod způsobených přírodními pohromami nebo jinými mimořádnými událostmi.

Ad 2)

- a) podpory, které mají napomáhat hospodářskému rozvoji oblastí s mimořádně nízkou životní úrovní nebo s vysokou nezaměstnaností, tedy podpory v rámci regionální politiky Unie,
- b) podpory, které mají napomáhat uskutečnění některého významného projektu společného evropského zájmu,
- c) podpory, které mají napravit vážnou poruchu v ekonomice některého členského státu,
- d) podpory, které mají usnadňovat rozvoj určitých hospodářských činností nebo oblastí (např. věda a výzkum, rozvoj malých a středních podniků, ochrana životního prostředí apod.)
- e) podpory, které mají napomáhat kultuře a zachování kulturního dědictví,
- f) jiné druhy podpor, které mohou být určeny rozhodnutím Rady.

Komise tyto výjimky povoluje po posouzení, zda vyhovují těmto kritériím:

- podpora rozvoje, který je v zájmu EU jako celku,
- nezbytnost podpory, tedy nemožnost dosáhnout žádoucího účinku jiným způsobem,
- přiměřenost výše podpory a její formy.¹⁶⁵

8.3 Právo veřejných zakázek v EU

Cílem unijní úpravy, jejíž počátky lze najít v 70. letech, je reagovat na vznik společného (vnitřního) trhu promítnutím jeho principů i do oblasti zadávání veřejných (tedy zejména státních) zakázek. Tyto zakázky již členské státy nemohou zásadně vyhrazovat domácím podnikům. Veřejná soutěž na veřejnou zakázku musí být vyhlášena v měřítku EU; nesmí existovat diskriminace uchazečů z jiných členských států.

Cílem unijní úpravy je především harmonizace vnitrostátních předpisů vztahujících se na veřejné zakázky. Metodou právní úpravy jsou proto směrnice, tj. nevytváří se jednotná úprava komunitární. Existuje tedy směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/24/EU ze dne 26. února 2014 o zadávání veřejných zakázek a o zrušení směrnice 2004/18/ES.

V případě pochybností o regulérnosti řízení o veřejné zakázce musí mít účastníci možnost přezkoumání nezávislým orgánem (zpravidla soudem). Porušený mohou být nejen unijní předpisy, ale i předpisy národní. Při zjištění neregulérnosti je možno přijmout předběžné opatření, aby se zabránilo dalšímu poškozování zájmů, zrušit napadené rozhodnutí, případně rozhodnout o náhradě škody.

Obecný dozor náleží podle směrnice Komisi. Ta může proti členskému státu zahájit řízení podle článku 258 SFEU (Smlouvy o fungování EU) – tzn. vynucování unijního práva.¹⁶⁶

8.4 Právo životního prostředí v EU

Ačkoli politika životního prostředí náleží k nejmladším aktivitám EU, je prezentována jako jedno z nejdůležitějších témat agendy institucí EU, které významným způsobem zasahuje a ovlivňuje i legislativní dění v dalších oblastech (vnitřní trh, energetika, průmysl, doprava, ochrana spotřebitele, veřejné zdraví, obchodní politika, zemědělství a rozvoj venkova, rybolovná a námořní politika atd.).

Výsledkem je poměrně přísný systém norem a regulací týkající se řady oblastí, který se prostřednictvím legislativní aktivity odpovědných institucí stále více rozvíjí. Snaha sladit technologický rozvoj s ochranou přírodních zdrojů se projevuje v mnoha dimenzích.

¹⁶⁵ Týč, V., Základy práva EU pro ekonomy, str. 242-245

¹⁶⁶ Týč, V., Základy práva EU pro ekonomy, str. 248-249

8.4.1 VZNIK POLITIKY A JEJÍ VÝVOJ

První zmínky o environmentální politice se v primárním právu explicitně objevily až od poloviny 80. let 20. století, v rámci Jednotného evropského aktu (JEA), přestože Evropská rada vyzvala Komisi k přípravě konkrétních opatření řešících otázky životního prostředí již na summitu v Paříži, konaném v říjnu 1972. Došlo k tomu pod vlivem první konference OSN, která se zabývala touto problematikou a uskutečnila se v témže roce. Komise následně zahájila aktivity v oblasti životního prostředí prostřednictvím akčních programů (první tzv. Evropský akční program byl vyhlášen pro období 1973-1976). Dosud bylo vyhlášeno celkem 6 těchto akčních programů.

Jednotný evropský akt do stávající Smlouvy o EHS vložil čl. 100a, jenž hovořil o tom, že Komise bude ve svých návrzích týkajících se mimo jiné ochrany životního prostředí vycházet z vysoké úrovně ochrany.

Do Smlouvy o EHS byla potom prostřednictvím JEA vložena nová Hlava VII týkající se právě životního prostředí. Zde již byly zakotveny klíčové principy, na nichž má politika životního prostředí ES spočívat. Činnost Společenství má podle čl. 130r mít v této oblasti za cíl ochranu a zlepšování kvality životního prostředí a lidského zdraví, stejně jako zajištění šetrného a racionálního využívání přírodních zdrojů. Tato činnost Společenství je v oblasti životního prostředí založena na zásadách prevence, přednostní nápravy škod na životním prostředí přímo u zdroje a na zásadě „znečišťovatel platí“.

Požadavky na ochranu životního prostředí mají dle tohoto článku JEA tvořit též součást dalších politik Společenství. Další změny primárního práva v této oblasti přinesla **Smlouva o EU, která již explicitně hovořila o „politice životního prostředí“** (čl. 130) a redefinovala úkoly a cíle Společenství v této oblasti (nově mělo ES též podporovat opatření na mezinárodní úrovni přispívající k řešení regionálních a globálních environmentálních problémů).

Na poli sekundárního práva politika životního prostředí prodělala vývoj ovlivňovaný též tím, jak se členské státy ES/EU i EU jako celek účastnily světových či regionálních konferencí věnovaných životnímu prostředí a připojovaly se k důležitým úmluvám (např. Bernská úmluva o ochraně evropské fauny a flóry z roku 1979, Rámcová úmluva OSN o změně klimatu sjednaná na konferenci v Rio de Janeiru v roce 1992 a především její tzv. Kjótský protokol z roku 1997, tzv. Aarhuská úmluva z roku 1998 atd.).

Od nejdůležitějších priorit 70. let 20. století, mezi něž náležela problematika průmyslového a agrárního znečišťování, se tak regulace v této oblasti vyvíjela: přes ochranu vod, ptactva a dalších živočišných i rostlinných druhů, problematiku nakládání s odpady či podporu ekologicky šetrných produktů až ke snahám o zapracování zásad trvale udržitelného rozvoje do všech politik Společenství.

Šestý akční program Společenství pro životní prostředí, který byl přijat pro období 2002-2012 prostřednictvím rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1600/2002 ze

dne 22. 7. 2002, jmenuje mezi klíčovými prioritami politiky životního prostředí EU boj proti klimatickým změnám, ochranu přírody a biologické rozmanitosti, ochranu zdraví a odpovědné nakládání s přírodními zdroji a odpadem.

V rámci finanční perspektivy pro rozpočtové období 2007-2013 je životní prostředí zařazeno do Nadpisu 2 nazvaného „Ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi“, kam náleží i výdaje na oba pilíře společné zemědělské politiky (podpora tržních mechanismů spolu s přímými platbami plus rozvoj venkova) a na společnou rybolovnou politiku. Výdaje na podporu politiky životního prostředí se přitom na celkových výdajích v rámci tohoto nadpisu (ve výši cca 370 mld. €) mají pro plánované sedmileté období podílet přibližně 0,5 % (pro srovnání SZP včetně politiky rozvoje venkova se na celkových výdajích tohoto nadpisu měla podílet téměř 98 %). Zde je však třeba podotknout, že i v rámci politiky rozvoje venkova, prostřednictvím Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD), jsou financovány některé projekty a aktivity sloužící k ochraně životního prostředí (tzv. agroenvironmentální opatření, včetně podpory ekologického zemědělství, podpora využívání obnovitelných zdrojů energie atd.). K financování politiky životního prostředí tedy neslouží pouze specializované programy (především **program LIFE**, pro období 2007-2013 nazvaný jako **LIFE+**). Určité finanční prostředky na tuto oblast proudí i z fondu EAFRD, Evropského rybářského fondu, Evropského fondu pro regionální rozvoj, Kohezního fondu a některých speciálních rámcových programů, které se týkají výzkumu a inovací.¹⁶⁷

1.1.3 CÍLE A ZÁSADY POLITIKY OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V EVROPSKÉ UNII

Čl. 191 SFEU (Smlouvy o fungování Evropské unie)

Politika EU v oblasti životního prostředí přispívá k sledování následujících cílů:

- zachování, ochrana a zlepšování kvality životního prostředí,
- ochrana lidského zdraví,
- uvážlivé a racionální využívání přírodních zdrojů,
- podpora opatření na mezinárodní úrovni, určených k řešení regionálních a celosvětových problémů životního prostředí, a zejména boj proti změně klimatu.

Politika EU v oblasti životního prostředí je zaměřena na vysokou úroveň ochrany, přičemž přihlíží k rozdílné situaci v jednotlivých regionech EU. Je založena na zásadách obezřetnosti a prevence, odvracení ohrožení životního prostředí především u zdroje a na zásadě "znečišťovatel platí".

¹⁶⁷ Euroskop, *Životní prostředí*, [online]. 2005-13, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8926/sekce/zivotni-prostredi>

V této souvislosti obsahují harmonizační opatření odpovídající požadavkům ochrany životního prostředí, popřípadě ochrannou doložku, na základě které jsou členské státy zmocněny přijmout z mimoekonomických důvodů ochrany životního prostředí dočasná opatření podléhající kontrolnímu procesu Unie.

Při přípravě politiky v oblasti životního prostředí přihlédne Unie k:

- dostupným vědeckým a technickým údajům,
- podmínkám životního prostředí v různých regionech EU,
- možnému prospěchu a nákladům plynoucím z činnosti nebo nečinnosti,
- hospodářskému a sociálnímu rozvoji Unie jako celku a vyváženému rozvoji jeho regionů.

V rámci svých pravomoci spolupracuje Unie a členské státy se třetími zeměmi a příslušnými mezinárodními organizacemi. Podrobnosti spolupráce Unie mohou být předmětem dohod mezi Unii a dotýčnými třetími stranami.

Zásada prevence znamená, že na poškození životního prostředí se nemá čekat, ale má mu být preventivně předcházeno.

Zásada obezřetnosti: Ze zásady obezřetnosti vyplývá, že opatření politiky životního prostředí mohou být stanovena také pod prahem nebezpečného účinku. Postačí, pokud při odpovídajícím potenciálu ohrožení v určité situaci je zvolené opatření schopno zmírnit ohrožení.

Zásada nápravy ohrožení životního prostředí u zdroje: Prakticky význam má zásada nápravy ohrožení životního prostředí u zdroje v oblasti předpisů upravujících odpady, kde podporuje zásadu, že odpad má být zneškodňován ve státě, popřípadě regionu původu.

Zásada náhrady škody znečišťovatelem: Podle této zásady náklady na odstraňování poškození životního prostředí nese ten, který poškození životního prostředí způsobil. Zahrnutí nákladů na prevenci dokládá, že se zásada náhrady škody znečišťovatelem vztahuje také na budoucí nebo potenciální poškození životního prostředí.

Níže jsou charakterizovány některé z vybraných oblastí práva životního prostředí v EU.

8.4.2 ODPADY

Za účelem odstranění stávající souvislosti mezi nárůstem a vznikem odpadů přijímá Evropská unie právní rámec, jehož cílem je kontrolovat celý životní cyklus odpadu počínaje vznikem a konče likvidací s důrazem na využití a recyklaci.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/851 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice 2008/98/ES o odpadech

Tato směrnice vytváří právní rámec pro zpracování odpadů v rámci EU. Jejím cílem je chránit životní prostředí a lidské zdraví předcházením škodlivým účinkům vzniku odpadů a nakládání s nimi.

Z oblasti působnosti této směrnice jsou vyňaty:

- plynné emise vypouštěné do ovzduší;
- radioaktivní odpady;
- vyřazené výbušniny;
- exkrementy;
- odpadní vody;
- vedlejší produkty živočišného původu;
- mrtvá těla zvířat, která uhynula jiným způsobem než porážkou;
- části nerostných surovin.

HIERARCHIE ODPADŮ

S cílem zlepšit ochranu životního prostředí musí členské státy přijmout opatření pro zpracování svých odpadů v souladu s následující hierarchií, která se použije jako pořadí priorit:

- předcházení vzniku;
- příprava k opětovnému použití;
- recyklace;
- jiné využití, zejména energetické použití;
- odstranění.

Členské státy mohou přijmout legislativní opatření na posílení této hierarchie zpracování odpadů. Musí však zajistit, aby nakládání s odpady neohrožovalo lidské zdraví a nepoškozovalo životní prostředí.

NAKLÁDÁNÍ S ODPADY

Každý původce nebo držitel odpadu musí provádět zpracování odpadu sám nebo ho nechá zpracovat prostřednictvím nějakého obchodníka, zařízení nebo podniku. V případě potřeby mohou členské státy spolupracovat na vybudování sítě zařízení na odstraňování odpadu. Tato síť musí umožňovat nezávislost Evropské unie v oblasti nakládání s odpady. Nebezpečné odpady musí být skladovány a zpracovány za podmínek ochrany životního prostředí a zdraví. V žádném případě se nesmí směšovat s jinými nebezpečnými odpady a musí být zabaleny a označeny v souladu s mezinárodními normami a normami EU.

POVOLENÍ A REGISTRACE

Každé zařízení nebo společnost, která plánuje provádět zpracování odpadů, získá povolení u příslušných orgánů, jež určí zejména množství a druh zpracovávaného odpadu, používaný postup a činnosti v oblasti sledování a kontroly.

Jakýkoli způsob spalování nebo spoluspalování pro energetické využití se musí provádět pouze v případě, že toto využití probíhá s vysokým stupněm energetické účinnosti.

PLÁNY A PROGRAMY

Pro nakládání s odpady jsou příslušné orgány povinny stanovit jeden nebo více plánů, které pokryjí celé území dotyčného členského státu. Tyto plány obsahují zejména druh, množství, zdroj odpadů, stávající důležitá zařízení na odstraňování a využití odpadu.

Musí být rovněž vypracovány plány předcházení s ohledem na zrušení souvislosti mezi hospodářským růstem a dopady na životní prostředí spojenými se vznikem odpadů. Členské státy oznámí tyto plány Evropské komisi.

Vznik odpadů má v rámci Evropské unie vzrůstající tendenci. Proto je pro lepší vymezení činností v oblasti nakládání s odpady důležité upřesnit klíčové pojmy, jako jsou využití a odstraňování odpadů.

Je také důležité posílit opatření, která je nutno přijmout pro předcházení a snižování vlivu vzniku odpadů a nakládání s nimi na životní prostředí. Za účelem zachování přírodních zdrojů by dále mělo být podporováno využití odpadů.

8.4.3 ŘÍZENÍ JAKOSTI VOD KE KOUPÁNÍ V EU

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/7/ES ze dne 15. února 2006 o řízení jakosti vod ke koupání a o zrušení směrnice 76/160/EHS

Voda je vzácným přírodním zdrojem, který by měl být s ohledem na jeho jakost chráněn, střežen, spravován a podle toho by s ním mělo být nakládáno. Zvláště povrchové vody jsou obnovitelnými zdroji s omezenou schopností regenerace po nepříznivých dopadech lidské činnosti. Trvalý význam politiky EU v oblasti vod ke koupání je zřejmý každou koupací sezonu, jelikož chrání veřejnost před znečištěním způsobeným nehodou i trvalým znečištěním, ke kterému došlo v oblastech koupání v EU nebo v jejich blízkosti.

Tato směrnice obsahuje ustanovení pro monitorování a klasifikaci jakosti vod ke koupání, řízení jakosti vod ke koupání, informování veřejnosti o jakosti vod ke koupání. Tato směrnice se vztahuje na jakoukoli část povrchových vod, u které příslušný orgán očekává, že se v nich bude koupat velký počet lidí, a pro kterou nevydal trvalý zákaz koupání nebo trvalé varování před koupáním. Nevztahuje se tedy na:

1. plavecké a lázeňské bazény,
2. ohraničené vody podléhající úpravě nebo používané k léčebným účelům či
3. umělé vytvořené ohraničené vody oddělené od povrchových a podzemních vod.

Monitorovacím místem je místo, kde se očekává většina koupajících se nebo se podle profilu vod ke koupání očekává největší riziko znečištění.

Členské státy EU zajistí, aby na základě monitorování ukazatelů byly sestaveny soubory údajů o jakosti vod ke koupání. Posuzování jakosti vod ke koupání se provádí pro veškeré

vody ke koupání, po skončení každé koupací sezony a na základě souboru údajů o jakosti vody ke koupání sestaveném pro dotyčnou koupací sezonu a tři předcházející koupací sezony. Na základě posouzení jakosti vod ke koupání klasifikují členské státy podle kritérií vody ke koupání jako:

1. nevyhovující
2. přijatelné
3. dobré nebo
4. výborné

Jakmile se členské státy EU dozví o nečekaných situacích, které mají nebo u nichž by se dalo důvodně předpokládat, že budou mít nepříznivý dopad na jakost vod ke koupání nebo na zdraví koupajících se, zajistí, aby byla přijatá včasná a přiměřená opatření řízení. Tato opatření zahrnují informování veřejnosti a případně dočasný zákaz koupání. Naznačuje-li profil vod ke koupání možné rozmnožení sinic, provede se odpovídající monitorování, aby bylo možno včas určit zdravotní rizika. Dojde-li k rozmnožení sinic a byla-li zjištěna nebo předpokládají-li se zdravotní rizika, přijmou se neprodleně přiměřená opatření řízení, aby se zabránilo vystavení tomuto riziku, včetně informování veřejnosti.

Naznačuje-li profil vod ke koupání možné rozmnožení makroskopických řas nebo mořského fytoplanktonu, provede se šetření, aby se určila jejich přijatelnost a zdravotní rizika, a přijmou se přiměřená opatření řízení, včetně informování veřejnosti.

Vody ke koupání se kontrolují vizuálně, pokud jde o znečištění např. zbytky dehtu, sklem, plasty, gumou nebo jiným odpadem. Je-li zjištěno takovéto znečištění, přijmou se přiměřená opatření řízení, včetně informování veřejnosti.

Dojde-li k příhraničním dopadům na jakost vod ke koupání v jednom povodí, spolupracují přiměřené dotčené členské státy EU při provádění směrnice o řízení jakosti vod ke koupání, včetně spolupráce prostřednictvím odpovídající výměny informací a společných opatření ke kontrole těchto vlivů.

Členské státy EU zajistí, aby byly během koupací sezony aktivně šířeny níže uvedené informace a aby byly neprodleně k dispozici na snadno dostupném místě v blízkosti vod ke koupání:

- a) aktuální klasifikace vod ke koupání a zákaz koupání nebo varování před koupáním, jasným a jednoduchým znakem nebo symbolem,
- b) obecný popis vod ke koupání v obecně srozumitelném jazyce,
- c) v případě vod ke koupání náchylných ke krátkodobému znečištění:
 - oznámení, že vody ke koupání jsou náchylné ke krátkodobému znečištění,
 - údaj o počtu dnů, kdy byl v předcházející koupací sezoně kvůli takovému znečištění vydán zákaz koupání nebo varování před koupáním, a
 - upozornění, pokud se takovéto znečištění předvídá, nebo došlo-li k němu;
- d) informace o povaze a očekávané délce trvání výjimečných situací;
- e) je-li vydán zákaz koupání nebo varování před koupáním, oznámení pro veřejnost s uvedením důvodů;

f) je-li vydán trvalý zákaz koupání nebo trvalé varování před koupáním, skutečnost, že voda v dotyčné oblasti již není vodou ke koupání, spolu s uvedením důvodů zrušení klasifikace, a

g) údaje, kde je možno získat podrobnější informace

Členské státy předají Evropské komisi pro každou koupací sezonu výsledky monitorování a posouzení jakosti vod ke koupání a rovněž popis významných opatření řízení, která byla přijata. Členské státy EU poskytnou tyto informace každý rok do 31. prosince za předcházející sezonu.

Každý rok před zahájením koupací sezony informují členské státy EU Evropskou komisi o všech vodách určených jako vody ke koupání, včetně důvodu změn oproti předchozímu roku.

8.4.4 JAKOST VODY URČENÉ K LIDSKÉ SPOTŘEBĚ

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/2184 ze dne 16. prosince 2020 o jakosti vody určené k lidské spotřebě

Tato směrnice byla přijata vzhledem k tomu, že je nutné, s přihlédnutím k významu jakosti vody určené k lidské potřebě pro lidské zdraví, stanovit na úrovni EU základní normy jakosti, které musí voda určena k lidské spotřebě splňovat. Vodou určenou k lidské spotřebě je veškerá voda, v původním stavu nebo po úpravě, určená k pití, vaření, přípravě potravin nebo k jiným účelům v domácnosti, bez ohledu na její původ, či zda je dodávána z rozvodné sítě, ze zásobníků cisteren, v lahvích nebo kontejnerech. Dále je to veškerá voda používaná v potravinářských zařízeních k výrobě, zpracování, konzervaci nebo uvádění výrobků nebo látek určených k lidské spotřebě na trh, pokud se příslušné vnitrostátní orgány neujistí, že jakost této vody nemůže ovlivnit zdravotní nezávadnost potravin v jejich konečné podobě. Členské státy EU zajistí, aby opatření přijatá k provádění této směrnice nevedla za žádných okolností přímo či nepřímo ke zhoršení současné jakosti vody určené k lidské spotřebě, je-li to podstatné pro ochranu lidského zdraví, ani jakékoli zvýšení znečištění vod užívaných pro výrobu pitné vody. V této směrnici jsou určeny normy jakosti vod určené k lidské spotřebě. Hodnoty ukazatelů musí být dodržovány v případě:

- a) vody určené k lidské spotřebě dodávané z rozvodné sítě v místě, uvnitř budov a areálů, kde vytéká z kohoutků, z nichž se běžně odebírá voda určená k lidské spotřebě;
- b) vody určené k lidské spotřebě dodávané ze zásobníku v místě, kde vytéká ze zásobníku;
- c) vody určené k lidské spotřebě stáčené do lahví nebo nádob v místě stáčení vody do lahví nebo nádob;
- d) vody určené k lidské spotřebě používané v potravinářském podniku v místě, kde se voda v tomto podniku používá.

Členské státy EU přijmou veškerá potřebná opatření, aby zajistily, že bude prováděno pravidelné monitorování jakosti vody určené k lidské spotřebě za účelem kontroly, zda voda dostupná pro spotřebitele splňuje požadavky této směrnice, a zejména zda jsou dodržovány hodnoty ukazatelů. Vzoroky vody by měly být odebírány tak, aby byly reprezentativní pro jakost vody spotřebovávané během celého roku. Členské státy EU navíc přijmou veškerá potřebná opatření, aby zajistily, že tam, kde je součástí úpravy nebo rozvodu vody určené k lidské spotřebě dezinfekce, bude ověřena účinnost postupu používaného k dezinfekci a že jakékoli znečištění pocházející z vedlejších produktů dezinfekce bude co nejmenší, aniž by byla přitom snížena účinnost dezinfekce.

Členské státy EU také musí provést nezbytná opatření, aby zajistily, že spotřebitelé budou mít k dispozici dostačující a aktuální informace o jakosti vody určené k lidské spotřebě.

8.4.5 POSUZOVÁNÍ A ŘÍZENÍ KVALITY VNĚJŠÍHO OVZDUŠÍ V EU

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/50/ES ze dne 21. května 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu

Tato směrnice stanoví opatření s cílem:

- definovat a stanovit cíle týkající se kvality venkovního ovzduší, aby byly sníženy škodlivé účinky na zdraví a životní prostředí;
- na základě společných kritérií a metod vyhodnotit kvalitu venkovního ovzduší v členských zemích;
- shromáždit informace o kvalitě venkovního ovzduší zejména za účelem kontroly dlouhodobých tendencí;
- postupovat tak, aby informace o kvalitě ovzduší byly k dispozici veřejnosti;
- zachovat kvalitu venkovního ovzduší, pokud je dobrá, a zlepšit ji, pokud taková není;
- podporovat spolupráci mezi členskými zeměmi za účelem omezení znečišťování ovzduší.

Členské země navrhnou příslušné úřady a organizace pověřené vyhodnocováním kvality vnějšího ovzduší, schvalováním měřicích zařízení, zaručením přesnosti měření, analýzou metod hodnocení a spoluprací s ostatními členskými zeměmi a Komisí.

HODNOCENÍ KVALITY OVZDUŠÍ

Tato směrnice stanoví systém hodnocení kvality vnějšího ovzduší, pokud jde o oxid siřičitý, oxid dusičitý a oxidy dusíku, částice PM₁₀ a PM_{2,5}, olovo, benzen, oxid uhelnatý a také ozon. Členské země zřídí na celém svém území pásma (městské, poloměstské, venkovské, základní venkovské) a budou hodnotit kvalitu ovzduší a správy kvality ovzduší.

Tato směrnice stanoví prahy hodnocení podle znečišťujícího činitele, kritéria vztahující se k hodnotící metodě (především určení míst odběru), referenční metody pro měření, mezní hodnoty pro ochranu lidského zdraví a životního prostředí, cíl i závazek omezit vystavení obyvatelstva působení částic PM_{2,5}, informativní prahovou hodnotu a varovnou prahovou hodnotu, kritické úrovně pro ochranu vegetace a seznam informací, které by se měly vyskytovat v akčních plánech na zlepšení kvality ovzduší.

Každý členský stát vybuduje nejméně jednu měřicí stanici a může se dohodnout na vybudování jedné nebo více společných měřicích stanic se sousedními členskými státy.

ŘÍZENÍ KVALITY OVZDUŠÍ A AKČNÍ PLÁNY

Pokud je úroveň koncentrace znečišťujících látek ve vnějším ovzduší nižší než mezní hodnoty stanovené tímto nařízením, členské země dbají na udržení úrovně těchto znečišťujících látek pod mezními hodnotami a snaží se zachovat kvalitu ovzduší slučitelnou s udržitelným rozvojem.

Pokud úroveň znečišťujících látek ve vnějším ovzduší překračují některou z mezních hodnot nebo některou cílovou hodnotu, vždy zvýšenou o odpovídající pásmo překročení, členské státy sestaví plány vztahující se ke kvalitě ovzduší pro příslušnou zónu nebo aglomeraci, a to za účelem dosažení cílové hodnoty nebo předem definované mezní hodnoty.

V případě překročení těchto mezních hodnot po lhůtě stanovené k uskutečnění plánů počítají tyto plány vztahující se ke kvalitě ovzduší s vhodnými opatřeními tak, aby období překračování limitů bylo co možná nejkratší. Plány mohou obsahovat specifická dodatečná opatření na ochranu citlivých kategorií obyvatel. Mohou být zvažena opatření podobná těm, která stanoví rámec krátkodobých akčních plánů.

Pokud existuje riziko, že úroveň znečišťujících látek překročí stanovené prahy poplachu, členské státy sestaví akční plány určující opatření, která je třeba krátkodobě přijmout, aby bylo omezeno riziko nebo zkráceno jeho trvání. Tyto akční plány mohou zejména pozastavit činnosti, které přispívají k riziku překročení (silniční provoz, stavební práce, provoz průmyslových zařízení atd.). Tyto akční plány mohou navíc obsahovat zvláštní opatření na ochranu citlivých kategorií obyvatel, především dětí.

V případě překročení prahů v důsledku přeshraničního pohybu látek znečišťujících ovzduší dotyčné členské země spolupracují a koordinují svoji činnost, aby ukončily toto překročení.

INFORMOVÁNÍ VEŘEJNOSTI

Členské státy dbají na to, aby byly veřejnost a příslušné organizace systematicky a adekvátně informovány o koncentracích znečišťujících látek, kterých se týká toto nařízení, ve vnějším ovzduší. V případě, že došlo k překročení prahů poplachu a prahů informování obyvatelstva, zveřejní členské státy:

- informace o zjištěném překročení limitu (místo, druh prahu, čas a trvání překročení, nejvyšší zjištěná koncentrace),
- předpověď na následující hodiny a dny,
- informace o druhu postižených osob, možných účincích na zdraví a doporučeném chování,
- informace o preventivních opatřeních a opatřeních směřujících k omezení emisí.

Členské země rovněž dají veřejnosti k dispozici výroční zprávy o všech znečišťujících látkách, kterých se směrnice týká.

SANKCE

Členské státy EU definují režim sankcí uplatnitelných v případě porušení národních předpisů, které byly přijaty při provádění této směrnice, a přijmou všechna nezbytná opatření k její realizaci. Sankce mají být účinné, přiměřené a odstrašující.¹⁶⁸

8.4.6 EKOZNAČKA EU

V současné době používá ekoznačku Ekologicky šetrný výrobek/služba nebo Ekoznačku EU na jednom či více výrobcích přes 100 českých i zahraničních firem a jejich počet neustále roste.

V Evropské unii a Evropském hospodářském prostoru se můžete setkat se symbolem Ekoznačky EU v podobě květiny. Tato Květina je udělována výrobkům šetrným vůči životnímu prostředí. Ostatní ekologické značky vyjadřují šetrnost v užším měřítku - např. recyklovatelnost nebo energetickou úspornost. Pouze Květina (The Flower) je symbolem pro šetrnost vůči životnímu prostředí v průběhu celého životního cyklu výrobku – od výroby až po likvidaci. Přísná ekologická kritéria existují pro více než 23 kategorií výrobků a služeb.¹⁶⁹ Květina může být udělena v těchto kategoriích: pračky; myčky nádobí; chladničky a mrazničky; prací prostředky; mycí prostředky pro myčky; mycí prostředky pro ruční mytí nádobí; hygienický papír; grafický papír (pro tisk, kopírování apod.); textilní výrobky; obuv; ložní matrace; prostředky pro zlepšení kvality půdy; barvy a laky pro interiéry; osobní počítače; světelné zdroje; přenosné počítače; víceúčelové čisticí prostředky a čisticí prostředky pro hygienická zařízení; vysavače; televizory; tvrdé podlahové krytiny; maziva; turistické ubytovací služby; služby kempů. Kategorie služeb pro udělení ekoznačky EU jsou dvě: turistické ubytovací služby a ubytovací služby kempů. Provozovatelé získáním Květiny dokazují, že poskytování ubytování probíhá v souladu s ochranou a sníženým negativním dopadem na životní prostředí. O ekoznačku EU může požádat výrobce nebo poskytovatel služeb, jehož výrobek (či služba) musí být k dostání na trhu kdekoli na území EU. Může tak učinit u kteréhokoliv kompetentního orgánu v jakémkoliv členském

¹⁶⁸ Evropa, *Čisté ovzduší pro Evropu*, [online]. 7.8.2008, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/air_pollution/ev0002_cs.htm

¹⁶⁹ Euroskop, *Ekoznačka EU – Květina*, [online]. 2005-13, [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/599/975/clanek/ekoznacka-eu-->

státě EU; v České republice je to Agentura pro ekologicky šetrné výrobky, jako součást informační agentury CENIA (České informační agentury životního prostředí).

Obrázek č. 1: ekoznačka EU ¹⁷⁰

AGENTURA PRO EKOLOGICKY ŠETRNÉ VÝROBKÝ: JAKO SOUČÁST CENIA

Agentura pro ekologicky šetrné výrobky je odpovědným výkonným orgánem Národního programu označování ekologicky šetrných výrobků:

- přijímá návrhy výrobců, dovozců, poskytovatelů služeb, institucí, zainteresovaných organizací i nejširší veřejnosti a vydává navrhovateli písemné stanovisko
- zajišťuje přípravu a zpracování technických zpráv a návrhů směrnic
- registruje a vyřizuje přihlášky a zpracovává zprávu o výrobcích, kterým má být ekoznačka udělena
- poskytuje žadatelům přihlášky, veškeré příslušné materiály, informace a pokyny
- na základě rozhodnutí ministra životního prostředí uzavírá s žadatelem licenční smlouvu, za kterou vybírá registrační poplatek
- vede evidenci expertů a odborných stanovíšť, autorizovaných a akreditovaných laboratoří a zkušeben, které je schopna žadateli doporučit
- o své činnosti předkládá Agentura ministroví životního prostředí a Radě jednou ročně zprávu a dvakrát do roka připravuje kontrolní den své činnosti
- na základě požadavků uvedených ve směrnicích je Agentura oprávněna provádět kontrolu dodržování podmínek pro propůjčení ochranné známky u držitele ekoznačky. ¹⁷¹

¹⁷⁰http://www.google.pl/imgres?q=ekozna%C4%8Dka&hl=cs&safe=off&sa=X&biw=1600&bih=799&tbn=isch&prmd=imvns&tbnid=xqB1qSrx-jNiyM:&imgrefurl=http://ekonomika.idnes.cz/foto.aspx%3Ffoto1%3DMMBB35352e_ecola-bel.jpg%26id%3DA20100820_vem_736&docid=ieRRYy37FETgOM&imgurl=http://i.idnes.cz/10/082/maxi/MMBB35352e_ecola-bel.jpg&w=640&h=480&ei=415oT9T3D6LR4QTW8o34CA&zoom=1&iact=rc&dur=390&sig=118349284611297873588&page=2&tbnh=131&tbnw=212&start=32&ndsp=37&ved=1t:429,r:24,s:32&tx=107&ty=103

¹⁷¹ Buy Smart, *Ekologický šetrný výrobek*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.buy-smart.info/znamky/ekologicky-setrny-vyrobek2/ekologicky-setrny-vyrobek>

EKOLOGICKY ŠETRNÝ VÝROBEK

Předtím, než výrobek získá oprávnění používat evropskou ekoznačku, je podroben přísným zkouškám za účelem zjištění, jakým způsobem ovlivňuje v průběhu svého celého životního cyklu životní prostředí. Na zřetel se berou všechny procesy ovlivňující životní prostředí, počínaje získáváním surovin, výrobou a distribucí (včetně obalů), přes používání spotřebitelem a likvidací konče. Je samozřejmé, že různé výrobky během různých fází své životnosti zatěžují životní prostředí vždy v různé intenzitě.¹⁷²

Obrázek č. 2: ekologicky šetrný výrobek ¹⁷³

Ekologicky šetrný výrobek přináší spotřebiteli:

- věrohodnou a srozumitelnou informaci o provedeném ekologickém hodnocení výrobku a o jeho vlastnostech
 - státní garanci toho, že u označeného výrobku jsou minimalizovány nepříznivé vlivy na životní prostředí, potvrzení vyšší užitné hodnoty na základě toho, že prošel přísnými testy prokazujícími splnění kvalitativních a ekologických požadavků
 - doklad, že u označeného výrobku byly minimalizovány negativní vlivy na zdraví spotřebitele (např. riziko vzniku alergické reakce apod.)
 - mezinárodní uznání o výrobku doloží, že je k životnímu prostředí šetrnější než konkurenční a neoznačené výrobky
 - doporučení zákazníkům od řady ekologických nevládních organizací
 - zařazení se mezi prioritně nakupované zboží všemi institucemi, které používají systém zelených zakázek

¹⁷²Ekoznačka EU, [online]. [cit.18.8.2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/brochures/consumers/cs/general.pdf>

¹⁷³http://www.google.pl/imgres?q=ekologicky+%C5%A1etrn%C3%BD+v%C3%BDrobek&num=10&hl=cs&safe=off&biw=1600&bih=799&tbn=isch&tbnid=R7E4ETe2nLfVoM:&imgrefurl=http://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/zpravy-zd/ekoznačka-je-proti-klase-jen-chudy-pribuzny&docid=WDjO0j--m1IzBM&imgurl=http://ekolist.cz/velkeobrazky/zel-dom/esv/esvlogo_z.jpg&w=350&h=340&ei=X2NoT6DXHsy7hAe6hIW1Cg&zoom=1&iact=hc&vpx=476&vpy=170&dur=483&hovh=221&hovw=228&tx=114&ty=110&sig=118349284611297873588&sqi=2&page=1&tbnh=130&tbnw=134&start=0&ndsp=36&ved=1t:429,r:2,s:0

- snadnější orientaci v široké škále téměř rovnocenných výrobků.¹⁷⁴

ÉKOLOGICKÝ ŠETRNÁ SLUŽBA

Udílání ekoznaček se již několik let zaměřuje především na spotřební zboží. Na životní prostředí však mají, kromě výrobků, které denně kupujeme a používáme ve svých domácnostech, značné negativní dopady i služby, které běžně využíváme. Evropská komise proto na základě mnoha studií rozhodla, že je vhodné zaměřit se i na služby, a to konkrétně v oblasti turismu. Vznikla tedy kritéria, na základě kterých lze udělit ekoznačku EU i hotelům (resp. široké škále typu turistických ubytovacích zařízení) a kempům. Český národní program tato kritéria převzal i pro systém udílání národní ekoznačky „Ekologicky šetrná služba“.¹⁷⁵

Obrázek č. 3: ekologicky šetrná služba¹⁷⁶

Ekoznačka udělená ubytovacímu zařízení či kempu znamená, že zařízení:

- a) efektivně využívá energii,
- b) respektuje okolní přírodu,
- c) a poskytuje vše, co je potřebné k bezstarostnému odpočinku

¹⁷⁴Bio - infoweb, *Značka ekologický šetrný výrobek*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <http://www.bio-infoweb.cz/products/znacka-ekologicky-setrny-vyrobek/>

¹⁷⁵Petrová, Adéla, *Ekoznačení v oblasti ubytovacích služeb*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/cenia-akt-tema.nsf/\\$pid/MZPMSFKOCRLZ](http://www.cenia.cz/web/www/cenia-akt-tema.nsf/$pid/MZPMSFKOCRLZ)

¹⁷⁶http://www.google.pl/imgres?q=ekologicky+%C5%A1etrn%C3%BD+slu%C5%BEba&hl=cs&safe=off&biw=1600&bih=799&tbm=isch&tbid=RH95sWQL83WrsM:&imgrefurl=http://www.bio-life.cz/clanky/priroda-ekologie/prepnete-na-zelenou-ve-vasi-kancelari.html&docid=wYGf7PmsI12FnM&imgurl=http://www.biospotrebitel.cz/data/images/350x350/Clanky/Zelen____kan-cel____/clip_image002.jpg&w=202&h=202&ei=zWVoT6P4GYHm4QTUqIH-DCQ&zoom=1&iact=hc&vpx=814&vpy=171&dur=31&hovh=161&hovw=161&tx=71&ty=100&sig=118349284611297873588&page=1&tbnh=139&tbnw=139&start=0&ndsp=33&ved=1t:429,r:4,s:0

Logem Ekologicky šetrná služba se mohou pochlubit ti poskytovatelé některých služeb, kteří prokážou, že jednají v souladu se zásadami snižování negativního dopadu na životní prostředí i s ohledem na zdraví svých zákazníků. Nejedná se o novou ekoznačku na našem trhu, ale o další směr, kterým se ubírá v roce 1994 založený Národní program environmentálního značení. V kategoriích služeb jsou pečlivě identifikovány a vybírány ty, jejichž dopad na životní prostředí je značný a zároveň jej lze poměrně snadno zmírnit. Po vzoru zahraničních programů udílení ekoznačky bylo možné získat právo užívat logo Ekologicky šetrná služba pro ubytovací zařízení (hotely, pensiony, horské chaty apod.) a kempy. Mezi dalšími pak přibyly školy a obchody, v přípravě jsou kritéria pro hodnocení kancelářských provozů a tiskáren. Ekoznačka EU – Květina – která se udílí i v ČR, dokonce zaznamenala největší úspěch právě mezi provozovateli ubytovacích zařízení. V celé EU je tak na 50 kempů s ekoznačkou a přes 200 hotelů, penzionů, BaB apod. Mezi prvními, kteří se v České republice chopili příležitosti získat ekoznačku, byli právě provozovatelé turistických ubytovacích zařízení.¹⁷⁷

Co tedy znamená, že ubytovací zařízení je ekologicky šetrné?

- ve společných prostorech jsou oddělena místa pro nekuřáky,
- je upřednostňováno používání výrobků, opatřených ekoznačkou; díky tomu je nižší znečišťování ovzduší způsobené barvami a čisticími prostředky,
- personál je vyškolen k tomu, aby odborně používal dezinfekční prostředky a jiné chemikálie,
- odpadní vody pocházející z ubytovacích zařízení a kempů musí být před vypuštěním do životního prostředí vyčištěny,
- používání pesticidů a umělých hnojiv v kempech a v okolí ubytovacích zařízení je regulováno,
- odpad je tříděn, nebezpečný odpad je shromažďován odděleně a vhodným způsobem likvidován,
- hostům jsou poskytovány informace týkající se ochrany životního prostředí,
- ručníky a ložní prádlo jsou vyměňovány pouze jednou týdně nebo na požádání hosta,
- vypínání topení a osvětlení je regulováno¹⁷⁸

8.5 Ochrana spotřebitele v EU

Cílem politiky je zajistit spotřebitelům v rámci jednotného trhu stejně vysokou úroveň ochrany a bezpečnosti. Politika se zaměřuje na ochranu zdraví, bezpečnost a zájmy kon-

¹⁷⁷CENIA, Česká informační agentura životního prostředí, *Ekologická šetrná služba a Program česká kvalita*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/_C12571B20041E945.nsf/\\$pid/CEN-MSFQUR826](http://www.cenia.cz/_C12571B20041E945.nsf/$pid/CEN-MSFQUR826)

¹⁷⁸Petrová, Adéla, *Ekoznačení v oblasti ubytovacích služeb*, [online]. [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/cenia-akt-tema.nsf/\\$pid/MZPMSFKOCRLZ](http://www.cenia.cz/web/www/cenia-akt-tema.nsf/$pid/MZPMSFKOCRLZ)

zumentů, prosazuje společný přístup k zákazníkům a práva na informace. Ochrana spotřebitele má také přispívat k účinnému fungování vnitřního trhu, zvyšovat zákaznickou důvěru v přeshraniční transakce a tak stimulovat odbyt.

8.5.1 VÝVOJ POLITIKY OCHRANY SPOTŘEBITELE

K harmonizaci národních postupů na ochranu spotřebitele začalo docházet od poloviny 70. let. V roce 1975 představila Evropská komise Předběžný program EHS o ochraně spotřebitele, který se stal základem spotřebitelské legislativy.

Dokument shrnul pět základních práv spotřebitelů:

- právo na ochranu zdraví a bezpečnosti
- právo na ochranu ekonomických zájmů
- právo na náhradu škody
- právo na informace a vzdělávání
- právo na zastupování

Po Předběžném programu následovaly ještě další iniciativy, ale za skutečný začátek komunitární spotřebitelské politiky můžeme považovat až Jednotný evropský akt (1987), který zmocnil Evropskou komisi k návrhu opatření na ochranu spotřebitelů. Jako samostatnou a plnohodnotnou komunitární politiku zavedla ochranu spotřebitele Maastrichtská smlouva (1993), požadavky vyplývající z ochrany spotřebitele a při provádění ostatních evropských politik zohlednila i Amsterodamská smlouva (1999).

Přetrvávajícím úkolem politiky je zvyšování bezpečnosti výrobků skrze lepší monitoring spotřebitelských trhů. Komise se rovněž zaměřuje na zjednodušení právních předpisů ochrany spotřebitele a jejich efektivnější vymáhání. Hlavním cílem agendy je zohlednit spotřebitele v ostatních politikách. V 90. letech se působnost politiky rozšířila i na internetové nákupy.

Lisabonská smlouva zařadila politiku ochrany spotřebitele do sdílených pravomocí EU. Smlouva přiznává ochraně spotřebitele průřezový význam; požadavky vyplývající z ochrany spotřebitele tak budou brány v úvahu při vymezování a provádění jiných politik a činností EU.

8.5.2 FUNGOVÁNÍ SPOTŘEBITELSKÉ POLITIKY

Strategie spotřebitelské politiky je věcně zaměřena na oblast ochrany potravin, ochrany veřejného zdraví a ochrany práv spotřebitele. Opatření na ochranu širších spotřebitelských zájmů se týkají i těchto okruhů:

- poctivé obchodní praktiky
- klamavá a srovnávací reklama
- cenové ukazatele a etikety
- nepřiměřené smluvní podmínky

- distanční a podomní prodej
- práva cestujících

Díky zásadě vzájemného uznávání výrobků může výrobce jednoho členského státu volně vstupovat na trh ostatních zemí Unie bez obav, že bude jeho produktům odmítnut přístup. V případech, kdy vzájemnému uznávání výrobků brání rozdíly mezi národními standarty, mohou být na jednotný trh uvedeny pouze produkty, které splňují společná kritéria obsažená ve směrnicích schválených Radou na návrh Komise.¹⁷⁹

8.5.3 PODPORA INFORMOVANOSTI A VÝCHOVY SPOTŘEBITELŮ V EU

Jedním ze základních principů politiky ochrany spotřebitele EU je uznání spotřebitelů jako rovnoprávných a odpovědných účastníků obchodu na vnitřním trhu, kterým má být umožněno činit informovaná rozhodnutí ohledně nákupu zboží a služeb. Jejich zájmy jsou chráněny zejména s ohledem na zvyšující se komplexitu trhů, na kterých operují. Spotřebitelům má být umožněno vyhledávat nejvýhodnější obchody po celé Evropě a tím podporovat kvalitu hospodářské soutěže v rámci Unie.

Evropská komise, s cílem seznámit občany s jejich spotřebitelskými právy, zveřejnila "Deset základních pravidel" ochrany spotřebitele v Evropské unii:

1. Nakupujte co chcete, kde chcete
2. Pokud je zboží vadné, vraťte ho
3. Vysoké standardy v oblasti bezpečnosti potravin
4. Informujte se o tom, co jíte
5. Smlouvy musí být vůči zákazníkům férové
6. Spotřebitelé mohou někdy měnit svá rozhodnutí
7. Možnost jednoduššího porovnání cen
8. Spotřebitelé nemají dostávat zavádějící informace
9. Ochrana spotřebitele během dovolené
10. Účinné urovnávání přeshraničních sporů¹⁸⁰

8.5.4 OCHRANA ZDRAVÍ A BEZPEČNOSTI SPOTŘEBITELŮ V EU

OBEČNÁ BEZPEČNOST VÝROBKŮ

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků

Bezpečným výrobkem je dle této směrnice každý výrobek, který za běžných nebo rozumně předvídatelných podmínek použití, včetně požadavků na životnost, a případně na uvedení do provozu, instalaci a údržbu, nepředstavuje žádné riziko nebo představuje pouze

¹⁷⁹ Euroskop, *Ochrana spotřebitele*, [online]. 2005-13, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8969/sekce/ochrana-spotrebitel/>

¹⁸⁰ Europa.eu, Evropská komise, *Ochrana spotřebitelů*, [online]. 8.8.2012, [cit. 18.8.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/service/consumer/index_cs.htm

minimální rizika slučitelná s použitím výrobku a považovaná za přijatelná a odpovídající vysoké úrovni ochrany zdraví a bezpečnosti osob, přičemž se berou v úvahu zejména:

- 1) charakteristiky výrobku, včetně jeho složení, balení, návodů k montáži a případně k instalaci a údržbě;
- 2) vliv na jiné výrobky, jestliže lze rozumně předpokládat, že výrobek bude používán s jinými výrobky;
- 3) obchodní úprava výrobku, označování štítkem, veškerá upozornění a návody k jeho použití a zneškodnění a veškeré další údaje nebo informace týkající se výrobku;
- 4) kategorie spotřebitelů, kteří jsou vystaveni riziku při používání výrobku, zejména děti a starší osoby.

Výrobci jsou povinni uvádět na trh pouze bezpečné výrobky. Členské státy zajistí, aby byly zavedeny přístupy používající vhodné prostředky a postupy pro zajištění účinného dozoru nad trhem, který zaručí vysokou úroveň ochrany zdraví a bezpečnosti spotřebitelů a který předpokládá spolupráci mezi jejich příslušnými orgány; tyto přístupy mohou zejména zahrnovat:

- a) vypracování, pravidelnou aktualizaci a provádění odvětvových programů dozoru pro kategorie výrobků nebo rizik, jakož i sledování činnosti a vyhodnocení zjištění a výsledků dozoru;
- b) průběžné sledování a aktualizaci vědeckých a technických znalostí týkajících se bezpečnosti výrobků;
- c) pravidelné přezkoumávání a posuzování toho, jak fungují a jak jsou účinné kontrolní činnosti, a v případě nutnosti přepracování zavedeného přístupu k dozoru a jeho organizace.

Členské státy zajistí, aby spotřebitelům a ostatním zúčastněným stranám bylo umožněno podávat stížnosti u příslušných orgánů ohledně bezpečnosti výrobků a činností dozoru a kontroly a aby tyto stížnosti byly odpovídajícím způsobem vyřizovány. Členské státy samy aktivně informují spotřebitele a ostatní zúčastněné strany o postupech, které byly za tímto účelem zavedeny.

Komise podporuje činnost evropské sítě orgánů členských států příslušných pro bezpečnost výrobků a podílí se na ní, zejména formou správní spolupráce. Činnost této sítě je třeba koordinovat s ostatními existujícími postupy EU, zejména se systémem RAPEX. Jejím cílem je zejména usnadnit:

- a) výměnu informací o posuzování rizik, nebezpečných výrobcích, zkušebních metodách a výsledcích, nejnovějším vědeckém vývoji i o ostatních hlediscích významných pro kontrolní činnosti;
- b) vypracování a provádění společných projektů dozoru a zkoušení;
- c) výměnu zkušeností a osvědčených postupů a spolupráci při vzdělávací činnosti;
- d) lepší spolupráci na úrovni EU, pokud jde o vysledování, stažení a odvolání nebezpečných výrobků.

BEZPEČNOST HRAČEK

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/48/ES ze dne 18. června 2009 o bezpečnosti hraček

Tato směrnice se vztahuje na výrobky navržené nebo určené, výlučně či nevýlučně, ke hraní dětem mladším 14 let.

Výrobci ve všech případech, kdy to je považováno za vhodné vzhledem k rizikům, která hračka představuje, provádějí za účelem ochrany zdraví a bezpečnosti spotřebitelů zkoušky vzorků hraček uváděných na trh, provádějí šetření a případně vedou knihy stížností, nevyhovujících hraček a stažení hraček z oběhu a průběžně o všech těchto kontrolách informují distributory. Hračky ani chemické látky v nich obsažené nesmějí ohrozit bezpečnost ani zdraví uživatelů nebo třetích osob při používání určeným způsobem nebo způsobem předvídatelným s ohledem na obvyklé chování dětí.

Před uvedením hračky na trh provedou výrobci analýzu chemických, fyzikálních, mechanických a elektrických nebezpečí a nebezpečí souvisejících s hořlavostí, hygienou a radioaktivitou, která může hračka představovat, a posouzení možné expozice těmto nebezpečím.

ODPOVĚDNOST ZA VADNÉ VÝROBKY

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/34/ES ze dne 10. května 1999, kterou se mění směrnice Rady 85/374/EHS o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky

Výrobkem se rozumí všechny movité věci, také tehdy, jsou-li zabudovány do jiné movité věci nebo do nemovitosti a zahrnuje i elektřinu.

„Výrobce“ se rozumí výrobce konečného výrobku, výrobce každé suroviny nebo výrobce součásti a každá osoba, která uvedením svého názvu, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku na výrobku vystupuje jako jeho výrobce.

Výrobek je vadný, neposkytuje-li bezpečnost, kterou je osoba oprávněná očekávat, s přihlédnutím ke všem okolnostem, včetně:

- a) prezentace výrobku;
- b) použití, které lze u výrobku důvodně očekávat;
- c) doby uvedení výrobku do oběhu.

Výrobek se nepokládá za vadný jen z toho důvodu, že je následně uveden do oběhu lepší výrobek.

Škodou se rozumí:

- a) škoda způsobená úmrtím nebo úrazem;
- b) poškození nebo zničení jakéhokoli majetku jiného než vadného výrobku samotného, s nižší prahovou hodnotou ve výši 500 EUR, pokud věc:

- 1) je druhu běžně určeného pro osobní potřebu nebo spotřebu a

2) byla používána poškozenou osobou převážně pro její vlastní osobní potřebu nebo spotřebu.

KOSMETICKÉ PŘÍPRAVKY

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1223/2009 ze dne 30. listopadu 2009 o kosmetických přípravcích

Kosmetický přípravek je jakákoli látka nebo směs určená pro styk s vnějšími částmi lidského těla (pokožkou, vlasovým systémem, nehty, rty, vnějšími pohlavními orgány) nebo se zuby a sliznicemi ústní dutiny, výhradně nebo převážně za účelem jejich čištění, parfemace, změny jejich vzhledu, jejich ochrany, jejich udržování v dobrém stavu nebo úpravy tělesných pachů.

Kosmetický přípravek dodávaný na trh musí být bezpečný pro lidské zdraví, je-li používán za obvyklých nebo rozumně předvídatelných podmínek použití, s přihlédnutím zejména:

- a) k obchodní úpravě, včetně souladu se směrnicí 87/357/EHS o sblížení právních předpisů členských států týkajících se výrobků, jejichž skutečná povaha není rozpoznatelná a které proto ohrožují zdraví nebo bezpečnost spotřebitelů;
- b) k označení;
- c) k návodu k použití a likvidaci;
- d) k jakýmkoli dalším údajům nebo informacím poskytnutým odpovědnou osobou.

Na trh smějí být uváděny pouze kosmetické přípravky, pro něž je v EU určena určitá právnická či fyzická osoba jako odpovědná osoba. Odpovědná osoba zajišťuje soulad každého kosmetického přípravku uvedeného na trh s příslušnými požadavky stanovenými v tomto nařízení. Pro kosmetický přípravek vyráběný v EU, který se následně nevyváží a nedováží zpět do EU, je odpovědnou osobou výrobce usazený v EU.

Odpovědné osoby, které se domnívají nebo mají důvod se domnívat, že kosmetický přípravek, který uvedly na trh, není v souladu s tímto nařízením, přijmou okamžitě nápravná opatření nezbytná k uvedení přípravku do souladu nebo případně k jeho stažení z trhu nebo z oběhu. Pokud navíc kosmetický přípravek představuje riziko pro lidské zdraví, neprodleně o tom odpovědné osoby informují příslušné vnitrostátní orgány členských států, v nichž přípravek dodávaly na trh, a členských států, v nichž je informační dokumentace k přípravku snadno přístupná, a uvedou podrobnosti zejména o nesouladu a o přijatých nápravných opatřeních.

Odpovědná osoba zajistí, aby

- a) při posuzování bezpečnosti byly zohledněny předpokládané použití kosmetického přípravku a očekávaná systémová expozice jednotlivých přísad v konečném složení;
- b) při posuzování bezpečnosti byl použit vhodný přístup založený na průkaznosti důkazů s cílem prozkoumat údaje ze všech existujících zdrojů;

c) zpráva o bezpečnosti kosmetického přípravku byla aktualizována s ohledem na do-
datečné důležité informace získané po uvedení přípravku na trh.

POTRAVINOVÉ PRÁVO

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011 ze dne 25. října 2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům

Toto nařízení stanoví základ pro zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitelů v souvis-
losti s informacemi o potravinách s přihlédnutím k rozdílům ve vnímání spotřebitelů a je-
jich informačních potřebách při současném zajištění plynulého fungování vnitřního trhu.

Toto nařízení stanoví obecné zásady, požadavky a povinnosti v oblasti informací o po-
travinách, a zejména označování potravin. Stanoví prostředky pro zajištění práva spotřebi-
telů na informace a postupy pro poskytování informací o potravinách s přihlédnutím k po-
třebě zajistit dostatečnou pružnost pro reagování na budoucí vývoj a nové požadavky na
poskytování informací.

Pro účely tohoto nařízení se „potravinou“ rozumí jakákoli látka nebo výrobek, zpraco-
vaný, částečně zpracovaný nebo nezpracovaný, které jsou určeny ke konzumaci člověkem
nebo u nichž lze důvodně předpokládat, že je člověk bude konzumovat.

Potravinové právo sleduje jeden nebo více obecných cílů vysoké úrovně ochrany lid-
ského života a zdraví a ochrany zájmů spotřebitelů, včetně poctivého jednání v obchodu
s potravinami, a popřípadě zohledňuje ochranu zdraví a dobré životní podmínky zvířat,
zdraví rostlin a ochranu životního prostředí.

Cílem potravinového práva je chránit zájmy spotřebitelů a poskytovat spotřebitelům zá-
klad, který jim umožní vybírat se znalostí věci potraviny, které konzumují. Jeho cílem je
rovněž zabránit:

- a) podvodným nebo klamavým praktikám;
- b) falšování potravin a
- c) jakýmkoli jiným praktikám, které mohou spotřebitele uvést v omyl.

Potravina se nepovažuje za bezpečnou, je-li považována za:

- a) škodlivou pro zdraví;
- b) nevhodnou k lidské spotřebě.

Při rozhodování o tom, zda potravina je nebo není bezpečná, seberou v úvahu:

- a) obvyklé podmínky použití potraviny spotřebitelem a v každé fázi výroby, zpraco-
vání a distribuce a
- b) informace poskytnuté spotřebiteli, včetně informací na štítku nebo dalších informací
obecně dostupných spotřebiteli o tom, jak zamezit škodlivým účinkům určité potraviny
nebo skupiny potravin na zdraví.

8.5.5 OCHRANA HOSPODÁŘSKÝCH A PRÁVNÍCH ZÁJMŮ SPOTŘEBITELŮ V EU

PRÁVA SPOTŘEBITELŮ

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů

Za účelem sjednocení nesourodé právní úpravy, která mohla narušovat fungování vnitřního trhu EU/ES, dále zajištění vyšší právní jistoty a také aktualizace platných pravidel, byla v rámci rekodifikace přijata Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů. Tato směrnice stanovuje jednotná pravidla pro společné aspekty jak smluv uzavřených na dálku, tak i smluv uzavřených mimo obchodní prostory. Cílem této směrnice je upustit od koncepce minimální harmonizace, zároveň však umožnit členským státům ponechat v platnosti či přijmout v souvislosti s určitými aspekty vnitrostátní pravidla, které se však nesmí odchýlit od ustanovení této směrnice.

Pro účely této Směrnice 2011/83/EU se dle článku 2 spotřebitelem rozumí „fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná za účelem, který nelze považovat za její obchodní činnost, podnikání, řemeslo nebo povolání“ a dodavatelem (obchodníkem) „fyzická nebo právnická osoba bez ohledu na to, zda jev soukromém či veřejném vlastnictví, která jedná, i prostřednictvím jiné osoby jednající jejím jménem nebo v jejím zastoupení, za účelem, který lze považovat za její obchodní činnost, podnikání, řemeslo nebo povolání v souvislosti se smlouvami, na které se vztahuje tato směrnice“.

Uvedená směrnice se vztahuje na smlouvy mezi dodavatelem a spotřebitelem, které se týkají poskytování zboží nebo služeb uzavřených:

- v průběhu zájezdu organizovaného dodavatelem mimo jeho obchodní prostory za účelem či s účinkem propagace,
- během návštěvy obchodníka a spotřebitele v místě, jež není považováno za obchodní prostory obchodníka či
- během návštěvy spotřebitele v obchodních prostorách daného dodavatele nebo v případě
- použití komunikačních prostředků na dálku, které jsou použity bezprostředně po osobním a individuálním oslovení spotřebitele na místě, které není bráno za obchodní prostory dodavatele a dále také za současné fyzické přítomnosti dodavatele a spotřebitele.

V těchto případech se jedná o smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory. Těmito prostory se dle článku 2 Směrnice 2011/83/EU rozumí veškeré nemovité maloobchodní prostory, v nichž obchodník trvale provozuje svou činnost, či veškeré movité maloobchodní prostory, ve kterých obchodník obvykle svou činnost provozuje.

Smlouvou uzavřenou na dálku se pak dle článku 2 Směrnice 2011/83/EU rozumí „jakákoli smlouva uzavřená mezi obchodníkem a spotřebitelem v rámci organizovaného systému prodeje či poskytování služeb na dálku bez současné fyzické přítomnosti obchodníka a spotřebitele s výhradním použitím jednoho nebo více prostředků komunikace na dálku až do okamžiku uzavření smlouvy, včetně tohoto okamžiku“.

Uvedená směrnice se však dle článku 3 odst. 3 nevztahuje na určité smlouvy hospodářských činností, jako jsou smlouvy o finančních službách, smlouvy uzavřené při použití prodejních automatů či automatizovaných prostor pro obchodní účely či smlouvy uzavřené s provozovateli telekomunikací za použití veřejných telefonních automatů. Dále se směrnice nevztahuje také například na smlouvy, jejichž účelem je výstavba či přestavba nemovitostí včetně nájmu nebo smlouvy týkající se sociálních služeb a další.

Hlavním cílem je dle článku 6 Směrnice 2011/83/EU zejména zajistit, aby obchodník poskytl spotřebiteli jasné a srozumitelné informace o nabízeném zboží či službách, totožnosti obchodníka, kontakty, podmínky platby, dodání a plnění, lhůtu, využití práva odstoupit od smlouvy, připomenutí zákonné záruky, dobu trvání závazku atd. Tyto informace jsou poskytnuty v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory v papírové podobě nebo na jiném trvalém nosiči a smlouvy uzavřené na dálku použitím komunikačního prostředku na dálku či na trvalém nosiči. Dle článku 2 odst. 10 Směrnice 2011/83/EU se trvalým nosičem rozumí „jakýkoli nástroj, který umožňuje spotřebiteli nebo obchodníkovi ukládat informace určené jemu osobně, a to způsobem vhodným pro jejich budoucí použití, po dobu přiměřenou jejich účelu, a který umožňuje reprodukci uložených informací v nezměněném stavu“ – jedná se o papír, zařízení USB, DVD, CD, paměťové karty či pevné disky počítače a elektronická pošta. Mezi prostředky komunikace dle této směrnice patří tradiční prostředky komunikace jako noviny, katalogový prodej či telefon, ale také modernější prostředky jako teleshopping, mobilní telefonický obchod nebo internet.

Pro zjednodušení procesu odstoupení od smlouvy byl nově zaveden harmonizovaný vzorový formulář. Díky této nově přijaté směrnici má každý spotřebitel právo odstoupit od smlouvy do 14 dnů bez udání konkrétního důvodu a vrácení veškerých plateb, které obdržel obchodník. Směrnice rovněž stanovuje konkrétní závazky v případě odstoupení od smlouvy jak pro obchodníka, tak rovněž pro spotřebitele, kteří se řídí články 13 a 14 směrnice a rovněž stanovuje výjimky z práva odstoupit od smlouvy v článku 16 této směrnice, jde-li například o dodání vyrobeného zboží dle požadavků spotřebitele či zboží přizpůsobeného osobním potřebám, dále o dodání zboží podléhající snadné zkázce nebo v případě, jde-li o smlouvy o službách poté, co byly tyto služby v plném rozsahu poskytnuty (zde stačí pouze předchozí výslovný souhlas spotřebitele a vědomí, že jakmile dodavatel zcela splní své závazky vyplývající ze smlouvy, ztratí své právo odstoupit od smlouvy).

NEPŘIMĚŘENÉ PODMÍNKY VE SPOTŘEBITELSKÝCH SMLOUVÁCH

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách

Ustanovení Směrnice 93/13/ES stanovuje dle článku 3, že jsou zakázané smluvní ujednání. Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele. Ujednání je vždy považováno za nesjednané individuálně, jestliže bylo sepsáno předem, a spotřebitel

proto nemohl mít žádný vliv na obsah ujednání, zejména v souvislosti se smlouvou uzavíranou adhezním způsobem¹⁸¹. Skutečnost, že některé aspekty ujednání nebo jedno konkrétní ujednání byly sjednány individuálně, nevylučuje použití tohoto článku na zbytek smlouvy, jestliže celkové posouzení smlouvy ukazuje, že jde o smlouvu uzavíranou adhezním způsobem. Jestliže některý prodávající nebo poskytovatel tvrdí, že určité standardní ujednání bylo sjednáno individuálně, je povinen o tom předložit důkaz.

Ujednání, která mohou být považována za zneužívající, jsou ty, jejichž předmětem nebo účinkem je:

a) vyloučit nebo omezit zákonnou odpovědnost prodávajícího nebo poskytovatele v případě smrti spotřebitele nebo újmy na jeho zdraví způsobených jednáním nebo opomenutím prodávajícího nebo poskytovatele;

b) nespravedlivě vyloučit nebo omezit zákonná práva spotřebitele vůči prodávajícímu nebo poskytovateli nebo jiné straně v případě úplného nebo částečného nesplnění nebo v případě vadného plnění některého ze smluvních závazků ze strany prodávajícího nebo poskytovatele, včetně možnosti započtení případné pohledávky spotřebitele proti pohledávce prodávajícího nebo poskytovatele;

c) stanovit nepodmíněnou povinnost spotřebitele plnit, zatímco prodávající nebo poskytovatel váže své plnění na podmínku, jejíž uskutečnění závisí pouze na jeho vlastní vůli;

d) umožnit, aby si prodávající nebo poskytovatel ponechal částky zaplacené spotřebitelem, jestliže se spotřebitel rozhodne neuzavřít nebo neplnit smlouvu, aniž spotřebiteli vznikne vůči prodávajícímu nebo poskytovateli právo na náhradu v přiměřené výši, jestliže je prodávající nebo poskytovatel stranou, která zrušuje smlouvu;

e) zavázat spotřebitele, který neplní svůj závazek, k nepřiměřeně vysoké náhradě;

f) dovolit prodávajícímu nebo poskytovateli odstoupit od smlouvy na základě svého volného uvážení, jestliže stejné právo není přiznáno spotřebiteli, nebo umožnit, aby si prodávající nebo poskytovatel v případě, že sám zruší smlouvu, ponechal částky zaplacené za služby, které dosud neposkytl;

g) umožnit, aby prodávající nebo poskytovatel ukončil smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou bez výpovědní doby, ledaže pro to jsou vážné důvody;

h) automaticky prodloužit smlouvu uzavřenou na dobu určitou, pokud se spotřebitel nevyjádřil jinak, je-li lhůta stanovená spotřebiteli k odmítnutí prodloužení smlouvy nepřiměřeně krátká;

i) zavázat spotřebitele neodvolatelně k přijetí ujednání, s nimiž se nemohl seznámit před uzavřením smlouvy;

j) umožnit, aby prodávající nebo poskytovatel jednostranně změnil smluvní ujednání bez rozumného důvodu přesně uvedeného ve smlouvě;

k) umožnit, aby prodávající nebo poskytovatel jednostranně změnil bez rozumného důvodu jakékoli vlastnosti zboží, které má být dodáno, nebo služby, která má být poskytnuta;

l) umožnit, aby cena zboží byla stanovena v okamžiku dodání nebo aby prodávající nebo poskytovatel zvýšil cenu, aniž by v obou případech přiznal spotřebiteli odpovídající právo odstoupit od smlouvy, jestliže je konečná cena příliš vysoká v poměru k ceně dohodnuté při uzavírání smlouvy;

¹⁸¹ Adhezní smlouva je smlouva, v níž jedna smluvní strana stanoví veškeré smluvní podmínky a druhá smluvní strana má pouze možnost smlouvu přijmout, nebo nepřijmout, bez skutečného vlivu na její obsah.

- m) poskytnout prodávajícímu právo určovat, zda dodané zboží nebo poskytnutá služba je v souladu se smlouvou, nebo výlučné právo vykládat kterékoli smluvní ujednání;
- n) zúžit povinnosti prodávajícího nebo poskytovatele dodržovat závazky, na které přistoupili jeho zástupci, nebo podmínit tyto závazky dodržáním jiné zvláštní formality;
- o) zavázat spotřebitele ke splnění jeho povinností, i když prodávající nebo poskytovatel své povinnosti neplní;
- p) umožnit prodávajícímu nebo poskytovateli bez souhlasu spotřebitele postoupit smlouvu, jestliže to může vést ke snížení záruk pro spotřebitele;
- q) vyloučit nebo omezit právo spotřebitele podat žalobu nebo použít jiný právní prostředek nápravy, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránit uplatnění tohoto práva, nepřiměřeně omezit důkazní prostředky, které má spotřebitel k dispozici, nebo uložit spotřebiteli důkazní břemeno, které by podle použitelného práva měla nést druhá smluvní strana.

Ve článku 6 Směrnice 93/13/ES je uvedeno, že „členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání“.

V článku 8 Směrnice 93/13/ES je stanoveno, že členské státy mohou ponechat nebo přijmout přísnější opatření k zajištění nejvyššího stupně ochrany spotřebitele.

NEKALÉ OBCHODNÍ PRAKTIKY

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004

Nekalé obchodní praktiky jsou zakázány.

Obchodní praktika je nekalá, pokud

- a) je v rozporu s požadavky náležité profesionální péče a
- b) podstatně narušuje nebo je schopná podstatně narušit ekonomické chování průměrného spotřebitele, který je jejím působení vystaven nebo kterému je určena, nebo průměrného člena skupiny, pokud se obchodní praktika zaměřuje na určitou skupinu spotřebitelů, ve vztahu k danému produktu.

Obchodní praktiky, jež mohou podstatně narušit ekonomické chování pouze určité jednoznačně vymežitelné skupiny spotřebitelů, kteří jsou z důvodu duševní nebo fyzické slabosti, věku nebo důvěřivosti zvláště zranitelní takovou praktikou nebo produktem, který propaguje, způsobem, který může obchodník rozumně očekávat, se hodnotí z pohledu průměrného člena dané skupiny. Tím nejsou dotčeny běžné a oprávněné reklamní praktiky zveličených prohlášení nebo prohlášení, která nejsou míněna doslovně.

Obchodní praktika je považována za klamavou, pokud obsahuje nesprávné informace, a je tedy nepravdivá, nebo pokud jakýmkoli způsobem, včetně celkového předvedení,

uvádí nebo je schopná uvést průměrného spotřebitele v omyl ve vztahu k jednomu nebo k více z níže uvedených bodů, i když informace jsou věcně správné, což v obou případech vede nebo může vést k rozhodnutí spotřebitele o obchodní transakci, které by jinak neučinil.

KLAMAVÁ A SROVNÁVACÍ REKLAMA

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/114/ES ze dne 12. prosince 2006 o klamavé a srovnávací reklamě

Účelem této směrnice je chránit obchodníky proti klamavé reklamě a jejím nekalým účinkům, a stanovit podmínky, za nichž je povolena srovnávací reklama.

Klamavou reklamou je každá reklama, která jakýmkoli způsobem, včetně předvedení, klame nebo pravděpodobně může klamat osoby, kterým je určena nebo které zasáhne, a která pro svůj klamavý charakter pravděpodobně ovlivní jejich ekonomické chování, nebo která z těchto důvodů poškodí nebo může poškodit jiného soutěžitele;

Srovnávací reklamou je každá reklama, která výslovně nebo nepřímou označuje soutěžitele nebo zboží či služby nabízené soutěžitelem.

Při posuzování, zda je reklama klamavá, je nezbytné vzít v úvahu všechny její rysy, zejména v ní obsažené informace týkající se:

a) vlastností zboží nebo služeb, jako je jejich dostupnost, charakter, provedení, složení, výrobní postup a datum výroby nebo dodávky, účel použití, možnosti použití, množství, specifikace, země původu nebo země výroby nebo očekávané výsledky použití, nebo výsledky a podstatné části zkoušek nebo prověrek provedených na zboží nebo službách;

b) ceny nebo způsobu, jakým je cena vypočtena, a podmínek, za kterých je zboží dodáváno nebo služby poskytovány;

c) podstaty, charakteristických rysů a práv zadavatele reklamy, jako je jeho totožnost a majetek, způsobilost a práva průmyslového a duševního vlastnictví, práva nebo jeho ocenění a vyznamenání.

Členské státy zajistí, aby v zájmu obchodníků a soutěžitelů existovaly přiměřené a účinné prostředky pro boj proti klamavé reklamě a pro dodržování předpisů o srovnávací reklamě. Tyto prostředky zahrnují právní předpisy, jež umožní osobám nebo organizacím, které mají podle vnitrostátních právních předpisů oprávněný zájem na potírání klamavé reklamy nebo na regulaci srovnávací reklamy, aby:

a) podaly žalobu ohledně takové reklamy nebo

b) napadly takovou reklamu u správního orgánu, který je příslušný k rozhodování o stížnostech nebo k podání podnětu k zahájení příslušného soudního řízení.

Hospodářská soutěž je souběžná snaha subjektů na trhu určitého druhu zboží nebo služeb, jejichž cílem je dosažení určitých výhod před ostatními v oblasti hospodářských užitků, popř. výsledků, a jež vzájemně ovlivňuje jejich hospodářskou činnost. Hmotně-právní úprava ochrany hospodářské soutěže sestává ze dvou relativně samostatných oblastí: antitrustové právo, zahrnující tzv. kartelové právo (zákaz určitých dohod mezi podniky) a zákaz zneužívání dominantního postavení, právo koncentrací (kontrola fúzí podniků). S vnitřním trhem jsou neslučitelné, a proto zakázané, veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž účelem nebo důsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu. Je zakázáno zneužívat dominantního postavení jednoho nebo několika podniků, opět s podmínkou, že může být ovlivněn obchod mezi členskými státy. Komise a národní soutěžní úřady pověřeny dozíráním na plnění ustanovení týkající se ochrany hospodářské soutěže jsou oprávněny při jejich trvajícím porušení vydat příslušné rozhodnutí.

Ačkoli politika životního prostředí náleží k nejmladším aktivitám EU, je prezentována jako jedno z nejdůležitějších témat agendy institucí EU, které významným způsobem zasahuje a ovlivňuje i legislativní dění v dalších oblastech (vnitřní trh, energetika, průmysl, doprava, ochrana spotřebitele, veřejné zdraví, obchodní politika, zemědělství a rozvoj venkova, rybolovná a námořní politika atd.).

Výsledkem je poměrně přísný systém norem a regulací týkající se řady oblastí (např. odpadové politiky, řízení jakosti vod ke koupání i k lidské spotřebě či kvality vnějšího ovzduší), který se prostřednictvím legislativní aktivity odpovědných institucí stále více rozvíjí. Snaha sladit technologický rozvoj s ochranou přírodních zdrojů se projevuje v mnoha dimenzích.

V Evropské unii a Evropském hospodářském prostoru se můžete setkat se symbolem Ekoznačky EU v podobě květiny. Tato Květina je udělována výrobkům šetrným vůči životnímu prostředí. Ostatní ekologické značky vyjadřují šetrnost v užším měřítku - např. recyklovatelnost nebo energetickou úspornost. Pouze Květina (The Flower) je symbolem pro šetrnost vůči životnímu prostředí v průběhu celého životního cyklu výrobku – od výroby až po likvidaci.

Cílem politiky ochrany spotřebitele je zajistit spotřebitelům v rámci vnitřního trhu stejně vysokou úroveň ochrany a bezpečnosti. Politika se zaměřuje na ochranu zdraví, bezpečnost a zájmy konzumentů, prosazuje společný přístup k zákazníkům a práva na informace. Ochrana spotřebitele má také přispívat k účinnému fungování vnitřního trhu, zvyšovat zákaznickou důvěru v přeshraniční transakce a tak stimulovat odbyt.

Výrobci jsou povinni uvádět na trh pouze bezpečné výrobky. Členské státy zajistí, aby byly zavedeny přístupy používající vhodné prostředky a postupy pro zajištění účinného dohledu nad trhem, který zaručí vysokou úroveň ochrany zdraví a bezpečnosti spotřebitelů a který předpokládá spolupráci mezi jejich příslušnými orgány.

Dle směrnice o právech spotřebitelů má každý spotřebitel právo odstoupit od smlouvy do 14 dnů bez udání konkrétního důvodu a vrácení veškerých plateb, které obdržel obchodník. Ustanovení Směrnice o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách stanovuje, že jsou zakázány smluvní podmínky. Smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou, jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele. Podmínka je vždy považována za nesjednanou individuálně, jestliže byla sepsána předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah podmínky, zejména v souvislosti s předem sepsanou běžnou smlouvou.

OTÁZKY

1. V čem spočívá zneužití dominantního postavení jednoho nebo více podniků na vnitřním trhu nebo jeho podstatné části?
2. Jaký orgán EU kontroluje plnění ustanovení týkajících se ochrany hospodářské soutěže?
3. Jaké jsou státní podpory slučitelné s vnitřním trhem?
4. Jaké jsou cíle a zásady politiky ochrany životního prostředí?
5. Co to je ekoznačka EU?
6. Kolik má spotřebitel dle směrnice o právech spotřebitelů dnů na odstoupení od smlouvy (uzavřené na dálku nebo mimo obchodní prostory) bez udání důvodů?
7. Vyjmenujte alespoň některé z nepřiměřených podmínek ve spotřebitelských smlouvách?

LITERATURA

Monografické publikace (knihy)

1. DAUSES, M.A., 2002, *Příručka hospodářského práva EU*, Praha: Aspi. ISBN 80-86395-32-4.
2. POMAHAČ, R., 2003, *Evropské právo*, Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0576-7
3. POMAHAČ, R. a L. PÍTROVÁ, 2000. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-204-5.
4. SVOBODA, P., 2004, *Úvod do evropského práva*, Praha: C.H. Beck v Praze. ISBN 80-7179-857-6.
5. ŠIŠKOVÁ N. a V. STEHLÍK, 2007, *Evropské právo 1, Ústavní základy Evropské unie*, Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-680-8.
6. TICHÝ, L. a KOL., 2014. *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-546-6.
7. TOMÁŠEK, M., V. TÝČ, D. PETRLÍK a kolektiv, 2021, *Právo Evropské unie*. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-491-6.
8. TÝČ, V., 2011, *Základy práva EU pro ekonomy*, Praha: Leges. ISBN 978-80-87212-60-8.
9. TÝČ, V., 2017. *Základy práva EU pro ekonomy (7. přepr. a akt. vydání)*. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-243-1.

Legislativa

1. Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie (2010/C 83/01)
2. Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení.
3. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1223/2009 ze dne 30. listopadu 2009 o kosmetických přípravcích
4. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 ze dne 14. června 2017 o ochranné známce Evropské unie
5. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011 ze dne 25. října 2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům
6. Směrnice č. 98/59 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se hromadného propouštění
7. Směrnice č. 2001/23 týkajících se zachování práv zaměstnanců v případě převodů podniků, závodů nebo částí podniků nebo závodů
8. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/34/ES ze dne 10. května 1999, kterou se mění směrnice Rady 85/374/EHS o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky
9. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků

10. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/14/ES ze dne 11. března 2002, kterou se stanoví obecný rámec pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v Evropském společenství
11. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby
12. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004
13. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005 o uznávání odborných kvalifikací
14. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/114/ES ze dne 12. prosince 2006 o klamavé a srovnávací reklamě
15. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu
16. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání
17. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/7/ES ze dne 15. února 2006 o řízení jakosti vod ke koupání a o zrušení směrnice 76/160/EHS
18. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/50/ES ze dne 21. května 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu
19. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/94/ES ze dne 22. října 2008 o ochraně zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele
20. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/48/ES ze dne 18. června 2009 o bezpečnosti hraček
21. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů
22. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/38 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS
23. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/851 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice 2008/98/ES o odpadech
24. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1152 ze dne 20. června 2019 o transparentních a předvídatelných pracovních podmínkách v Evropské unii
25. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/2184 ze dne 16. prosince 2020 o jakosti vody určené k lidské spotřebě
26. Směrnice Rady 92/85/EHS ze dne 19. října 1992 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň

27. Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách
28. Směrnice Rady 94/33/ES ze dne 22. června 1994 o ochraně mladistvých pracovníků

SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY

Studijní opora „Právo Evropské unie“ má osm kapitol.

Úvodní kapitola „Vznik Evropských společenství a Evropské unie“ charakterizuje zřizovací smlouvy ES/EU jako jsou např. ESUO, EHS, Euroatom, Maastrichtská smlouva či Lisabonská smlouva.

Druhá kapitola „Institucionální právo EU“ pojednává o nejdůležitějších orgánech a institucích EU: Evropské komisi, Radě EU, Evropské radě, Evropském parlamentu, Soudním dvorem EU či Evropském veřejném ochránci práv.

Třetí kapitola charakterizuje prameny práva EU, řádný legislativní postup přijímání aktů v EU, Úřední věstník EU či jazykový režim EU.

Čtvrtá kapitola poukazuje na problematiku vynucování unijního práva či na jiné typy žalob, které jsou řešeny před Soudním dvorem EU, např. žaloba na neplatnost aktů orgánů EU, žaloba na nečinnost orgánů EU či žaloba o náhradu škody způsobenou EU.

Pátá kapitola nazvaná „Interpretace práva EU“ popisuje průběh prejudiciálního řízení, tzv. řízení o předběžné otázce.

V šesté kapitole je definován vnitřní trh EU, čtyři základní svobody (volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu), ochranná známka EU či problematika uznávání odborných kvalifikací v EU.

V sedmé kapitole se studenti dozvědí podstatné záležitosti týkající se koordinace sociálního zabezpečení na úrovni EU či pracovního práva v kontextu práva EU.

V osmé kapitole se studenti seznámí s hospodářskou soutěží v EU, s regulací státních podpor, s právem veřejných zakázek v EU, s právem životního prostředí v EU či s ochranou spotřebitele v EU.

Každá kapitola obsahovala v úvodu rychlý náhled na řešený problém, cíl kapitoly a klíčová slova. Následoval samotný text a v závěru shrnutí probírané látky a soubor otázek a příkladů. Tato studijní opora má za cíl pomoci studentům orientovat se v problematice práva Evropské unie.

PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON

	Čas potřebný ke studiu		Cíle kapitoly
	Klíčová slova		Nezapomeňte na odpočinek
	Průvodce studiem		Průvodce textem
	Rychlý náhled		Shrnutí
	Tutoriály		Definice
	K zapamatování		Případová studie
	Řešená úloha		Věta
	Kontrolní otázka		Korespondenční úkol
	Odpovědi		Otázky
	Samostatný úkol		Další zdroje
	Pro zájemce		Úkol k zamyšlení

Pozn. Tuto část dokumentu nedoporučujeme upravovat, aby byla zachována správná funkčnost vložených maker. Tento poslední oddíl může být zamknut v MS Word 2010 prostřednictvím menu Revize/Omezit úpravy.

Takto je rovněž omezena možnost měnit například styly v dokumentu. Pro jejich úpravu nebo přidávání či odebrání je opět nutné omezení úprav zrušit. Zámek není chráněn heslem.

Název: **Právo Evropské unie**

Autor: **Mgr. Danuta Duda, Ph.D.**

Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné

Určeno: studentům SU OPF Karviná

Počet stran: 200

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.